EESTI PÕLLUMAJANDUSE AKADEEMIA

V. SOO

Põllumajandusettevõtete RAAMATUPIDAMINE

II

TARTU 1964

59805

EESTI PÕLLUMAJANDUSE AKADEEMIA

V. SOO

Põllumajandusettevõtete RAAMATUPIDAMINE

II

TARTU 1964

Эстонская сельскохозяйственная академия
г. Тарту, пл. Ленина, 1

В. Соо

БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

II

На эстонском языке

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
59805
ARHIIVKOGU

I peatükk

RAAMATUPIDAMISE ORGANISEERIMINE SOVHOOSIDES JA KOLHOOSIDES

1. Raamatupidamise ülesanded põllumajandusettevõtetes

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXII kongressil vastuvõetud programmi kohaselt seisab partei ja nõukogude rahva majanduslik peaülesanne selles, et kahe aastakümnega luua kommunismi materiaalne baas. Üheks kohustuslikuks tingimuseks on seejuures igakülgselt arenenud ja kõrge produktiivsusega põllumajanduse loomine. Põllumajanduses tuleb lahendada kaks teineteisega tihedalt seotud põhiülesannet: a) saavutada elanikkonna jaoks kõrge kvaliteediga toiduainete ja tööstuse jaoks toorainete küllus; b) tagada nõukogude küla järkjärguline üleminek kommunistlikele ühiskondlikele suhetele ja likvideerida põhilised erinevused linna ja maa vahel. Põllumajandustoodangu üldmaht peab kasvama 20 aasta jooksul kolme ja poole kordseks ning tööviljakus tõusma viie- kuni kuuekordseks. Põllumajandusliku töö viljakuse kiire kasv võimaldab likvideerida põllumajanduse mahajäämuse tööstusest ning muudab põllumajanduse kommunistliku ühiskonna kõrge arengutasemega majandusharuks.

Kõigi Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmis kavandatud ülesannete täitmine nõuab majanduse juhtimise ja planeerimise pidevat täiustamist. Seejuures tuleb peatähelepanu koondada materiaalsete, tööjõu- ja finantsressursside ning loodusrikkuste kõige ratsionaalsemale ja efektiivsemale kasutamisele ning ülearuste kulutuste ja kadude likvideerimisele. Kõigi nende abinõude rakendamisele peab põllumajandusettevõtetes kaasa aitama ka raamatupidamine.

Raamatupidamine on kohustatud süstemaatiliselt kontrollima plaaniülesannete täitmist tööviljakuse kasvu, tootmiskulude vähendamise, rentaabluse suurendamise jms. alal. Seega on raamatupidamise üheks põhiliseks ülesandeks põllumajandusettevõtetes plaani täitmise kontroll. Raamatupidamine ei tohi aga olla plaani täitmise protsesside passiivseks registreerijaks. Kajastades plaanitäitmise käiku, peab raamatupidamine õigeaegselt signaliseerima kehtestatud plaaniülesannetest kõrvalekaldumistest ja seega soodustama vajalike abinõude rakendamist majanduslikus töös esinevate puuduste kõrvaldamiseks. Ka selgitatakse plaanitäitmise kontrollimisel raamatupidamise abil välja uusi sisemisi reserve, mis võimaldavad tootmise edasist suurendamist ja plaani ületamist.

Väga tähtsaks raamatupidamise ülesandeks põllumajandusettevõtetes on sotsialistliku omandi säilivuse tagamine. Kõigi põllumajandusettevõtete käsutuses olevate materiaalsete väärtuste ja rahaliste vahendite täpne arvestus tagab hoolika suhtumise nende kulutamisse ja tootmises kasutamisse ning tõstab töötajate vastutust nende täieliku säilivuse eest.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmis rõhutatakse vajadust igati tugevdada isemajandamist ja taotleda rangeimat kokkuhoidu. Isemajandamise tugevdamisele ja range kokkuhoiurežiimi rakendamisele kaasaaitamine on raamatupidamise otseseks ülesandeks põllumajandusettevõtetes. Iga isemajandav ettevõte peab kokkuhoidlikult kulutama vahendeid, alandama toodangu omahinda ja suurendama rentaablust. Raamatupidamise abil selgitatakse välja ja kõrvaldatakse ebamajanduslikkus ja liigsed kulud. Isemajandamise juurutamine ja tugevdamine on mõeldamatud raamatupidamiseta, mis annab näitajaid plaani täitmise käigu kohta ja andmeid kulude ja majandusliku tegevuse tulemuste kindlakstegemiseks, näitab ettevõtte kulude ja tulude suurust ning töö finantsilisi tulemusi.

Rentaabluse tagamiseks on vajalik rahaliste ja materiaalsete vahendite kasutamise õigsuse pidev kontrollimine. Selleks vajalikke andmeid annab raamatupidamine, millest nähtub raamatupidamise suur tähtsus rentaabluse tõstmisel. Raamatu-

pidamise abil kõrvutatakse isemajandava ettevõtte kõik tulud ja kulud, arvutatakse rentaablus ja selgitatakse välja tegurid, mis põhjustavad rentaabluse langust või ettevõtte töötamist kahjumiga. Seega võimaldab raamatupidamine rakendada abinõusid rentaablust vähendavate põhjuste kõrvaldamiseks.

Raamatupidamine kontrollib materiaalsete ja rahaliste vahendite kulutamise normidest kinnipidamist ning peab avastama mittetootlikud kulud ja liialdused kulutustes. Pillavast ja mitteotstarbekohasest vahendite kulutamisest õigeaegse signaliseerimisega soodustab raamatupidamine ratsionaalset ja ökonoomset majandamist ning aitab kaasa range kokkuhoiurežiimi rakendamisele. "Säästlikkus, iga rahvale kuuluva rubla ratsionaalne kasutamine, vahendite oskuslik kulutamine," öeldakse Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmis, "... on võimsateks hoobadeks nõukogude ühiskonna kommunismi poole liikumise kiirendamisel."

2. Raamatupidamise organiseerimine sovhoosides ja kolhoosides

Raamatupidamise organiseerimisel on erakordselt tähtsad dokumendid, sest kõik kirjendid raamatupidamises tehakse üksnes majanduslike operatsioonide toimumist tõendavate dokumentide alusel. Iga majanduslik operatsioon tuleb vormistada kohe tema toimumise momendil. Ei tohi edasi lükata dokumendi vormistamist, sest sellega võib kaasneda toimunud operatsiooni kohta käivate andmete moonutamine ja üksikutel juhtudel isegi materiaalsete või rahaliste vahendite omastamine. Seega sõltub raamatupidamise ratsionaalne organiseerimine eelkõige kõigi majanduslike operatsioonide õigeaegsest ja õigest dokumentide vormistamisest.

Põllumajandusettevõtetes koostatakse suurem osa dokumentidest kohtadel - osakondades, traktori- ja põllundusbrigaadides, farmides, abiettevõtetes, ladudes ja teistes kohtades, kus toimuvad majanduslikud operatsioonid. Seetõttu sõltub raamatupidamise ratsionaalne organiseerimine ka dokumentide õigeaegsest esitamisest raamatupidamisele.

Sovhoosi dokumendikäibe plaan

Dokumendi vormi nr.	Dokumentide nimetus	Dokumentide koostamise aeg	Kes koostab dokumendid	Kes esitab dokumendid	Millal dokumendid esitatakse	Kes võtab vastu ja kontrollib dokumente
		I. Farmides koostatavad dokumendid				
46	Loomade juurdesünni arvelevõtmise akt	Lehma, emise, ute ja mära poegimise päeval	Brigadir ja zootehnik	Brigadir	Koostamise päeval	Osakonna raamatupidaja
47	Loomade üleviimise akt	Loomade üleviimise päeval	Brigadir ja zootehnik	Brigadir	Koostamise päeval	Osakonna raamatupidaja
49	Loomade kaalumise leht	Loomade kaalumise päeval	Brigadir ja zootehnik	Brigadir	Koostamise päeval	Osakonna raamatupidaja

jne.

Praktika näitab, et range distsipliini puudumine dokumentide vormistamisel ja dokumendikäibe reeglitest mittekinnipidamine on raamatupidamise mahajäämuse ja halvakvaliteediliste arvestusandmete üheks tähtsamaks põhjuseks üksikutes põllumajandusettevõtetes.

Täpselt ja õigesti organiseeritud dokumendikäive on üheks peamiseks tingimuseks ja vajalikuks eelduseks, mis tagab raamatupidamise täielikkuse ja õigeaegsuse. Selleks on vaja igas põllumajandusettevõttes välja töötada ja kehtestada detailne dokumendikäibe plaan.

Dokumendikäibe plaani koostab sovhoosides pea(vanem-)raamatupidaja ning kolhoosides (pea-, vanem-)raamatupidaja. Sovhoosides kinnitab dokumendikäibe plaani direktor, kolhoosides aga juhatus. Kinnitatud dokumendikäibe plaan on kohustuslik kõigile arvestusalatöötajaile, materiaalselt vastutavatele isikutele ja spetsialistidele, kelle ülesandeks on ühe või teise dokumendi koostamine ja raamatupidamisele esitamine.

Dokumendikäibe plaani võib põllumajandusettevõtetes koostada leheküljel 6 toodud vormi järgi.

Selles näidatakse dokumendi number ja nimetus, koostamise aeg, isikud, kes peavad dokumendi koostama ja raamatupidamisele esitama, dokumentide raamatupidamisele esitamise tähtajad ning dokumentide vastuvõtja ja kontrollija.

Dokumendikäibe plaan pannakse välja põllumajandusettevõtte kontoris nähtavale kohale. Dokumendikäibe plaani alusel koostab raamatupidamine ja annab igale brigadirile, laohoidjale ja teisele ametiisikule dokumentide koostamise ja esitamise tabeli või graafiku, milles on toodud antud tootmisüksust puudutavate dokumentide koostamise kord ja raamatupidamisele esitamise tähtajad.

Raamatupidamine riiklikes põllumajandusettevõtetes toimub kontoplaani alusel, mis on kinnitatud NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi poolt kooskõlastatult NSV Liidu Rahandusministeeriumiga. Selle kontoplaani väljatöötamisel on võetud aluseks rahvamajanduses kehtestatud ühtne kontoplaan, kusjuures on arvestatud sovhooside ja teiste riiklike põllumajandusettevõtete majandusliku ja finantsilise tegevuse iseärasusi.

Sovhoosidele ja teistele riiklikele põllumajandusettevõtetele kehtestatud kontoplaan on käesoleval ajal järgmine.

NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi sovhooside ja teiste põllumajandusettevõtete

K O N T O P L A A N

Peakontode (esimese järgu kontode) nimetused	Konto šiffer
I osa. PÕHIVAHENDID	
Põhivahendid	01
Põhivahendite kulum	02
Kapitaalremont	03
II osa. TOOTMISVARUD, NOOR- JA NUUMLOOMAD	
Põllumajandustoodang	04
Toorained ja materjalid	05
Naftasaadused	06
Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed	07
Varuosad	08
Noor- ja nuumloomad	09
Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed	12
Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum	13
III osa. TOOTMISKULUD	
Taimekasvatus	18
Loomakasvatus	19
Tööstuslik tootmine	20
Abitootmine	23
Tootmise üldkulud	25
Majandi üldkulud	26
Lisakulud	27
Muud tootmised ja majandid	29
Tulevaste perioodide kulud	31

Peakontode (esimese järgu kontode) nimetused	Konto šiffer
Põhivahendite ehitamine ja soetamine	33
Põhikarja formeerimine	35
IV osa. REALISEERIMINE	
Realiseerimine	46
V osa. RAHALISED VAHENDID	
Kassa	50
Arvelduskonto	51
Kapitaalmahutuste erikonto	54
Muud pangakontod	55
VI osa. ARVELDUSED	
Arveldused sotsiaalkindlustuse alal	69
Arveldused tööliste ja teenistujatega	70
Arveldused aruandekohustuslike isikutega	71
Arveldused eelarvega	73
Arveldused deebitoride ja kreeditoridega	76
Ametkonnasisesed arveldused	77
Individuaalehitusalased arveldused	79
VII osa. EEMALDATUD VAHENDID	
Eemaldatud vahendid	80
IX osa. FONDID JA RESERVID	
Põhikirjafond	85
Amortisatsioonifond	86
Erifondid	87
Eelseisvate maksete reserv	88
X osa. PANGAKREDIIDID JA FINANTSEERIMINE	
Lühiajalised pangalaenud	90
Pikaajalised pangalaenud	92
Kapitaalmahutuste finantseerimine	93

Peakontode (esimese järgu kontode) nimetused	Konto šiffer
Põhikarja formeerimise finantseerimine	94
Sihtfinantseerimine ja sihtlaekumised	96
XI osa. FINANTSTULEMUSED	
Kasumid ja kahjumid	99
BILANSIJÄRELMISED KONTOD	
Töötlemiseks võetud toorained ja materjalid	2
Vastutavale hoiule võetud kaubalised materiaalsed väärtused	3
Kaubaliste materiaalsete väärtuste puudujääkide arvestus- ja jaehindade vahe	7
Kahjumiks kantud maksevõimetute deebitoride võlad ...	8

Kolhoosidele kinnitati NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi poolt 24. oktoobril 1959. aastal kooskõlastatult NSV Liidu Statistika Keskvalitsusega kaks kontoplaani. Kontoplaani, milles on ette nähtud 47 peakontot koos vastavate allkontodega, rakendavad rahalisele töötasule või garanteeritud normipäevatasule üleläinud kolhoosid. See kontoplaan on suurel määral lähendatud sovhoosides kasutatavale kontoplaanile. Selles on ette nähtud kontod tootmiskulude kontsentreerimiseks ja omahinna kalkuleerimiseks, amortisatsiooni ja põhivahendite kulumi arvestamiseks, samuti ka kontod toodangu realiseerimise arvestamiseks ja majandi rentaabluse väljaselgitamiseks. Sovhooside kontoplaanist erinevalt on selles kontoplaanis ette nähtud eraldi kontod toodangu väljalaske, samuti ka töötasufondi arvestamiseks; kapitaalmahutusteks ning kapitaalremondiks määratud vahendite arvestus toimub ühisel kontol jne.

Kolhoosidele, kus töö tasustatakse normipäevade alusel, on kinnitatud 29 peakontoga kontoplaan. Sellel kontoplaanil on palju ühist kolhooside enne 1960. aastat kehtinud konto-

plaaniga. Nii arvestatakse siin eraldi naturaal- ja rahalisi tulusid ning nende jaotamist, toodangu arvestus toimub riiklikes kokkuostuhindades, kolhoosnikute tööd arvestatakse normipäevades ja tööpäevades ilma rahalise hindeta jne.

Seoses enamiku kolhooside üleminekuga rahalisele töötasule on Eesti NSV-s kasutusel ainult 47 peakontoga kontoplaan, mis on toodud alljärgnevalt:

Rahalisele töötasule või garanteeritud
normipäevatasule üleläinud kolhooside

K O N T O P L A A N

Peakonto nr.	Peakontode nimetused	Allkontode numbrid ja nimetused
	I. PÕHIVAHENDID	
1.	Põhivahendid	1. Tootmisotstarbelised hooned ja ehitised 2. Mitmeaastased istandused 3. Traktorid ja teised jõumasinad 4. Kombainid, põllumajandusmasinad ja -riistad 5. Autotransport 6. Hobu- ja muu transport 7. Tööloomad 8. Produktiivloomad, linnud ja mesilaspered 9. Inventar ja seadmed 10. Kultuurilise ja olustikulise otstarbega hooned, seadmed ja inventar
2.	Põhivahendite kulum	
3.	Kapitaalremont	

Peakonto nr.	Peakontode nimetused	Allkontode numbrid ja nimetused
	II. NOOR- JA NUUMLOOMAD	
4	Noor- ja nuumloomad	1. Noorloomad 2. Täiskasvanud nuumloomad
	III. SAADUSED JA TOOTMISVARUD	
5	Toodang, seemned ja söödad	1. Taimekasvatussaadused 2. Loomakasvatussaadused 3. Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude toodang 4. Seemned ja istutusmaterjal 5. Söödad ja allapanu
6	Naftasaadused	
7	Varuosad	
8	Muud materjalid	
9	Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed	
10	Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed	
11	Kolhoosnikute põllumajandussaadused ja loomad, mis on võetud realiseerimiseks	
	IV. TOOTMISKULUD JA TULUMAKS	
12	Taimekasvatus	
13	Loomakasvatus	
14	Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud	
15	Abi- ja teenindav tootmine	1. Traktoripark 2. Autotransport 3. Elavveojõud 4. Remonditöökojad 5. Elektrijaamad, pumbamajad jne.

Pea-konto nr.	Peakontode nimetused	Allkontode numbrid ja nimetused
16	Tulevaste perioodide kulud	
17	Tootmise üldkulud	
18	Majandi üldkulud	
19	Tulumaks	
	V. KAPITAALMAHUTUSED JA PÕHIVAHENDITE VÄLJALANGEMINE	
20	Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine	1. Ehitustegevus ja montaažitööd 2. Mitmeaastaste istanduste rajamine ja kasvatamine 3. Põhivahendite soetamine ja valmistamine 4. Elamute ehitamine kolhoosnikutele
21	Põhikarja formeerimine	1. Noorloomade üleviimine põhikarja 2. Täiskasvanud loomade soetamine põhikarja täiendamiseks
22	Põhivahendite väljalangemine	1. Põhivahendite (peale loomade) väljalangemine 2. Põhikarja loomade väljalangemine
	VI. TOODANGU VÄLJALASE JA REALISEERIMINE	
23	Taimekasvatustoodangu väljalase	
24.	Loomakasvatustoodangu väljalase	
25	Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude toodangu väljalase	

Pea-konto nr.	Peakontode nimetused	Allkontode numbrid ja nimetused
26	Toodangu ja teenuste realiseerimine	1. Taimekasvatussaadused 2. Loomakasvatussaadused 3. Loomad ja linnud 4. Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude toodang 5. Abi- ja teenindavate tootmisharude tööd väljapoole
27	Kolhoosnikute põllumajandussaaduste ja loomade realiseerimine	
	VII. RAHALISED VAHENDID	
28	Kassa	
29	Jooksev konto Riigipangas	
30	Erikontod ja akreditiivid	1. Kolhoosnikute avansseerimise eri jooksev konto 2. Akreditiivid ja limiteeritud tšekid 3. Jooksev konto arveldusteks kolhoosnikutega realiseerimiseks võetud põllumajandussaaduste ja loomade eest
31	Kapitaalmahutuste rahaliste vahendite konto	
	VIII. ARVELDUSED	
32	Arveldused töötasu alal	1. Arveldused kolhoosi liikmetega 2. Arveldused palgatud isikutega

Pea-konto nr.	Peakontode nimetused	Allkontode numbrid ja nimetused
33	Arveldused rahandusorganitega	
34	Arveldused muude organisatsioonidega	
35	Arveldused aruandekohustuslike isikutega	
36	Arveldused mitmesuguste isikutega	1. Arveldused kolhoosnikutega elamuehituse ja majapidamiste korrastamise laenude alal 2. Muud arveldused kolhoosnikutega ja teiste isikutega 3. Deebitorid puudujääkide ja raiskamiste alal
	IX. SAADUD LAENUD	
37	Laenud tootmisvajadusteks	
38	Laenud kapitaalmahutusteks	
39	Laenud ümberasunud kolhoosnikute elamute ehitamiseks ja majapidamiste korrastamiseks	
	X. OSAMAKSUD JA ERALDAMISED	
40	Osavõtt kolhoosidevahelistest ja riiklikest ettevõtetest ning organisatsioonidest	1. Osavõtt (osamaksud) kolhoosidevahelistest ettevõtetest 2. Osavõtt riiklikest ettevõtetest ja organisatsioonidest 3. Väärtpaberid 4. Maksed kolhoosidevahelisse kindlustusfondi

Pea-konto nr.	Peakontode nimetused	Allkontode numbrid ja nimetused
41	Maksed jagamatu fondi täiendamiseks tehtud eraldamiste arvel	
	XI. TÖÖTASU	
42	Töötasu	1. Kolhoosi liikmete töötasu 2. Palgatud isikute töötasu
	XII. FONDID JA RESERVID	
43	Jagamatu fond ja osamaksud	1. Jagamatu fond põhivahendites 2. Osamaksud
44	Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond	1. Amortisatsioonifond 2. Eraldamised jagamatusse fondi 3. Laekumised põhivahendite likvideerimisest ja muud laekumised
45	Omakäibevahendite fond	1. Seemnefond (põhi- ja kindlustusfond) 2. Söödafond (põhi- ja kindlustusfond) 3. Loomade üleskasvatamise ja nuumamise fond 4. Eelseisvate kulude fond 5. Lõpetamata tootmise kulutuste katmise fond 6. Kolhoosnikute avansseerimise fond
46	Erifondid	1. Abistamis- ja pensioneerimisfond 2. Kultuuriliste ja olustikuliste vajaduste fond 3. ..... 4. ..... 5. Reservfond 6. Kolhoosidevaheline kindlustusfond
	XIII. FINANTSTULEMUSED	
47	Kasumid ja kahjumid	

Raamatupidamine toimub sovhoosides ja kolhoosides käesoleval ajal žurnaal-pearaamatu süsteemis.

Kõik algdokumendid esitatakse sovhoosi või kolhoosi raamatupidamisele dokumendikäibe plaaniga kehtestatud tähtaegadel. Raamatupidamises saabunud dokumendid kontrollitakse hoolikalt. Seejärel dokumendid takseeritakse (dokumentides kajastatud operatsioonid väljendatakse rahalistes näitajates) ning rühmitatakse. Dokumentide rühmitamiseks kasutatakse kogumis- ja rühmitamisandmikke. Rühmitamine vähendab tunduvalt kirjendite arvu raamatupidamises ning kergendab märgatavalt arvestusalatöötajate tööd.

Edasi koostatakse üksikute dokumentide põhjal või samalaadsete dokumentide rühma kokkuvõtete alusel lausendid ehk konteeringud, mis vormistatakse memoriaalorderitega. Igal dokumendil tuleb tingimata näidata memoriaalorderi number, et seda dokumenti ei võetaks teistkordselt töötlemisele.

Memoriaalorderite alusel registreeritakse majanduslikud operatsioonid žurnaal-pearaamatus. Selle raamatu neli esimest lahtrit moodustavad žurnaali, kus toimub operatsioonide kronoloogiline registreerimine vastavalt memoriaalorderite koostamisele. Seejuures näidatakse ära memoriaalorderi kuupäev, number ja summa ning operatsiooni sisu. Raamatu ülejäänud osa - pearaamat - on jaotatud paarislahtriteks, kusjuures iga lahtrite paar on määratud operatsioonide kirjendamiseks peakonto deebetisse ja kreeditisse. Pearaamatus toimub seega operatsioonide süstemaatiline kirjendamine. Iga kuu lõpul võetakse žurnaal-pearaamatus käibed kokku ja tuuakse välja saldod. Kolhoosides kasutatava žurnaal-pearaamatu vorm on toodud järgmisel leheküljel.

Analüütiline arvestus toimub põllumajandusettevõtetes põhiliselt raamatutes, üksikutel juhtudel ka kaartidel ja andmikes. Analüütiliste arvestusregistrite vormid on mitmesugused ja sõltuvad nende operatsioonide iseloomust, mille arvestamiseks nad on määratud. Kirjendamine analüütilistesse arvestusregistrisse toimub dokumentide alusel. Kuu lõpul tehakse analüütilistes arvestusregistrites kokkuvõtted ning koostatakse analüütiliste kontode käibeandmikud, mille käivete kokkuvõtteid ja saldosid võrreldakse vastavate peakontode käivete ja saldodega žurnaal-pearaamatus. Seejärel koostatakse bilanss.

Žurnaal-pearaamat

_____ 196____a.

Kuu ja kuupäev	Kirjendi nr	Käibe summa	Rea nr.	Põhivahendid Nr. 1		Põhivahendite kulum Nr. 2		Kapitaal-remont Nr. 3		Noor- ja nuumloo-mad Nr. 4		jne.
				D-T	K-T	D-T	K-T	D-T	K-T	D-T	K-T	
			1									
			2									
			3									
			jne.									
			34									
Kokku leheküljel		_____										

II peatükk

PÕHIVAHENDITE, VÄHEVÄÄRTUSLIKE JA KIIRESTI KULUVATE ESEMETE NING NOOR- JA NUUMLOOMADE ARVESTUS

1. Põhivahendite klassifikatsioon ning sünteetiline ja analüütiline arvestus

Põhivahendite hulka kuuluvad töövahendid (masinad, sisseseaded, hooned, ehitised, töö- ja produktiivloomad jne.), mis teenindavad tootmist pikema ajavahemiku jooksul ja säilitavad seejuures oma naturaalvormi. Tootmisprotsessis töövahendid kuluvad pidevalt. Selle tagajärjel kandub nende väärtus osade kaupa amortisatsioonina üle valmistatavatele toodetele. Põhivahendite hulka kuuluvad ka kultuurilise ja olustikulise otstarbega hooned, seadmed ja inventar.

Arvestuse ja finantseerimise lihtsustamiseks eraldatakse osa töövahendeid põhivahendite koosseisust ning arvestatakse käibevahendite hulgas. Nendeks on:

a) esemed, mille maksumus on kuni 50 rubla ühiku kohta, olenemata nende kasutamiseast; erandi moodustavad põllumajandusmasinad, -riistad ja -seadmed, täiskasvanud töö- ja produktiivloomad ning linnud, mesilaspered ja tarud, inventartaara (piimanõud, vaadid jt.), agro-zoo-veterinaarkabinettide sisustus, raamatukogud, muusikariistad, spordiinventar ja mööbligarnituurid, mis kuuluvad põhivahendite hulka, olenemata nende maksumusest;

b) esemed, mille kasutamisiga on alla ühe aasta, olenemata nende maksumusest;

c) eriotstarbelised tööriistad ja eriseadised, olenemata nende maksumusest;

d) eririietus ja -jalatsid ning voodiriided, olenemata nende maksumusest ja kasutamiseast;

e) rakmed (rangid, sedelgad, leid, valjad jt.), olenemata nende maksumusest ja kasutamiseast;

f) kalapüügiriistad (traalid, noodad, võrgud jt.), olenemata nende maksumusest ja kasutamiseast.

Põhivahendite arvestus raamatupidamises peab tagama põhivahendite saamise, ettevõttesisese ümberpaigutamise, ettevõttest väljamise või vananemise tõttu likvideerimise, operatsioonide õige dokumenteerimise ja õigeaegse kirjendamise arvestusregistritesse, kontrolli iga põhivahendi säilivuse üle ning põhivahendite kulumise õige arvutamise ja õigeaegse kajastamise vastavatel kontodel. Arvestus peab kaasa aitama masinate, ehitiste ja mitmesuguste seadmete kõige täielikumale, ratsionaalsemale ja efektiivsemale kasutamisele.

Põhivahendite õige arvestamine raamatupidamises ja arvestusandmete kasutamine planeerimisel ja analüüsil on võimatu põhivahendite ökonoomiliselt põhjendatud klassifikatsioonita. Varem puudus ühtne põhivahendite klassifikatsioon kogu põllumajanduse jaoks. 1961. aastal töötas NSV Liidu Statistika Keskvalitsus välja ja kinnitas NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi osavõtul põhivahendite tüüpklassifikatsiooni kõigile põllumajandusettevõtetele.

Kehtestatud tüüpklassifikatsiooni põhjal jagatakse kõik põllumajanduse põhivahendid kaheks põhirühmaks: a) tootmispõhivahendid, b) mittetootmisalased põhivahendid.

Esimesse rühma kuuluvad põhivahendid, mis otseselt või kaudselt võtavad osa tootmisprotsessist: hooned (veiselaudad, sigalad jne.), põllumajandusmasinad, töökodade seadmed, tootmisinventar, produktiiv- ja tööloomad, transpordivahendid. Põllumajandusettevõtete tingimustes kasutatakse tootmispõhivahendeid põllumajanduslikus ja tööstuslikus tootmises ning ehitustegevuses.

Mittetootmisalaste põhivahendite hulka kuuluvad hooned, seadmed ja inventar, mis ei võta otseselt ega kaudselt osa tootmisprotsessist, vaid teenindavad põllumajandusettevõtete töötajate kultuurilisi ja elukondlikke vajadusi. Siia kuulu-

vad näiteks elamud, klubid, koolid, arstiabipunktid jne. ning nende sisustus ja inventar.

Edasi rühmitatakse põllumajandusettevõtete põhivahendid üksikute rahvamajandusharude järgi.

A. T o o t m i s p õ h i v a h e n d i d:

I. Põllumajandus

a) taimekasvatus, b) loomakasvatus, c) üldtähtsusega põhivahendid.

II. Tööstus.

III. Ehitustegevus.

B. M i t t e t o o t m i s a l a s e d p õ h i v a h e n d i d:

IV. Kaubandus ja ühiskondlik toitlustamine.

V. Elamumajandus.

VI. Kommunaalmajandus ja elukondlik teenindamine.

VII. Tervishoid, kehakultuur ja sotsiaalhoolduse.

VIII. Rahvaharidus ja kultuur.

IX. Muud rahvamajandusharud.

Iga haru siseselt jaotatakse põhivahendid omakorda otstarbe ja muude tunnuste alusel järgmisteks rühmadeks:

1) hooned, 2) ehitised ja ülekandeseadeldised, 3) jõumasinad ja -seadmed, 4) töömasinad ja -seadmed, 5) mõõteaparaadid, tööriistad ja laboratoorne sisustus (sealhulgas igat tüüpi kaalud), 6) transpordivahendid, 7) tootmis- ja majanduslik inventar, 8) tööloomad, 9) produktiivloomad ja muud loomad, linnud ning mesilaspered, 10) mitmeaastased istandused, 11) muud põhivahendid.

Toodud põhivahendite tüüpklassifikatsioon võetakse põllumajandusettevõtetes aluseks põhivahendite arvestuse korraldamisel.

Sovhoosides ja kolhoosides toimub olemasolevate põhivahendite (välja arvatud renditud ja laenatud põhivahendid) sünteetiline arvestus aktivakontol "Põhivahendid". Deebetisse kirjendatakse põhivahendite sissetulek ja kreeditisse väljaminek. Kontol "Põhivahendid" on alati deebetsaldo, mis näitab ettevõttes antud momendil olemasolevate põhivahendite maksumust.

Põhivahendeid arvestatakse sellel kontol algmaksumusega,

mis sisaldab kõiki nende ehitamise, valmistamise või soetamisega seoses olnud kulusid, kaasa arvatud nende kohaletoimetamise ja paigaldamise kulud. Teistelt ettevõtetelt tasuta saadud põhivahendite algmaksumusele nende kohaletoimetamise ja paigaldamise kulusid ei lisata. Põhivahendite algmaksumust nimetatakse ka bilansiliseks maksumuseks.

Kolhoosides ei vasta põhivahendite algmaksumus alati nende ehitamise või soetamisega seotud kuludele. Nii võetakse oma majapidamises üleskasvatatud ja põhikarja üleviidud loomad arvele riiklikes kokkuostuhindades. Seejuures arvestatakse ka loomade tõuomadusi. Kolhoosides majanduslikul teel ehitatud hooned ja ehitised ning oma majandis valmistatud põhivahendid võetakse arvele maksumusega, mis on kindlaks määratud kolhooside põhivahendite ümberhindamisel seisuga 1. jaanuar 1962. a. ja toodud vastavates hinnakirjades. Mitmeaastased istandused võetakse kolhoosides arvele maksumusega, milles kolhoosnikute ja palgatud isikute töö on hinnatud riiklike ettevõtete (sovhoosid jt.) keskmise töötasu järgi.

Põhivahendite ümberhindlus (juurde- või mahahindlus) võib toimuda ainult valitsuse erikorralduste alusel.

Põhivahendite arvestusühikuks on inventariobjekt. Selle all tuleb mõista lõpetatud ehitust ühes kõigi tema juurde kuuluvate juurdeehituste ja seadistega, üksikeset või esemete komplekti, mis ühtse tervikuna peavad täitma põhivahenditele pandud funktsioone.

Põllumajandusettevõtetes on palju täiesti ühesuguseid inventariobjekte. Segaduse ärahoidmiseks ja arvestuse lihtsustamiseks on vaja igale inventariobjektile anda kindel inventarinumber. Tavaliselt on põhivahendite igal liigil omaette numeratsioon, mis algab number ühest. Üldreeglina jääb põhivahendile antud inventarinumber püsima kuni majandist väljaminekuni. Inventarinumbrid märgitakse põhivahenditele veekindla värviga või metallplaadikese kinnitamisega. Loomadele märgitakse inventarinumbrid kõrvade sälkimise, tätoveerimise või numbriplekkide kinnitamise teel. Põhivahenditele inventarinumbrite andmine tõhustab kontrolli nende säilivuse üle.

Põhivahendite analüütiline arvestus tuleb nii korraldada, et sellest oleks võimalik saada andmeid põhivahendite arvu ja maksumuse kohta üksikute liikide järgi kogu majandis tervikuna kui ka hoiukohtade lõikes.

Põllumajandusettevõtetes on põhivahendite analüütiliseks arvestuseks ette nähtud kaks raamatut: 1) põhivahendite arvestuse raamat ja 2) loomade arvestuse raamat. Analüütilised kontod avatakse nendes raamatutes põhivahendite liikide ja rühmade järgi. Aasta algul kirjendatakse igale analüütilisele kontole vastava liigi põhivahendite üldine arv ja maksumus ning loomade puhul veel antud rühma üldine eluskaal. Seejuures näidatakse ära ka põhivahendite arv säilivuse eest vastutavate isikute viisi. Kõik need andmed peavad olema võrreldud inventuurilehtedega. Aasta jooksul sissetulnud või väljaläinud põhivahendid kirjendatakse analüütilistele kontodele üksikesemeliselt, kusjuures iga põhivahendi kohta tuuakse (ekspluatatsiooni võtmise või likvideerimise dokumendi alusel) lühike iseloomustus. Rühmaliselt arvestatavate põhivahendite (vankrid, äkked, lambad, linnud jt.) sissetuleku või väljamineku kirjendamisel näidatakse saadud või väljaläinud põhivahendite arv, inventarinumbrid ja üldine maksumus.

Põhivahendite analüütilistelt kontodelt saame seega andmeid põhivahendite vastavate rühmade seisu ja selles toimunud muudatuste kohta nii majandis tervikuna kui ka säilivuse eest vastutavate isikute lõikes. Ent majandusliku tegevuse juhtimise ja varade säilivuse kontrollimise jaoks ei ole need andmed küllaldased. Põhivahendite efektiivsemaks kasutamiseks ja nende säilivuse paremaks kontrollimiseks on iga inventariobjekti kohta vajalikud üksikasjalikud andmed. Nii on iga traktori kohta vaja teada marki, väljalaske aastat, amortisatsiooni aastanormi, füüsilist kulumist, kapitaalremondile tehtud kulutusi, bilansilist maksumust jne. Iga hoone ja ehituse kohta on vajalikud järgmised andmed: ehitamise aasta, põhimaterjalid, millest on ehitatud üksikud osad (alusmüürid, seinad, laed, põrandad, katus), põhimõõtmed (kubatuur, kasulik põrandapind, mahutavus), heakorrastus ja sisseseade (valgustus, küte, kanalisatsioon, veevarustus jt.),

bilansiline maksumus jne. Sellised üksikasjalikud andmed põhivahendite kohta on olemas inventuurilehtedel.

Inventuurilehed koostatakse aastainventuuri puhul põhivahendite üksikute liikide (hooned, ehitised ja ülekandeseadeldised, jõumasinad ja -seadmed, töömasinad ja -seadmed, transpordivahendid, töö- ja produktiivloomad, linnud ja mesilaspered, mitmeaastased istandused) kohta nende asukohtade (osakond või brigaad) ja säilivuse eest vastutavate isikute lõikes. Inventuurilehtedel antakse olemasolevate põhivahendite kohta igakülgne iseloomustus, kusjuures põhivahendid kantakse sisse individuaalselt. Põhivahendite inventuurilehed koostatakse tavaliselt kahes eksemplaris. Üht eksemplari säilitatakse raamatupidamises ja teist põhivahendite asukohas (osakonnas, farmis, töökojas jne.). Aasta jooksul kantakse juurdetulnud põhivahendid inventuurilehtedele samuti individuaalselt koos üksikasjaliku iseloomustusega. Põhivahendite väljamineku korral tehakse inventuurilehtedel vastav sissekanne.

2. Põhivahendite sissetuleku arvestus

Põhivahendite sissetulek sovhoosi või kolhoosi toimub ehitiste ja hoonete ehitamise, masinate, seadmete, töö- ja produktiivloomade, transpordivahendite, majandusliku inventari ja põhivahendite teiste liikide mitmesugustelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt soetamise (ostmise) ning täiskasvanud loomade ja lindude oma majapidamises üleskasvatamise teel.

Kõik kolhoosi ja sovhoosi saabuvad põhivahendid on vaja õigeaegselt ja õigesti arvele võtta nii raamatupidamises kui ka nende kasutamise või hoiukohtades.

Majanduslikul teel või töövõtu korras ehitatud hooned ja ehitused võetakse arvele põhivahendite vastuvõtu-üleande aktide alusel. Aktid koostab vastav komisjon, kes kontrollib, kuivõrd püstitatud objekt ja selle üksikud osad vastavad kinnitatud projektile ja ekspluateerimise tehnilistele tingimustele. Kontrollitakse vahetu ülevaatuse, mõõtmise ja vajalikel juhtudel ka katsetamise (näiteks veevarustuse süsteemi kontroll jne.) teel. Komisjon annab lõpetatud ja ekspluа-

tatsiooni antava objekti kohta aktis lühikese iseloomustuse, loetleb vastuvõtmise käigus avastatud tegemata tööd ja muud puudujäägid ning näitab nende kõrvaldamise korra. Lõpuks tuuakse aktis komisjoni otsus ja juurdelisatud tehnilise dokumentatsiooni loetelu. Komisjoni liikmete kõrval kirjutavad aktile alla ekspluatatsiooni antava objekti vastuvõtja ja üleandja, kusjuures tuuakse ära ka nende ametikohad ja perekonnanimed.

Majandi pea(vanem-)raamatupidaja märgib põhivahendite vastuvõtu-üleandeakti ekspluatatsiooni võetud objektile antud inventarinumbri, eelarvelise maksumuse ning algmaksumuse, millega see objekt kirjendatakse kontole "Põhivahendid".

Soetatud masinad ja muud põhivahendid võetakse arvele aktide alusel, mille koostab komisjon. Aktis näitab komisjon saabunud masinate ja seadmete seisukorra ning loetleb avastatud defektid. Vastuvõtuaktidele lisandatakse hankijate arved ning vajalikel juhtudel tehnilised passid (masinate, tööpinkide jt. puhul) ja spetsifikatsioonid.

Oma majapidamises valmistatud põhivahendid vormistatakse aktidega, milles iseloomustatakse valmistatud põhivahendeid ja näidatakse neile tegelikult tehtud kulud.

Oma majapidamises üleskasvatatud loomade ja lindude üleviimine põhikarja vormistatakse loomade üleviimise aktidega, mille koostavad zootehnik ja farmijuhataja (brigadir).

Mitmeaastased istandused lülitatakse põhivahendite koosseisu järgmiselt. Noored istandused arvatakse pärast istutamistööde lõpetamist mitteekspluateeritavate istanduste hulka, kusjuures algmaksumuseks võetakse nende rajamisele tegelikult kulutatud summa. Edaspidi lisatakse nende algmaksumusele igal aastal kasvatamise kulud, kaasa arvatud täiendamise, puhastamise ja hooldamise kulud. Kui mitmeaastased istandused jõuavad kandeikka, siis arvatakse nad ekspluateeritavate istanduste hulka. Mõlemal juhul koostab vastav komisjon mitmeaastaste istanduste vastuvõtu ja istanduste ekspluatatsiooni andmise akti. Selles tuuakse istanduste liiki ja otstarvet iseloomustavad andmed, pindala, istutamisaasta, maksumus jne.

Teistelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt tasuta üle-

andmise korras saadud põhivahendid vormistatakse aktidega, milles peab olema näidatud nende tehniline seisukord, arvestatud kulumi summa jt. andmed.

Sovhoosides võetakse põhivahendid arvele järgmise kirjendiga:

Deebet - konto "Põhivahendid"
Kreedit - konto "Põhikirjafond".

Juhul kui sovhoos saab teistelt ettevõtetelt ja organisatsioonidelt ekspluatatsioonis olnud põhivahendeid, tuleb arvele võtta ka nendelt arvestatud kulumi summa kirjendiga:

Deebet - konto "Põhikirjafond"
Kreedit - konto "Põhivahendite kulum".

Kolhoosides sõltuvad põhivahendite arvelevõtmiseks tehtavad kirjendid sellest, kas kolhoos soetas põhivahendid omavahendite või Riigipanga laenude arvel. Kui kolhoos ehitas, valmistas või soetas põhivahendid täielikult omavahendite arvel, siis tehakse kirjend:

Deebet - konto "Põhivahendid"
Kreedit - konto "Jagamatu fond ja osamaksud", allkonto "Jagamatu fond põhivahenditeş".

Riigipanga laenude arvel ehitatud või soetatud põhivahendid (välja arvatud täiskasvanud loomad ja linnud) kantakse sissetulekuks kirjendiga:

Deebet - konto "Põhivahendid"
Kreedit - konto "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine".

Riigipanga laenude arvel soetatud täiskasvanud loomade ja lindude arvelevõtmise korral tuleb teha kirjend:

Deebet - konto "Põhivahendid"
Kreedit - konto "Põhikarja formeerimine".

Riigipanga laenude arvel ehitatud ja soetatud põhivahendite maksumus kirjendatakse kontole "Jagamatu fond ja osamaksud" sedamööda, kuidas kolhoos tagastab pangale saadud laenud. Selleks tehakse kirjend:

Deebet - konto "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond"
Kreedit - konto "Jagamatu fond ja osamaksud", allkonto "Jagamatu fond põhivahendites".

Kasutusel olnud põhivahendite soetamise või tasuta saamise korral tuleb kolhoosides kirjendada nende bilansiline maksumus konto "Põhivahendid" deebetisse, arvestatud kulumi summa konto "Põhivahendite kulum" kreeditisse ning jääkmaksumus konto "Jagamatu fond ja osamaksud" kreeditisse.

3. Amortisatsiooni ja põhivahendite kulumise arvestus

Tootmisprotsessis põhivahendid pidevalt kuluvad. Seepärast on vaja osa põhivahendite maksumusest, mis võrdub nende kulumiga antud aruandeperioodil, lülitada valmistatud toodangu omahinda.

Toodangu omahinda lülitatud põhivahendite kulumi rahalist väljendust nimetatakse amortisatsioonieraldisteks ehk lühendatult amortisatsiooniks.

Amortisatsiooni arvestatakse kehtestatud normide järgi. Amortisatsiooninormid määratakse kindlaks, lähtudes antud liiki põhivahendite algmaksumusest, keskmisest kasutamiseast ja kapitaalremondi kuludest. Seejuures võetakse arvesse ka tõenäolisi likvideerimiskulusid ning nende kasutamiskõlblike osade ja materjalide maksumust, mis võidakse saada põhivahendi likvideerimisel. Kulude võrra norme suurendatakse, materjalide maksumuse võrra vähendatakse.

Toome näite amortisatsiooninormi arvutamise kohta. Oletame, et mingi põhivahendi algmaksumuseks on 2500 rubla ja kasutamisiga 10 aastat. Eeldatavad kapitaalremondi kulud on 1500 rubla. Põhivahendite likvideerimisel saadavate materjalide oletatav maksumus on 300 rubla ning likvideerimiskulud 50 rubla. Iga-aastaseks amortisatsioonisummaks on:

$$\frac{2500 + 1500 - 300 + 50}{10} = 375 \text{ rubla},$$

mis moodustab põhivahendi algmaksumusest:

$$\frac{375 \times 100}{2500} = 15\%.$$

See ongi amortisatsiooninormiks.

Toodud põhimõtetel väljaarvutatud põhivahendite amortisatsiooninormid kehtestatakse kõikidele ettevõtetele ja

kolhoosidele tsentraliseeritud korras ning avaldatakse vastavas kogumikus. Kui mõnede põhivahendite amortisatsiooninormid kogumikus puuduvad, siis arvutatakse ja kehtestatakse samadel alustel ajutised amortisatsiooninormid.

Amortisatsiooni ei arvutata produktiivloomadelt, lindudelt, mesilasperedelt, raamatukogu fondidelt ning ministrite nõukogu ja kohalike nõukogude täitevkomitee otsuste alusel konserveeritud põhivahenditelt. Samuti ei arvutata amortisatsiooni mitmeaastastelt istandustelt enne nende ekspluatatsiooni võtmist.

Amortisatsiooninormid on diferentseeritud üksikute liikide ja gruppide järgi ning on ühtsed kõikidele ettevõtetele ja organisatsioonidele. Seejuures on amortisatsiooninormid kehtestatud eraldi põhivahendite täielikuks taastamiseks ja osaliseks taastamiseks (kapitaalremont, moderniseerimine). Näiteks on traktorite ДТ-54 üldine amortisatsiooninorm aastas 24,5%, kapitaalremondiks eraldatakse 12,0% ja täielikuks taastamiseks 12,5%. Ühe normi muutmine teise arvel ei ole lubatud.

Tootmistegevuse, seadmete ekspluatatsioonirežiimi, looduslike tingimuste ja agressiivse keskkonna mõju erinevused, mis kutsuvad esile põhivahendite kõrgendatud või vähendatud kulumise, võetakse arvesse amortisatsiooninormide juures esitatud vastavate paranduskoefitsientide rakendamise teel. Koormusastme paranduskoefitsiente kasutatakse tavaliselt ainult kapitaalremondiks suunatavate amortisatsiooninormide suhtes, kuivõrd kapitaalremondi maht on otseses sõltuvuses seadme füüsilise kulumise astmest. Elumajadelt arvutatakse amortisatsiooni ainult kapitaalremondiks.

Amortisatsiooni arvutatakse riiklikes ettevõtetes üks kord kuus, kolhoosides aga kord kvartalis. Amortisatsiooni arvutamine uutelt, äsja ekspluatatsiooni võetud põhivahenditelt algab ekspluatatsiooni võtmise kuule järgneva kuu esimesest kuupäevast. Väljalangenud põhivahendite osas katkestatakse amortisatsiooni arvutamine väljalangemiskuule järgneva kuu esimesest kuupäevast. Amortisatsiooni arvutamist ei katkestata põhivahendite remondi ega seisu ajal. Rendile antud põhivahenditelt arvutavad amortisatsiooni rendile andjad.

Amortisatsiooni arvutamiseks koostab raamatupidamine amortisatsioonieraldiste arvestuse lehed, milles määratakse mitte ainult amortisatsiooni summa, vaid näidatakse ka selle jaotamine tootmisharude, kalkulatsiooniobjektide jne. vahel. Arvutatud amortisatsioonieraldised lülitatakse tootmiskuludesse ning nende arvel moodustatakse ettevõtetes amortisatsioonifond.

Amortisatsioonifondi ja selle kasutamise arvestamiseks on sovhoosides ette nähtud konto "Amortisatsioonifond" ning kolhoosides konto "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond", allkonto "Amortisatsioonifond". Kreeditisse kirjendatakse arvutatud amortisatsioon, s. o. amortisatsioonifondi moodustamine, kuna deebetisse kantakse selle kasutamine.

Amortisatsiooni lülitamine tootmiskuludesse ja amortisatsioonifondi moodustamine toimub raamatupidamises kirjendiga:

Deebet - kontod "Taimekasvatus", "Loomakasvatus", "Tööstuslik tootmine" (sovhoosides), "Muud tootmised ja majandid" (sovhoosides), "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud" (kolhoosides), "Abitootmine" (sovhoosides), "Abi- ja teenindav tootmine" (kolhoosides), "Tootmise üldkulud", "Majandi üldkulud" ja teised kontod, kus arvestatakse kulusid.

Kreedit - konto "Amortisatsioonifond" (sovhoosides), konto "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond", allkonto "Amortisatsioonifond" (kolhoosides).

Sovhoosides jaguneb amortisatsioon kolme ossa, millele vastavalt tuleb ka kontol "Amortisatsioonifond" arvestust pidada kolme järgmise allkonto lõikes:

a) "Amortisatsioonifond kapitaalmahutusteks". Selle allkonto kreeditis arvestatakse seda osa amortisatsioonist, mis kuulub panka sissemaksmisele kapitaalmahutuste finantseerimiseks. Deebetisse kirjendatakse panka tegelikult sissemakstud summad, krediteerides arvelduskontot.

b) "Amortisatsioonifond kapitaalremondiks ning majapida-

mise tugevdamise ja laiendamise fondist eraldatud vahendid". Selle allkonto kreeditis arvestatakse kapitaalremondiks määratud amortisatsioonieraldisi ning majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondist remondiks eraldatud vahendeid. Deebetisse kirjendatakse lõpetatud kapitaalremondi tegelikud kulud, krediteerides kontot "Kapitaalremont".

c) "Amortisatsioonifond karja formeerimiseks". Selle allkonto kreeditisse kirjendatakse tööloomadelt arvutatud amortisatsioon, mis kuulub panka sissemaksmisele põhikarja formeerimise kulude finantseerimiseks. Deebetisse kantakse panka tegelikult sissemakstud summad, krediteerides arvelduskontot.

Kapitaalmahutusteks ja karja formeerimiseks määratud amortisatsioonieraldised peab sovhoos Riigipanka sisse maksma kindlatel tähtaegadel (kaks korda kuus). Kapitaalremondiks määratud amortisatsioonieraldiste summad jäävad sovhoosi käsutusse. Kui kapitaalremondiks ettenähtud amortisatsiooni ja teiste vahendite summa moodustab aastas üle viie tuhande rubla, siis avatakse sovhoosile kapitaalremondi erikonto, kuhu tuleb kaks korda kuus arvelduskontolt üle kanda kapitaalremondiks määratud amortisatsioon. Kapitaalremondi erikontolt tasub sovhoos kõik kulud, mis on seotud põhivahendite kapitaalremondiga. On aga kapitaalremondiks määratud amortisatsiooni ja teiste vahendite summa aastas väiksem kui viis tuhat rubla, siis toimub amortisatsioonisummade kulutamine kapitaalremondiks arvelduskontolt.

Arvutatud amortisatsioonieraldiste jaotamine kapitaalmahutusteks ja kapitaalremondiks toimub sovhoosides kehtestatud amortisatsiooninormide alusel.

Kolhoosides ei jaotata amortisatsioonieraldisi mitmeks osaks, sest kogu amortisatsioon jääb tervikuna kolhoosi käsutusse. Kolhoosid on aga kohustatud amortisatsioonisummasid, nagu teisigi kapitaalmahutusteks määratud vahendeid, hoidma Riigipangas kapitaalmahutuste kontol. Selleks kannavad kolhoosid iga kuu jooksvalt kontolt üle kapitaalmahutuste kontole 1/3 kvartali amortisatsioonieraldiste summast.

Käsitletud amortisatsioonieraldiste arvestuse kord tagab nende õige lülitamise toodangu omahinda ning kapitaal-

remondi kulude katmiseks ja kulunud põhivahendite uuendamiseks vajaliku amortisatsioonifondi moodustamise. Kuid need kirjendid ei muuda põhivahendite algmaksumust kontol "Põhivahendid", olgugi et see tegelikult väheneb kulumise tõttu. Põhivahendite maksumuse otsene muutmine seoses nende kulumisega nõuaks aga amortisatsiooninormide alatist revideerimist, mis osutuks mahukaks ja vähese efektiivsusega tööks. Seepärast jääb põhivahendite maksumus kontol "Põhivahendid" muutumatuks. Põhivahendite maksumust tegelikult vähendavaid summasid aga arvestatakse reguleerimiskontol (kontraaktivakontol) "Põhivahendite kulum". Et leida ettevõtte põhivahendite reaalset maksumust igal antud momendil, s. o. nende jääkmaksumust, tuleb konto "Põhivahendid" saldost lahutada konto "Põhivahendite kulum" saldo.

Põhivahendite kulum antud perioodil loetakse võrdseks amortisatsioonieraldiste summaga. Seepärast üheaegselt amortisatsioonieraldiste arvestamisega tuleb iga kuu (kolhoosides kord kvartalis) sama summaga krediteerida kontot "Põhivahendite kulum". Et kulumisega seoses väheneb vastavalt ettevõttele kinnistatud põhivahendite maksumus, siis seejuures debiteeritakse kontot "Põhikirjafond" (kolhoosides kontot "Jagamatu fond ja osamaksud"). Konto "Põhivahendite kulum" kreeditisse kirjendatakse veel soetatud või tasuta saadud kasutuselolnud põhivahenditelt kuni nende üleandmiseni arvestatud kulumi summa.

Põhivahendi kulumi summat vähendatakse põhivahendite lõpetatud kapitaalremondi tegelike kulude võrra, mis kirjendatakse konto "Põhivahendite kulum" deebetisse. Seejuures krediteeritakse kontot "Põhikirjafond" (kolhoosides kontot "Jagamatu fond ja osamaksud"). Samasugune kirjend tehakse väljalangenud põhivahenditelt arvestatud kulumi summa mahakandmisel sovhoosides (kolhoosides on krediteeritavaks konto "Põhivahendid").

Käsitletud amortisatsioonieraldiste ja põhivahendite kulumise arvestuse korra illustreerimiseks toome mõningad operatsioonid ja näitame, kuidas need tuleb kirjendada kontodele.

Sovhoosides arvutati amortisatsiooni 5000 rubla, millest

kanti taimekasvatusele 1900 rubla, loomakasvatusele 1300 rubla, abitootmisele 1100 rubla, tootmise üldkuludeks 330 rubla ja majandi üldkuludeks 370 rubla. Arvutatud amortisatsioonist on määratud kapitaalmahutusteks 1200 rubla ja karja formeerimiseks 400 rubla, mis maksti sisse Riigipanka. Kapitaalremondiks määratud amortisatsiooni summa 3400 rubla kanti arvelduskontolt üle kapitaalremondi erikontole. Toodud operatsioonid tuleb raamatupidamises kirjendada järgmiselt:

1. Amortisatsiooni kandmiseks tootmiskuludeks

Deebet - konto "Taimekasvatus" 1900.-
Deebet - konto "Loomakasvatus" 1300.-
Deebet - konto "Abitootmine" 1100.-
Deebet - konto "Tootmise üldkulud" 330.-
Deebet - konto "Majandi üldkulud" 370.-
Kreedit - konto "Amortisatsioonifond" ...5000.-

2. Põhivahendite kulumi arvestamine

Deebet - konto "Põhikirjafond"
Kreedit - konto "Põhivahendite kulum"....5000.-

3. Kapitaalmahutusteks ja karja formeerimiseks määratud amortisatsiooni sissemaksmine Riigipanka

Deebet - konto "Amortisatsioonifond"
Kreedit - konto "Arvelduskonto" 1600.-

4. Kapitaalremondiks määratud amortisatsioonisumma ülekandmine kapitaalremondi erikontole Riigipangas

Deebet - konto "Muud pangakontod", allkonto "Kapitaalremondi erikonto"
Kreedit - konto "Arvelduskonto" 3400.-

Kolhoosides on kaks esimest kirjendit sisuliselt analoogilised sovhoosides tehtavate kirjenditega. Et kolhoosid peavad kogu amortisatsioonisumma üle kandma kapitaalmahutuste kontole (see jääb täielikult nende käsutusse), siis tehakse kolmanda ja neljanda kirjendi asemel kolhoosides ainult üks kirjend:

Deebet - konto "Kapitaalmahutuste rahaliste vahendite konto"
Kreedit - konto "Jooksev konto Riigipangas".

4. Põhivahendite remondi arvestus

Põhivahendite töökorras hoidmine nõuab nende perioodilist remontimist. Remondivajadus tuleneb põhivahendite üksikosade ebaühtlasest kulumisest ning juhuslikest vigastustest ja avariidest.

Remonditööde mahu ja iseloomu järgi eristatakse kapitaal- ja jooksvat remonti.

Masinate ja seadmete kapitaalremondiks loetakse sellist remonti, mille puhul tavaliselt toimub agregaadi demonteerimine, kõigi kulunud detailide ja sõlmede asendamine või taastamine, samuti baasdetailide remont ja mida tehakse perioodilisusega üle ühe aasta. Autotranspordi alal loetakse kapitaalremondiks sellist põhiliste agregaatide (mootor, esi- ja tagasild, käigukast, isekallutusmehhanism) remonti, mida tehakse pärast seda, kui auto on läbi sõitnud üle 40 000 - 50 000 kilomeetri (olenevalt maşina margist ja töötingimustest). Hoonete ja ehitiste kapitaalremondiks loetakse sellist remonti, mille puhul vahetatakse või asendatakse kulunud konstruktsioonid ja detailid vastupidavamate ja ökonoomsematega, mis parandavad remonditavate objektide ekspluatatsioonivõimalusi.

Jooksva remondi all mõistetakse põhivahendite üksikute sõlmede ja detailide vahetamist või parandamist. Real juhtudel on põhivahendite jooksev remont juhusliku iseloomuga ja seda ei ole alati võimalik varakult ette näha.

Kapitaalremonti tehakse hoonetele ja kapitaalsetele ehitistele, traktoritele, kombainidele, autodele ja mõningatele teistele keerukamatele masinatele. Muudele põllutöömasinatele ja inventarile (adrad, külvimasinad, kultivaatorid, äkked jt.) tehakse ainult jooksvat remonti.

Kapitaal- ja jooksva remondi kulusid arvestatakse eraldi, sest neil on erinevad katmise allikad. Et kapitaalremont on põhivahendite osalise taastamise vormiks, siis tema kulud kaetakse selleks määratud amortisatsioonieraldiste arvel. Jooksva remondi kulud aga lülitatakse tootmiskuludesse ja kaetakse ettevõtte käibevahendite arvel.

Kapitaalremondi kulusid arvestatakse sovhoosides ja

kolhoosides aktivakontol "Kapitaalremont". Deebetisse kirjendatakse kapitaalremondiga seotud kulud, kuna kreediti kaudu kantakse kapitaalremondi kulud maha vastavate finantseerimisallikate arvel. Kontol esineb deebetsaldo, mis näitab lõpetamata kapitaalremondi kulusid.

Sovhoosid ja kolhoosid võivad põhivahendite kapitaalremonti teha nii majanduslikul teel kui ka töövõtu korras. Esimesel juhul tehakse kõik remonditööd vahetult sovhoosis või kolhoosis, kuna teisel juhul teevad remonditöid lepingu alusel koondise "Eesti Põllumajandustehnika" osakondade töökojad, remonditehased, kolhoosidevahelised remonditöökojad jt. ettevõtted ning organisatsioonid.

Töövõtu korras teostatud kapitaalremondi puhul on kuludeks summa, mis tuleb tasuda töövõtjale tema poolt tehtud remonditööde eest. See summa kirjendatakse konto "Kapitaalremont" deebetisse, kusjuures krediteeritakse kontot "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" (sovhoosides) või kontot "Arveldused muude organisatsioonidega" (kolhoosides). Kirjendamine toimub töövõtja poolt esitatud arvete alusel, millele peavad olema lisandatud masinate remondist vastuvõtmise aktid.

Masinate ja seadmete kapitaalremondi teostamisel majanduslikul teel sovhooside või kolhooside remonditöökodades arvestatakse remondikulusid eelnevalt kontol "Abitootmine" (sovhoosides) või "Abi- ja teenindav tootmine" (kolhoosides). Üksikute objektide kapitaalremondi lõppemise järel kantakse remondikulud komplekskirjena kontole "Kapitaalremont". Selleks tehakse kirjend:

Deebet - konto "Kapitaalremont"

Kreedit - konto "Abitootmine" (sovhoosides), konto "Abi- ja teenindav tootmine" (kolhoosides).

Väljaspool remonditöökoda majanduslikul teel teostatud kapitaalremondi kulusid arvestatakse vahetult konto "Kapitaalremont" deebetis. Seejuures on krediteeritavateks kontodeks:

a) "Arveldused tööliste ja teenistujatega" (kolhoosides "Töötasu") - arvestatud töötasu summa ulatuses;

b) "Arveldused sotsiaalkindlustuse alal" (kolhoosides "Arveldused muude organisatsioonidega") - arvestatud sotsiaalkindlustusmaksu ulatuses;

c) "Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed", "Naftasaadused", "Varuosad", "Toorained ja materjalid" (kolhoosides "Muud materjalid") - kapitaalremondiks kulutatud materiaalsete väärtuste maksumuse ulatuses;

d) "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine") - kapitaalremondi vajadusteks kasutatud transporditööde ja muude teenuste maksumuse ulatuses.

Kapitaalremondi kulude analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus.

Sovhoosides peetakse analüütilist arvestust remonditavate põhivahendite rühmade järgi: 1) taimekasvatushooned, 2) loomakasvatushooned, 3) muud tootmishooned, 4) maaparandus- ja irrigatsiooniehitised, 5) elamud, 6) kommunaal-, kultuurilised ja elukondlikud hooned, 7) traktorid, 8) kombainid, 9) autod, 10) muud masinad ja seadmed.

Kuue esimese rühma osas arvestatakse kulusid iga remonditava objekti kohta eraldi järgmiste kulukirjete lõikes: töötasu, ehitusmaterjalid, ehitusmasinate ja -mehhanismide ekspluateerimine, muud kulud, ehituste lisakulud. Traktorite, kombainide, autode ja muude masinate remondikulusid arvestatakse masinamarkide järgi, kusjuures kulukirjeteks on töötasu, varuosad ning remondi- ja muud materjalid, muud otsesed kulud, lisakulud, tasu väljaspool tehtud remondi eest.

Kolhoosides peetakse kapitaalremondi kulude analüütilist arvestust üksikute remonditavate objektide järgi. Põhivahendite liikide järgi ei rühmitata.

Kapitaalremondi kulude analüütilistel kontodel toimub kolhoosides arvestus järgmiste kulukirjete lõikes:

1. Töötasu (eraldi kolhoosnikute ja palgatud isikute töötasu, kusjuures näidatakse ka töötatud inimpäevad).

2. Ehitus- ja remondimaterjalid.

3. Varuosad.

4. Ehitusmasinate ja -mehhanismide ekspluateerimise kulud (nende amortisatsioon, jooksev remont, kütus, määrdeained jne.).

5. Abitootmiste teenused (iga abitootmise teenused eraldi).

6. Muud otsesed kulud.

7. Kapitaalremondi üldkulud.

Lõpetatud kapitaalremondi kulud kantakse maha kontolt "Kapitaalremont" vastavate allikate arvel. Seda tehakse järgmise kirjendiga:

Deebet - konto "Amortisatsioonifond", allkonto "Amortisatsioonifond kapitaalremondiks ning majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondist eraldatud vahendid" (sovhoosides) või konto "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond" (kolhoosides).

Kreedit - konto "Kapitaalremont".

Kolhoosides võib kapitaalremonti teha ka Riigipanga laenude arvel. Sellisel juhul jäävad lõpetatud kapitaalremondi kulud kuni laenu tasumiseni konto "Kapitaalremont" deebetisse. Pärast laenu tasumist kantakse laenu arvel tehtud kapitaalremondi kulud ülaltoodud kirjendiga kontolt "Kapitaalremont" maha.

Vahel kasutavad ettevõtted ebaõigesti käibevahendeid, tehes kapitaalremonti suurema summa ulatuses, kui on selleks katmise allikaid. Sellisel juhul kantakse lõpetatud kapitaalremondi kulud maha vaid olemasolevate finantseerimisallikate ulatuses. Ülejäänud kulud kantakse maha hiljem, kui ettevõttes moodustuvad uued finantseerimisallikad (amortisatsioonifond kapitaalremondiks, kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond jne.). Finantseerimisallikatega katmata lõpetatud kapitaalremondi kulud näidatakse bilansis eraldi lõpetamata kapitaalremondi kuludest.

Kapitaalremondi teostamise tulemusena taastatakse põhivahendite maksumus ja väheneb nende kulum. Seetõttu on vaja samaaegselt lõpetatud kapitaalremondi kulude mahakandmisega vähendada sama summa võrra põhivahendite kulumit. Seda tehakse kirjendiga:

Deebet - konto "Põhivahendite kulum"

Kreedit - konto "Põhikirjafond" (sovhoosides) või "Jagamatu fond ja osamaksud" (kolhoosides).

Jooksvat remonti teostatakse sovhoosides ja kolhoosides

peamiselt majanduslikul teel. Ainult üksikutel juhtudel toimub see töövõtu korras.

Jooksva remondi tegemisel sovhoosi või kolhoosi remonditöökodades arvestatakse remondikulusid esialgu sovhoosides kontol "Abitootmine" ja kolhoosides kontol "Abi- ja teenindav tootmine". Pärast remondi lõpetamist kantakse sellelt kontolt remondikulud komplekskirjena vastavatele tootmiskulude kontodele. Sõltuvalt sellest, kus remonditud põhivahendeid kasutatakse, on nendeks kontod "Taimekasvatus", "Loomakasvatus", "Tööstuslik tootmine" (sovhoosides), "Muud tootmised ja majandid" (sovhoosides), "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud" (kolhoosides), "Tootmise üldkulud", "Majandi üldkulud" jt.

Jooksva remondi teostamisel väljaspool remonditöökoda sovhoosi või kolhoosi oma jõududega kirjendatakse remondikulud kohe loetletud tootmiskulude kontodele. Olenevalt kulude iseloomust krediteeritakse seejuures mitmesuguseid materiaalseid, rahalisi ja arvelduste kontosid - "Arveldused tööliste ja teenistujatega" (sovhoosides), "Töötasu" (kolhoosides), "Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed", "Varuosad" jt.

Kui jooksev remont tehakse töövõtu korras, siis töövõtja poolt esitatud arvete ja teiste dokumentide alusel kirjendatakse remondi maksumus samuti tootmiskulude kontodele, krediteerides kontot "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" (sovhoosides) või kontot "Arveldused muude organisatsioonidega" (kolhoosides).

5. Põhivahendite väljalangemise arvestus

Põhivahendite ettevõttest väljalangemiseks on nende likvideerimine täieliku kulumise või edasiseks kasutamiseks kõlbmatuse tõttu, müük või tasuta üleandmine teistele organisatsioonidele ja ettevõtetele, hävimine loodusõnnetuste tõttu, täiskasvanud loomade põhikarjast väljapraakimine madala produktiivsuse, vanuse ja teiste puuduste tõttu, täiskasvanud loomade lõppemine ja hädatapmine.

Põhivahendite väljalangemise vormistamisel tuleb kinni pidada kehtestatud korrast.

Traktorid, autod, kombainid ja iseliikuvad masinad kantakse maha ainult kehtestatud amortisatsiooninormi väljatöötamisel ning enamiku sõlmede ja agregaatide põhidetailide piirkulumise korral. Teised põllumajandusmasinad kantakse maha samuti amortisatsiooninormi väljatöötamisel ning põhidetailide piirkulumise või deformeerumise korral. Amortisatsiooninormi väljatöötamine tehnilist seisukorda arvestamata ei saa olla aluseks masinate väljapraakimisel ja mahakandmisel.

Selleks et määrata kindlaks traktorite, kombainide, põllumajandus- ja teiste masinate ning seadmete kõlbmatus edasiseks kasutamiseks põllumajanduslikus tootmises, moodustatakse sovhoosides, kolhoosides ja muudes põllumajandusettevõtetes komisjon, kelle koosseisu kuuluvad: a) ettevõtte juhataja - komisjoni esimees, b) ettevõtte peainsener, insener või mehhaanik, c) ettevõtte pearaamatupidaja, d) ettevõtte insener-mehhaanik-kontrolör. Kolhoosides on soovitatud nende masinate ja seadmete likvideerimise puhul, mille maksumus on üle 150 rubla, lülitada komisjoni koosseisu ka koondise "Eesti Põllumajandustehnika" rajooniosakonna spetsialiste.

Komisjon on kohustatud üle vaatama ja kindlaks määrama mahakandmisele kuuluvate traktorite, autode, kombainide, põllumajandus- ja teiste masinate ning seadmete põhidetailide tehnilise seisukorra ning remondi ebaotstarbekuse.

Iga likvideeritava masina kohta koostab komisjon ettenähtud vormi kohase mahakandmisakti kahes eksemplaris, millest üks esitatakse sovhooside puhul kõrgemalseisvale organisatsioonile ning kolhooside puhul koondise "Eesti Põllumajandustehnika" rajooniosakonnale. Kui mahakandmine toimub enneaegse kulumise või avarii tõttu, tuleb mahakandmisaktile lisada dokumentide ärakirjad, mis selgitavad murdumiste ja kulumise põhjusi koos süüdlaste suhtes tarvituselevõetud abinõude näitamisega.

Traktorite, kombainide, iseliikuvate ja muude masinate ning seadmete mahakandmise aktide osas annavad tehnilise seisukorra kohta oma järelduse koondise "Eesti Põllumajandustehnika" rajooniosakonna riiklikud tehnilised inspektorid,

autode mahakandmise kohta riiklik autoinspektsioon jne.

Traktorite, autode, kombainide, iseliikuvate ja muude üle 500 rublase maksumusega masinate ning seadmete mahakandmine bilansist kinnitatakse Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt. Sovhooside osas esitavad Eesti NSV Ministrite Nõukogule ettepanekud masinate ja seadmete mahakandmise kohta koos koondmaterjalidega kõrgemalseisvad organisatsioonid, kolhooside osas aga koondis "Eesti Põllumajandustehnika".

Ülejäänud põllumajandus- ja muude masinate ning seadmete, mille maksumus on 150-500 rubla, mahakandmise bilansist kinnitab sovhooside osas kõrgemalseisev organisatsioon ning kolhooside osas tootmisvalitsus, kusjuures viimasele esitab vastava ettepaneku mahakandmise kohta koondise "Eesti Põllumajandustehnika" rajooniosakond.

Masinate ja seadmete mahakandmine majandi bilansist toimub pärast vastava otsuse saamist tehnika mahakandmise aktide kinnitamise kohta. Majandid on kohustatud 25 päeva jooksul pärast mahakandmise kohta korralduse saamist lahti võtma mahakantud masinad ja seadmed sõlmedeks, detailideks ja agregaatideks ning koostama iga mahakantava masina ja seadme kohta põhivahendite likvideerimise akti. On keelatud masinate ja seadmete lahtivõtmine enne korralduse saamist nende mahakandmise kohta.

Alla 150 rublase maksumusega masinate ja seadmete mahakandmise kinnitab sovhoosides direktor ning kolhoosides juhatus.

Põhikarja loomade lõppemisel, hädatapmisel ja lihaks tapmisel koostatakse loomade ja lindude väljalangemise akt. Põhikarja loomade nuumale panek vormistatakse loomade üleviimise aktiga.

Muude põhivahendite (hooned, ehitused jt.) likvideerimiseks moodustatakse komisjon, kes koostab põhivahendite likvideerimise akti. Sovhoosides kantakse põhivahendid maksumusega kuni 500 rubla maha pärast akti kinnitamist sovhoosi direktori poolt. Kui põhivahendite maksumus on 500-1500 rubla, võib neid maha kanda pärast akti kinnitamist kõrgemalseisva organisatsiooni poolt. Ületab aga põhivahendite maksumus 1500 rubla, siis kantakse nad maha üksnes Eesti NSV Põllu-

majandussaaduste Tootmise ja Varumise Ministeeriumi loal.

Kolhoosides otsustab juhatus nende põhivahendite mahakandmise, mille maksumus on kuni 500 rubla. Kui põhivahendite maksumus on üle 500 rubla, siis kuulub mahakandmine kinnitamisele tootmisvalitsuse poolt.

Põhivahendite likvideerimine on sageli seotud mitmesuguste kuludega, nagu töötasu hoonete ja ehitiste lammutamise, masinate ja seadmete demonteerimise jt. tööde eest, autotranspordi teenused jne. Samal ajal aga saavad põllumajandusettevõtted põhivahendite likvideerimise tagajärjel teatud sissetulekut, milleks on:

1. Põhivahendite likvideerimisel (hoonete lammutamisel, masinate demonteerimisel jne.) saadud kasutamiskõlbliike materjalide ja varuosade ning vanametalli maksumus. Oma majapidamises kasutatavad materjalid ja varuosad hinnatakse sovhoosides ja kolhoosides samade hindadega, millega need esemed olid varem arvele võetud. Realiseerimise korral hinnatakse nad võimalike realiseerimishindadega või laekunud summa ulatuses, kui realiseerimine on juba toimunud.

2. Põhikarjast väljapraagitud loomade maksumus. Sovhoosides on selleks produktiivloomade puhul nende algmaksumus (bilansiline maksumus) ning tööloomade puhul nende likvideerimisest laekunud summa. Kolhoosides loetakse põhikarjast väljapraagitud loomade maksumuseks nende eest laekunud summa, kui loomad realiseeriti eelneva nuumamiseta. Põhikarja loomade nuumale panekul või lihaks tapmisel arvutatakse kolhoosides nende maksumus eluskaalu alusel riiklikes kokkuostuhindades.

3. Riikliku Kindlustuse organitelt saadavad kindlustushüvitused kolhoosides kohustusliku ja vabatahtliku kindlustuse korras kindlustatud ja loodusõnnetuste tõttu hävinud põhivahendite eest.

Põhivahendite likvideerimisest saadud sissetuleku, millest on maha arvatud likvideerimiskulud, peavad sovhoosid ja kolhoosid kasutama väljalangenud põhivahendite taastamiseks, s. o. kapitaalmahutusteks (sealhulgas ka põhikarja formeerimiseks). Sovhoosid peavad sissetuleku põhivahendite likvideerimisest maksma Riigipanka. Need vahendid koos teis-

tega (sissemakstud amortisatsioon, riigieelarvelised assigneeringud) annab Riigipank sovhoosidele kapitaalmahutusteks kooskõlas kinnitatud plaanidega. Kolhoosid on kohustatud sissetuleku põhivahendite likvideerimisest arvama kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fondi ning vastava summa kandma jooksvalt kontolt üle kapitaalmahutuste rahaliste vahendite kontole Riigipangas.

Põhivahendite väljalangemise operatsioonide arvestus toimub sovhoosides ja kolhoosides erinevalt.

Sovhoosides debiteeritakse väljalangenud põhivahendi algmaksumusega (bilansilise maksumusega) kontot "Põhikirjafond" ja krediteeritakse kontot "Põhivahendid". See kirjend kajastab põhivahendite jäägi vähenemist seoses nende likvideerimisega. Et väljalangenud põhivahendi maksumusest on osa amortiseerunud kulumise tagajärjel ja seda on raamatupidamises pidevalt arvestatud kontol "Põhivahendite kulum", siis tuleb maha kanda ka arvestatud kulumi summa. Selleks debiteeritakse väljalangenud põhivahendilt arvestatud kulumi summaga kontot "Põhivahendite kulum" ja krediteeritakse kontot "Põhikirjafond".

Kõik põhivahendite likvideerimise kulud kirjendatakse konto "Põhikirjafond" deebetisse, kusjuures krediteeritakse mitmesuguseid kontosid sõltuvalt kulude iseloomust. Nii krediteeritakse likvideerimisega seotud tööde eest töötasu arvestamisel kontot "Arveldused tööliste ja teenistujatega", sotsiaalkindlustusmaksu arvutamisel kontot "Arveldused sotsiaalkindlustuse alal" jne.

Põhivahendite likvideerimisest saadud materjalide arvelevõtmisel debiteeritakse nende maksumusega kontot "Toorained ja materjalid" või kontot "Varuosad" või mõnda teist kontot sõltuvalt saadud materiaalsete väärtuste liigist ning krediteeritakse kontot "Põhikirjafond".

Summad, mis on laekunud põhivahendite likvideerimise tagajärjel ja Riigipanka kapitaalmahutusteks sisse makstud, kirjendatakse konto "Põhikirjafond" deebetisse ja konto "Arvelduskonto" kreeditisse. Seega kõik operatsioonid, mis on seotud põhivahendite likvideerimisega, kajastatakse kontol "Põhikirjafond".

Põhivahendite likvideerimise arvestuse paremaks selgitamiseks võtame järgmise näite. Sovhoosis lammutati hoone, mille algmaksumus on 11 000 rubla ja arvestatud kulumi summa 10 000 rubla. Lammutamistööde eest arvestati töötasu 500 rubla ning sotsiaalkindlustusmaksu 22 rubla. Hoone lammutamise tulemusena saadi küttematerjali maksumusega 400 rubla ja ehitusmaterjale maksumusega 900 rubla. Põhivahendite likvideerimisest saadud laekumisena maksis sovhoos Riigipanka kapitaalmahutusteks 778 rubla (1300-522).

Need operatsioonid on vaja raamatupidamises kirjendada järgmiselt:

1. Likvideeritava hoone algmaksumuse mahakandmine
   Deebet - konto "Põhikirjafond"
   Kreedit - konto "Põhivahendid" 11 000.-
2. Likvideeritavalt hoonelt arvestatud kulumi mahakandmine
   Deebet - konto "Põhivahendite kulum"
   Kreedit - konto "Põhikirjafond" 10 000.-
3. Hoone lammutamisega seotud kulude arvestamine
   Deebet - konto "Põhikirjafond" 522.-
   Kreedit konto "Arveldused tööliste ja teenistujatega" 500.-
   Kreedit - konto "Arveldused sotsiaalkindlustuse alal" 22.-
4. Lammutamisel saadud materjalide arvelevõtmine
   Deebet - konto "Toorained ja materjalid" 400.-
   Deebet - konto "Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed" 900.-
   Kreedit - konto "Põhikirjafond" 1300.-
5. Hoone likvideerimisest saadud laekumise sissemaksmine Riigipanka
   Deebet - konto "Põhikirjafond"
   Kreedit - konto "Arvelduskonto" 778.-

Produktiiv- ja tööloomade põhikarjast väljapraakimise arvestamisel on mõningaid erinevusi. Väljapraagitud loomade algmaksumus kirjendatakse nagu teiste põhivahendite puhulgi konto "Põhikirjafond" deebetisse ja konto "Põhivahendid" kreeditisse. Tööloomade osas tuleb nendelt arvestatud amor-

tisatsiooni mahakandmiseks debiteerida arvestatud kulumi summaga kontot "Põhivahendite kulum" ja krediteerida kontot "Põhikirjafond". Produktiivloomade väljapraakimise korral jääb see kirjend ära, sest nendelt amortisatsiooni ei arvestata. Samaaegselt kirjendatakse põhikarjast väljapraagitud produktiivloomade algmaksumus (tööloomade puhul aga väljapraakimisest tegelikult laekunud summa) konto "Põhikirjafond" kreeditisse ning debiteeritakse loomade varumisorganisatsioonidele andmisel või väljapoole müümisel kontot "Realiseerimine", loomade nuumale panekul kontot "Noor- ja nuumloomad" ning loomade oma majapidamises lihaks tapmisel kontot "Tööstuslik tootmine".

Seoses sellega, et loomade väljapraakimise tulemusena saadavaid vahendeid võib kasutada ainult sihtotstarbeks (põhikarja formeerimise finantseerimiseks), tuleb see summa kontolt "Põhikirjafond" üle kanda kontole "Sihtfinantseerimine ja sihtlaekumised". Selleks tehakse kirjend:

Deebet - konto "Põhikirjafond"

Kreedit - konto "Sihtfinantseerimine ja sihtlaekumised",
allkonto "Laekumised põhikarja loomade väljapraakimisest".

Väljapraagitud loomade realiseerimisest laekunud rahalised vahendid kirjendatakse konto "Arvelduskonto" deebetisse ja konto "Realiseerimine" kreeditisse.

Loomade väljapraakimisest laekunud summad peab sovhoos sisse maksma Riigipanka põhikarja formeerimise finantseerimiseks. Tegelikult Riigipanka sissemakstud summad kirjendatakse konto "Sihtfinantseerimine ja sihtlaekumised", allkonto "Laekumised põhikarja loomade väljapraakimisest" deebetisse ja konto "Arvelduskonto" kreeditisse. Kui kõik laekunud summad on Riigipanka sisse makstud, siis allkonto "Laekumised põhikarja loomade väljapraakimisest" sulgub ja saldot ei jää. Saldo esinemise korral on osa laekunud summadest Riigipanka sisse maksmata.

Sovhoosides antakse küllaltki sagedasti põhivahendeid tasuta üle teistele ettevõtetele ja organisatsioonidele. See võib toimuda ainult kõrgemalseisvate organisatsioonide korraldusel. Üleandmine vormistatakse tavaliselt aktiga, kus

näidatakse, missuguse korralduse alusel ja kellele põhivahendid üle antakse, nende nimetus, eraldustunnused, inventarinumbrid, bilansiline (alg-) maksumus, arvestatud kulumi summa ja teised andmed. Selle dokumendi alusel kantakse üleantud põhivahendid maha algmaksumusega, milleks debiteeritakse kontot "Põhikirjafond" ja krediteeritakse kontot "Põhivahendid". Samaaegselt kirjendatakse maha ka üleantud põhivahenditelt arvestatud kulumi summa, debiteerides kontot "Põhivahendite kulum" ja krediteerides kontot "Põhikirjafond". Täiskasvanud produktiivloomade üleandmise korral jääb teine kirjend ära.

Kolhoosides on põhivahendite likvideerimise arvestamiseks määratud peakonto "Põhivahendite väljalangemine". Konto deebetisse kirjendatakse väljalangenud põhivahendite jääkmaksumus (bilansilise maksumuse ja arvestatud kulumi summa vahe) ning likvideerimisega seotud kulud. Kreeditisse kantakse sissetulekud põhivahendite likvideerimisest, kaasa arvatud ka kindlustushüvitused loodusõnnetuste tõttu hävinud põhivahendite eest. Iga kuu lõpul kirjendatakse antud perioodi jooksul väljalangenud põhivahendite jääkmaksumus maha jagamatust fondist, kuna sissetulekud põhivahendite väljalangemisest, millest on maha arvatud likvideerimiskulud, kantakse kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fondi. Seetõttu konto "Põhivahendite väljalangemine" sulgub iga kuu lõpul ning saldot tal ei ole.

Põhivahendite väljalangemise operatsioonide kirjendamist kolhoosides selgitame mõningate näidetega. Märtsikuus müüdi teisele kolhoosile veoauto bilansilise maksumusega 3000 rubla, millelt oli arvestatud kulumit 600 rubla. Auto eest laekus kolhoosi kapitaalmahutuste kontole 2400 rubla. Samal kuul praagiti põhikarjast välja emis bilansilise maksumusega 250 rubla ja pandi nuumale. Emise maksumus riiklikes kokkuostuhindades on 220 rubla, missuguse summa kolhoos kandis jooksvalt kontolt üle kapitaalmahutuste kontole. Need operatsioonid on vaja kirjendada kolhoosi raamatupidamises järgmiselt:

1. Müüdud auto mahakandmine

Deebet - konto "Põhivahendite kulum" 600.-
Deebet - konto "Põhivahendite väljalangemine" 2400.-

Kreedit - konto "Põhivahendid" 3000.-

2. Raha laekumine kolhoosi kontole Riigipangas

Deebet - konto "Kapitaalmahutuste rahaliste vahendite konto"

Kreedit - konto "Põhivahendite väljalangemine" 2400.-

Juhul kui raha ei ole veel laekunud, tuleb see summa kirjendada konto "Arveldused muude organisatsioonidega" deebetisse.

3. Põhikarjast väljapraagitud emise bilansilise maksumuse mahakandmine

Deebet - konto "Põhivahendite väljalangemine"

Kreedit - konto "Põhivahendid" 250.-

4. Põhikarjast väljapraagitud emise arvelevõtmine nuumloomana

Deebet - konto "Noor- ja nuumloomad"

Kreedit - konto "Põhivahendite väljalangemine" 220.-

5. Rahaliste vahendite ülekandmine jooksvalt kontolt kapitaalmahutuste kontole

Deebet - konto "Kapitaalmahutuste rahaliste vahendite konto"

Kreedit - konto "Jooksev konto Riigipangas" 220.-

6. Märtsikuu jooksul väljaläinud põhivahendite (auto ja emis) maksumuse mahakandmine jagamatust fondist

Deebet - konto "Jagamatu fond ja osamaksud", allkonto "Jagamatu fond põhivahendites".

Kreedit - konto "Põhivahendite väljalangemine" 2650.-

7. Põhivahendite (auto, emis) väljaminekust saadud sissetuleku arvamine kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fondi

Deebet - konto "Põhivahendite väljalangemine"

Kreedit - konto "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond" 2620.-

Põhivahendite väljalangemise analüütilist arvestust peetakse kolhoosides paljulahtrilises raamatus. Põhikarja loomade ja lindude väljamineku arvestamiseks avatakse ana-

lüütilised kontod väljamineku liikide järgi: loomade ja lindude nuumalepanek, loomade ja lindude müük kontraheerimislepingute järgi; loomade, lindude ja mesilasperede müük kolhoosikaubanduse korras; loomade ja lindude tapmine; muud loomade, lindude ja mesilasperede väljalangemised. Analüütiliste kontode deebeti vabades lahtrites toimub arvestus loomaliikide lõikes. Muude põhivahendite väljalangemise arvestamiseks avatakse kaks analüütilist kontot - üks põhivahendite müügi ja teine põhivahendite muude väljalangemiste jaoks.

6. Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete arvestus

Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete hulka kuuluvad esemed maksumusega alla 50 rubla ühiku kohta või kasutamiseaga kuni 1 aasta, eriotstarbelised tööriistad ja eriseadised, eririietus ja -jalatsid ning voodiriided jne. Olemuselt on nad töövahendid, kuid nende asendamine uute eksemplaridega toimub võrdlemisi sagedasti ja nende maksumus on väike. Järelikult muudaks väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete soetamine kapitaalmahutuste korras ülemäära keerukaks ettevõtete töö planeerimise ja arvestuse. Sel põhjusel ongi nad eraldatud põhivahendite koosseisust ja arvestatakse käibevahendite hulgas.

Väljastpoolt soetatud väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed võetakse arvele hankijate arvete ja teiste dokumentide alusel, oma majapidamises valmistatud aga tükitöökäskude ja saatelehtede põhjal.

Põllumajandusettevõtete raamatupidamises arvestatakse väheväärtuslikke ja kiiresti kuluvaid esemeid peakontol "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed". Sovhoosides jaguneb see konto kaheks allkontoks: 1) "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed ladudes (varudena)", 2) "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed ekspluatatsioonis". Konto deebetisse kirjendatakse nende esemete sissetulek majandisse, kusjuures väljastpoolt soetamise korral on korrespondeerivateks kontodeks "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" (kolhoosides "Arveldused muude organisatsioonidega"),

"Arvelduskonto" (kolhoosides "Jooksev konto Riigipangas"), "Arveldused aruandekohustuslike isikutega" jt. Oma majapidamises valmistamise korral krediteeritakse kontot "Tööstuslik tootmine" (kolhoosides konto "Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude toodangu väljalase"). Konto "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed" kreeditisse kirjendatakse kasutuskõlbmatuks muutunud ja majandist väljaläinud esemete maksumus. Kontol on alati deebetsaldo.

Väheväärtuslikke ja kiiresti kuluvaid esemeid arvestatakse kuni täieliku kulumiseni või majandist väljaminekuni algmaksumusega, s. o. soetamise või valmistamise tegeliku maksumusega. Oma majapidamises valmistatud esemed võetakse aasta jooksul arvele plaanilise omahinnaga, mis aasta lõpul korrigeeritakse tegeliku omahinnani.

Ladudest väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete väljastamisel on aluseks nõudmised-saatelehed. Ladudest väljastatud esemete maksumusega debiteeritakse ja krediteeritakse kontot "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed". See kirjend kajastab ainult nende esemete majandisisest ümberpaigutamist.

Analüütilist arvestust peetakse saaduste ja materjalide arvestuse raamatus. Kontod avatakse selles raamatus esemete nimetuste järgi. Igal kontol toimub arvestus majandi kui terviku osas koguselises ja rahalises väljenduses ning peale selle veel koguseliselt hoiukohtade ja materiaalselt vastutavate isikute lõikes.

Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed nagu põhivahendidki kuluvad tootmisprotsessis kasutamise tagajärjel pidevalt. Järelikult ei saa nende maksumust kohe ekspluatatsiooni andmisel lülitada tootmiskuludesse, vaid seda tuleb teha osade kaupa.

Sovhoosides kirjendatakse 50% väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete (välja arvatud eririietus, -jalatsid ja voodiriided) maksumusest tootmiskuludeks nende laost ekspluatatsiooni väljastamisel. Ülejäänud 50%, millest on maha arvatud vanametalli ja muude materjalide maksumus võimaliku ärakasutamise hinnaga, kirjendatakse tootmiskuludeks nende esemete kõlbmatuse tõttu väljalangemisel. Samaaegselt tuleb ka-

sutamiskõlbmatuks muutunud väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed maha kanda direktori poolt kinnitatud akti alusel. Väheväärtuslikelt esemetelt maksumusega kuni 2 rubla ühiku kohta kulumit ei arvestata ja nad kantakse laost ekspluatatsiooni andmisel täies ulatuses tootmiskuludeks.

Eririietuse ja -jalatsite ning voodiriiete kulumi arvutamisel lähtutakse nende kasutamiseast. Kaheaastase kasutamise puhul arvestatakse igal aastal kulumiks 50%, kolmeaastase kasutamise korral 1/3 nende algmaksumusest jne. Tootmiskuludeks kirjendatakse iga kuu 1/12 aastase kulumi summast.

Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulumise arvestamiseks kasutatakse passivakontot "Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum", mis jaguneb kaheks allkontoks: 1) "Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum", 2) "Eririietuse, -jalatsite ja voodiriiete kulum". Konto kreeditisse kirjendatakse arvestatud kulumi summa, kusjuures debiteeritakse tootmiskulude kontosid. Deebetisse kantakse kasutamiskõlbmatuks muutunud esemete maksumus, millest on maha arvatud vanametalli ja muude materjalide maksumus. Kontol on alati kreeditsaldo ja see näitab konto "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed" deebetis algmaksumusega arvestatud esemete kulumi summat.

Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete ning nende kulumi arvestamiseks tehtavate kirjendite selgitamiseks toome näitena mõned operatsioonid.

1. Sovhoosi lattu saabus väheväärtuslikke esemeid maksumusega 200 rubla.

Deebet - konto "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed"

Kreedit - konto "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" 200.-

2. Laost anti ekspluatatsiooni väheväärtuslikke esemeid maksumusega 80 rubla.

Deebet - konto "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed", allkonto "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed ekspluatatsioonis"

Kreedit - konto "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed", allkonto "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed ladudes" 80.-

3. Arvestati kuludeks 50% väljastatud esemete maksumusest

Deebet - tootmiskulude kontod ("Loomakasvatus", "Tööstuslik tootmine" jt. sõltuvalt kasutamiskohast)

Kreedit - konto "Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum" 40.-

4. Tootmisprotsessis väheväärtuslikud esemed kulusid ja kanti akti alusel maha. Seejuures saadi likvideerimisel materjale maksumusega 5 rubla, mis võeti arvele.

Deebet - konto "Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum" 75.-

Deebet - konto "Toorained ja materjalid" 5.-

Kreedit - konto "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed" 80.-

5. Arvestati kuludeks mahakantud väheväärtuslike esemete ülejäänud maksumus, milleks on 35 rubla (40 - 5 = 35).

Deebet - tootmiskulude kontod ("Loomakasvatus" jt., sõltuvalt kasutamise kohast).

Kreedit - konto "Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum" 35.-

Kolhoosides väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulumit ei arvestata, vaid nad kantakse tootmiskuludesse kasutamiskõlbmatuks muutumisel. Seetõttu ei ole kolhoosi kontoplaanis ette nähtud kontot "Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum". Kasutamiskõlbmatuks muutunud esemete maksumus kirjendatakse konto "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed" kreeditisse ning tootmiskulude kontode ("Loomakasvatus", "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud", "Abi ja teenindav tootmine", "Tootmise üldkulud" jt. kontod, sõltuvalt esemete kasutamise kohast) deebetisse. Esemed, maksumusega kuni 1 rubla 50 kopikat, kirjendatakse tootmiskuludeks nende laost kasutamiseks väljastamisel.

7. Noor- ja nuumloomade arvestus

Noor- ja nuumloomade arvestuse peaülesanneteks on nende täieliku säilivuse tagamine ning loomade kaaluiibe ja

juurdekasvu, omahinna alandamise ja loomakasvatajate tööviljakuse tõstmise plaaniülesannete täitmise kontrollimine. Selleks on vaja täpselt ja õigeaegselt algdokumentidega vormistada ning arvestuses kajastada kõik karja koosseisus toimuvad muudatused (juurdesünnid, ühest arvestusrühmast teise üleviimine, noor- ja nuumloomade väljaminek jne.), samuti loomade üleskasvatamise ja nuumamise tulemused (kaaluiive ja juurdekasv).

Saadud juurdesündide arvelevõtmiseks koostavad zootehnik (kolhoosides farmijuhataja või zootehnik) ja brigadir loomade juurdesünni arvelevõtmise aktid. Ühele aktile kantakse kõik samal päeval antud farmis toimunud loomade poegimised, kusjuures igale poeginud loomale eraldatakse üks rida. Aktis tuuakse ära poeginud looma nimi või number, sündinud emas- ja isasloomade arv ja eluskaal ning nendele omistatud numbrid jt. andmed. Samuti näidatakse, kellele on poeginud emasloom kinnistatud. Aktile kirjutavad alla zootehnik (farmijuhataja), brigadir ja isikud, kes võtsid sündinud noorloomad vastu üleskasvatamiseks.

Noor- ja nuumloomade kaal suureneb pidevalt üleskasvatamise ja nuumamise tulemusel. Noor- ja nuumloomade kaaluiive tuleb kindlaks teha iga kuu või vähemalt kord kvartalis. Seejuures kaalutakse noor- ja nuumveiste ning sigade osas kõik loomad. Lamba- ja linnukasvatuses ning teiste loomaliikide puhul tehakse kaaluiive kindlaks valikkaalumise teel ning kõiki loomi ei ole vaja üle kaaluda (valitakse välja ja kaalutakse igast vanuserühmast kindlaksmääratud protsent loomi, kusjuures võetagu rühmale tüüpilised eksemplarid). Kaaluda tuleb veel noorloomade sündimisel ja soetamisel, vanemasse vanuserühma ja põhikarja üleviimisel, põhikarja loomade nuumale panekul, nuumloomade nuumalt võtmisel, noor- ja nuumloomade lihaks tapmisel ja müügi puhul.

Noor- ja nuumloomade kaalumise tulemused vormistatakse loomade kaalumise lehega, mille koostavad kaalumise päeval zootehnik (farmijuhataja) ja brigadir loomade vanuserühmade ja talitajate lõikes. Loomade kaalumise lehel näidatakse kaalutavate loomade numbrid, eluskaal eelmise ja käesoleva kaalumise puhul, kaaluiive jt. andmed. Alla kirjutavad zoo-

tehnik ja brigadir ning isik, kellele loomad on kinnistatud.

Küllalt sageli viiakse noorloomi üle ühest arvestusrühmast teise, mis on seotud üleskasvatamise ja nuumamise kindlate tingimustega. Näiteks viiakse paaritatud lehmmullikad üle tiinete mullikate rühma, kahe kuu vanused põrsad remont- ja nuumsigade rühma jne. Noorloomade ühest arvestusrühmast teise üleviimiseks koostavad zootehnik (farmijuhataja) ja brigadir loomade üleviimise akti. Selles näidatakse teise rühma üleviidavate loomade nimed ja numbrid, sugu, sünniaeg, arv, eluskaal jt. andmed, samuti märgitakse talitaja, kellele need loomad olid kinnistatud. Aktile kirjutavad alla osakonna(farmi-)juhataja, zootehnik ja brigadir ning isikud, kellele üleviidavad loomad kinnistatakse.

Noor- ja nuumloomade lõppemine, hädatapmine ja lihaks tapmine vormistatakse loomade ja lindude väljalangemise aktiga, mille koostab zootehnik. Lõppemise ja hädatapmise korral peab akti koostamisest osa võtma ka loomaarst. Aktis tuuakse andmed väljalangenud loomade kohta (rühm, nimi ja number, vanus, sugu, tõug, eluskaal, rammusus, bilansiline maksumus ja kellele oli kinnistatud). Lõppemise ja hädatapmise korral kirjeldab loomaarst väljalangemise põhjusi ja märgib diagnoosi. Akti pöördel näidatakse loomade väljalangemisest saadud toodangu nimetus, kogus ja kasutamine.

Loomade väljalangemise aktile kirjutavad alla osakonna-(farmi-)juhataja, loomaarst, zootehnik, brigadir ja töötajad, kellele väljalangenud loomad olid kinnistatud. Loomade väljalangemisest saadud toodangu vastuvõtmisel annab aktil allkirja ka laohoidja. Akt esitatakse kinnitamiseks sovhoosi direktorile (kolhoosi esimehele).

Noor- ja nuumloomade riigile müümiseks saatmine vormistatakse loomade äraandmise lehega, mis koostatakse kolmes eksemplaris. Kaks eksemplari antakse isikule, kes viib loomad vastuvõtupunkti või lihakombinaati. Seejuures üks eksemplar, mis on määratud vastuvõtupunktile või lihakombinaadile, peab olema pitseeritud ümbrikus. Loomade äraandmise lehe teine eksemplar tagastatakse sovhoosile või kolhoosile vastuvõtja märkustega pärast loomade üleandmist.

Loomade äraandmise leht koostatakse eraldi iga looma-

TRÜ Raamatukogu

liigi kohta. Lehele märgitakse loomade arv toitumuse järgi ja nende kaal. Veiste puhul tuleb näidata veel sugu, vanuserühm, number jne.

Loomade äraandmise lehele kirjutavad alla materiaalselt vastutavad isikud, kes andsid üle ja võtsid vastu loomad sihtkohta saatmiseks, samuti sovhoosi direktor (kolhoosi esimees) ja (pea-)raamatupidaja.

Lihakombinaadid ja vastuvõtupunktid on kohustatud pärast loomade saabumist viivitamata märkima loomade äraandmise lehele nende kohalesaabumise ja vastuvõtmise lõpetamise aja. Seejuures loetakse vastuvõtmise lõpuks loomade kaalumise lõpetamise aeg. Lihakombinaadid ja vastuvõtupunktid on kohustatud kohaletoimetatud loomad vastu võtma lepingus ja graafikus ettenähtud tähtajal kahe tunni jooksul, arvates loomade saabumise momendist. Vastuvõtja märgib loomade äraandmise lehele andmed vastuvõetud loomade arvu, toitumuse ja kaalu kohta ning annab lehel allkirja.

Sovhoosi või kolhoosi teistest ettevõtetest saabuvad loomad kantakse sissetulekuks arvete ja saatedokumentide alusel.

Noorloomade ostmine kontraheerimise korras töölistelt, teenistujatelt või kolhoosnikutelt vormistatakse sovhoosides ja kolhoosides aktiga või leping-arvega, milles tuuakse üksikasjalikud andmed ostetud noorloomade kohta (liik, vanus, tõug ja tõulisus, eluskaal, toitumus jne.). Aktis või leping-arves tuleb näidata ka ostu tingimused (noorlooma hind, kontrahendile antavate söötade nimetused ja kogused jne.).

Loomade saabumisel majandisse ilma saatedokumentideta koostab zootehniline ja veterinaarpersonal akti.
Selles näidatakse looma liik, sugu, eluskaal, värvus ja teised andmed, mida on võimalik looma vastuvõtmisel kindlaks teha.

Kõik loomade liikumist kajastavad dokumendid esitatakse raamatupidamisele sovhoosides samal päeval, kolhoosides aga dokumendikäibe plaaniga ettenähtud tähtaegadel.

Loomade arvu ja liikumise arvestamiseks peetakse osakondades (farmides) loomade arvestuse raamatut. Selles raamatus avatakse igale loomade arvestusrühmale vajalik arv

lehekülgi. Kõik karja koosseisus toimunud muudatused kantakse sisse samal päeval algdokumentide alusel. Sissetuleku osas näidatakse eraldi juurdesünd, ületoomine teistest arvestusrühmadest, ostmine jne. Väljamineku osas märgitakse eraldi riigile andmine, tõuloomade realiseerimine, teistesse arvestusrühmadesse üleviimine, lõppemine, lihaks tapmine jne. Peale selle tuuakse välja veel seis päeva lõpuks. Veiste ja sigade puhul tehakse sissekanded nii arvuliselt kui ka eluskaalus, teiste loomaliikide kohta ainult arvuliselt.

Kasutades selle raamatu andmeid koostab iga osakond (farm) kord kuus loomade ja lindude käibearuande, mille vorm on analoogiline loomade arvestuse raamatu vormile.

Aruandes tuuakse ära osakonna (farmi) kõigi loomade (põhikarja loomad, noor- ja nuumloomad) seis ja liikumine arvestusrühmade lõikes. Peale selle näidatakse ka söötmispäevade arv ja kaaluiive. Osakonna (farmi) juhataja, zootehniku ja brigadiri poolt allakirjutatud loomade ja lindude käibearuanne esitatakse iga kuu esimesel kuupäeval raamatupidamisele.

Põllumajandusettevõtete raamatupidamises toimub noor- ja nuumloomade arvestus peakontol "Noor- ja nuumloomad". Deebetisse kirjendatakse noor- ja nuumloomade sissetulek ning nende maksumuse suurenemine kaaluiibe ja juurdekasvu tagajärjel, kuna kreeditisse kantakse noor- ja nuumloomade väljaminek.

Ostetud noorloomad ja linnud võetakse arvele ostumaksumusega, millesse on lülitatud ka soetamiskulud. Noorloomade ja -lindude ostmise korral on krediteeritavaks kontoks sovhoosides konto "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega", kolhoosides aga konto "Arveldused muude organisatsioonidega" või konto "Arveldused mitmesuguste isikutega".

Oma majapidamises saadud juurdesünnid võetakse arvele järgmiste hindadega: a) vasikad plaanilise omahinnaga sünnimomendil, s. o. 1 tsentneri piima plaanilise omahinnaga; b) põrsad maksumusega, mis leitakse sünnimomendi eluskaalu ja 1 kg eluskaalu plaanilise omahinna alusel; c) talled leppehinnaga, mis moodustab 50% võõrutamisele kuuluva talle plaanilisest omahinnast; d) tibud (ööpäevased) plaanilise

omahinnaga vastavalt inkubeerimiskulude kalkulatsioonile;
e) varsad tõuhobusekasvanduses, karusloomad ja küülikud 50% ulatuses võõrutamisele kuuluva noorlooma plaanilisest omahinnast. Oma majapidamises saadud juurdesündide arvelevõtmisel tehakse kirjend:

Deebet - konto "Noor- ja nuumloomad"
Kreedit - konto "Loomakasvatus" (sovhoosides), konto "Loomakasvatustoodangu väljalase" (kolhoosides).

Tööhobustelt saadud varsade arvelevõtmisel on krediteeritavaks kontoks "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine"), kusjuures ühe varsa hinnaks võetakse tööhobuse 90 (kolhoosides 75) söötmispäeva maksumus.

Põhikarjast väljapraagitud ja nuumale pandud loomad võetakse nuumloomadena arvele sovhoosides bilansilise maksumusega, kuid kolhoosides leitakse nende maksumus eluskaalu ja riiklike kokkuostuhindade alusel. Seejuures tehakse kirjend:

Deebet - konto "Noor- ja nuumloomad"
Kreedit - konto "Põhikirjafond" (sovhoosides), konto "Põhivahendite väljalangemine" (kolhoosides).

Aasta jooksul suureneb loomade eluskaal pidevalt üleskasvatamise ja nuumamise tagajärjel ja järelikult suureneb ka nende maksumus. Seetõttu liidetakse noor- ja nuumloomade algmaksumusele iga kuu (kvartali) kaaluiibe maksumus, mis arvutatakse tegeliku kaaluiibe ja vastavate loomaliikide kaaluiibe tsentneri plaanilise omahinna alusel. Noorloomadel, kelle kaaluiivet ei arvestata (karusloomad, noorhobused jne.), leitakse iga kuu (kvartali) juurdekasvu maksumus, mis liidetakse noorloomade algmaksumusele. Juurdekasvu maksumus arvutatakse tegelike söötmispäevade arvu ja ühe söötmispäeva plaanilise omahinna alusel. Kaaluiibe ja juurdekasvu maksumuse arvelevõtmisel tehakse samasugused kirjendid kui juurdesündide arvelevõtmise puhul. Aasta lõpul pärast tegelike üleskasvatamise ja nuumamise kulude selgumist korrigeeritakse noor- ja nuumloomade maksumus tegeliku omahinnani ning aasta lõppbilansis näidatakse kõik noor- ja nuumloomad nende

tegeliku omahinnaga.

Noor- ja nuumloomade väljamineku puhul krediteeritakse kontot "Noor- ja nuumloomad" ning debiteeritakse loomade andmisel varumisorganisatsioonidele ja väljapoole müümisel kontot "Realiseerimine" (kolhoosides "Toodangu ja teenuste realiseerimine"), põhikarja üleviimisel kontot "Põhikarja formeerimine", lihaks tapmisel kontot "Tööstuslik tootmine" (kolhoosides "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud") ning loodusõnnetuste (tulekahju, üleujutus jne.) tõttu hukkumisel kontot "Kasumid ja kahjumid".

Lõpnud noor- ja nuumloomade arv, eluskaal ja maksumus kirjendatakse põllumajandusettevõtetes punase storno meetodil konto "Noor- ja nuumloomad" deebetisse ja konto "Loomakasvatus" (kolhoosides "Loomakasvatustoodangu väljalase") kreeditisse. Kui loomad lõppesid üksikute isikute süü läbi, siis nende loomade maksumus kantakse süüdlaste arvele ja nõutakse nendelt sisse ettenähtud korras.

Noor- ja nuumloomade analüütilist arvestust peetakse loomade arvestuse raamatus. Analüütilised kontod avatakse loomade soo ja vanuserühmade lõikes.

A. Veised: 1) lehmvasikad (sünniaastate järgi), 2) pullvasikad (sünniaastate järgi), 3) tiined mullikad, 4) täiskasvanud nuumveised.

B. Sead: 1) kuni 2 kuu vanused põrsad, 2) üle 2 kuu vanused põrsad ja remontsead, 3) kontroll- ja ühekordsed emised, 4) nuumsead.

C. Lambad: 1) aruandeaastal sündinud talled, 2) möödunud aastal sündinud talled (kuni põhikarja üleviimiseni). Arvestust peetakse mõlemas rühmas villaku järgi: a) peenvillalised, b) poolpeenvillalised, c) pooljämevillalised, d)jämevillalised.

D. Linnud: 1) noorlinnud (linnuliikide järgi: kanad, haned, kalkunid, pardid), 2) nuumlinnud.

E. Hobused:1) noorhobused (sünniaastate ja soo järgi, tõunoorhobused ka tõugude järgi).

F. Karusloomad - noori karusloomi arvestatakse liikide järgi sünniaastate näitamisega.

G. Küülikud - noori küülikuid arvestatakse tõugude järgi.

Kõiki noor- ja nuumloomi arvestatakse analüütilistel kontodel arvuliselt ja rahalises väljenduses, kuid noorveiseid ja sigu ning nuumloomi peale selle veel eluskaalus.

Noor- ja nuumloomade säilivuse tagamiseks on vaja perioodiliselt (vähemalt üks kord kvartalis - 1. aprillil, 1. juulil, 1. oktoobril ja 31. detsembril) kontrollida nende olemasolu, s. o. inventeerida.

III peatükk

PÕLLUMAJANDUSTOODANGU JA MATERJALIDE ARVESTUS

1. Materjalid ja toodang, nende klassifikatsioon ja hindamine põllumajandusettevõtetes

Põllumajanduses nagu tööstuseski on töövahendite kõrval tootmiseks vajalikud tööobjektid. Erinevalt töövahenditest kasutatakse tööobjektid täielikult ära selles tootmisprotsessis, millest nad osa võtavad. Nende maksumus lülitatakse tervenisti valmistatava toodangu omahinda. Põllumajandusettevõtetes kuuluvad tööobjektide hulka taime- ja loomakasvatussaaduste tootmiseks ning abi- ja teenindavate tootmisharude tegevuseks vajalikud tootmisvarud, s. o. söödad ja allapanu, seemned ja istutusmaterjal, mineraalväetised, kütus ja määrdeained, varuosad ja remondimaterjalid, taara jne. Praktikas nimetatakse tööobjekte materjalideks.

Põllumajanduses kasutatakse osa taime- ja loomakasvatuse toodangust ära samas ettevõttes tootmisprotsessi jätkamiseks, kuna teine osa realiseeritakse väljapoole majandit (müüakse riigile, teistele ettevõtetele ja organisatsioonidele jne.). Esimene osa läheb materjalide rühma, kuna teine osa moodustab kaubatoodangu. Toodangu kaubalist osa ei ole alati võimalik tootmisest väljumise momendil eraldada ja omaette dokumentidega vormistada. Seepärast võetakse põllumajandustoodangu mõlemad osad (materjalide hulka kuuluv ja kaubatoodang) arvele ühesuguste algdokumentide põhjal ning arvestatakse koos.

Materjalid ja toodang jaotatakse majandisse sissetuleku allikast olenevalt kahte rühma - ostetud ja omatoodetud. See

on tingitud kummagi rühma materjalide ja toodangu hindamise erinevast korrast. Väljastpoolt ostetud materjalid võetakse arvele ja näidatakse bilansis tegeliku soetamise maksumusega. See koosneb hankijale tasutavast summast ning materjalide majandisse toimetamise kuludest (transpordikulud, peale- ja mahalaadimine jne.).

Oma majapidamises valmistatud toodangut ja materjale arvestatakse raamatupidamises ja näidatakse bilansis tegeliku omahinnaga. Põllumajandusliku tootmise iseärasuste tõttu on aga toodangu tegelikku omahinda võimalik sovhoosides ja kolhoosides kindlaks määrata alles aasta lõpul. Seepärast arvestatakse oma majapidamisest saadud toodangut aasta jooksul plaanilise omahinnaga. Aasta lõpul toodangu hinnet korrigeeritakse. Nimelt viiakse majandis olemasoleva toodangu maksumus storneerimise või täiendava kirjendamise teel tegeliku omahinnani ja selles hindes näidatakse toodang ka aasta lõppbilansis. Aasta jooksul tootmiseks kulutatud ning realiseeritud toodangu maksumuses tehakse samuti parandused pärast tegeliku omahinna kalkuleerimist.

Füüsiliste omaduste ja tootmises kasutamise iseloomu järgi jagatakse materjalid põllumajandusettevõtete raamatupidamises järgmisteks rühmadeks:

1) naftasaadused (kütteõlid ja määrdeained), 2) varuosad, 3) ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed, 4) tooraained ja materjalid (tahke kütus, mineraalväetised, biopreparaadid, ravimid ja kemikaalid, toorained tööstuslikele ettevõtetele, taara, muud materjalid). Kolhoosides nimetatakse viimast rühma muudeks materjalideks. Materjale saab jagada veel väiksemateks rühmadeks. Nii jaotatakse varuosasid traktorite, kombainide, autode, põllutöömasinate jms. varuosadeks.

Põllumajandustoodang jaotatakse kolhooside ja sovhooside raamatupidamises järgmisteks rühmadeks:

sovhoosides - 1) söödad ja allapanu, 2) seemned ja istutusmaterjal, 3) kaubatoodang (toodang, mis on määratud riigile andmiseks, ühistoitlustamiseks, töölistele müümiseks jne.);

kolhoosides - 1) taimekasvatustoodang, 2) loomakasvatus-

toodang, 3) tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude toodang, 4) seemned ja istutusmaterjal, 5) söödad ja allapanu.

Toodud rühmituste kohaselt organiseeritakse põllumajandusettevõtetes materjalide ja toodangu sünteetiline ja analüütiline arvestus.

2. Materjalide ja toodangu arvestus ladudes

Materiaalsed väärtused ladudes ja hoidlates on sovhoosi direktori (kolhoosi juhatuse) poolt määratud laohoidja, lao vanemtöölise või mõne teise isiku vastutaval hoiul. Enne materiaalselt vastutava isiku määramist tuleb teda tööga tutvustada ja kontrollida, kas ta on võimeline täitma kõiki kohustusi materiaalsete väärtuste vastuvõtmise, säilitamise, väljastamise ja arvestamise alal. Vastutuse tugevdamiseks materiaalsete väärtuste säilivuse eest on vaja laohoidjatega (lao vanemtöölistega) sõlmida kirjalikud lepingud täieliku materiaalse vastutuse kohta. Niisugused lepingud kohustavad ka sovhoosi või kolhoosi juhtkonda looma materiaalselt vastutavatele isikutele tööks vajalikud tingimused. Raamatupidamise töötajatel on vaja pidevalt kontrollida materiaalselt vastutavate isikute poolt peetavat arvestust ja abistada neid raskuste tekkimisel.

Lattu väljastpoolt majandit saabuvad materiaalsed väärtused võetakse arvele hankija poolt väljakirjutatud dokumentide (arved, saatelehed jt.) alusel. Vastuvõtmisel kontrollib laohoidja hoolikalt dokumentides näidatud arvu või kaalu ning annab dokumendil allkirja materiaalsete väärtuste vastuvõtmise kohta.

Oma majapidamises toodetud materjalide ja toodangu saatmine lattu vormistatakse nõudmiste-saatelehtedega või teravilja ja teiste saaduste põllult ärasaatmise nimekirjadega, mis kirjutatakse brigaadis, farmis, abiettevõttes jne. välja kolmes eksemplaris. Üks eksemplar jääb brigaadi, farmi või abiettevõttesse, kuna kaks eksemplari antakse vedajale (autojuhile). Laohoidja kaalub või loeb vastuvõtmisel saabunud

väärtused üle, märgib saatelehele (nimekirjale) tegelikult vastuvõetud kaalu või arvu ja kirjutab vastuvõtmise kohta alla. Ühe eksemplari tagastab ta vedajale (autojuhile), kuna teine eksemplar jääb laohoidjale ning on aluseks toodangu arvelevõtmisel laos.

Materiaalseid väärtusi võib laohoidja väljastada ainult dokumentide alusel, millel on nende isikute allkirjad, kellele sovhoosi direktori käskkirjaga või kolhoosi juhatuse otsusega on antud õigus väljaminekudokumentidele allakirjutamiseks.

Materiaalsete väärtuste ladudest väljastamisel on algdokumentideks nõudmised-saatelehed, limiitkaardid, söötade kulu lehed jne.

Nõudmisi-saatelehti kasutatakse peamiselt väärtuste ühekordsete väljastamiste puhul. Nõudmised-saatelehed koostatakse kahes või kolmes eksemplaris, kusjuures näidatakse, kellele, kust kohalt, kelle kaudu, mida ja mis otstarbel tuleb väljastada ning kui palju on nõutud. Nõudmist kinnitab nõudja oma allkirjaga. Luba nõutud koguse väljastamiseks allkirjastatakse nõudmisel-saatelehel selleks volitatud isikute poolt. Nõudmise-saatelehe kaks eksemplari antakse saajale, kes läheb nendega lattu. Laohoidja märgib väljaandmise juures nõudmise-saatelehe mõlemale eksemplarile tegelikult väljastatud kogused, võtab saajalt allkirja ja kirjutab ka ise alla. Nõudmise-saatelehe üks eksemplar jääb laohoidjale ja on lao väljaminekudokumendiks. Teine eksemplar läheb koos väljastatud väärtustega brigaadi, farmi, abiettevõttesse jne. ning on siin sissetulekudokumendiks.

Materiaalsete väärtuste väljastamisel nõudmiste-saatelehtede alusel tuleb majandites koostada kuu jooksul küllaltki suur arv dokumente, kusjuures võib esineda arvutusandmete lahkuminekuid. Dokumentide arvu vähendamiseks ja kontrolli tõhustamiseks kasutatakse mõningates sovhoosides väljamiskaarte.

Sovhoos .....

V ä l j a m i s k a a r t

Väljastaja ..... Saaja .....

..... 196...a.

Jrk. nr.	Kuupäev	Väärtuste nimetus	Mõõtühik	Lubatud väljastada		Väljastatud		Täidetakse raamatupidamises			
				kogus	loa andnud	kogus	saaja (väljastaja) allkiri	kogus	hind	summa	korrespondeeriv konto
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Väljastaja (saaja) .....
/allkiri/

Kuu algul avab raamatupidamine väljamiskaardi kahes eksemplaris ja täidab lahtrid 1-6. Väljamiskaardid antakse laohoidjale, kes märgib seitsmendasse lahtrisse väljastatud koguse ning kirjutab saaja kaardil alla. Samaaegselt annab saaja laohoidja kaardil allkirja materiaalsete väärtuste vastuvõtmise kohta.

Edaspidi märgib raamatupidamine iga kord väljastamisele kuuluvate materjalide koguse saaja väljamiskaardile. Saaja esitab väljamiskaardi laohoidjale, kes kannab sellelt enda käes olevale kaardile kõik andmed lahtritest 1-5 ning lahtrisse 6 märgib materjalide väljastamiseks loa andnud töötaja nime. Seejärel annab laohoidja väärtused välja ning kirjutab saaja kaardil alla. Saaja annab omakorda allkirja laohoidja kaardil.

Kuu lõpul võtab laohoidja väljamiskaardil kokku iga väljastatud materjali koguse ja märgib selle lahtrisse 9 vastava materjali viimase väljaandmise reale. Raamatupidamises väljamiskaarti kontrollitakse, takseeritakse ning tehakse vajalikud kirjendid.

Materjalide süstemaatiline väljastamine toimub sovhoosides ja kolhoosides limiitkaartide alusel. Limiitkaardid kirjutatakse välja raamatupidamises kahes eksemplaris. Üks eksemplar antakse väärtuste saajale ja teine laohoidjale. Limiitkaardid kirjutatakse välja kuni ühe kuu kohta, kusjuures limiitkaardi kehtivuse tähtaeg peab lõppema antud kuuga. Limiitkaardil näidatakse ära väljastamisele kuuluvate väärtuste nimetused ja limiidid (kogused).

Väärtuste igakordsel väljastamisel kannab laohoidja väljaantud koguse mõlemale eksemplarile ja annab saaja limiitkaardil allkirja. Samaaegselt kirjutab saaja laohoidja limiitkaardil alla väärtuste vastuvõtmise kohta.

Limiidi lõppemisel katkestab laohoidja väärtuste väljastamise, sest üle limiidi ei tohi laohoidja meterjale välja anda. Sellisel juhul peab saaja nõutama täiendava limiidi, mille märkimiseks on limiitkaardil vastavad lahtrid.

Ettenähtud tähtaja lõppemisel limiitkaart suletakse sõltumata sellest, kas limiit on täielikult välja antud või mitte. Saaja ja laohoidja teevad limiitkaartidel kokkuvõtted

ja esitavad limiitkaardid kehtestatud tähtaegadel raamatupidamisele (osakonna raamatupidajale).

Söötade väljastamine toimub sovhoosides ja kolhoosides söötade kulu lehe alusel. Söötade kulu leht on üheaegselt limiitkaardiks ja söötade kulutamise aruandeks. Söötade kulu leht kirjutatakse välja raamatupidamises kuu aja kohta ning täidetakse kahes eksemplaris. Üks eksemplar antakse söötade väljaandjale ja teine söötade saajale. Iga loomade rühma kohta kirjutatakse välja eraldi söötade kulu leht. Söötade kulu lehe ülemises osas näidatakse söötade nimetus ja kulutamise limiit, mis kinnitatakse sovhoosi direktori (kolhoosi esimehe), peazootehniku ja pea(vanem-)raamatupidaja allkirjadega. Söötade väljaandmine üle kehtestatud limiidi ei ole lubatud. Igapäevasel väljaandmisel kantakse väljastatud söötade kogus mõlemale eksemplarile, kusjuures väljaandja ja saaja tõendavad vastastikku allkirjadega selle õigsust. Kuu lõpul tehakse kokkuvõtted mõlemal eksemplaril ning näidatakse söötade kulutus nii koguseliselt kui ka söötühikutes. Nende andmete õigsust tõendavad allkirjaga zootehnik ja brigadir.

Laohoidjad ja teised materiaalselt vastutavad isikud peavad pidevalt arvestama nende hoiul olevate väärtuste seisu ja liikumist. Selleks kasutatakse laoraamatut, kus toimub ainult koguseline arvestus. Saaduste ja materjalide igale liigile ja sordile avatakse laoraamatus omaette leheküljed. Sissekanded tehakse sissetuleku- ja väljaminekudokumentide alusel iga päev. Pärast iga sissekannet tuuakse välja saaduste ja materjalide uus jääk.

Iga kuu lõpul koostab laohoidja (lao vanemtööline) sissetuleku- ja väljaminekudokumentide ning laoraamatu sissekannete põhjal saaduste ja materjalide liikumise aruande. Selles aruandes näitab laohoidja kõigi väärtuste osas jäägi kuu alguseks, sissetuleku allikate lõikes, väljamineku tootmisharude ja teiste kasutajate järgi ning jäägi kuu lõpuks. Laohoidja koostab aruande ainult koguselises väljenduses ning eraldi iga materiaalsete väärtuste rühma kohta. Saaduste ja materjalide liikumise aruanded esitab laohoidja koos sissetuleku- ja väljaminekudokumentidega raamatupidami-

sele (osakonna raamatupidajale).

3. Toodangu arvelevõtmise dokumentatsioon

Arvestus peab tagama toodangu täieliku säilivuse. Selleks on suure tähtsusega toodangu õigeaegne vormistamine dokumentidega ja arvelevõtmine.

Toodangu üksikute liikide dokumentaalsel vormistamisel on oma iseärasused, mida me alljärgnevalt käsitlemegi.

Teravilja arvestus. Kombainiga koristatud ja pekstud teravilja vedamine põllult lattu, kuivatisse jne. vormistatakse teravilja ja teiste saaduste põllult ärasaatmise nimekirjadega. Nimekiri kirjutatakse välja kolmes eksemplaris: esimene jääb kombainerile teravilja ärasaatmist tõendava dokumendina, nimekirja teine eksemplar antakse autojuhile vilja transportimiseks kombaini juurest lattu või kuivatisse, kolmas eksemplar on laos (kuivatis) vastuvõtja käes aluseks saadud toodangu sissetulekuks kandmisel.

Kombainer märgib teravilja ärasaatmisel oma ja autojuhi nimekirjale saadetise koguse ning autojuht annab kombaineri nimekirjal allkirja vilja vedamiseks vastuvõtmise kohta. Kombainer annab omakorda allkirja autojuhi käes oleval nimekirjal. Laos (kuivatis) märgib vanemtööline vastuvõetud teravilja kaalu oma ja autojuhi nimekirjale ning annab viimasel allkirja vilja vastuvõtmise kohta. Autojuht kinnitab üleantud teravilja kaalu õigsust allkirjaga lattu (kuivatisse) jääval eksemplaril.

Viljapeksumasinatega peksmisel tuleb teravili kohapeal kaaluda. Teravilja ärasaatmine viljapeksumasina juurest vormistatakse samuti teravilja ja teiste saaduste põllult ärasaatmise nimekirjadega.

Kuivatis või laos teravilja töötlemise (kuivatamine, sorteerimine jne.) korral koostatakse taimekasvatustoodangu ümbertöötamise, sorteerimise ja kuivatamise akt, milles fikseeritakse töödeldud teravilja liik, töötlemisele antud ja töötlemisest saadud teravilja kaal, niiskuse protsent enne ja pärast töötlemist, kasutatavate jäätmete kogus,

kasutamiskõlbmatud jäätmed, kuivamiskadu jt. andmed. Alla kirjutavad isikud, kes töötlesid teravilja (kuivati vanemtööline jt.). Seemneteravilja töötlemise korral peab aktil olema ka peaagronoomi allkiri.

Kõigis teravilja alalistes ja ajutistes hoiukohtades koostatakse teravilja koristusperioodil iga päev teravilja ja teiste saaduste liikumise leht. Lehel näidatakse teravilja jääk päeva alguseks, sissetulek, väljaminek sihtkohtade järgi ning jääk päeva lõpuks. Teravilja ja teiste saaduste liikumise lehe pöördel oleval registreerimislehel näidatakse algdokumentide (teravilja ja teiste saaduste põllult äraSaatmise nimekirjad, nõudmised-saatelehed) alusel hoiukohta päeva jooksul sissetulnud ja väljaläinud teraviljakogused (eraldi iga dokumendi järgi). Teravilja ja teiste saaduste liikumise lehed esitatakse koos algdokumentidega päeva lõpul osakonna raamatupidajale (kolhoosi raamatupidamisele).

Kore- ja mahlakate söötade arvestus. Koristatud heina võtab vastu sovhoosi direktori (kolhoosi juhatuse) poolt määratud komisjon. Hein võetakse arvele pärast selle paigutamist talvisesse hoiukohta (küüni, kuhja jm.). Ei ole õige oodata kogu heina paigutamist talvistesse hoiukohtadesse, vaid hein tuleb arvele võtta pidevalt, s. o. olenevalt üksikute küünide täitmisest, üksikute kuhjade tegemise lõpetamisest jne. Komisjon teeb mõõtmise teel kindlaks kuhjas, küünis jt. hoiukohtades oleva heina mahu ning heina kogus leitakse mahukaalu alusel. Heina ühe kuupmeetri kaalu määramisel kasutatakse vastavaid teatmematerjale ja eelmiste aastate kogemusi.

Heinte arvelevõtmise vormistab komisjon kore- ja mahlakate söötade vastuvõtmise aktiga. Aktis näidatakse heina nimetus, kvaliteet, paigaldamise kuupäev, asukoht, maht, kaal, kui suurelt pindalalt on koristatud ja teised andmed. Aktile kirjutab peale komisjoniliikmete alla veel see isik, kelle vastutavale hoiule hein aktiga üle antakse. Akt koostatakse kahes eksemplaris. Esimene eksemplar antakse osakonna raamatupidajale (kolhoosi raamatupidamisele), kuna teine eksemplar jääb söötade eest vastutavale isikule.

Analoogiliselt heinaga toimub ka põhu arvelevõtmine.

Söödajuurvilja vedamine koristamiskohalt kuhilatesse või juurviljahoidlatesse vormistatakse teravilja ja teiste saaduste põllult ärasaatmise nimekirjadega. Kuhilatesse ja juurviljahoidlatesse paigutatud söödajuurvilja võtab vastu sovhoosi direktori (kolhoosi juhatuse) poolt määratud komisjon, kes koostab selle kohta kore- ja mahlakate söötade vastuvõtu akti.

Silo võetakse arvele mitte varem kui 20-30 päeva pärast vastava silohoidla täitmise lõpetamist, sest alles selleks ajaks lõpeb põhiliselt vajumis- ja hapendumisprotsess maisil ja enamikul sileerimiseks kasutatavatel taimedel. Varutud silo koguse teeb komisjon kindlaks mõõtmisandmete ja valmissilo ühe kuupmeetri kaalu alusel. Silohoidla sügavus (kõrgus), laius (läbimõõt) ja pikkus silokoguse järgnevaks mõõtmiseks tuleb kindlaks määrata varem. Valmissilo arvelevõtmiseks koostab komisjon kore- ja mahlakate söötade vastuvõtu akti.

Pidevalt tuleb arvele võtta maisi haljasmass. Seejuures võetakse eraldi arvele sileerimiseks koristatud haljasmass ja eraldi haljassöödaks kasutatud haljasmass. Loomadele karjatamise teel söödetud mais ei kuulu arvelevõtmisele.

Maisi tegelik haljasmassisaak tuleb arvele võtta kogu massi kaalumise teel. Kui kaalude puudumisel ei ole võimalik kogu haljasmassi kaaluda, tuleb läbi viia valikkaalumine. Sileerimiskohtadel või loomakasvatusfarmides vastuvõetud haljasmassi kaal näidatakse teravilja ja teiste saaduste põllult ärasaatmise nimekirjades.

Pärast maisi siloks ja haljassöödaks koristamise lõpetamist koostab sovhoosi direktori (kolhoosi juhatuse) poolt määratud komisjon maisi haljasmassisaagi arvelevõtmise akti. Selle koostamise aluseks on igapäevased haljasmassi kogumise andmed. Pärast sileerimise lõpetamist näidatakse aktis saadud silokogus. Maisi haljasmassisaagi arvelevõtmise aktis tuuakse järgmised andmed:

Koristatud pindala	Kogusaak (tsentnerites)		Keskmine saak 1 ha-lt (tsentnerites)	
	tõlvikud	varred	tõlvikud	varred
1. Piim-vahaküpsuses ja vahaküpsuses koristatud mais:				
a) siloks				
b) haljassöödaks				
2. Enne piim-vahaküpsust koristatud mais:				
a) siloks	x		x	
b) haljassöödaks	x		x	

3. Piim-vaha- ja vahaküpsuses ning enne piim-vahaküpsust koristatud maisi haljasmassi kogusaak (tõlvikud ja varred) siloks ... tsentnerit.

4. Sellest kogusest saadud valmissilo ... tsentnerit.

5. Töötlemiskao protsent sileerimisel (sileeritud haljasmassi ja saadud valmissilo kaalude vahe protsentides sileeritud haljasmassi kaalust) ... %.

Söötasid, mis on kasutatud loomade karjatamisega karjamaadel ja koplites, ei võeta arvele, kuid karjamaade hooldamiskulutused kantakse vahetult vastavate loomarühmade ülalpidamise kuludesse.

Muu taimekasvatustoodangu arvestus. Köögivilja, kartuli, puuvilja, marjade ja teiste kultuuride arvelevõtmine vormistatakse villa, munade, puuvilja, marjade jne. arvelevõtmise päevikutega. Nendes näitab toodangu vastuvõtja (brigadir, laohoidja, arvestaja või mõni teine selleks määratud isik) iga töötaja poolt üleantud toodangu koguse sortide või kvaliteedi järgi, kusjuures töötajad tõendavad nende andmete õigsust oma allkirjaga. Üleantud toodangu kaal tehakse kindlaks kaalumise teel või varem määratud taaraga.

Koristatud toodangu ärasaatmine koristuskohalt varumispunktidesse, hoidlatesse või ümbertöötamisele vormistatakse nõudmiste-saatelehtedega.

Loomakasvatustoodangu arvestus. Piimatoodangu vormistamiseks kasutatakse piimalüpsi arvestuse žurnaali, mis on ette nähtud pidamiseks poole kuu jooksul. Žurnaali täidab brigadir (farmijuhataja). Piimalüpsi arvestuse žurnaalis jäetakse iga päeva jaoks üks leheküIg, millel näidatakse iga lüpsja poolt hooldatud ja lüpstud lehmade arv ning nendelt saadud piimakogused lüpside kaupa. Samuti märgitakse siia piimarasvasuse protsent. Andmete õigsust tõendavad lüpsjad oma allkirjaga.

Piimalüpsi arvestuse žurnaalil on veel teine variant. Selle puhul eraldatakse igale lüpsjale üks leheküIg, kuhu märgitakse poole kuu jooksul eraldi iga päeva kohta antud lüpsja poolt hooldatud ja lüpstud lehmade arv ning saadud piima kogused. Andmete õigsuse tõendamiseks annab lüpsja iga päev žurnaalis allkirja.

Piima väljaminek tuleb vormistada vastavate algdokumentidega. Piima saatmisel piimatööstusse on vaja koostada piima ja piimasaaduste saateleht, kuhu märgitakse piima kaal, piimarasvasuse protsent, happesus, temperatuur ja ärasaatmise kellaaeg. Saatelehele kirjutavad alla isikud, kes andsid üle ja võtsid vastu piima transpordiks piimatööstusse, ning analüüside tegija. Piimatööstuses märgib vastuvõtja piima ja piimasaaduste saatelehele vastuvõetud piima tegeliku kaalu ja kvaliteedi näitajad ning saateleht tagastatakse piimatoojale. Piima muud väljaminekud (ühistoitlustamiseks, põrsastele jootmiseks jne.) võib vormistada nõudmiste-saatelehtedega.

Piimalüpsi arvestuse žurnaali ja väljaminekudokumentide alusel teeb brigadir (farmijuhataja) iga päev sissekanded piima liikumise lehele. Sellel tuleb näidata piima laekumine ja väljaminek, kusjuures väljaminek märgitakse lehele sihtotstarbe järgi (riigile müügiks, ümbertöötamiseks, vasikatele jootmiseks, põrsastele jootmiseks, ühistoitlustamiseks jne.). Iga päeva lõpuks tuuakse välja piima jääk. Piima liikumise lehele kantakse ka andmed piimarasvasuse kohta kontrollmääramise alusel. Iga kuu lõpul esitatakse piima liikumise leht koos piimalüpsi arvestuse žurnaalide ja väljaminekudokumentidega raamatupidamisele.

Villa- ja munatoodangu vormistamiseks on ette nähtud

villa, munade, puuvilja, marjade jne. arvelevõtmise päevik. Selles näidatakse, kellelt on toodang vastu võetud ning üleantud toodangu kogus sortide või kvaliteedi järgi, kusjuures andmete õigsust tõendavad toodangu üleandjad oma allkirjaga. Päevikut kasutatakse ka mee ja muu mesindustoodangu vormistamiseks.

4. Materjalide ja toodangu sünteetiline ja analüütiline arvestus

Materjalide ja toodangu arvestamiseks on põllumajandusettevõtetes määratud peakontod "Põllumajandustoodang" (kolhoosides "Toodang, seemned ja söödad"), "Toorained ja materjalid" (kolhoosides "Muud materjalid"), "Naftasaadused", "Varuosad", "Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed". Need on aktivakontod. Materjalide ja toodangu sissetulek kirjendatakse deebetisse, kusjuures väljastpoolt soetamise korral on krediteeritavateks:

a) konto "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" (kolhoosides konto "Arveldused muude organisatsioonidega") hankijale makstud summa ulatuses;

b) konto "Abitootmine" (kolhoosides konto "Abi- ja teenindav tootmine") autotranspordi ja elavveojõu teenuste maksumuse ulatuses;

c) konto "Arveldused tööliste ja teenistujatega" (kolhoosides konto "Töötasu") soetamisega seoses olevate laadimistööde eest arvestatud töötasu ulatuses.

Oma majapidamises valmistatud toodangu ja materjalide arvelevõtmisel on krediteeritavateks konto "Taimekasvatus" (kolhoosides "Taimekasvatustoodangu väljalase") või "Loomakasvatus" (kolhoosides "Loomakasvatustoodangu väljalase") või "Tööstuslik tootmine" (kolhoosides "Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude toodangu väljalase") sõltuvalt tootmisharust, kus arvelevõetav toodang ja materjalid valmistati.

Materjalide ja toodangu analüütiliseks arvestuseks kasutatakse majandites saaduste ja materjalide arvestuse raamatut. Kontod avatakse saaduste ja materjalide liikide (nimetuste) ja sortide järgi. Igas analüütilises kontos peetakse

arvestust majandi kui terviku kohta koguselises ja rahalises väljenduses ning materiaalselt vastutavate isikute (hoiukohtade) lõikes ainult koguseliselt.

Toodust erinevalt toimub varuosade analüütiline arvestus. Et varuosade nomenklatuur on sovhoosides ja kolhoosides küllaltki ulatuslik, siis osutub varuosade arvestus nimetuste järgi võrdlemisi töömahukaks. Seepärast soovitatakse põllumajandusettevõtetes arvestada varuosasid raamatupidamises ainult summaliselt. Analüütilised kontod avatakse nende masinaliikide järgi, millele on määratud varuosad ("Traktorite varuosad", "Kombainide varuosad" jne.). Vajaduse korral võib analüütilised kontod avada ka masinamarkide järgi ("Traktori ДТ-54 varuosad", "Kombaini СК-3 varuosad" jne.). Analüütilistel kontodel arvestatakse varuosasid hinnakirjahindades, kusjuures kogust ei näidata. Et varuosade tegelik maksumus ei ühti hinnakirjahindadega, siis avatakse veel eraldi analüütiline konto, millel arvestatakse hälbeid (hinnavahed, varuosade transpordikulud jt.) hinnakirjahindadest. Varuosade koguseline arvestus nimetuste ja nomenklatuurinumbrite järgi toimub ainult hoiukohtades (ladudes).

Saadused ja materjalid kantakse väljaminekuks samade hindadega, millega nad olid arvele võetud. Saaduste ja materjalide oma majapidamises kulutamise korral krediteeritakse vastavaid materiaalsete väärtuste kontosid, kuna debiteeritavateks on kulutamise kohast ja otstarbest sõltuvalt kontod "Taimekasvatus", "Loomakasvatus", "Tööstuslik tootmine" (kolhoosides "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud"), "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine"), "Muud tootmised ja majandid" (sovhoosides), "Tootmise üldkulud", "Majandi üldkulud", "Tulevaste perioodide kulud", "Kapitaalremont", "Põhivahendite ehitamine ja soetamine" (kolhoosides "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine"), "Lisakulud" (sovhoosides), "Erifondid" (kolhoosides).

Realiseeritud toodang kantakse maha kirjendiga:

Deebet - konto "Realiseerimine" (kolhoosides "Toodangu ja teenuste realiseerimine")

Kreedit - konto "Põllumajandustoodang" (kolhoosides "Toodang, seemned ja söödad").

Kapitaal- ja jooksvaks remondiks, tehniliseks hooldamiseks jne. kulutatud varuosad kantakse maha hinnakirjahindades. Kuu lõpul kantakse hälbed hinnakirjahindadest samadele kontodele, kuhu olid kirjendatud varuosad. See toimub proportsionaalselt kulutatud varuosade hinnakirjalisele maksumusele, milleks leitakse hälvete keskmine protsent hinnakirjalisest maksumusest.

Selgituseks toome järgmise näite. Sovhoosil oli kuu algul varuosi hinnakirjalise maksumusega 1100 rubla ning hälbed hinnakirjahindadest moodustasid 180 rubla. Kuu jooksul soetati varuosi hinnakirjahindades 1400 rubla eest. Soetatud varuosade hälvete summa oli 220 rubla. Antud kuul kulutati varuosi maksumusega hinnakirjahindades 1500 rubla. Hälvete keskmiseks protsendiks on antud juhul:

$$\frac{180 + 220}{1100 + 1400} \times 100 = 16\%$$

Järelikult tuleb kuu lõpul kirjendada kuluks hälvetena hinnakirjahindadest 240 rubla $\left(\frac{16 \times 1500}{100} = 240\right)$. Järgmise kuu alguseks on seega sovhoosil varuosi hinnakirjalise maksumusega 1000 rubla ja hälbed hinnakirjahindadest moodustavad 160 rubla.

Kuu-, kvartali- ja aastabilanssides näidatakse varuosade maksumus üldise summana, kaasa arvatud ka hälbed hinnakirjahindadest

5. Materiaalsete väärtuste arvestus saldomeetodil

Materiaalsete väärtuste (materjalid, toodang, väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed) analüütiline arvestus on üsna töömahukas. Ladudes tehtava koguselise arvestuse kõrval peetakse raamatupidamises koguselist ja rahalist arvestust materiaalsete väärtuste iga nimetuse ja hoiukoha lõikes. Analüütilise arvestuse raamatutes tehtud kirjendite võrdlemiseks materiaalsete väärtuste sünteetilise arvestuse andmetega koostatakse raamatupidamises koguselis-rahalised käibeandmikud eraldi iga pea- ja allkonto järgi. Laiaulatusliku

nomenklatuuri korral nõuab selline materiaalsete väärtuste arvestuse viis palju tööd ja aega. Arvestuse lihtsustamiseks on osas sovhoosides tööstusettevõtete eeskujul rakendatud materiaalsete väärtuste arvestuse saldomeetodit. Selle meetodi puhul jääb raamatupidamises ära materiaalsete väärtuste koguseline arvestus ning koguselis-rahaliste käibeandmike koostamine, mistõttu raamatupidamise töötajatel on rohkem aega laoarvestuse õigsuse süstemaatiliseks kontrollimiseks. Saldomeetodi korral raamatupidamine kasutab ja töötleb laoarvestuse andmeid, kuid ei dubleeri neid. Raamatupidamises peetav arvestus põhineb täielikult laoarvestusel ja on sellega orgaaniliselt seotud.

Saldomeetodi puhul peetakse sovhooside raamatupidamises iga lao, osakonna jne. kohta jääkide raamatut (saldoandmikku), kuhu iga kuu algul kantakse olemasolevate materiaalsete väärtuste jäägid koguselises ja rahalises väljenduses. Jääkide raamatu (saldoandmiku) vorm on toodud leheküljel 73.

Põllumajandussaaduste ja naftasaaduste kohta võib kasutada teistsugust jääkide raamatut (saldoandmikku), mille vorm on toodud leheküljel 74. Selles jääkide raamatus (saldoandmikus) tuuakse igal leheküljel ära jäägid kõikide hoiukohtade lõikes ja sovhoosis tervikuna. Eeliseks on ülevaatlikkus, sest siin on andmed vastavate materiaalsete väärtuste kohta kogu sovhoosi ulatuses. Toorainete ja materjalide, ehitusmaterjalide, varuosade arvestamiseks ei ole aga niisuguse vormi rakendamine otstarbekas, sest siis tuleks iga kuu ümber kirjutada kogu arvestatavate materiaalsete väärtuste nomenklatuur, mis aga nõuaks palju tööd.

Materiaalsete väärtuste analüütiline arvestus toimub saldomeetodi rakendamisel sovhoosi raamatupidamises ainult rahalises väljenduses. Analüütilised kontod avatakse iga peakonto osas hoiukohtade või materiaalselt vastutavate isikute lõikes.

Saldomeetodile üleminekuks on vaja kõikides ladudes, osakondades ja farmides läbi viia materiaalsete väärtuste (põllumajandustoodang, toorained ja materjalid, naftasaadused, ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed, varuosad, väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed) täielik inventuur

Osakond (farm) ..... Ladu (töökoda) .....

Materiaalselt vastutava isiku perekonna- ja eesnimi .....

Nomenklatuuri nr.	Peakonto nr., põllumajandussaaduste, materjalide, väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete nimetus	Mõõtühik	Arvestushind	Jäägid 1. jaan.		Jäägid 1. veebr.		Jäägid	
				kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa

J ä ä k i d e r a a m a t

Jrk. nr.	Saaduste nimetus	Mõõt-ühik	Hind	Jaanuar											
				Lao, farmi, osakonna nimetus, materiaalselt vastutava isiku nimi											
				Keskladu		Osakond nr. 1		Osakond nr. 2		Osakond nr. 3		jne.		Kokku sovhoosis	
				kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa	kogus	summa

Pärast tegeliku seisu võrdlemist raamatupidamise andmetega ning ilmnenud vahede kehtestatud korras reguleerimist, avatakse igale majanduslikule allüksusele või materiaalselt vastutavale isikule analüütilised kontod ning kantakse andmed jääkide kohta jääkide raamatutesse (saldoandmikesse).

Arvestuse paremaks korraldamiseks ja arvestusalatööta-jate töökulu vähendamiseks rakendatakse ühtseid, muutumatuid arvestushindu. Põllumajandustoodangu osas kasutatakse arvestushinnana plaanilist omahinda. Ülejäänud väärtuste jaoks töötab arvestushinnad välja raamatupidamine aasta algul olemasolevate materiaalsete väärtuste tegeliku omahinna alusel või lähtudes hinnakirjahindadest koos võimalike transpordikulude arvestamisega. Kehtestatud muutumatud arvestushinnad teatatakse kõikidele osakondadele, farmidele, ladudele ja teistele majanduslikele allüksustele.

Hälbeid arvestushindade ja tegeliku maksumuse vahel arvestatakse raamatupidamises eraldi analüütilistel kontodel ning jaotatakse perioodiliselt (tavaliselt üks kord kvartalis) samade kontode vahel, kuhu oli maha kirjendatud vastavad materiaalsed väärtused. See toimub proportsionaalselt mahakirjendatud väärtuste maksumusele arvestushindades.

Saldomeetodi puhul vormistatakse nagu tavaliseltki materiaalsete väärtuste sissetuleku ja väljaminekuga seotud operatsioonid kehtestatud algdokumentidega (nõudmised-saatelehed, limiitkaardid, söötade kulu lehed, aktid, arved jne.). Algdokumentide alusel teeb materiaalselt vastutav isik (laohoidja, lao vanemtööline jne.) pidevalt sissekandeid laoraamatusse materiaalsete väärtuste sissetuleku ja väljamineku kohta. Laoraamatus toimub ainult koguseline arvestus.

Iga kuu lõpul koostab materiaalselt vastutav isik algdokumentide alusel saaduste ja materjalide liikumise aruanded. Iga peakonto järgi tuleb koostada eraldi aruanne ning sellesse lülitatakse ainult need materiaalsed väärtused, mille osas toimus kuu jooksul liikumine (sissetulek või väljaminek). Saaduste ja materjalide liikumise aruanded esitab materiaalselt vastutav isik raamatupidamisse koos algdokumentidega.

Esitatud aruandeid kontrollitakse raamatupidamises lisandatud algdokumentide põhjal, koostatakse lausendid ning

materiaalsete väärtuste liikumine kirjendatakse vastavatele sünteetilistele ja analüütilistele kontodele.

Pärast aruannete kontrollimist ja kirjendamist on vaja kõikidesse jääkide raamatutesse (saldoandmikesse) sisse kanda materiaalsete väärtuste uued jäägid ja nende maksumus. Seda tuleb teha ka nende väärtuste puhul, mille seis kuu jooksul ei muutunud. Iga jääkide raamatu (saldoandmiku) kokkuvõtet võrreldakse igale laole (materiaalselt vastutavale isikule) avatud analüütiliste kontode saldoga. Seega kajastatakse saldomeetodi rakendamisel materiaalsete väärtuste analüütiliste kontode deebeti- ja kreeditikäibeid üksnes rahalises väljenduses. Väärtuste käive näidatakse koguselises ja rahalises väljenduses ainult saaduste ja materjalide liikumise aruannetes ning jäägid kuu lõpuks jääkide raamatutes (saldoandmikes). Järelikult ei ole vaja avada analüütilisi kontosid materiaalsete väärtuste nimetuste järgi ega koostada nende alusel käibeandmikke.

Laoarvestuse õigsuse kontrollimiseks tuleb laoraamatuid pidevalt võrrelda jääkide raamatutega (saldoandmikega). Neil juhtudel, kui materiaalselt vastutavad isikud ei ole võimelised iseseisvalt täitma saaduste ja materjalide liikumise aruandeid, peavad aruannete koostamisest osa võtma osakondade arvestusalatöötajad.

Materiaalsete väärtuste arvestuse saldomeetodi skeem on toodud joonisel 1.

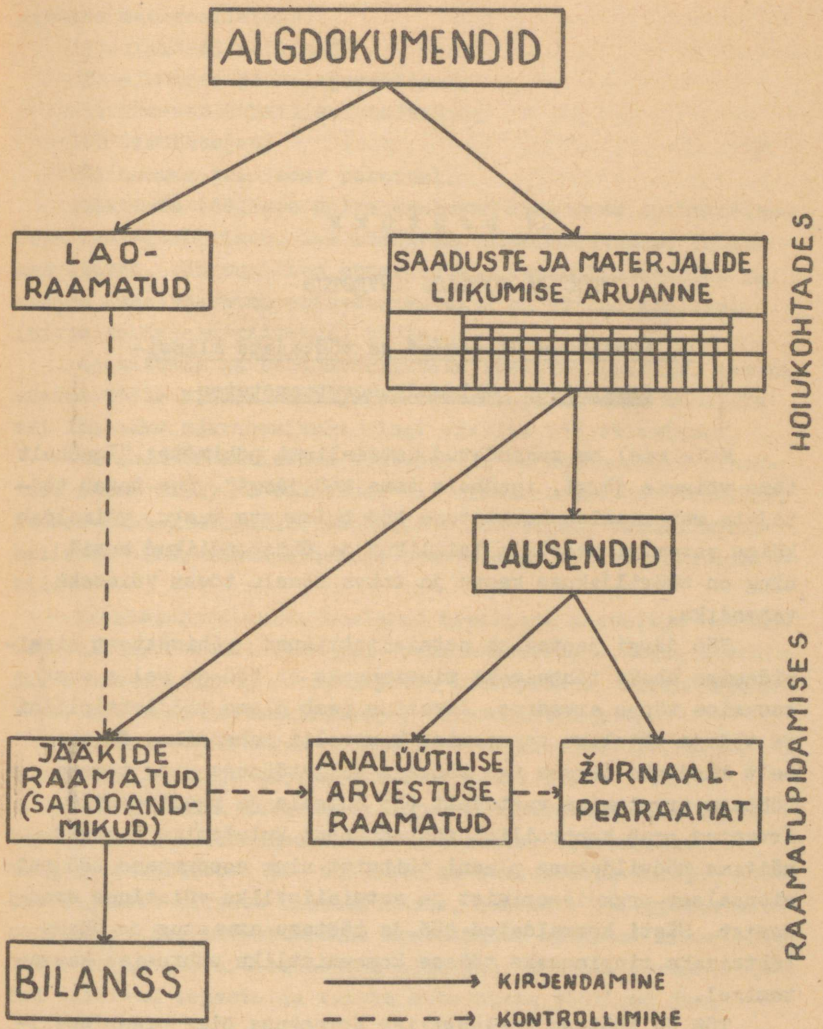

JOONIS 1. MATERIAALSETE VÄÄRTUSTE ARVESTUSE SALDOMEETODI SKEEM SOVHOOSIDES.

IV peatükk

TÖÖ JA TÖÖTASU ARVESTUS

1. Arvestuse ülesanded ja töötajate klassifikatsioon põllumajandusettevõtetes

Meie maal on rakendatud sotsialismi põhimõte: "Igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema töö järgi". See tagab töötajate materiaalse huvitatuse töö tulemuste vastu, võimaldab kõige paremini seostada isiklikud ja ühiskondlikud huvid ning on tööviljakuse kasvu ja rahva heaolu tõusu võimsaks vahendiks.

Töö järgi jaotamise sotsialistlikust põhimõttest kinnipidamise üheks tähtsamaks tingimuseks on töö ja selle eest tasumise täpne arvestus. Arvestus peab olema töödistsipliini ja tööaja täieliku kasutamise kontrolli vahendiks, õigeaegselt kindlaks tegema iga töötaja väljatöötuse ning tagama töötasu arvutamise vastavalt töö hulgale ja kvaliteedile. Arvestus peab kontrollima töötasufondi kulutamise õigsust, näitama tööviljakuse plaani täitmist ning soodustama töö ratsionaalset organiseerimist ja sotsialistliku võistluse arendamist. Hästi korraldatud töö ja töötasu arvestus on üheks tähtsamaks tingimuseks töösse kommunistliku suhtumise kasvatamisel.

Töö ja töötasu analüütilise arvestuse õige organiseerimisega on tihedalt seotud põllumajandusettevõtete isikulise koosseisu õige klassifitseerimine, sest arvestuses on vaja kasutada ühesugust töötajate liigitust sõltuvalt nende tootmistegevusest.

Sovhoosides jagatakse töötajate isikuline koosseis järg-

misteks kategooriateks:

1) alalised töölised,
2) ajutised ja hooajatöölised,
3) insener-tehnilised töötajad,
4) teenistujad,
5) noorem teenindav personal.

Alaliste tööliste hulka kuuluvad igasuguse spetsiaalsusega tootmistöölised, kes töötavad taimekasvatuses, loomakasvatuses, tööstuslikes ettevõtetes, remonditöökodades ja muudes teenindavates ettevõtetes ning on võetud alalisele (mitte tähtajaga piiratud) tööle.

Ajutisteks ja hooajatöölisteks loetakse isikuid, kes on võetud tööle kindla tähtajaga, näiteks põllutööde hooajaks või lühemaks ajavahemikuks mingi ajutise töö täitmiseks.

Insener-tehnilisteks töötajateks on sovhoosides direktor, agronoomid, zootehnikud, veterinaararstid ja -tehnikud, inener-mehhanisaatorid, osakondade juhatajad, ökonomistid, melioraatorid, remonditöökoja juhataja ja teised spetsialistid.

Teenistujate hulka kuuluvad direktori asetäitja majandusalal, arvestusalatöötajad (pearaamatupidaja, tema asetäitja, raamatupidajad, arvepidajad), kassapidaja, majandusjuhataja, sekretär-masinakirjutaja, telefonistid jne.

Noorema teenindava personali alla kuuluvad valvurid, koristajad, käskjalad, sõiduautode juhid jt.

Töötasufondi kasutamise õigsuse kontrollimiseks arvestatakse eraldi (kategooriateks jaotamata) elamumajanduse ning kultuuriliste ja elukondlike asutuste personali, sovhoosi juures olevate lasteasutuste, kursuste ja õppeasutuste personali. Eri arvestusrühma eraldatakse sovhoosi nimestikulisse koosseisu mittekuuluvad töötajad, näiteks koristustöödel viibivad tehaste ja teiste ettevõtete töölised jne.

2. Töötasustamine ja töötasufond sovhoosides

Töötasustamise aluseks on sovhoosides tööliste töötasustamise põhimäärus, mis on igas sovhoosis välja töötatud tüüppõhimäärusest lähtudes kooskõlastatult ametiühingu töölискomiteega.

Põhimäärus peab olema kinnitatud kõrgemalseisva organisatsiooni poolt kooskõlastatult vastava ametiühingukomiteega ning töölistele teatavaks tehtud. Tööliste töötasustamise põhimääruse kehtetuks tunnistamisest või muutmisest tuleb töölistele teatada kahenädalase etteütlemisega. Tööliste töötasustamise põhimääruses nähakse ette konkreetsed, tehniliselt põhjendatud töönormid (koormushormid), toodangu näitajad, töötasustamise ja premeerimise tingimused kinnitatud töötasufondist lähtudes.

Taimekasvatus- ja loomakasvatustööliste töö tasustatakse reeglina ainult toodetud saaduste kogusest lähtudes. Tööliste töö tasustamiseks võidakse hinded kehtestada kas toodetud saaduste ühiku kohta või arvutatakse välja toodetud saaduste maksumus realiseerimishindades ja kehtestatakse töö-hinded toodangu iga saja rubla kohta.

Taimekasvatuses kehtestatakse hinded saaduste eest iga brigaadi kohta eraldi, lähtudes brigaadi plaanilisest kogutoodangust ja tariifsest töötasufondist. Viimase arvutamisel võetakse aluseks brigaadi põllumajanduslike tööde plaaniline maht, kehtestatud töönormid ja päevatasu tariifimäärad. Tööliste materiaalse huvi tõstmiseks saaduste tootmise suurendamisel kehtestatakse taimekasvatuses saaduste hinded lähtudes 125%-lisest (maisisilo osas 150%-lisest) tariifimäärast.

Nendes taimekasvatusharudes, kus toodangut saadakse kogu aasta jooksul (näiteks köögivili katmikaladelt jne.), makstakse töölistele töötasu välja saadud toodangu hulga ja kvaliteedi eest kuutulemuste järgi. Kui aga toodangut saadakse perioodide viisi, siis makstakse töölistele esialgne töötasu (kuni toodangu eest tasu arvestamiseni) tehtud töömahu (künd, külv, külvide hooldamine, koristamine jne.) järgi otseste tükitööhinnete alusel või töötatud aja järgi. Vahe, mis tekib toodangu eest arvestatava töötasu ja tükitööhinnete (tükitööl) või tariifimäärade (ajatööl) järgi aasta (perioodi) jooksul arvestatud töötasu vahel, makstakse töölistele välja pärast saagi arvelevõtmist. Juurdemaks toodangu eest toimub proportsionaalselt tasule, mis on tehtud

tööde eest makstud tükitööhinnete või tariifimäärade järgi.

Loomakasvatuses määratakse hinded toodangu eest kindlaks toodangu plaanilise mahu ja tariifse töötasufondi alusel. Seejuures kehtestatakse hinded loomakasvatustoodangu eest 115%-listest tariifimääradest lähtudes. Loomakasvatuses arvestatakse töölistele töötasu kuutulemuste järgi kas saadud toodangu hulga ja kvaliteedi eest või toodangu ja hooldamise eest. Kui aga toodangut saadakse perioodide viisi (lambakasvatus, põrsaste kasvatamine kuni nuumamiseni, karusloomakasvatus jne.), arvestatakse töötasu hooldushinnete alusel kuni toodangu eest arvestuste tegemiseni. Toodangu eest arvestatava lõpliku töötasu ja hooldamise eest jooksvalt väljamakstud töötasu vahe tasutakse loomakasvatustöölistele kvartali või tootmisperioodi lõpul.

Tööliste materiaalse huvitatuse tõstmiseks on taime- ja loomakasvatustöölistele ette nähtud preemiad üleplaanilise toodangu saamise (kuni 20% üleplaanilise toodangu maksumusest realiseerimishindades) ja toodangu omahinna alandamise (taimekasvatuses 25% ja loomakasvatuses 40% saadud kokkuhoiusummast) eest.

Kõrgekvaliteedilise külvi, vaheltharimise ja teiste tähtsamate tööde õigeaegse ja kvaliteetse teostamise eest võib maisi ja mõningate teiste kultuuride puhul maksta ergutustasu, mille konkreetne suurus määratakse kindlaks töölis-te töötasustamise põhimäärusega.

Traktoristidele-masinistidele (traktoristid, kombainerid, ekskavaatorité ja teiste põllumajanduslike masinate masinistid) makstakse veel lisatasu klassi eest 10-20% ja haakijata töötamise eest (töödel, kus haakija on ette nähtud) 20% tükitöötasust.

Veoautojuhid saavad tükitöötasu, kusjuures tükitööhinded on kehtestatud kahe näitaja (transporditud veoste tonn ja tonnkilomeeter) järgi. Sõiduautojuhtide töö tasustamine toimub ajatöösüsteemi või premiaalse ajatöösüsteemi alusel. Veo- ja sõiduautojuhid saavad ka lisatasu klassi eest.

Ehitus- ja remonditööliste töö tasustatakse premiaalse tüki- või ajatöösüsteemi järgi.

Sovhoosi (osakondade) juhtivatele töötajatele ja spet-

sialistidele töötasu maksmiseks on kehtestatud ametipalgad (kuu ja aasta arvestuspalgamäärad), mille suurus sõltub ametikohast ja sovhoosi (osakonna) kuulumisest vastavasse töötasustamise gruppi. Sovhoosid jaotatakse gruppidesse realiseeritava põllumajandustoodangu maksumuse ning osakonnad kogutoodangu maksumuse järgi. Iga kuu makstakse juhtivatele töötajatele ja spetsialistidele garanteeritud miinimumina 70% kuu arvestuspalgamäärast. Ülejäänud osa väljamaksmine toimub proportsionaalselt põllumajandussaaduste realiseerimise (osakondade töötajatele kogutoodangu) aastaplaani täitmisele. Preemiat makstakse juhtivatele töötajatele ja spetsialistidele põllumajandussaaduste riigile andmise (osakondades kogutoodangu) plaani ületamise ning üleplaanilise kasumi saamise eest. Kui kasumit ei ole plaanis ette nähtud, siis makstakse preemiat toodangu omahinna alandamise eest, võrreldes plaaniga.

Sovhoosi kõigi tööliste ja teenistujate (kaasa arvatud ka nimestikulisse koosseisu mittekuuluvad töötajad) töötasude üldine summa moodustab sovhoosi töötasufondi. Igale sovhoosile määratakse töötasufond kindlaks kõrgemalseisva organisatsiooni poolt. Töötasufondi kulutamist kontrollivad sovhoos ja Riigipank. Töötasufondi täieliku kasutamise korral katkestab Riigipank töötasu maksmiseks raha väljaandmise kuni täiendava fondi kinnitamiseni kõrgemalseisva organisatsiooni poolt.

Tööliste ja teenistujate töötasufondi koostis on kindlaks määratud NSV Liidu Statistika Keskvalitsuse instruktsiooniga, mis on kohustuslik kõigile riiklikele, kooperatiivsetele ja ühiskondlikele ettevõtetele ja organisatsioonidele ning millest tuleb juhinduda ka töötasu arvestuse organiseerimisel sovhoosides. Selle kohaselt kuuluvad töötasufondi kõik summad, mis on arvestatud töölistele, insener-tehnilistele töötajatele, teenistujatele, nooremale teenindavale personalile ja teistele töötajatele tegelikult tehtud tööde eest, sõltumata nende väljamaksmise finantseerimise allikast. Seejuures töötasufondist ei eraldata maksusid ega muid mahaarvamisi.

Töötasufondi lülitatava töötasu võib jagada põhi- ja

täiendavaks töötasuks.

Põhitöötasu all mõistetakse tasu, mida töötajad saavad tegelikult tehtud tööde või tööloleku aja eest, näiteks tasu tariifimäärade ja tükitööhinnete järgi, akordtööde tasu, preemiad ülesannete täitmise ja ületamise ning kütuse jms. kokkuhoiu eest, mitmesugused juurdemaksud ja lisatasud (klassi eest, haakijata töötamise eest, tööst vabastamata brigadirile brigaadi juhtimise eest jms.), ergutustasud jne.

Täiendava töötasu alla kuuluvad niisugused tasud, mis ei ole vahetult seotud tööaja kulutamisega, nagu imetavate emade töövaheaegade (imikute toitmiseks) tasu, puhkustasud, kompensatsioon kasutamata puhkuse eest, vallandustoetused jne.

Töötasufondi ei arvata ja arvestatakse eraldi: ühekordsed preemiad töölistele, teenistujatele ja teistele töötajatele, mis ei ole ette nähtud kehtiva töötasustamise põhimäärusega (need preemiad makstakse välja üksnes valitsuse poolt kinnitatud või kehtiva seadusandlusega ettenähtud assigneeringute olemasolu korral), sotsialistliku võistluse preemiad, preemiad tootmisprotsesside ratsionaliseerimise eest, sovhoosifondi ja teiste seadusega ettenähtud fondide arvel väljamakstavad ühekordsed preemiad, päevarahad, kolimisrahad, stipendiumid jne.

Samuti ei arvata töötasufondi ja arvestatakse eraldi sotsiaalkindlustusmaksu, mille suuruseks on 4,4% põhi- ja täiendavast töötasust. Sotsiaalkindlustusmaksu kannavad sovhoosid üle ametiühingu vabariiklikule komiteele ning selle arvel saavad töölised ja teenistujad toetusi ajutise töövõimetuse korral, kasutavad soodustatud tingimustel sanatooriume ja puhkekodusid jne.

3. Töötasustamine ja töötasufond kolhoosides

Käesoleval ajal on enamik meie vabariigi kolhoose läinud üle otsese rahalise töötasu maksmisele, kuna üksikud kolhoosid tasustavad kolhoosnikute tööd veel normipäevade alusel. Põhiliselt rakendatakse kolhoosides EKP Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu 25. veebruari 1960. a. mää-

rusega nr. 64 soovitatud kolmekategoorialist töönormide süsteemi ja sellele vastavat kolmejärgulist tariifivõrku. Selles määruses toodud näidistööhinded ja -töönormid panid töö tasustamise kolhoosides kindlamale alusele ning nende alusel töötasid kolhoosid välja konkreetsed tööhinded ja töönormid, mis igas kolhoosis peavad olema kinnitatud üldkoosoleku poolt.

Taimekasvatuses toimub töötasu arvestamine ja maksmine iga kolhoosniku poolt tehtud töömahu eest tükitöö alusel ning ainult erandjuhtudel kasutatakse ajatöötasu. Traktoristidele makstakse töötasu vahetusnormide täitmise eest. Kombainerid saavad tasu koristatud hektarite ja masindatud tsentnerite eest, kuna autojuhtide töötasustamisel lähtutakse tonnkilomeetritest.

Loomakasvatuses toimub töötasustamine saadud toodangu (piim, kaaluiive, vill, munad jne.) ja loomade hooldamise eest, kusjuures tööhinnete kehtestamisel arvestatakse ka lautade mehhaniseerimise astet.

Ehitus- ja remonditöödel arvestatakse töötasu tehtud töömahu eest.

Juhtivate töötajate ja spetsialistide töötasustamisel on soovitatud aluseks võtta kolhoosi rahaliste sissetulekute suurus, mille alusel neile kehtestatakse kuutöötasu. Brigadiride ja farmijuhatajate töötasustamisel lähtutakse tavaliselt saadud toodangu kogusest.

Otseselt töö või toodangu eest saadava tasu kõrval makstakse kolhoosnikutele enamikus kolhoosides veel lisatasusid ja preemiaid toodanguplaanide täitmise ja ületamise eest, samuti rakendatakse osas kolhoosides lisatasu maksmist üksikute tööde (koristustööd jt.) kiiremaks läbiviimiseks.

Kasumiga töötavates kolhoosides jaotatakse ka osa kasumit kolhoosnikute vahel.

Kolhoosnikutele arvestatud töötasu tuleb neile välja maksta regulaarselt. Majanduslikult tugevamates kolhoosides tehakse seda iga kuu. Osas kolhoosides ei maksta regulaarselt välja mitte kogu arvestatud töötasu, vaid ainult 70-90% sellest. Ülejäänud 10-30% väljamaksmine toimub aasta lõpul, kui on selgunud aasta majandusliku tegevuse tulemused.

Kolhoosides määratakse töötasufond kindlaks aasta tootmis- ja finantsplaaniga. Töötasufondi kuuluvad kõik summad, mis on arvestatud tehtud töö eest kolhoosi liikmetele, palgatud isikutele ja koristustöödele väljastpoolt kolhoosi värvatud isikutele, kaasa arvatud ka see osa töötasust, mis on jäetud väljamaksmiseks aasta lõpus.

Töötasufondist ei eraldata kinnipidamisi ja mahaarvamisi (kinnipidamised täitelehtede alusel, kinnipidamised raiskamistest ja puudujääkidest tekkinud kahjude katteks, tulumaks palgatud isikute töötasult jne.).

Kolhoosi töötasufondi ei kuulu kolhoosi liikmetele abistamisfondi arvel antud ühekordsed toetused, pensionid vanadele ja tööinvaliididele, kolhoosnikute vahel jaotatav kasum jne.

4. Töö ja töötasu algdokumentatsioon

Sovhoosides on esimeseks dokumendiks, millest algab töö ja töötasu arvestus, tööaja ja palga arvestuse tabel. See on algdokumentide süsteemis suure tähtsusega. Iga päev ei võta tööst osa kõik töötajad, sest ühed on puhkusel, teised haiged, kolmandad aga puuduvad sel või teisel põhjusel. Tabeli abil kontrollitakse tööliste ja teenistujate tööst osavõtmist, tööaja õiget kasutamist ja töödistsipliinist kinnipidamist. Tabelist selgub, kes hilines tööle või puudus töölt ja mis oli selle põhjuseks. Tabeli põhjal saab välja selgitada töödistsipliini rikkumised ja sellega seotud tööaja kaod.

Tabelit peab traktori- ja põllundusbrigaadides brigadir, loomakasvatusbrigaadides brigadir või vanemtööline, remonditöökodades ja abiettevõtetes juhataja, osakonna kontoris raamatupidaja ning sovhoosi kontoris sekretär. Tabeli pidamise õigsust kontrollivad perioodiliselt sovhoosi direktor ja osakonna juhataja.

Tööaja ja palga arvestuse tabelisse kantakse iga päev iga töötaja töötatud tundide arv. Töölt puudumise korral märgitakse tabelisse puudumise põhjus tingmärkidega, näiteks haigus - H, tööluus - T jne. Arvestuslehtede ja teiste algdokumentide põhjal märgitakse tabelisse iga päeva kohta ka töö-

listele arvestatud töötasu (välja arvatud loomakasvatustöölised, traktoristid, kombainerid ja autojuhid). Kuu lõpul tehakse tööaja ja palga arvestuse tabelis kokkuvõtted ning see esitatakse sovhoosi kontorisse.

Taimekasvatuses on töö arvestuse põhilisteks algdokumentideks traktoristi-masinisti arvestuslehed ning brigaadis tehtud tööde arvestuse raamatud.

Traktoristi-masinisti arvestuslehti kasutatakse traktorite, kombainide ja teiste iseliikuvate masinatega tehtud põllu-, transpordi ja statsionaarsete tööde vormistamiseks. Arvestusleht koostatakse viie päeva, dekaadi või poole kuu kohta ning selle täidab brigadir või arvestaja. Traktoristi-masinisti arvestuslehele kantakse andmed iga tööliigi kohta eraldi. Seejuures näidatakse kuupäev, kultuuri šiffer, tehtud töö nimetus ja šiffer, töönorm ja selle hinne, tegelikult tehtud töö maht füüsilistes hektarites ja ümberarvestatult tingkünniks ning kulutatud kütuse kogus. Töömahu ja tööhinnete alusel arvutatakse välja ja kantakse arvestuslehele traktoristi ning haakijate töötasu. Kui esineb traktori või masina seisakuid, siis tuleb arvestuslehel tingimata fikseerida seisaku kestus ja põhjus. Need andmed on hiljem vajalikud traktorite ja masinate kasutamise analüüsimiseks. Veel näidatakse traktoristi-masinisti arvestuslehel kütuse jääk arvestuslehe väljaandmise ja äraandmise päeval ning saadud (tangitud) kütuse kogus.

Täidetud arvestuslehele kirjutavad alla traktorist-masinist, brigadir ja agronoom, kusjuures viimane teeb arvestuslehel tööde kohta vastavad märkused (näitab kvaliteedi, tähtajad jne.).

Hobu- ja käsitsitööde arvestuse algdokumendiks on brigaadis tehtud tööde arvestuse raamat, mida peab brigadir või arvestaja. Seda raamatut peetakse poole kuu jooksul, kuid sissekandeid tuleb teha iga päev tööliikide ja kultuuride lõikes. Seejuures näidatakse ära iga töölise või kolhoosniku poolt tehtud tööde maht, töötatud aeg ja arvestatud töötasu. Iga päev tuleb teha kokkuvõtted tööliikide lõikes ning hobutööde puhul näidata ka kulutatud hobupäevad. Poole kuu möödumisel võetakse iga töölise või kolhoosniku kohta kokku töötatud tunnid ja päevad ning arvestatud töötasu.

kokku töötatud tunnid ja päevad ning arvestatud töötasu. Brigaadis tehtud tööde arvestuse raamatus annavad andmete õigsuse tõestamiseks igal leheküljel allkirja agronoom ja brigadir.

Brigaadis tehtud tööde arvestuse raamatul on veel teine variant, mille puhul igale töötajale avatakse raamatus isikukonto (üks või mitu lehekülge) poole kuu kohta. Isikukontosse kantakse iga päev töölise või kolhoosniku poolt töötatud aeg, tehtud tööde maht ja arvestatud töötasu. Seejuures on vaja need andmed kanda isikukontosse tööliikide ja kultuuride lõikes. Poole kuu möödumisel võetakse iga tööliigi osas kokku töötatud aeg, tehtud tööde maht ja arvestatud töötasu ning näidatakse ka kulutatud hobupäevad. Lõpuks tuuakse isikukontos välja töölise või kolhoosniku poolt poole kuu jooksul töötatud tunnid ja päevad ning talle arvestatud töötasu. Andmete õigsuse tõestamiseks annavad isikukontos allkirja agronoom ja brigadir.

Paljudes kolhoosides on kolhoosnikute töö ja töötasu arvestamiseks võetud kasutusele individuaalsed arvestuslehed. Nimelt koostatakse nendes kolhoosides eraldi arvestuslehed iga kolhoosniku kohta, kusjuures ühe arvestuslehe kestuseks on viisteist päeva või terve kuu. Individuaalsele arvestuslehele kantakse iga päev kolhoosniku poolt tehtud tööde nimetused ja maht, töötatud aeg ja arvestatud töötasu. Seejuures tuleb töötatud aeg ja arvestatud töötasu kanda arvestuslehele kultuuride lõikes. Kuu lõpul või viieteistkümne päeva möödumisel võetakse iga kultuuri kohta kokku töötatud tunnid ja arvestatud töötasu. Seejärel näidatakse eraldi ridadel, mitu tundi on kolhoosnik üldse antud perioodil töötanud ja kui palju on talle kokku arvestatud töötasu. Individuaalse arvestuslehe võib täita kahes eksemplaris läbi kopeerpaberi ning anda teine eksemplar kolhoosnikule kätte.

Kolhoosides kasutatavad individuaalsed arvestuslehed on mitmesuguse vormiga. Näitena esitame järgmise arvestuslehe vormi:

Kolhoos ..... N ä i d i s .....

Brigaad ..... I .....

Töö- ja töötasu arvestusleht nr. 14
16. juulist kuni 31. juulini 1962. a.

Kolhoosniku perekonna- ja eesnimi ..... A a v i k, Paul. ..... Isikukonto nr. 1 .....

Kuu-päev	Töö nimetus	Mõõt-ühik	Töö-maht	Ühiku hinne	Kultuurid, kultuuride rühmad				
					põldhein		looduslik hein		jne.
					tööaeg	töötasu	tööaeg	töötasu	
17.	Heinte vedu kuni 1 km	ts	44	0,05	8	2.20			
18.	Heinte niitmine masinaga jne.	ha	3	0,73			8	2.19	
	Kokku				28	5.70	16	4.45	

Kokku arvestatud töötasu rbl. 29.40, töötatud 96 tundi

Brigadir L i i v a k

Kontrollis raamatupidaja P a l m

Loomakasvatustöötajatele töötasu arvestamisel on aluseks dokumendid, mis fikseerivad toodangu saamist vastavatelt loomarühmadelt, nagu piimalüpsi arvestuse žurnaalid, loomade juurdesünni arvelevõtmise aktid, loomade kaalumise lehed, villa, munade jne. arvelevõtmise päevikud jt. dokumendid. Töötasu arvestamine loomakasvatustöötajatele vormistatakse harilikult vabas vormis koostatud arvestuslehega, milles iga töötaja osas näidatakse saadud toodangu kogus või hooldatavate loomade arv ning arvestatud töötasu. See arvestusleht koostatakse üks kord kuus.

Veoautojuhtide töö ja töötasu arvestuse algdokumendiks on NSV Liidu Statistika Keskvalitsuse poolt kinnitatud veoauto teekonnaleht, mille vorm on kohustuslik kõigile veoautosid omavatele ettevõtetele. Teekonnalehe esiküljel näidatakse ülesanne autojuhile ning tuuakse andmed kütuse väljaandmise, spidomeetri näitajate jne. kohta. Tagaküljel toimub ülesande täitmise arvestus. Autojuht märgib siia transpordidokumentide alusel andmed toimunud sõitude kohta, kuna raamatupidaja võtab töötulemused kokku ning arvestab töötasu autojuhile ja laadijatele.

Remonditöödel ning ehitus- ja montaažitöödel on algdokumendiks tükitöökäsk, mis kirjutatakse välja remonditöökoja meistri, ehituskümniku või mõne teise töödejuhataja poolt töötajate grupile või üksikutele töölistele (kolhoosnikutele). Töökäsus tuuakse ülesanne, kusjuures näidatakse ära ka ajanorm ning tööhinne. Pärast töö lõpetamist märgitakse tükitöökäsule tegelikult täidetud töö maht ning arvestatakse välja töötasu. Tükitöökäsu pöördel peetakse arvestust iga töötaja poolt töötatud tundide kohta ning arvestatakse selle põhjal töötasu igale töötajale.

5. Töötasu ning tööliste ja teenistujatega toimuvate arvelduste sünteetiline ja analüütiline arvestus sovhoosides

Traktoristidele ja kombaineritele arvestatud töötasu kantakse arvestuslehtede alusel pidevalt traktoristide ja kombainerite isikukontode raamatusse. Sellesse raamatusse tehakse sissekanded tööde nimetuste ja kultuuride lõikes

ning peale töötasu näidatakse töötatud aeg (tundides ja päevades), töönorm, tehtud töö maht füüsilistes ja tingkünnihektarites, normikohane ja tegelik kütuse kulu. Traktoristide ja kombainerite isikukontode raamatut peab osakonna raamatupidaja.

Veoautojuhtidele arvestatud töötasu kantakse veoauto teekonnalehtede alusel veoautode töö arvestusraamatusse, kus tuuakse ära ka andmed tööaja, auto läbisõidu, tonnkilomeetrite, kütuse kulutuse jne. kohta. Veoautode töö arvestusraamatut peetakse sovhoosi raamatupidamises. Kui aga veoautod on kinnistatud osakondadele, siis peab seda raamatut osakonna raamatupidaja.

Põllutööliste, ehitus- ja remonditööliste jt. tööliste töötasu kantakse algdokumentide alusel pidevalt tööaja ja palga arvestuse tabelisse.

Loomakasvatustöölistele arvestatakse töötasu kord kuus. Selleks soovitatakse tööaja ja palga arvestuse tabelisse kanda algdokumentide alusel pidevalt igale loomakasvatustöölisele kinnistatud loomade rühmalt saadud toodang (piim, munad, juurdesünd jne.). Kuu lõpul arvestatakse nende andmete alusel töötasu igale loomakasvatustöölisele. Ametipalka saavatele töötajatele arvestatakse töötasu samuti tabeli andmetel nende tööl oldud aja järgi.

Kuu jooksul kasutatakse seega isikukontosid ning tööaja ja palga arvestuse tabeleid töötasu kogumisandmikena. Isikukontode raamatute ja tabelite põhjal koostatakse osakondades, töökodades, abiettevõtetes ning sovhoosi raamatupidamises töötasu väljamaksmiseks palgalehed. Palgalehel näidatakse iga töötaja osas arvestatud töötasu (eraldi tükitöötasu, ajatöötasu jne.), kinnipidamised ja mahaarvamised töötasust (tulumaks, lastetusmaks, kinnipidamised täitelehtede järgi jne.), antud kuul kassast väljamakstud summad (eelmise kuu eest ja avansina töötasu arvel), võlgnevuse saldo kuu alguseks ja lõpuks ning väljamaksmisele kuuluv summa. Et palgalehed sisaldavad andmeid arvelduste seisu kohta iga töötajaga kuu alguseks ja lõpuks, siis asendavad nad isikukontosid.

Palgalehtedele kirjutavad alla osakonna, töökoja, abiettevõtte jne. juhataja ning raamatupidaja. Seejärel esi-

tatakse palgalehed sovhoosi raamatupidamisse, kus neid hoolikalt kontrollitakse. Pärast kontrollimist kinnitab direktor palgalehed ja need antakse kassapidajale töötasu väljamaksmiseks.

Töötasu on sovhoosi tootmiskulude koosseisus üheks põhilisemaks elemendiks. Toodangu omahinna kalkuleerimiseks on vaja arvestatud töötasu õigesti jaotada kalkulatsiooniobjektide (kultuurid, loomaliigid ja -rühmad jne.) vahel, s. o. töötasu summa laiali kanda sünteetilistele ja analüütilistele kontodele. Seda ei saa teha aga palgalehtede alusel, sest nendes ei ole näidatud töötasu tööliikide, kultuuride, loomaliikide jms. lõikes. Seepärast jaotatakse töötasu kalkulatsiooniobjektide vahel vastavalt tootmisaruannetele. Need esitatakse osakondade poolt raamatupidamisele iga kuu kui aruanded täidetud tööde ja tootmisvajadusteks tehtud kulude kohta.

Põllumajanduslike tööde süstemaatiliseks arvestuseks peab osakondades raamatupidaja tööde koondlehti, kuhu ajalises järjestuses kantakse algdokumentide alusel traktorite, kombainide ja hobustega ning käsitsi tehtud tööd. Tööde koondlehtedel näidatakse kultuuride ja kultuurirühmade lõikes teostatud tööde maht, arvestatud töötasu, põhimaterjalide kulu ning kulutatud hobupäevad ja muud abitootmise teenused. Kuu lõpul tehakse tööde koondlehtedel kokkuvõtted ning need kantakse tootmisaruandesse.

Loomakasvatuse töö ja materiaalsete vahendite kulutamise arvestuseks tööde koondlehti ei peeta. See on seletatav asjaoluga, et loomakasvatuses arvestatakse töötasu kord kuus ja kulude arvestuse analüütilistele kontodele võib loomakasvatustöötajate töötasu kanda seetõttu ilma esialgse rühmitamiseta tööde koondlehtedel.

Autotranspordi puhul asendab tööde koondlehti veoautode töö arvestusraamat, mida on puudutatud eespool. Remonditöökodades peetavas tööde žurnaalis toimub arvestus eraldi iga remonditava objekti kohta, kusjuures näidatakse arvestatud töötasu, kulutatud varuosade maksumus ja teised kulud. Ehitus- ja montaažitööde osas koondatakse töökulud ja töötasu samuti žurnaalides, mis avatakse ehitusobjektide lõikes.

Tootmisaruanne koosneb neljast osast. Esimeses osas näidatakse palgalehtede alusel töötajate arv ja töötasufond töötajate kategooriate lõikes. Teises osas tuuakse administratiiv- ja tootmisharude juhtiva personali ning üldmajanduslikku või üldtootmislikku tähtsusega töid teinud tööliste tööpäevad ja töötasu samuti palgalehtede alusel. Kolmandas osas esitatakse andmed taimekasvatuse tootmiskulude (inimpäevad, töötasu, kütuse ja määrdeainete kulu, elavveojõu ja autotranspordi teenused, seemnete ja väetiste kulu, põhivahendite amortisatsioon ning jooksev remont jne.) kohta, mis kantakse siia kultuuride ja kultuurirühmade lõikes. Põhilises osas saadakse andmed tööde koondlehtedelt. Neljandas osas kajastatakse loomakasvatuse ja tööhobuste kulud (töötasu, söötade kulu jne.) palgalehtede ja algdokumentide (söötade kulu lehed jt.) alusel. Tootmisaruandes tuuakse töötasu kõrval ka arvestatud sotsiaalkindlustusmaks. Tootmisaruandes näidatud töötasud peavad võrduma palgalehtedes kajastatud töötasude summaga.

Osakondade tootmisaruanded on raamatupidamises aluseks töötasu jaotamisel, kulutatud kütuse mahakandmisel, hobutööde maksumuse ja teiste kulude kandmisel iga kultuuri, kultuuride rühma ja teiste kalkulatsiooniobjektide arvele.

Töötasu kirjendamise ja selle õigsuse kontrollimise lihtsustamiseks on raamatupidamises otstarbekas koostada töötasu jaotamise koondandmik, milles näidatakse tööpäevade arv, põhi- ja täiendava töötasu summa ning arvestatud sotsiaalkindlustusmaks.

Täiendavat töötasu arvestavad osakonnad ja teised tootmisüksused aasta jooksul tootmis- ja finantsplaaniga ettenähtud ulatuses. Peamise osa täiendavast töötasust moodustavad sovhoosides puhkustasud. Et puhkustasud ei jagune ühtlaselt kõigile kuudele, siis on puhkustasudena tegelikult väljamaksmisele kuuluv summa mõnel kuul väga suur, kuna teisel kuul seda aga peaaegu ei ole. Et lülitada puhkustasud aasta jooksul ühtlaselt toodangu omahinda, selleks reserveeritakse puhkustasude summad eelnevalt kontol "Eelseisvate maksete reserv". Puhkustasudeks reserveeritud summad kirjendatakse selle konto kreeditisse, kusjuures debiteeritak-

se neid tootmiskulude kontosid, millele kanti põhitöötasu. Töötajate puhkusele minekul kantakse tegelikud kulud puhkustasudeks maha moodustatud reservist ja kontot "Eelseisvate maksete reserv" debiteeritakse. Töötajatele puhkuse aja eest arvestatud summad tuuakse ära palgalehtedel.

Töötasu sünteetiline arvestus toimub kontol "Arveldused tööliste ja teenistujatega". Kreeditisse kirjendatakse kõigile töölistele ja teenistujatele arvestatud töötasude summa, kusjuures debiteeritavateks on kontod "Taimekasvatus", "Loomakasvatus", "Tööstuslik tootmine", "Abitootmine", "Muud tootmised ja majandid", "Tootmise üldkulud", "Majandi üldkulud", "Realiseerimine", "Kapitaalremont", "Põhivahendite ehitamine ja soetamine" jne. Töötajatele puhkuse aja eest arvestatud summade osas on debiteeritavaks konto "Eelseisvate maksete reserv".

Konto "Arveldused tööliste ja teenistujatega" deebetisse kirjendatakse maksud ja teised kinnipidamised töötasudest. Seejuures arvestatud maksude summaga krediteeritakse kontot "Arveldused eelarvega", kuna täitelehtede järgi kinnipeetavate summade ulatuses on krediteeritavaks konto "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega".

Töötasude kassast töölistele ja teenistujatele väljamaksmine kajastatakse raamatupidamise kirjendiga:

Deebet - konto "Arveldused tööliste ja teenistujatega"
Kreedit - konto "Kassa".

Mingil põhjusel (näiteks saaja mitteilmumise tõttu) väljamaksmata jäänud töötasusid arvestatakse deponentide aruandel ning kirjendatakse konto "Arveldused tööliste ja teenistujatega" eraldi peetavale allkontole "Deponeeritud summad".

Konto "Arveldused tööliste ja teenistujatega" analüütiline arvestus toimub eraldi põhitegevuse ja kapitaalehituse osas. Põhitegevuse personali töötasude arvestust peetakse peatüki algul toodud töötajate kategooriate järgi. Ehitus- ja muude kapitaaltööde alaste töötasude arvestus toimub järgmiste ehituspersonali kategooriate lõikes: 1) töölised (alalised ja hooajalised), 2) insener-tehnilised töötajad, 3) teenistujad, 4) noorem teenindav personal, 5) ajutised töölised (ei kuulu koosseisu).

Toodud töötajate kategooriate lõikes tuleb seejuures eraldi arvestada: a) põhitöötasu, b) naturaalpreemiad ja naturaaltasud, c) preemiad kütuse kokkuhoiu eest, d) muud preemiad (liikide järgi), mis kuuluvad töötasufondi, e) täiendav töötasu, f) kompensatsioon kasutamata puhkuse eest.

Analüütilist arvestust on otstarbekas pidada paljulahtrilises raamatus. Analüütilised kontod avatakse töötasu liikide järgi, kuna kontode siseselt arvestatakse töötasu töötajate kategooriate lõikes. Niisuguse variandi puhul on analüütiliste kontode arv väiksem.

Nagu eespool märgitud, toimub taime- ja loomakasvatustöötajate töö tasustamine ainult toodetud saaduste kogusest lähtudes. Seetõttu on vaja pidada brigaadi tööliste isikukontot toodangu väljatuleku ja töötasu arvestamise kohta. Seda peetakse osakonnas ja eraldi iga brigaadi osas. Brigaadi tööliste isikukontosse kantakse iga kuu plaaniline ja tegelik toodang liikide lõikes ning brigaadi igale töölisele põllumajanduslike tööde eest arvestatud töötasu summa ilma preemiata. Veel näidatakse iga kuu ka brigaadi juurde võetud ajutiste tööliste töötasu summa.

Sotsiaalkindlustusmaksu alal toimuvaid arveldusi arvestatakse sovhoosides kontol "Arveldused sotsiaalkindlustuse alal". Arvestatud sotsiaalkindlustusmaksu summad kirjendatakse tootmiskulude kontode deebetisse (proportsionaalselt nendele kontodele kantud põhi- ja täiendavale töötasule) ning konto "Arveldused sotsiaalkindlustuse alal" kreeditisse. Sotsiaalkindlustusmaksu ülekandmisel ametiühingu vabariiklikule komiteele kontot "Arveldused sotsiaalkindlustuse alal" debiteeritakse. Sellele kontole kantakse ka sotsiaalkindlustuse summade arvel töötajatele väljamakstud mitmesugused toetused ja pensionid.

6. Töötasu ning kolhoosnikutega toimuvate arvelduste sünteetiline ja analüütiline arvestus kolhoosides

Kõik töö arvestuse algdokumendid (brigaadis tehtud tööde arvestuse raamatud, traktoristi-masinisti arvestuslehed,

tükitööкäsud, veoauto teekonnalehed) esitatakse dokumendikäibe plaaniga kehtestatud tähtaegadel kolhoosi raamatupidamisele, kus neid hoolikalt kontrollitakse. Kontrollitud algdokumentide põhjal koostatakse koondandmikud töötasu arvestamiseks kolhoosnikutele ja palgatud isikutele ning arvestatud töötasu jaotamiseks kalkulatsiooniobjektide vahel. Töötasu arvestamise koondandmikud peavad olema alla kirjutatud kolhoosi esimehe või tema asetäitja ja kolhoosi raamatupidaja poolt.

Töötasufondi arvestamiseks ja kontrollimiseks on kolhoosides ette nähtud peakonto "Töötasu". Konto deebetisse kirjendatakse kolhoosnikutele ja palgatud isikutele tehtud tööde eest üldkoosoleku poolt kehtestatud hinnete alusel arvestatud töötasu, samuti kolhoosnikutele arvestatud lisatasud toodanguplaanide täitmise ja ületamise eest. Seejuures krediteeritakse kontot "Arveldused töötasu alal". Konto "Töötasu" kreediti kaudu kantakse arvestatud töötasu kuludeks, debiteerides kontosid "Taimekasvatus", "Loomakasvatus", "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud", "Abi- ja teenindav tootmine", "Tootmise üldkulud", "Majandi üldkulud", "Toodangu ja teenuste realiseerimine", "Kapitaalremont", "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine", "Põhivahendite väljalangemine", "Erifondid" (kolhoosidele kuuluvate klubide, kultuurimajade, lasteaedade ja teiste kultuurilis-olustikuliste asutuste töötajatele arvestatud töötasu summa ulatuses) jne.

Osas kolhoosides arvestatakse tootmis- ja finantsplaanide koostamisel välja kolhoosnikute töötasufond, kuid garanteeritakse ja aasta jooksul makstakse välja ainult teatud protsent sellest plaanilisest töötasufondist. Vastavalt sellele protsendile koostatakse ka tööhinded, mis kuuluvad regulaarselt töönormide täitmise eest tasustamisele. Aasta lõpul täpsustatakse esialgselt planeeritud töötasufond ja määratakse kindlaks summad, mis kuuluvad kolhoosnikutele täiendavalt väljamaksmisele (kas proportsinaalselt neile aasta jooksul arvestatud töötasu summadele või teiste põhimõtete järgi, näiteks sõltuvalt brigaadi töötulemustest). Niisuguse töötasustamise korra puhul tehakse toodud kirjen-

did iga kuu ainult kindlalt väljamakstavate summade ulatuses. Aasta lõpul aga tehakse analoogilised kirjendid nende summade ulatuses, mis täiendavalt arvestatakse kolhoosnikutele ja kantakse kulukontodele.

Konto "Töötasu" analüütilist arvestust peetakse asutuste ja isikute arvelduste raamatus (kontokorrentraamatus). Analüütilised kontod avatakse eraldi kolhoosnikute töötasu arvestamiseks ja eraldi palgatud isikute töötasu arvestamiseks. Seejuures võib arvestust pidada ka brigaadide, farmide, abiettevõtete jne. lõikes.

Kolhoosi liikmete ja palgatud isikutega töötasu alal toimuvaid arveldusi arvestatakse kontol "Arveldused töötasu alal". Konto kreeditisse kirjendatakse kolhoosnikutele ja palgatud isikutele arvestatud töötasu summad (debiteeritakse kontot "Töötasu"), samuti kolhoosnikutele arvestatud ajutise töövõimetuse toetused, puhkustasud, vanadus- ja invaliidsuspensionid (debiteeritakse kontot "Erifondid").

Rentaablilt töötavad kolhoosid jaotavad osa kasumist kolhoosnikute vahel. Kasumi arvel kolhoosnikutele arvestatud summasid ei kanta töötasu ega tootmiskulude kontodele, vaid kajastatakse raamatupidamises kirjendiga:

Deebet - konto "Kasumid ja kahjumid"

Kreedit - konto "Arveldused töötasu alal".

Kontot "Arveldused töötasu alal" debiteeritakse kassast väljamakstud töötasu, ajutise töövõimetuse toetuste, puhkustasude ja pensionide summadega. Konto deebetisse kirjendatakse veel töötasu arvel kolhoosnikutele müüdud saaduste, söötade, noorloomade ja lindude ning osutatud teenuste (autotransport, hobutransport, elektrienergia jne.) ja ühiskondliku toitlustamise maksumus, samuti maksud ja kinnipidamised (täitelehtede jne. järgi) palgatud isikute töötasudelt. Korrespondeeritavateks kontodeks on vastavalt "Kassa", "Toodangu ja teenuste realiseerimine", "Arveldused rahandusorganitega", "Arveldused muude organisatsioonidega" või "Arveldused mitmesuguste isikutega".

Kolhoosnikutele ja palgatud isikutele töötasu, puhkustasude jne. maksmiseks koostatakse palgalehed, mis kinnitatakse kolhoosi esimehe ja raamatupidaja allkirjadega. Palga-

lehed koostatakse tavaliselt brigaadide, farmide, abiettevõtete ja teiste tootmisüksuste lõikes.

Konto "Arveldused töötasu alal" analüütiline arvestus toimub tööarvestuse ja kolhoosi liikmetega arvelduste raamatus, kus igale kolhoosnikule avatakse isikukonto. Kolhoosnikute isikukontode paigutamise korra määrab kindlaks kolhoosi raamatupidaja (brigaadide, farmide jne. järgi või tähestikulises järjekorras). Isikukonto esimeses osas arvestatakse kõiki arveldusi rahalises väljenduses, kuna teises osas toimub naturaalarvelduste arvestus.

Palgatud isikutele avatakse töötasu alal toimuvate arvelduste arvestamiseks analüütilised kontod asutuste ja isikute arvelduste raamatus (kontokorrentraamatus).

Mõningad kolhoosid arvestavad töötasu alal toimuvaid arveldusi käibeandmikes või arveldus-makseandmikes, mis asendavad isikukontosid.

Kolhoosides arvestatakse sotsiaalkindlustusmaksu ainult palgatud isikute töötasu osas. Sotsiaalkindlustusmaksu arvutamisel debiteeritakse vastavaid tootmiskulude kontosid (kuhu kanti kuluks palgatud isikute töötasu) ja krediteeritakse kontot "Arveldused mitmesuguste organisatsioonidega" (analüütiline konto "Arveldused sotsiaalkindlustuse alal").

V p e a t ü k k

TOOTMISKULUDE ARVESTUS JA TOODANGU OMAHINNA KALKULATSIOON

1. Tootmiskulude arvestuse ning toodangu omahinna kalkulatsiooni ülesanded ja tähtsus

Tootmiskuludeks on ettevõtte poolt toodangu valmistamiseks tehtavad kulutused. Nii kulutavad sovhoosid ja kolhoosid põllumajandussaaduste tootmiseks elavat tööd, töövahendeid (kulumise näol) ja tööobjekte (seemneid, sööti, mineraalväetisi, kütust jne.). Tootmiskulud väljendatakse rahalises näitajas.

Konkreetse toodangu valmistamiseks ettevõtte poolt tehtud tootmiskulude summat nimetatakse selle toodangu omahinnaks. Tavaliselt tuuakse välja ühe toodanguühiku omahind. Selleks jagatakse konkreetse toodangu valmistamiseks tehtud tootmiskulud sama toodangu kogusele. Toodanguühiku omahinna väljatoomist nimetatakse omahinna kalkuleerimiseks. Põllumajandusettevõtetes koostatakse plaanilise ja tegeliku omahinna kalkulatsioonid.

Plaanilise omahinna kalkulatsioonid koostatakse vastavate normatiivide ja plaaniliste toodangunäitajate põhjal aasta tootmis- ja finantsplaanide koostamise käigus.

Tegeliku omahinna kalkulatsioonid koostatakse aasta lõpul tegelike tootmiskulude ja tegeliku toodangu järgi. Tegeliku omahinna kalkulatsiooni nimetatakse ka aruandeliseks kalkulatsiooniks.

Toodangu omahind on põllumajandusettevõtetes üheks kõi-

ge üldistavamaks ökonoomiliseks näitajaks. Omahinnas kajastuvad kõik tootmistegevuse positiivsed ja negatiivsed küljed. Sovhoosid ja kolhoosid peavad tootmise nii organiseerima, et koos põllumajandustoodangu mahu suurenemisega pidevalt väheneksid tootmiskulud ja alaneks toodangu omahind. "Saavutada ühiskonna huvides kõige suuremaid tulemusi kõige väiksemate kulutustega - selline on majandusliku ülesehitustöö vankumatu seadus," öeldakse NLKP programmis. Toodangu omahinna alandamine on peamiseks abinõuks, mis võimaldab tõsta ettevõtte rentaablust, suurendada sotsialistlikku akumulatsiooni ja kiirendada laiendatud taastootmise tempot.

Kõige selle tõttu on põllumajandusettevõtete raamatupidamises keskne koht tootmiskulude arvestusel ja toodangu omahinna kalkulatsioonil. On vaja hoolikalt ja pidevalt arvestada ettevõtte kõiki tootmiskulusid, sest ainult sellisel juhul on võimalik täpselt kalkuleerida iga toodanguliigi omahinda, võrrelda tegelikku omahinda plaanilisega, teha kindlaks tootmisprotsessis saavutatud kokkuhoidu, avastada liigseid kulusid ja selgitada välja täiendavad reservid toodangu omahinna alandamiseks.

Omahinna kalkulatsioon on nõukogude raamatupidamise üks põhilisi meetodeid ning võimaldab kontrollida toodangu omahinna alandamise plaani täitmist.

Põllumajandusettevõtetes eristatakse tootmisomahinda ja kommerts- ehk täielikku omahinda. Tootmisomahinda arvatakse ettevõtte kulud, mis on otseselt või kaudselt seotud toodangu tootmisega. Täielikku omahinda aga arvatakse peale tootmiskulude veel toodangu realiseerimisega seoses olevad kulud ja sovhoosides kõrgemalseisvate isemajandavate organisatsioonide ülalpidamise kulud.

2. Tootmiskulude klassifikatsioon

Tootmiskulud on põllumajandusettevõtetes väga mitmekesised. Et uurida tootmiskulude iseloomu, on vaja nad rühmitada kindlas korras, s. o. klassifitseerida.

Ökonoomilise sisu järgi jagatakse tootmiskulud materiaalseteks kulutusteks ja töökulutusteks. Põllumajandusettevõtete materiaalsed kulutused koosnevad väetiste, seem-

nete, söötade ja teiste materjalide kuludest ning töövahendite amortisatsioonist. Et nende tootmisvahendite valmistamiseks oli varem kulutatud elavat tööd, siis väljendavad materiaalsed kulutused asjastatud töö kulutamist. Töökulutused aga väljendavad elava töö kulutamist, sest nad tekivad elava töö rakendamise tagajärjel.

Tootmiskulude jaotamine ökonoomilise sisu järgi on vajalik toodangu omahinna ja tööviljakuse analüüsimiseks. Tootmiskulude üldise summa kõrval on vaja teada ka suhet materiaalsete kulutuste ja töökulutuste vahel. Põllumajandustööde mehhaniseerimisega tõuseb tööviljakus ning elava töö kulutused vähenevad tunduvalt kiiremini, kui suurenevad asjastatud töö kulutused. Seega võimaldab uue tehnika juurutamise teel saadav kokkuhoid süstemaatiliselt alandada toodangu omahinda.

Sihtotstarbe järgi jagatakse tootmiskulud põhikuludeks ja lisakuludeks. Põhikulud on vahetult seotud tootmise tehnoloogilise protsessiga. Nendeta on võimatu antud toodanguliigi tootmine. Põhikulude hulka kuuluvad seemnete kulu taimekasvatuses, söötade kulu loomakasvatuses, kütuse kulu traktorite ja teiste masinate tööl, tootmisprotsessis kasutatavate põhivahendite amortisatsioon, tootmistööliste töötasu jne.

Lisakulud on seotud tootmisprotsessi organiseerimisega, ettevõtte juhtimise ja teenindamisega. Need kulud ei ole küll vahetult seotud tootmise tehnoloogilise protsessiga, kuid on sotsialistlikes põllumajandusettevõtetes vajalikud, sest nad soodustavad tootmise paremat organiseerimist. Lisakulude hulka kuuluvad sovhoosides ja kolhoosides administratiivpersonali (kolhoosi esimees, sovhoosi direktor, raamatupidamise alal töötajad, teenindav personal jt.) töötasu, komandeerimiskulud, üldmajandusliku tähtsusega põhivahendite amortisatsioon ja jooksev remont, teede, sildade jm. korrashoiu kulud, tootmisharude juhtiva personali (agronoomid, zootehnikud, brigadirid jt.) töötasu, töökaitse ja ohutustehnika kulud jne.

Lisakulud jagatakse põllumajandusettevõtetes tootmise üldkuludeks ja majandi üldkuludeks. Tekkimise kohast sõltu-

valt jagatakse tootmise üldkulud omakorda taimekasvatuse, loomakasvatuse ja tööstuslike ettevõtete tootmise üldkuludeks. Majandisisese isemajandamise juurutamise eesmärgil arvestatakse mõningates sovhoosides ja kolhoosides tootmise üldkulusid brigaadide, osakondade või farmide lõikes. Sellisel juhul nimetatakse neid brigaadi, osakonna või farmi üldkuludeks. Tööstuslike ettevõtete tootmise üldkulusid nimetatakse põllumajandusettevõtetes mõnikord ka tsehhikuludeks.

Kõik põhi- ja lisakulud tuleb lülitada valmistatava toodangu omahinda. Ent mida rohkem erinevaid toodanguliike ettevõttes valmistatakse, seda raskem on kõiki kulusid kanda otseselt üksikute kalkulatsiooniobjektide arvele ning osa kulusid tuleb jaotada kalkulatsiooniobjektide vahel tingliku tunnuse alusel. Seepärast jagatakse tootmiskulud omahinda kandmise viisi järgi otsesteks ja kaudseteks kuludeks.

Otsesed kulud on vahetult seotud konkreetse toodanguliigi tootmisega. Neid võib otseselt algdokumentide alusel kanda kindla kalkulatsiooniobjekti arvele. Kaudsed kulud on seotud mitme toodanguliigi tootmisega ja seetõttu ei saa neid kanda otseselt mingi kalkulatsiooniobjekti arvele. Konkreetse toodangu omahinda kandmiseks on vaja kaudsed kulud jaotada kalkulatsiooniobjektide vahel. Seepärast nimetatakse neid ka jaotatavateks kuludeks.

Otsesed kulud samastatakse praktikas vahel põhikuludega ja kaudsed kulud lisakuludega. Kuigi lisakulud on kaudseteks kuludeks ja suur osa põhikuludest (tootmistööliste töötasu, seemnete kulu, söötade kulu produktiivloomadele jt.) osutub otsesteks kuludeks, ei ole see õige, sest osa põhikuludest kuulub kaudsete kulude hulka. Nii on näiteks traktorite amortisatsioon põhikulu, kuid kantakse üksikute põllumajanduskultuuride omahinda jaotamise teel proportsionaalselt tehtud tööde mahule tingkünni hektarites. Seega on traktorite amortisatsioon omahinda kandmise viisi poolest kaudseks kuluks. Kaudsete kulude hulka kuulub ka traktorite jooksev remont jne.

Raamatupidamises on tootmiskulude jagunemisel otsesteks ja kaudseteks kuludeks suur tähtsus. Mida rohkem ku-

lusid kantakse otseselt toodangu omahinda, seda täpsem on omahinna kalkulatsioon. Kulude kaudne jaotamine toob aga omahinna kindlaksmääramisse tinglikkuse elemendi.

Raamatupidamises arvestatakse tootmiskulusid kalkulatsiooniobjektide (kultuurid või kultuuride rühmad, loomaliigid ja -rühmad, abiettevõtted jt.) lõikes kehtestatud kulukirjete järgi. Nii on üksikute loomakasvatusharude puhul kulukirjeteks töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga, söödad, allapanu jne. Kulukirjed võivad olla lihtsad või kompleksseд. Lihtsateks kulukirjeteks ehk kuluelementideks nimetatakse ühelaadilisi kulusid, mida antud tootmise piires ei ole võimalik liigendada lihtsamateks koostisosadeks. Kompleksseд kulukirjed aga koosnevad mitmest, sageli erineva ökonoomilise sisuga kuluelemendist. Lihtsateks kulukirjeteks on põllumajandusettevõtetes tootmistööliste töötasu, söötade, seemnete, mineraalväetiste kulud, põhivahendite amortisatsioon jt. kulud. Kompleksseteks kulukirjeteks on näiteks taime- ja loomakasvatuse puhul elavveojõu ja autotranspordi kulud, sest need koosnevad omakorda töötasust, amortisatsioonist, söötade või kütuse kulust jne.

Arvestus kulukirjete lõikes on raamatupidamises vajalik tootmiskulude struktuuri selgitamiseks, toodangu omahinna üksikasjalikumaks analüüsimiseks ning omahinna alandamise teede ja reservide leidmiseks.

3. Lisakulude arvestus

Lisakuludel on küllaltki suur osatähtsus taimekasvatuse, loomakasvatuse ja tööstuslike ettevõtete toodangu omahinnas. Järelikult on oluline nende kulude täpne arvestus ja õige jaotamine üksikute kalkulatsiooniobjektide vahel. Põllumajandusettevõtetes ei ole võimalik lisakulusid kanda iga kuu kalkulatsiooniobjektide arvele. Seepärast koondatakse lisakulud aasta jooksul omaette kontodele, mida nimetatakse kogumis-jaotuskontodeks, ja aasta lõpul jaotatakse kehtestatud korra kohaselt. Niisugune arvestuse kord võimaldab kontrollida ka lisakulude vastavust kinnitatud eelarvetele.

Põllumajandusettevõtetes jagunevad lisakulud tootmise üldkuludeks ja majandi üldkuludeks.

Tootmise üldkulude hulka kuuluvad üksikute tootmisharude juhtimise ja teenindamisega seotud kulud. Eristatakse ja arvestatakse eraldi taimekasvatuse, loomakasvatuse ja tööstuslike ettevõtete tootmise üldkulusid.

Tootmise üldkulude arvestamiseks on põllumajandusettevõtetes peakonto "Tootmise üldkulud". Analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus, kus igale harule (taimekasvatus, loomakasvatus, tööstuslikud ettevõtted) avatakse eraldi analüütiline konto, mille siseselt peetakse arvestust ettenähtud kulukirjete viisi.

T a i m e k a s v a t u s e t o o t m i s e ü l d k u l u s i d arvestatakse sovhoosides järgmiste kulukirjete lõikes:

1. Töötasu (põhi- ja täiendav) ja sotsiaalkindlustusmaks - agronoomidele (sealhulgas ka peaagronoomile), insener-mehhanisaatoritele, põllundusbrigaadide ja traktori-põllundusbrigaadide brigadiridele, nende abidele, brigaadide arvestajatele, põlluvalvuritele, köögi- ja puuviljanduse vanemtöölistele ja teistele taimekasvatuse alal töötajatele (välja arvatud tootmistöölised) arvestatud töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga.

2. Töökaitse ja ohutustehnika - kulud töötervishoiule, ventilatsioonile, ohutut tööd kindlustavatele seadeldistele, samuti plakatite, brošüüride jne. maksumus.

3. Eririietus ja -jalatsid - taimekasvatuses töötavatele töölistele ja personalile sovhoosi arvel välja antud eririietuse ja -jalatsite kulumine.

4. Kergesõidutranspordi ülalpidamine - taimekasvatuse spetsialistidele ja töötajatele kinnistatud sõiduhobuste ja kergetranspordi ülalpidamise kulud (kütuse maksumus, sõiduautode ja mootorrataste amortisatsioon ning jooksva remondi kulud jne.).

5. Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum.

6. Ruumide ja inventari korrashoid - taimekasvatuses kasutatavate üldtähtsusega põhivahendite (kuivatid teravilja ja teiste kultuuride seemnete kuivatamiseks, melioratsi-

oonivõrk jms.) amortisatsioon ja jooksva remondi kulud jne.

7. Põllulaagrite ülalpidamine - kulud põllulaagrites ajutiste ehitiste ja seadiste ehitamisele ja seadmestamisele, samuti põllulaagrites ühistoitlustamise organiseerimisega seotud kulud (kütuse maksumus, vee ja saaduste kohalevedu jne.).

8. Tööde transpordialane teenindamine - taimekasvatust teenindava transpordi kulud (põllutöömasinate ja inventari vedu ühelt põllult teisele ja töökohale, traktoritele ja kombainidele vee ning kütuse juurdevedamine jne.). Selle kirja all ei arvestata sõnnikuveo, mineraalväetiste, seemnete, taimekaitseks vajalike mürkide ja kemikaalide ega kastmiseks vajaliku vee juurdeveo kulusid, sest need kuuluvad põhikulude hulka.

Kolhoosides soovitatakse taimekasvatuse tootmise üldkulusid arvestada järgmise nomenklatuuri kohaselt:

1. Töötasu ja sotsiaalkindlustusmaks[1] - analoogiliselt sovhoosidega, kuid eraldi tuleb arvestada kolhoonikute ja palgatud isikute töötasu ning näidata ka töötatud inimpäevade arv.

2. Jooksev remont - taimekasvatuses kasutatavate üldtähtsusega põhivahendite jooksva remondi kulud.

3. Amortisatsioon - samade põhivahendite amortisatsioon.

4. Kindlustusmaksud - taimekasvatuses kasutatavatelt üldtähtsusega põhivahenditelt arvestatud kohustusliku ja vabatahtliku kindlustuse maksud.

5. Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum.

6. Abitootmiste teenused (liikide järgi).

7. Puhkustasud - kolhoosnikute puhkustasud, ajutise töövõimetuse toetused ning taimekasvatuse kvalifitseeritud masskaadri ettevalmistamise kulud. Need summad kirjendatakse tootmise üldkuludesse kontolt "Erifondid" (№ 46).

---

[1] Kolhoosides arvestatakse sotsiaalkindlustusmaksu ainult palgatud isikute töötasu osas.

8. Muud kulud - töökaitse ja ohutustehnika kulud, tööde transpordialase teenindamise kulud, taimekasvatuse spetsialistidele ja töötajatele kinnistatud sõiduhobuste ja kergetranspordi ülalpidamise kulud jne.

Kolhoosides võib taimekasvatuse tootmise üldkulusid vajaduse korral arvestada brigaadide järgi, milleks avatakse igale brigaadile analüütiline konto.

L o o m a k a s v a t u s e t o o t m i s e ü l d k u l u s i d arvestatakse sovhoosides järgmiste kulukirjete lõikes:

1. Töötasu ja sotsiaalkindlustusmaks - zootehnikutele, laborandile, veterinaararstidele, -tehnikutele ja -sanitaridele, veterinaarravilate ja isolaatorite töölistele ning teistele loomakasvatust teenindavatele töötajatele arvestatud töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga.

2. Töökaitse ja ohutustehnika - analoogiliselt taimekasvatusele.

3. Kergesõidutranspordi ülalpidamine - analoogiliselt taimekasvatusega.

4. Transpordialane teenindamine - loomakasvatuses kasutatavate masinate ja inventari majandisisese ümberpaigutamise kulud jne.

Kolhoosides on loomakasvatuse tootmise üldkulude arvestus analoogiline taimekasvatuse tootmise üldkulude arvestusega.

T ö ö s t u s l i k e e t t e v õ t e t e t o o t m i s e ü l d k u l u d e (tsehhikulude) arvestus toimub sovhoosides järgmise nomenklatuuri kohaselt:

1) töötasu ja sotsiaalkindlustusmaks,
2) töökaitse ja ohutustehnika,
3) ruumide korrashoid,
4) hoonete ja ehitiste, masinate ja seadmete jooksev remont,
5) põhivahendite amortisatsioon,
6) masinate, tööpinkide ja seadmete korrashoid,
7) väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum,
8) kütus (mitte tehnoloogiliseks otstarbeks).
9) elektrienergia ja vesi (mitte tootmisotstarbeks),

10) tasu tööseisakute eest,

11) muud kulud (abitootmiste teenused, sõidud jne.).

Kolhoosides võib tööstuslike ettevõtete tootmise üldkulude arvestust pidada samade kulukirjete lõikes, kuid nendele lisaks tuleb arvestada veel kindlustusmakse ning kolhoosnikute puhkustasusid ja ajutise töövõimetuse toetusi.

Kontol "Tootmise üldkulud" arvestatud kulud kantakse aasta lõpul tootmisharude kontodele, s. o. lülitatakse taimekasvatuse, loomakasvatuse ja tööstusliku toodangu omahinda. Selleks kontolt "Tootmise üldkulud" kirjendatakse taimekasvatuse tootmise üldkulud kontole "Taimekasvatus", loomakasvatuse tootmise üldkulud kontole "Loomakasvatus" ja tööstuslike ettevõtete tootmise üldkulud (tsehhikulud) kontole "Tööstuslik tootmine" (kolhoosides kontole "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud") ning nende peakontode siseselt jaotatakse kalkulatsiooniobjektide vahel proportsionaalselt tootmistööliste töötasule. Siinjuures tuleb silmas pidada, et loomakasvatuse tootmise üldkulusid ei kanta mesinduse ja kalakasvatuse kuludesse.

Majandi üldkulud on seotud kogu sovhoosi või kolhoosi juhtimise ja tootmise korraldamisega. Neid kulusid arvestatakse kontol "Majandi üldkulud", kusjuures analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus.

Majandi üldkulud jagatakse arvestuses administratiiv-, majandus- ja mittetootlikeks kuludeks.

Administratiivkulude hulka kuuluvad sovhoosi või kolhoosi juhtimisega seotud kulud. Nad koosnevad järgmistest kulukirjetest:

1. Töötasu ja sotsiaalkindlustusmaks - sovhoosi direktorile, kolhoosi esimehele, ökonomistile, insener-normeerijale, osakondade juhatajatele, arvestusalatöötajatele, revisjonikomisjoni liikmetele (revideerimise aja eest), majandusjuhatajale, naftabaasi juhatajale, telefonistidele, postiljonidele, ekspediitoritele, koristajatele, valvuritele, sõiduautode juhtidele jt. arvestatud töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga.

2. Administratiivpersonali preemiad ja nendelt arvestatud sotsiaalkindlustusmaks, mida ei registreerita rahandus-

organites (ainult sovhoosides).

3. Komandeerimis- ja ümberpaigutuskulud - komandeeringutega seotud päevarahad, korterirahad ja sõidukulud ning sovhoosi või kolhoosi tööle asuvatele isikutele välja makstavad kolimisrahad.

4. Kantselei-, trüki-, posti-, telegraafi- ja telefonikulud.

5. Muud administratiivkulud - kontorihoonete amortisatsioon, jooksva remondi ja ülalpidamise kulud (küte, valgustus jne.), kontoriinventari kulumine jt. kulud.

Majanduskulude puhul on kulukirjeteks:

1. Töötasu ja sotsiaalkindlustusmaks - peamiselt laohoidjate ja laotööliste töötasu.

2. Eraldised ametiühingule massiliseks kultuuritööks ja kehakultuurialaseks tööks (ainult sovhoosides).

3. Kergesõidutranspordi ülalpidamine - sõiduhobuste ülalpidamise kulud, samuti kulud sõiduautodele ja mootorratastele (amortisatsioon, jooksva remondi kulud, kütuse ja määrdeainete maksumus jne.). Sõiduautojuhtide töötasu selle kulukirje alla ei kuulu, vaid arvestatakse administratiivkulude hulgas.

4. Teede, sildade jm. korrashoiu ja jooksva remondi kulud.

5. Üldmajandusliku tähtsusega hoonete ja ehitiste jooksva remondi kulud.

6. Üldmajandusliku tähtsusega põhivahendite amortisatsioon.

7. Üldmajandusliku tähtsusega põhivahendite kindlustusmaksud (ainult kolhoosides).

8. Kulud näitustest osavõtuks - eksponaatide ettevalmistamise ja transpordi kulud, töötajate näitusele komandeerimisega seotud kulud jne.

9. Ladude ja teiste üldmajandusliku tähtsusega hoonete üürimine ja korrashoid.

10. Tuletõrjekulud.

11. Kaadri ettevalmistamise kulud - sovhoosi või kolhoosi poolt kõrgematesse õppeasutustesse ja tehnikumidesse õppima suunatud edasijõudvatele õpilastele makstavad stipen-

diumid jne.

12. Muud majanduskulud - lühiajaliste laenude kasutamise eest pangale tasutud protsendid ja teised kulud.

Mittetootlike kulude hulka kuuluvad:

1) makstud protsendid, trahvid, viivised ja leppetrahvid,

2) tooraine, materjalide ja saaduste puudujäägid nende hoidmisel (majandi arvele võetavad),

3) saaduste riknemine (majandi arvele võetav) ja kahjud defektsete materjalide allahindlusest,

4) muud mittetootlikud kulud (vagunite seisuraha, hoiuraha, raudtee saatekulude vähemmaksete tasumine jne.).

Sovhoosi või kolhoosi töötajate süü läbi tekkinud mittetootlikke kulusid ei arvestata nendel kirjetel, vaid nad tuleb kanda seaduses ettenähtud korras vastavate isikute (süüdlaste) arvele.

Põllumajandusettevõtetes on tulusid, mis suunatakse mittetootlike kulude vähendamiseks. Selliste tulude hulka kuuluvad saadud viivised, trahvid ja leppetrahvid, raudtee saatekulude enammaksete tegasilaekumine, inventeerimise puhul väljaselgitatud tooraine, materjalide ja saaduste ülejäägid. Nimetatud tulud kirjendatakse konto "Majandi üldkulud" kreeditisse ja arvestatakse eraldi analüütilisel kontol kirjete lõikes. Kui saadud viiviste, trahvide ja leppetrahvide summa ületab makstud summa või saaduste ja materjalide ülejääkide maksumus ületab nende puudujäägi, siis ei tohi selle vahe ulatuses vähendada teisi mittetootlikke kulusid. Summad, mille võrra saadud tulud ületavad vastavaid kulusid, tuleb kirjendada kasumitesse, s. o. kanda kontolt "Majandi üldkulud" enne selle sulgemist kontole "Kasumid ja kahjumid".

Konto "Majandi üldkulud" suletakse aasta lõpul, kusjuures sellel kontol arvestatud kulud kirjendatakse tootmisharude kontodele. Majandi üldkulude jaotamine vastavatele tootmisharudele ja viimaste raames kalkulatsiooniobjektidele toimub proportsionaalselt tootmistööliste töötasule, see on otsestesse kuludesse kantud töötasule.

Majandi üldkulud kirjendatakse aasta lõpul kontolt "Ma-

jandi üldkulud" järgmiste kontode deebetisse:

a) konto "Taimekasvatus" - kaasa arvatud tööd järgmiste aastate lõikuseks;

b) konto "Loomakasvatus" - eranditult kõigile harudele;

c) konto "Tööstuslik tootmine" (sovhoosides), konto "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud" (kolhoosides) - põllumajandussaaduste töötlemise ettevõtted ja kõrvaltootmised;

d) konto "Kapitaalremont" - kõigile majandi remonditöökodades teostatud kapitaalremontidele (proportsionaalselt neile kantud töötasu summale);

e) konto "Realiseerimine" allkonto "Väljapoole tehtud tööd" (sovhoosides) - proportsionaalselt allkontole kantud autotranspordi, elavveojõu jt. tööde omahinnas arvestatud töötasu summale;

f) konto "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine" (kolhoosides) - vastavalt ehituse lisakulude kinnitatud eelarvele. Sovhoosides kirjendatakse mitmeaastaste istanduste rajamisele ja kasvatamisele ning maaparandustöödele langevad majandi üldkulud (proportsionaalselt antud objektidele kulutatud töötasule) konto "Põhivahendite ehitamine ja soetamine" deebetisse. Ehitustegevusele langevad majandi üldkulud kantakse sovhoosides kontole "Lisakulud", kusjuures nende suurus leitakse ehituseelarves ettenähtud administratiivmajanduskulude protsendi ja tegelikult tehtud tööde mahu alusel.

Abi- ja teenindavate tootmiste (elavveojõud, autotransport, remonditöökojad, elektrijaamad jne.) ning ühiskondliku toitlustamise ettevõtete arvele majandi üldkulusid ei kanta.

4. Abi- ja teenindavate tootmisharude kulude arvestus

Abi- ja teenindavate tootmisharude hulka kuuluvad põllumajandusettevõtetes remonditöökojad, autotransport, töö-loomad, elektrijaamad jt. Nende iseärasuseks on see, et põhitootmiseta (taime- ja loomakasvatus) ei ole neil ise-

seisvat tähtsust. Nad teenindavad tootmist ning nende toodang ja teenused kasutatakse suures osas ära põhitootmise poolt ja ainult vähesel määral realiseeritakse väljapoole. Kolhooside raamatupidamises kuulub abi- ja teenindavate tootmisharude alla ka traktoripark.

Abi- ja teenindavate tootmisharude arvestuse ülesandeks on kindlaks määrata nende toodangu, tööde ja teenuste omahind ning õigesti kanda iga abi- ja teenindava tootmisharu kulud nendele kalkulatsiooniobjektidele, mille jaoks vastavad tööd tehti või teenused osutati. Kalkulatsiooniühikuteks on abi- ja teenindavates tootmisharudes:

a) remonditöökodades - remonditööde või toodete üksikud liigid,

b) elavveojõu alal - hobupäev,

c) autotranspordi alal - tonnkilomeeter,

d) elektrijaamade alal - elektrienergia kilovatt-tund,

e) pumbamajade alal - vee dekaliiter,

f) traktoripargi alal - tingkünni hektar.

Abi- ja teenindavate tootmisharude kulusid arvestatakse sovhoosides kontol "Abitootmine" ning kolhoosides kontol "Abi- ja teenindav tootmine", kusjuures igale abi- ja teenindavale tootmisharule avatakse eraldi allkonto. Osutatud teenuste maksumus kantakse iga kuu kontolt "Abitootmine" (kolhoosides kontolt "Abi- ja teenindav tootmine") teenuste kasutajate kontodele. See toimub vastavalt kalkulatsioonile või kulude jaotamise korras (nendes harudes, kus puudub kalkulatsiooniühik). Elavveojõu ja autotranspordi teenuste maksumus kantakse kasutajate kontodele vastavalt hobupäeva või tonnkilomeetri plaanilise omahinnaga, kusjuures aasta lõpul pärast aruandelise kalkulatsiooni koostamist korrigeeritakse see tegeliku omahinnani.

R e m o n d i t ö ö k o j a k u l u d e a r v e s t u s. Sovhooside ja kolhooside käsutuses on hulgaliselt traktoreid, kombaine, veoautosid, põllumajandusmasinaid jne. Tehnika ratsionaalne ekspluateerimine nõuab masinate perioodilist remontimist. Põllumajandusmasinate remontimiseks on enamikul sovhoosidel ja kolhoosidel remonditöökojad, kus teostatakse põhiliselt jooksvat remonti. Osas sovhoosides

ja kolhoosides tehakse oma remonditöökodades ka osaliselt kapitaalremonti.

Traktorite, kombainide, autode ja teiste põllumajandusmasinate remonti andmisel tuleb tingimata koostada defektide loetelu ja tööde eelarveline kalkulatsioon, milles näidatakse traktori või masina ülevaatusel avastatud defektide üksikasjalik loetelu, vahetamisele kuuluvad sõlmed ja varuosad ning vajalikud remondimaterjalid. Selle kõrval näidatakse siin ka vajalikud remondi- ja montaažitööd koos töötasuga ning remondi eelarveline maksumus. Defektide loetelu koostab insener-tehniline personal.

Defektide loetelu alusel koostatakse kolhoosides ja sovhoosides limiitkaardid varuosade ja remondimaterjalide laost väljastamiseks, kusjuures limiit kehtestatakse ainult rahalises väljenduses. Kui antud kuu jooksul ei ole varuosasid ja remondimaterjale kogu limiidi ulatuses välja võetud, siis kirjutatakse järgmiseks kuuks välja uus limiitkaart. Limiidiks on nüüd eelmisel kuul kasutamata jäänud osa.

Remonditööde tegemiseks kirjutatakse defektide loetelu alusel töötajatele välja tükitöökäsud.

Remondi lõppemisel võtab komisjon remonditud masina vastu ja märgib andmed vastuvõtmise kohta defektide loetelul olevale masina remondist vastuvõtu lehele. Seejärel esitatakse defektide loetelu ja tööde eelarveline kalkulatsioon koos selle alusel väljakirjutatud tükitöökäskude ja muude dokumentidega raamatupidamisele.

Remonditöökodade kulude analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus. Traktorite, kombainide, veoautode ja teiste keerukate masinate remondikulude arvestamiseks avatakse eraldi analüütiline konto iga remonditava objekti kohta. Ülejäänud masinate remondikulude arvestamiseks avatakse analüütilised kontod masinate rühmade ja markide järgi. Teiste tööde täitmise ning varuosade ja muu toodangu remonditöökodades valmistamisega seotud kulude arvestamiseks avatakse analüütilised kontod tööde ja toodangu liikide järgi. Iga analüütilise konto siseselt toimub arvestus järgmiste kulukirjete lõikes.

1. Töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga - vahetult remonditöid tegevate töötajate töötasu. Näidatakse ka töötatud inimpäevade arv.

2. Varuosad, remondi- ja muud materjalid - remondiks kulutatud varuosade, babiidi, tina, värvi jt. materjalide maksumus. Kolhoosides tuleb remondi- ja muid materjale arvestada eraldi kirjel.

3. Naftasaadused masinate sissetöötamiseks - masinate sissetöötamiseks pärast remonti või mootorite katsetamiseks kulutatud diislikütuse ja muude naftasaaduste maksumus.

4. Abitootmiste teenused (ainult kolhoosides).

5. Remonditöökoja jaotatavad (lisa-) kulud. Kolhoosides nimetatakse neid remonditöökoja muudeks kuludeks.

Remonditöökoja jaotatavate kulude (lisakulude) hulka kuuluvad: a) elektrienergia, b) ruumide korrashoid, c) hoonete, seadmete ja inventari amortisatsioon, d) hoonete, seadmete ja inventari jooksev remont, 2) abinõud ohutustehnika alal ja f) muud kulud. Neid kulusid arvestatakse toodud kulukirjete lõikes eraldi analüütilisel kontol. Kuu lõpul kantakse jaotatavad (lisa-) kulud remonditavate objektide analüütilistele kontodele proportsionaalselt otseste kuludega. Seega töö lõpul koondatakse igale analüütilisele kontole kõik antud objekti remontimisega või valmistamisega seotud kulud. Neid andmeid kasutatakse tehtud tööde ja osutatud teenuste omahinna määramiseks. Teostatud tööde omahind vastavalt kalkulatsioonile kirjendatakse remonditöökoja kulude kontodelt nende tootmiste kontodele, mille jaoks töö tehti. See kajastatakse raamatupidamises järgmiselt:

Deebet - kontod "Taimekasvatus", "Loomakasvatus", "Tööstuslik tootmine" (kolhoosides "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud"), "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine"), "Tootmise üldkulud", "Majandi üldkulud", "Kapitaalremont" jne.

Kreedit - konto "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine"), allkonto "Remonditöökojad".

Juhul kui remonditöökoda teeb töid väljapoole majandit, s. o. teistele organisatsioonidele, siis tuleb nende töödega seotud kulusid arvestada eraldi analüütilisel kon-

tol. Tööde lõpetamisel tehakse tegeliku omahinna ulatuses kirjend:

Deebet - konto "Realiseerimine" (kolhoosides "Toodangu ja teenuste realiseerimine")

Kreedit - konto "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine").

Samaaegselt tehakse realiseerimishindades teine kirjend:

Deebet - konto "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" (kolhoosides "Arveldused muude organisatsioonidega")

Kreedit - konto "Realiseerimine" (kolhoosides "Toodangu ja teenuste realiseerimine").

A u t o t r a n s p o r d i k u l u d e a r v e s t u s. Põllumajandusettevõtetes on autotranspordi kulude ja töö arvestuse algdokumendiks veoauto teekonnaleht, milles näidatakse täidetud tööde maht, iga sõidu marsruut, läbisõit koormaga ja koormata, veose nimetus ja tonnaaž, tehtud tonnkilomeetrid, kütusekulu ja arvestatud töötasu.

Autotranspordi poolt teostatud töid arvestatakse tonnkilomeetrites kalkulatsiooniobjektide lõikes. Veoauto teekonnalehtede alusel koostatakse autotranspordi poolt kuu jooksul täidetud tööde rühmitamisandmikud (koondaruanded). Viimaste koostamine on vajalik selleks, et autotranspordi ekspluateerimise kulud õigesti jaotada ja kanda nende kultuuride või kultuurirühmade, loomaliikide või -rühmade jne. arvele, mille jaoks tööd täideti.

Autotranspordi ekspluateerimise kulusid arvestatakse ühel analüütilisel kontol sõltumata masinamarkidest. Seejuures toimub arvestus järgmiste kulukirjete lõikes:

1. Töötasu (põhi- ja täiendav) koos sotsiaalkindlustusmaksuga. Seejuures näidatakse ka inimpäevade arv.
2. Kütus ja määrdeained.
3. Kummide kulumine (ainult sovhoosides, sest kolhoosides arvestatakse kummide kulumist tavaliselt muude kulude hulgas).
4. Autode amortisatsioon.
5. Autode jooksev remont.
6. Abitootmiste teenused (ainult kolhoosides).

7. Muud kulud (garaažide ülalpidamine, inventari kulumine jt. kulud).

Autotranspordi poolt teostatud tööde maksumus kirjendatakse aasta jooksul tarbijate kontodele, lähtudes tonnkilomeetrite arvust ja ühe tonnkilomeetri plaanilisest omahinnast. Selleks debiteeritakse tarbijate kontosid (kontod "Taimekasvatus", "Loomakasvatus jt.) ning krediteeritakse konto "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine") allkontot "Autotransport".

Aasta lõpul kalkuleeritakse tonnkilomeetri tegelik omahind, milleks autotranspordi ekspluateerimise tegelikud kulud jagatakse tehtud tonnkilomeetrite arvuga. Seejärel korrigeeritakse autotranspordi poolt teostatud tööde maksumus tegeliku omahinnani storneerimise või täiendava kirjendamise teel.

Sõiduautode ekspluateerimise kulusid ei arvestata kontol "Abitootmine", vaid kirjendatakse tootmise üldkuludeks või majandi üldkuludeks sõltuvalt sellest, kus sõiduautosid kasutatakse.

E l a v v e o j õ u k u l u d e a r v e s t u s. Et meie vabariigis kasutatakse elavveojõuna ainult töö-hobuseid, siis avatakse elavveojõu kulude arvestamiseks vaid üks analüütiline konto, mille siseselt arvestus toimub järgmiste kulukirjete lõikes:

1. Töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga - tallimeeste põhi- ja täiendav töötasu. Näidatakse ka töötatud inimpäevade arv.

2. Söödad ja allapanu.

3. Abitootmiste teenused (ainult kolhoosides).

4. Muud kulud (tööhobuste amortisatsioon, ruumide korrashoid, kaasa arvatud jooksev remont ja hoonete amortisatsioon, hobuste rautamine, väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulumine jt. kulud).

Eelmistel aastatel toodetud söödad ja allapanu kantakse elavveojõu ülalpidamise kuludeks tegeliku omahinnaga, jooksval aastal toodetud söödad ja allapanu aga plaanilise omahinnaga. Söötade aruandelise kalkulatsiooni alusel selgunud söötade tegeliku ja plaanilise omahinna vahet elav-

veojõu ülalpidamise kontole ei kirjendata.

Elavveojõu tööd arvestatakse hobupäevades. Elavveojõu kulude õigeks jaotamiseks tarbijate kontode vahel on vaja kasutatud hobupäevi arvestada kalkulatsiooniobjektide (kultuurid või kultuurirühmad, loomaliigid või -rühmad jne.) järgi.

Aasta jooksul kirjendatakse elavveojõu tööde maksumus tarbijate kontodele plaanilises omahinnas, lähtudes kasutatud hobupäevade arvust ja ühe hobupäeva plaanilisest omahinnast. Selleks debiteeritakse tarbijate kontosid (kontod "Taimekasvatus", "Loomakasvatus" jt.) ja krediteeritakse konto "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine") allkontot "Elavveojõud".

Põhitoodangu (teostatud tööd) kõrval saadakse elavveojõult veel kõrvaltoodangut, milleks on sündinud varsad, sõnnik jne. Sündinud varsad võetakse arvele hobuse 90 (kolhoosides 75) söötmispäeva maksumusega. Sõnnikut arvele ei võeta. Küll aga kirjendatakse sõnniku maksumus kehtestatud hindades (90 kopikat tonn) taimekasvatuse kuludeks. Sündinud varssade arvelevõtmisel debiteeritakse kontot "Noor- ja nuumloomad" ning sõnniku kuluks kandmisel kontot "Taimekasvatus". Krediteeritavaks on mõlemal juhul konto "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine") allkonto "Elavveojõud".

Aasta lõpul kalkuleeritakse hobupäeva tegelik omahind. Selleks lahutatakse elavveojõu ülalpidamise kuludest kõrvaltoodangu maksumus ja saadud summa jagatakse kasutatud hobupäevade üldarvuga, millest on maha arvatud hobuste endi teenindamiseks kulutatud päevad. Pärast aruandelise kalkulatsiooni koostamist korrigeeritakse tarbijate kontodele kantud elavveojõu tööde maksumus tegeliku omahinnani storneerimise või täiendava kirjendamise teel.

E l e k t r i j a a m a d e, p u m b a m a j a d e k u l u d e a r v e s t u s. Elektrijaama kulude arvestamiseks avatakse üks analüütiline konto, mille siseselt toimub arvestus järgmiste kulukirjete lõikes:

1. Töötasu (põhi- ja täiendav) koos sotsiaalkindlustusmaksuga, kusjuures näidatakse ka töötatud inimpäevade arv.

2. Kütus (elektrijaama jõumasinate jaoks).

3. Abimaterjalid (määrdeained, pühkimis- ja teised materjalid).

4. Põhivahendite amortisatsioon.

5. Abitootmiste teenused (ainult kolhoosides).

6. Muud kulud (masinate ja seadmete jooksev remont, ruumide korrashoid ja muud kulud).

Elektrijaama töö mõõtühikuks on põllumajandusettevõtetes elektrienergia kilovatt-tund. Väljatöötatud elektrienergia maksumus plaanilises omahinnas kantakse iga kuu lõpul tarbijate kontodele järgmise kirjendiga:

Deebet - kontod "Taimekasvatus", "Loomakasvatus" jt.

Kreedit - konto "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine"), allkonto "Elektrijaamad, pumbamajad jne.".

Elektrienergia ühe kilovatt-tunni omahinna õigeks arvutamiseks on vajalik täpselt arvestada tarbijatele väljastatud elektrienergiat. Selleks kasutatakse elektriarvesteid. Kui elektriarvestid puuduvad, siis väljatöötatud elektrienergia kogust arvestatakse elektrigeneraatori tegeliku koormuse järgi ampermeetri ja voltmeetri näitude põhjal. Elektrigeneraatori aasta keskmine tegelik koormus kilovoltamprites viiakse üle kilovattideks 0,8-ga korrutamise teel. Keskmise koormuse korrutamisel elektrigeneraatori aastase töötundide arvuga saadakse elektrienergia väljatulek. Andmete puudumisel elektrigeneraatori keskmise koormuse kohta võib erandjuhul samas arvestuses kasutada tegeliku koormuse asemel elektrigeneraatori võimsust. Kui elektrigeneraatorit teenindava primaarse jõumasina võimsus on väiksem elektrigeneraatori võimsusest, tuleb arvestuses aluseks võtta primaarse jõumasina võimsus.

Elektrienergia jaotamiseks üksikute tarbijate vahel, kui puuduvad elektriarvestid, kasutatakse andmeid elektrimootorite ja valgustuspunktide võimsuse ning nende töötundide arvu kohta.

Elektrienergia väljatöötamise ja kulutamise arvestamiseks kasutatakse sovhoosides ja kolhoosides elektrigeneraatori töö arvestuse raamatut ning elektrimootoriga tehtud tööde arvestuslehti. Kui majandil on olemas oma elektrijaam,

siis esitab selle juhataja iga kuu raamatupidamisele elektrijaama töö aruande, milles näidatakse väljatöötatud elektrienergia ja selle kasutamine, kulutatud kütuse kogus ja arvestatud töötasu.

Elektrijaama ekspluateerimise kulude jaotamiseks tarbijate vahel koostatakse sovhooside ja kolhooside raamatupidamises elektrienergia kulu koondaruanne. See aruanne võimaldab eraldada tootmisotstarbeks ning elukondlikeks vajadusteks kulutatud elektrienergia kogust.

Juhul kui sovhoosil või kolhoosil ei ole oma elektrijaama ning ta kasutab elektrienergiat väljastpoolt, siis arvestatakse saadud elektrienergiat arvestite järgi või sovhoosi (kolhoosi) elektrienergiaga varustava organisatsiooni poolt esitatud arvete järgi.

Omatoodetud elektrienergia tegeliku omahinna kalkuleerimiseks jagatakse elektrijaama ekspluateerimise kulude kogusumma väljatöötatud elektrienergia kogusega kilovatt-tundides.

Pumbamajade töö mõõtühikuks on vee dekaliiter. Ühe dekaliitri vee omahinna määramiseks jagatakse pumbamajade ekspluateerimise kulude summa tarbijatele väljastatud vee dekaliitritega. Pumbamajade ekspluateerimise kulude arvestus toimub analoogiliselt elektrijaamade ekspluateerimise kulude arvestusega ning selleks avatakse eraldi analüütiline konto.

T r a k t o r i p a r g i k u l u d e a r v e s t u s. Sovhoosides ei arvestata traktorite ja kombainide ekspluateerimise kulusid eraldi kontol. Traktoristide ja haakijate töötasu, kütuse ja määrdeainete maksumus, traktorite ja haakeriistade amortisatsioon, jooksva remondi kulud ning teised masinate kasutamisega seotud kulud kirjendatakse nende kalkulatsiooniobjektide (kultuurid või kultuurirühmad jne.) arvele, mille jaoks üks või teine töö tehti.

Kolhoosides arvestatakse traktorite ja kombainide kasutamisega seotud kulusid esialgu kontol "Abi- ja teenindav tootmine", milleks on ette nähtud allkonto "Traktoripark". Hiljem need kulud jaotatakse taimekasvatuse, loomakasvatuse ja teiste tootmiste vahel.

Traktoripargi ekspluateerimise kulude arvestamiseks avatakse üks analüütiline konto, mille siseselt toimub arvestus järgmiste kulukirjete lõikes:

1. Töötasu - kolhoosnikute ja eraldi palgatud isikute töötasu, kaasa arvatud palgatud isikute töötasult arvestatud sotsiaalkindlustusmaksu summad. Samaaegselt näidatakse eraldi kolhoosnikute ja palgatud isikute poolt töötatud inimpäevade arv.

2. Kütus ja määrdeained.

3. Traktorite, kombainide ja haakeriistade amortisatsioon.

4. Traktorite, kombainide ja haakeriistade jooksev remont (väljaspool remonditöökodasid).

5. Abitootmise teenused.

6. Muud kulud.

Mehhaniseeritud tööde algdokumentides, s. o. traktoristi-masinisti arvestuslehtedel näidatakse poole kuu jooksul tehtud tööde nimetused ja maht, kultuurid, mille jaoks tööd täideti, töötasu ning kütuse ja määrdeainete kulutus. Need andmed üldistatakse iga kuu koondandmikes.

Koondandmike alusel tehakse järgmised kirjendid:

1. Kolhoosnikutele ja eraldi palgatud isikutele arvestatud töötasu summa (ühes töötatud inimpäevade näitamisega):

Deebet - konto "Abi- ja teenindav tootmine", allkonto "Traktoripark"

Kreedit - konto "Töötasu".

Samal ajal tehakse selle operatsiooni ja summa kohta teine kirjend:

Deebet - konto "Taimekasvatus"

Kreedit - konto "Abi- ja teenindav tootmine", allkonto "Traktoripark".

2. Traktorite, kombainide ja haakeriistade amortisatsioonieraldiste summad kantakse igas kvartalis proportsionaalselt tehtud tööde mahule taimekasvatuse kalkulatsiooniobjektide arvele järgmiste kirjenditega:

a) Deebet - konto "Abi- ja teenindav tootmine", allkonto "Traktoripark"

Kreedit - konto "Kapitaalmahutuste ja kapitaal-

remondi fond"

b) Deebet - konto "Taimekasvatus"

Kreedit - konto "Abi-ja teenindav tootmine", allkonto "Traktoripark".

Sellel viisil kantakse kahe kirje (töötasu ja amortisatsioon) osas tehtud kulutused juba aasta jooksul vahetult kalkulatsiooniobjektidele ning ühes sellega kogutakse konto "Abi- ja teenindav tootmine" traktoripargi analüütilisel kontol, et aasta lõpul oleks võimalik kalkuleerida tingkünnihektari omahind.

Traktorite, kombainide ja haakeriistade jooksva remondi kulud (kui remont toimus kolhoosi remonditöökojas) kogutakse aasta jooksul remonditöökoja vastavatel analüütilistel kontodel ning aasta lõpul kantakse taimekasvatuse ja teiste tootmisharude arvele, kusjuures iga tootmisharu siseselt jaotatakse jooksva remondi kulud kalkulatsiooniobjektide vahel proportsionaalselt arvestatud amortisatsioonile. Arvestuse lihtsustamise eesmärgil ei ole kolhoosi remonditöökojas tehtud jooksva remondi kulusid vaja kanda eelnevalt traktoripargi analüütilisele kontole. Tingkünnihektari omahinna kalkuleerimisel kasutatakse traktorite, kombainide ja haakeriistade remondikulude summa kohta andmeid, mis on kajastatud remonditöökoja vastavatel analüütilistel kontodel.

Lihtsustamise eesmärgil on kolhoosides võimalik rakendada teistsugust traktoripargi, autotranspordi, elavveojõu jne. kulude jaotamise korda. Nimelt võib tegelikud kulud kirjendada kontolt "Abi- ja teenindav tootmine" kalkulatsiooniobjektide arvele alles aasta lõpul, kusjuures see toimub proportsionaalselt tehtud tööde mahule. Sellisel juhul peetakse tehtud tööde mahu arvestust aasta jooksul kogumisandmikes, mille vorm võiks olla järgmine:

Kuupäev	Dokumendi nr.	Kirjendi sisu	Kultuurid (kultuurirühmad), loomaliigid, tootmised, mille jaoks on teostatud tööd (tingkünnihektarites, tonnkilomeetrites, hobupäevades jne.)	Kokku

Niisugused kogumisandmikud koostatakse eraldi traktoritööde, autotranspordi jms. kohta. Sissekanded tehakse kogumisandmikesse algdokumentide (traktoristi-masinisti arvestuslehed, veoautode teekonnalehed, brigaadis tehtud tööde arvestuse raamatud jt.) alusel. Aasta lõpul tehakse kindlaks, missugune protsent tehtud tööde mahust langeb ühele või teisele kalkulatsiooniobjektile (kultuurile, kultuurirühmale, loomaliigile jne.). Sellele vastavalt jaotatakse kalkulatsiooniobjektide vahel ka kulud, mis aasta vältel on arvestatud konto "Abi- ja teenindav tootmine" deebetis. Seejuures tuleb iga abi- ja teenindava tootmise osas eraldi jaotada töötasu ning eraldi kõik ülejäänud kulud. Kui abi- ja teenindava tootmise kulud kantakse kalkulatsiooniobjektide arvele alles aasta lõpul, siis ei ole vaja kulusid aasta jooksul jaotada tonnkilomeetri, hobupäeva jne. plaanilise omahinna alusel ning jäävad ära ka korrigeerivad kirjendid plaanilise ja tegeliku omahinna vahe osas. Abi- ja teenindava tootmise kulude arvestuse ning jaotamise korra määrab kindlaks kolhoosi juhatus, kusjuures võetakse arvesse majandi tingimused, omandatud kogemused jne.

Abi- ja teenindava tootmise ettevõtted võivad ka üksteisele vastastikku teenuseid osutada. Sellisel juhul ühe ettevõtte tööd ja teenused hinnatakse plaanilises omahinnas või eelmise aasta tegelikus omahinnas ja aasta lõpul parandusi ei tehta. Kui vastastikuseid teenuseid ei olnud, vaid olid ühepoolsed teenused, siis tuleb plaanilises omahinnas arvestatud abitootmise teenuste maksumus korrigeerida tegeliku omahinnani. Selleks on vaja täpsustada seda, missugused ettevõtted osutavad teenuseid ja missugused neid tarbivad. Omahinna kalkulatsiooniga tuleb alustada nendest ettevõtetest, kes osutasid teenuseid teistele ettevõtetele, kuid ise ei kasutanud viimaste teenuseid.

5. Taimekasvatuse tootmiskulude arvestus ja toodangu omahinna kalkulatsioon

Sovhoosides ja kolhoosides arvestatakse kõigi taimekasvatusharude (põllundus, rohumaaviljelus, köögiviljandus, aiandus, puukoolid jt.) tootmiskulusid peakonto "Taimekasva-

tus" deebetis. Analüütiline arvestus toimub tootmiskulude arvestuse raamatus, kus kontod avatakse üksikute kultuuride või kultuurirühmade järgi. Kultuuride ja kultuurirühmade tüüpnomenklatuur on järgmine:

1) taliteraviljad (jooksva aasta lõikuseks),
2) suviteraviljad (nisu, oder, kaer, tatar jne., välja arvatud mais, mille kohta peetakse eraldi kontot),
3) mais,
4) kaunviljad (hernes, põlduba, vikk teraks jt.) - on soovitav arvestada kulusid iga kultuuri kohta eraldi,
5) tehnilised kultuurid - lina, kanep jt. (iga kultuur eraldi),
6) suhkrupeet söödaks,
7) söödajuurviljad (söödapeet, -naeris, -kaalikas jt.),
8) söödajuurvilja seemnekasvatus,
9) kartul,
10) kõrvitsalised,
11) köögiviljad (avamaal),
12) katmikköögiviljad (lavades ja kasvuhoonetes),
13) silokultuurid (ilma maisita),
14) üheaastased heintaimed (heinaks, haljassöödaks, seemneks jne.),
15) mitmeaastased heintaimed (heinaks, haljassöödaks, karjatamiseks, seemneks, siloks),
16) taliteraviljad haljassöödaks,
17) söödakapsas,
18) külvid haljasväetiseks (lupiin, seradella, valge mesikas jt.),
19) teistkordsed külvid (liikide ja otstarbe järgi),
20) kultuurkarjamaad,
21) kultuurheinamaad,
22) looduslikud heinamaad,
23) puuvilja- ja marjakultuurid,
24) puukoolid.

Toodud kultuuride ja kultuurirühmade nomenklatuuri kasutavad sovhoosid ja kolhoosid konkreetseid tingimusi arvestades. Majandi spetsialiseerumisest, ühe või teise kultuu-

ri tootmise mahust ja teistest tingimustest sõltuvalt võib nomenklatuuris teha muudatusi. Näiteks köögiviljakasvatuse sovhoosides arvestatakse köögiviljanduse kulusid põhikultuuride (varajane kapsas, hiline kapsas, kurgid, tomatid, söögipeedid, porgandid, sibulad) järgi, kuna ülejäänud köögiviljad koondatakse ühte rühma nimetusega "Muud köögiviljad". Arenenud katmikköögiviljandusega majandites on soovitav kulude arvestust pidada järgmiste kultuurirühmade lõikes: a) lavakultuurid, b) kevadiste kasvuhoonete kultuurid, c) talviste kasvuhoonete kultuurid. Aiandussovhoosides arvestatakse puuvilja- ja marjakultuuridele tehtud kulusid istanduste liikide (viljapuuaiad, marjaaiad jne.) järgi.

Iga kultuuri või kultuurirühma jaoks avatud analüütilise konto siseselt toimub arvestus järgmiste kulukirjete lõikes:

A. Eelmiste aastate kulud (allpool toodud kulukirjete järgi).

B. Jooksva aasta kulud.

1. Töötasu (põhi- ja täiendav töötasu) ning sotsiaalkindlustusmaks. Seejuures näidatakse ka töötatud inimpäevade arv. Kolhoosides tuleb kolhoosnikute ning palgatud isikute töötasu ja töötatud inimpäevi arvestada eraldi.

2. Seeme ja istutusmaterjal - kasutatud seemnete, istikute ja istutusmaterjali maksumus. Eelmisel aastal toodetud seeme ja istutusmaterjal kantakse kuluks tegeliku omahinnaga, ostetud seeme ja istutusmaterjal soetamise maksumusega, millesse on arvatud ka nende väärtuste majandisse transportimisega seotud kulud.

3. Kütus ja määrdeained - traktorite, kombainide ja teiste põllumajandusmasinate tööks kulutatud kütuse ja määrdeainete maksumus.

4. Abitootmise ja teiste organisatsioonide teenused - autotranspordi ja elavveojõu töö, elektrienergia ja teiste abitootmise teenuste ning teiste organisatsioonide poolt teostatud tööde ja osutatud teenuste maksumus. Kolhoosidel on soovitatud autotranspordi ja elavveojõu tööde ning elektrienergia maksumust, samuti ka tasu teiste organisatsioo-

nide poolt teostatud põllumajanduslike tööde eest arvestada eraldi kirjetel. Seejuures ei arvata kolhoosides nendel kirjetel arvestatavate abitootmise teenuste maksumuse hulka töötasu, mida tuleb arvestada esimesel kirjel.

5. Põhivahendite amortisatsioon - vastava kultuuri või kultuurirühma juures kasutatud põhivahenditelt arvestatud amortisatsioonieraldiste summa. Sellel kirjel tuleb arvestada seega traktorite, kombainide ja põllumajandusmasinate amortisatsiooni, teraviljade puhul ka teraviljahoidlate ja -kuivatite amortisatsiooni jne.

6. Põhivahendite jooksev remont - analoogiliselt eelmisele kulukirjele. Jooksva remondi kulud kirjendatakse analüütilistele kontodele proportsionaalselt arvestatud amortisatsiooniga.

7. Ruumide korrashoid - taimekasvatuses kasutatavate ehituste ekspluateerimise kulud, näiteks teraviljahoidlate valgustamise kulud jne. Kolhoosides arvestatakse ruumide korrashoiu kulusid muude põhikulude hulgas.

8. Väetised - kasutatud orgaaniliste ja mineraalväetiste tegelik maksumus. Väetiste maksumus kantakse täies ulatuses sellele kultuurile, millele väetis anti. Seega väetiste järelmõju ei arvestata.

9. Muud põhikulud - taimekaitse kulud, mitmesuguste materjalide (sidumisnöör jt.) maksumus ja muud ülalloetletud kirjete koosseisu lülitamata kulud.

10. Lisakulud: a) tootmise üldkulud; b) majandi üldkulud. Lisakulud kirjendatakse analüütilistele kontodele aasta lõpul ning see toimub proportsionaalselt otseste kulude hulgas arvestatud töötasule.

Kolhoosides arvestatakse eraldi kirjena veel külvide ja taimekasvatuses kasutatavate põhivahendite kindlustuskulusid.

Aasta algul kirjendatakse eelmiste aastate kulud jooksva aasta lõikuseks (välja arvatud taliteraviljade külv) eraldi analüütilistele kontodele. Kevadkülvi lõppemisel pärast üksikute kultuuride tegeliku külvipinna kindlakstegemist jaotatakse need kulud kultuuride ja kultuurirühmade vahel, lähtudes eelmisel aastal antud kultuuri või kultuu-

rirühma jaoks tehtud tööde mahust. Eelmiste aastate kulud kirjendatakse kultuuride või kultuurirühmade kontodele samade kulukirjete lõikes, mis on ette nähtud jooksva aasta kuludele. Selleks koostab raamatupidamine arvestuse, mille võib koostada analoogiliselt leheküljel 125 esitatud tabeliga.

Eespool toodud kulukirjete nomenklatuuri võib teha muudatusi olenevalt kultuuridest. Näiteks katmikköögiviljandusega majandites tuleks arvestada kulusid järgmiste kulukirjete lõikes:

1. Töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga.
2. Seeme ja istutusmaterjal.
3. Bioloogiline kütus (sõnnik lavade täitmiseks), kütus (talviste kasvuhoonete kütmiseks).
4. Väetised (orgaanilised ja mineraalsed).
5. Abimaterjalid (matid lavade katmiseks, teibad, sidumisnöör jne.).
6. Abitootmise (elavveojõud, autotransport, elektrienergia) ja teiste organisatsioonide teenused.
7. Põhivahendite amortisatsioon - lavade (kaasa arvatud lavaraamide), kasvuhoonete, neid teenindavate katlamajade ning teiste katmikköögiviljanduses kasutatavate põhivahendite amortisatsioon.
8. Põhivahendite jooksev remont.
9. Lisakulud: a) tootmise üldkulud; b) majandi üldkulud.

Sovhoosidele on kulukirjete nomenklatuur ette nähtud raamatupidamisalaste juhenditega, kuna kolhoosides otsustab selle küsimuse juhatus raamatupidaja ettepanekul.

Põllumajanduskultuuride külvi, hooldamise ja koristusega seotud töödele tehtud kulude kõrval on sovhoosidel ja kolhoosidel kulusid ka seoses taimekasvatustoodangu põllult varumispunktidesse transportimisega. Neid taimekasvatuse kuludesse ei lülitata, vaid arvestatakse realiseerimiskuludena. Seevastu aga seemne- ja söödavilja lattu transportimise, haljasmassi sileerimiskohale ning heinte talvisesse hoiukohta vedamise jne. kulud tuleb kirjendada vastavate kultuuride (teraviljad jt.) arvele.

	Töömaht (ha)	Töötasu		Kütus ja määrdeained	Amortisatsioon	Jooksev remont	jne.
		inimpäevad	summa				
Sügiskünd kokku	500	150	600	300	325	525	
Kulud 1 ha kohta	-	0,3	1.20	0.60	0.65	1.05	
Kulud kultuuride lõikes:							
suviteraviljad	240	72	288	144	156	252	
kaunviljad	40	12	48	24	26	42	
kartul	60	18	72	36	39	63	
mais	100	30	120	60	65	105	
suhkrupeet	40	12	48	24	26	42	
söödajuurviljad	20	6	24	12	13	21	
Kokku	500	150	600	300	325	525	

Taimekasvatuses on osa töid seotud saagi saamisega alles järgmistel aastatel. Järgmiste aastate lõikuseks tehtud tööde kulud moodustavad taimekasvatuse lõpetamata tootmise. Nende kulude arvestamiseks avatakse analüütilised kontod tööliikide (külvide) lõikes järgmise näitliku nomenklatuuri kohaselt:

1. Sügiskünd.
2. Kõrrekoorimine.
3. Väetamine.
4. Taliteraviljade külv.
5. Mitmeaastased heintaimed (külviaastate järgi).
6. Mustkesa künd.
7. Muud ületalvekülvid.
8. Uute maade kasutusele võtmine (uudismaade ülesharimine, jäätmaade ja teiste uute maade kasutusele võtmise tööd).
9. Muud kulud (tehtud tööde liikide lõikes).

Tööde kulude arvestamiseks avatavatel analüütilistel kontodel tuleb arvestust pidada samade kulukirjete järgi, mis on ette nähtud kultuuride kontode puhul.

Lõpetamata tootmise (sügiskünd, väetamine, taliteraviljade külv jne.) põhikulud määratakse kindlaks kõigi tegelike pindade järgi aruandeaasta lõpul. Kesade (mustkesa) ettevalmistamist ja harimist järgmise aasta külvideks arvestatakse tööde kompleksina. Seejuures kulude summasse ei võeta aga väetiste maksumust, mida arvestatakse eraldi kulukirjel "Väetamine". Sellel kirjel arvestatakse järgmise aasta külvide jaoks aruandeaastal antud väetiste maksumust koos väetiste põllule vedamise ja külvamise kuludega. Aruandeaastal järgmise aasta lõikuseks külvatud taliviljadele antud väetiste maksumust sellele kirjele ei kanta, vaid arvatakse täies ulatuses taliviljakülvide kulude hulka.

Järgmise aasta lõikuseks tehtud taliviljakülvide kulusid arvestatakse kompleksina, millesse kuuluvad: a) kesa ettevalmistamine ja harimine, b) antud väetiste maksumus, c) külvatud seemnete maksumus ja d) külvitööde maksumus, kaasa arvatud vastav osa tootmise ja majandi üldkuludest.

Mitmeaastaste heintaimede alal kuuluvad lõpetamata toot-

mise kulude hulka: a) mitmeaastaste heintaimede külvi kulud aruandeaastal; b) eelmistel aastatel tehtud mitmeaastaste heintaimede külvide kulude jääk. Juhul kui mitmeaastased heintaimed annavad külviaastal saaki, siis selle hindamisel lähtutakse tegelikest koristamiskuludest ning külviga seoses olevad kulud lähevad täies ulatuses üle järgmisse aastasse, mida loetakse esimeseks kasutamisaastaks. Et mitmeaastaste heintaimede kasutamiseaks on põhiliselt 2 aastat, tuleb kummalgi aastal toodangu omahinda lülitada 50% külviga seoses olevatest kuludest.

Lupiini, seradella ja teiste haljasväetiseks tehtud külvide kulusid vaadeldakse järgmise aasta lõikuseks antud väetiste kuludena. Järgmisel aastal kirjendatakse need kulud kultuuride kontodele ning see toimub proportsionaalselt külvipindadele, mille alla oli haljasväetis sisse küntud. Kui neid pindalasid kasutati jooksval aastal taliviljade külviks, kantakse kulud vastavalt nende kultuuride külvi omahinda. Seemneks koristatud lupiini, seradellat jt. arvestatakse eraldi kui omaette kalkulatsiooniobjekti.

Toodetud taimekasvatussaaduste arvelevõtmine toimub sovhoosides ja kolhoosides erinevalt. Sovhoosides võetakse saadud taimekasvatustoodang aasta jooksul arvele plaanilises omahinnas kirjendiga:

Deebet - konto "Põllumajandustoodang"
Kreedit - konto "Taimekasvatus".

Aasta lõpul pärast tegeliku omahinna kalkuleerimist tehakse iga toodanguliigi osas parandused tegeliku ja plaanilise omahinna vahe ulatuses ja konto "Taimekasvatus" sulgub.

Kolhoosides võetakse taimekasvatustoodang aasta jooksul arvele konto "Taimekasvatustoodangu väljalase" kaudu ja selleks tehakse kirjend:

Deebet - konto "Toodang, seemned ja söödad"
Kreedit - konto "Taimekasvatustoodangu väljalase".

Taimekasvatustoodangu väljalaske analüütiline arvestus toimub kolhoosides toodangu väljalaske arvestuse raamatus, kus analüütilised kontod avatakse kalkulatsiooniobjektide järgi analoogiliselt konto "Taimekasvatus" analüütilise arvestusega.

Aasta lõpul kantakse taimekasvatussaaduste tootmiseks tehtud kulud kontolt "Taimekasvatus" konto "Taimekasvatustoodangu väljalase" deebetisse. Pärast tegeliku ja plaanilise omahinna vahe ulatuses paranduste tegemist viimane konto sulgub.

T a i m e k a s v a t u s t o o d a n g u o m a h i n n a k a l k u l a t s i o o n. Taimekasvatussaaduste omahind kalkuleeritakse:

a) teraviljal - franko ait või ladu, kaasa arvatud pärast koristamist toimunud järeltöötlemise kulud;

b) heintel, põhul - franko küün, kuhi;

c) söödajuurviljal, kartulil, köögiviljal, kõrvitsalistel ja linal - franko hoiukoht;

d) silol - franko silotorn või -kraav, kaasa arvatud sileerimise kulud;

e) haljassöödal - franko tarbimiskoht.

Kulud, mis on seotud seemnete transportimisega hoiukohtadesse ja söötade veoga tarbimiskohtadesse, kantakse vastavalt seemnete või söötade omahinna suurendamiseks, kuid hilisemad laost lattu ümberpaigutamise ja muud majandisisesed veokulud kirjendatakse kontole "Tootmise üldkulud" (kolhoosides kontole "Majandi üldkulud").

Enne taimekasvatussaaduste omahinna kalkuleerimist tuleb kindlaks teha hävinud külvide (taliviljade jt.) pindalad ning nendele langevad kulud. Need kulud kirjendatakse kontole "Kasumid ja kahjumid". See toimub nõuetekohaselt vormistatud ja kehtivate eeskirjade kohaselt kinnitatud aktide alusel. Külvide osalise hävimise korral (kui põldudelt saaki siiski koristatakse) sovhoosides kulusid kahjumisse ei kanta. Toodangu omahinna kalkuleerimisel võetakse kultuuride osalise hävimise korral aluseks kogu külvipinnale langevate tegelike kulude summa. Nii toimitakse ka kolhoosides juhul, kui osaliselt hävinud külvide kulusid ei hüvitata Riikliku Kindlustuse organite poolt.

Täielikult hävinud kultuuride asemele külvatakse harilikult samal aastal uued kultuurid. Sellisel juhul kantakse kahjumisse ainult seemnete maksumus ja külvamise kulud, kaasa arvatud külvieelse mullaharimise kulud. Muud kulud (sü-

giskünd, väetised ja teised mittekorduvad kulud) aga lülitatakse uuesti külvatud kultuuride omahinda.

Pärast tegelike kulude kindlakstegemist iga kultuuri või kultuurirühma osas ja naturaalnäitajate (üksikute kultuuride kogusaagid, külvipinnad jne.) kontrollimist toimub taimekasvatustoodangu omahinna kalkuleerimine.

Taimekasvatuses kalkuleeritakse kõigi toodetud saaduste omahind. Toodangut, mille tootmine on põhieesmärgiks, nimetatakse põhitoodanguks, aga neid saadusi, mida saadakse üheaegselt põhitoodanguga, kõrvaltoodanguks. Näiteks on teraviljakasvatuses põhitoodanguks terad, kõrvaltoodanguks põhk ja aganad; köögiviljakasvatuses põhitoodanguks juurikad, viljad jm., kõrvaltoodanguks pealsed jne. Kui ühelt kultuurilt saadakse mitut liiki põhitoodangut, siis nimetatakse seda kaasnevaks toodanguks. Nii saadakse mitmeaastastelt heintaimmedelt heina, haljasmassi ja seemet.

Omahinna kalkuleerimisel arvestatakse kogu saadud taimekasvatustoodang koefitsientide alusel tinglikult ümber põhitoodanguks. Ühe tsentneri toodangu ümberarvestamise koefitsiendid on järgmised:

1. Teraviljad:
   - terad 1,0
   - põhk 0,08
2. Mais:
   - terad (ümberarvestatult kuivaks teraks) 1,0
   - varred 0,17
3. Suhkrupeet:
   - peet 1,0
   - pealsed 0,2
4. Lina:
   - linaseeme 1,0
   - leotamata linavarred 0,25
5. Üheaastased heintaimed:
   - hein 1,0
   - seeme 9,0
   - põhk 0,1
   - haljasmass 0,25

6. Söödalupiin ja mesikas:

hein 1,0
seeme 14,0
põhk 0,1
haljasmass 0,25

7. Mitmeaastased heintaimed:

hein 1,0
seeme 75,0
põhk 0,1
haljasmass 0,3

Iga toodanguliigi (põhi-, kaasneva ja kõrvaltoodangu) kogus korrutatakse vastavate koefitsientidega ning saadakse toodangu tinglik maht väljendatuna põhitoodangu ühikutes. Seejärel määratakse kindlaks iga toodanguliigi osatähtsus protsentides, millele proportsionaalselt jaotatakse ka vastava kultuuri või kultuurirühma tootmiskulud. Jaotamise tulemusena saadud summad näitavad, kui palju kulusid langeb ühele või teisele toodangule. Need kulud jagatakse toodangu kogusele ja leitaksegi ühe tsentneri terade, põhu, heina, haljasmassi jms. omahind.

Taimekasvatussaaduste omahinna kalkuleerimise metoodikat selgitame järgmise näitega. Sovhoosis saadi suviteravilja 5550 ts ning põhku ja aganaid 5625 ts. Suviteraviljade kulude summa oli 33000 rubla. Kasutades koefitsiente arvestame saadud toodangu ümber põhitoodangu ühikuteks:

(5550 x 1,0) + (5625 x 0,08) = 5550 + 450 = 6000

Terade osatähtsus on seega 92,5% ($\frac{5550 \times 100}{6000}$) ning põhud moodustavad 7,5% ($\frac{450 \times 100}{6000}$). Järelikult tuleb kulude üldisest summast kanda põhule 7,5% ehk 2475 rubla ning teradele 92,5% ehk 30525 rubla.

Ühe tsentneri omahind on teradel 5 rubla 50 kopikat (30525:5550) ning põhul 44 kopikat (2475:5625).

Omahinna leidmiseks on ka teine moodus. Jagades kulude üldise summa toodangu kogusele põhitoodangu ühikutes, saame põhitoodangu 1 tsentneri omahinna. Selle korrutamisel vastavate koefitsientidega leiame ka kaasneva või kõrvaltoodangu omahinna. Toodud näite puhul tuleks 33000 rubla jagada 6000-ga. Saame 5 rubla 50 kopikat, mis on 1 tsentneri tera-

de omahinnaks. Selle korrutamisel põhu ümberarvestamise koefitsiendiga leiame 1 tsentneri põhu omahinna, mis võrduks 44 kopikaga. Kulude üldisest summast langeb teradele 30525 rubla (5550 ts x 5 rubla 50 kopikat) ja põhule 2475 rubla (5625 ts x 44 kopikat).

Toodud näitest selgub, et mõlemad moodused annavad ühe ja sama tulemuse, kuid teise puhul on arvutamine lihtsam. Kuigi esimese mooduse puhul on arvutamine keerukam (tehteid on rohkem), näeb raamatupidamise organiseerimise juhend ette selle kasutamise kolhoosides ja sovhoosides.

Katmikköögiviljanduses toimub toodangu omahinna kalkulatsioon järgmiselt. Lavakultuuride puhul jagatakse kulud toodanguliikide vahel proportsionaalselt raamipäevade arvule. Erandiks on seemnete ja istutusmaterjali maksumus, mis kantakse otseselt vastavale kultuurile. Raamipäevade arvu leidmiseks korrutatakse antud kultuuri all olev raamide arv selle kultuuri vegetatsiooniperioodi päevade arvuga.

Kasvuhoonete puhul jagatakse kulud toodanguliikide vahel proportsionaalselt ruutmeeter-päevade arvule. Ruutmeeter-päevade arv leitakse antud kultuuri all oleva pindala (ruutmeetrites) korrutamisel selle kultuuri vegetatsiooniperioodi päevade arvuga. Kultuurile langev kulude summa jagatakse saadud toodangu kogusele ja leitaksegi toodanguühiku omahind.

6. Loomakasvatuse tootmiskulude arvestus ja toodangu omahinna kalkulatsioon

Kõikide loomakasvatusharude (veisekasvatuse, seakasvatuse, lambakasvatuse, hobusekasvatuse, karusloomakasvatuse jt.) tootmiskulusid arvestatakse põllumajandusettevõtetes peakonto "Loomakasvatus" deebetis. Sellel kontol toimub ka linnukasvatuse, mesinduse ja kalakasvatuse kulude arvestus. Analüütilist arvestust peetakse tootmiskulude arvestuse raamatus, kus kontod avatakse loomaliikide ja -rühmade lõikes järgmise nomenklatuuri kohaselt:

1. Veisekasvatus: a) põhikari (lehmad ja sugupullid); b) noorveised (igas vanuses); c) täiskasvanud nuumveised. Sovhoosides arvestatakse noorveiste ja täiskasvanud nuum-

veiste pidamiskulusid ühel kontol.

2. Seakasvatus (kolhoosides): a) põhikari (emised kuni 2 kuu vanuste põrsastega, sugukuldid); b) noor- ja nuumsead. Sovhoosides avatakse kogu seakasvatuse kulude arvestamiseks ainult üks analüütiline konto. Seejuures on vaja aasta jooksul eraldi arvestada põhiemiste, kontroll- ja ühekordsete emiste ning üle 2 kuu vanuste noorsigade söötmispäevi. Eraldi tuleb arvestada veel sündinud põrsaste arvu ja kaalu, kuni 2 ja üle 2 kuu vanuste sigade kaaluiivet. Ka kolhoosides võib kogu seakasvatuse kulude arvestuse koondada ühele analüütilisele kontole. Suured spetsialiseeritud seakasvatussovhoosid võivad kõrgemalseisva organisatsiooni loal avada seakasvatuse kulude arvestamiseks mitu kontot tehnoloogiliste rühmade järgi (põhikari, 2–4 kuu vanused põrsad, nuumsead jne.).

3. Lambakasvatus - kogu lambakasvatuse kulud arvestatakse ühel kontol.

4. Hobusekasvatus: a) põhikari (märad, sugutäkud); b) noorhobused (sünniaastate järgi).

5. Töönoorhobuste üleskasvatamine - tööhobustelt saadud varssade üleskasvatamise kulusid arvestatakse ühel kontol.

6. Karusloomakasvatus - iga karusloomaliigi (hõberebased, sinirebased, naaritsad jt.) kulude arvestamiseks avatakse kaks kontot: a) põhikari (täiskasvanud karusloomad); b) noorloomad.

7. Küülikukasvatus - kulude arvestus toimub ühel kontol.

8. Linnukasvatus - lindude pidamise ja üleskasvatamise kulude arvestamiseks avatakse üks analüütiline konto igale linnuliigile (kanad, haned, pardid, kalkunid). Seejuures tuleb eraldi arvestada munejate lindude ja noorlindude söötmispäevi. Kui majandis on olemas inkubaator, siis toimub inkubeerimiskulude arvestus eraldi analüütilisel kontol. Spetsialiseeritud linnukasvatussovhoosid võivad kõrgemalseisva organisatsiooni loal avada linnukasvatuse kulude arvestamiseks kontod tehnoloogiliste rühmade järgi.

9. Mesindus - kõik mesilaste pidamise ja hooldamise kulud arvestatakse ühel kontol.

10. Kalakasvatus - kulud arvestatakse ühel kontol.

Igal analüütilisel kontol peetakse arvestust järgmiste kulukirjete viisi:

1. Töötasu (põhi- ja täiendav) ja sotsiaalkindlustusmaks. Sellel kirjel arvestatakse antud arvestusrühma loomi talitavate töötajate (lüpsjad, seatalitajad, linnutalitajad jt.) ning loomakasvatusbrigaadide brigadiride töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga. Seejuures näidatakse ka töötatud inimpäevade arv. Kolhoosides tuleb kolhoosnikute ning palgatud isikute töötasu ja töötatud inimpäevi arvestada eraldi.

2. Söödad: a) jõusöödad; b) hein; c) põhk, aganad; d) mahlakad söödad (söödajuurvili, silo); e) haljassöödad; f) muud söödad. Lüpsikarja puhul arvestatakse eraldi silo, seakasvatuses suhkrupeet ja kartul, vasikate ja põrsaste puhul täispiim ja lõss. Näidatakse kulutatud söötade kogus (tsentnerites) ja maksumus. Eelmisel aastal toodetud söödad kantakse kuluks. tegeliku omahinnaga. Ostetud söötade puhul lisatakse ostumaksumusele söötade majandisse transportimisega seotud kulud. Jooksval aastal oma majandis toodetud söödad kantakse aasta jooksul kuluks plaanilise omahinnaga, kuid aasta lõpul korrigeeritakse nende maksumus tegeliku omahinnani.

3. Allapanu (õled, turvas, saepuru jt.). Allapanu kirjendatakse loomakasvatuse kuludeks tegelikus maksumuses (koos veokulude ja turba purustamise kuludega).

4. Suvelaagrite ülalpidamine. Sellel kirjel arvestatakse sigade, veiste jt. suvelaagrite ehituskulusid. Kerget tüüpi ajutiste laagrite puhul, mis on kasutusel ainult üks aasta, tuleb antud kirjel arvestada kõiki suvelaagri tegelikke ehituskulusid. Mitmeaastase kasutamise korral kirjendatakse loomakasvatuse kuludeks igal aastal ainult osa suvelaagrite ehituskuludest sõltuvalt kasutamiseast (50% kaheaastase, 1/3 kolmeaastase kasutamise puhul jne.). Kui suvelaagrid on ehitatud kapitaalmahutusteks määratud summade arvel ja lülitatud põhivahendite koosseisu, siis arvestatakse igal aastal loomakasvatuse kuludena ainult amortisatsioonieraldisi. Kolhoosides arvestatakse suvelaagrite kulusid muude kulude hulgas.

Vahel peetakse laagrites mitme arvestusrühma loomi, näiteks lüpsikarja ja noorveiseid. Sellisel juhul on vaja kulud veiste suvelaagritele jagada lüpsikarja ja noorveiste vahel kas loomade arvu alusel või lähtudes vastava arvestusrühma poolt kasutatavast suvelaagri pindalast.

5. Põhivahendite jooksev remont. Sellel kirjel arvestatakse loomakasvatushoonete ja teiste põhivahendite (masinad, seadmed) jooksva remondi kulusid. Nende hulka kuuluvad remonditööliste töötasu, ehitusmaterjalide või varuosade maksumus, tasu teiste organisatsioonide poolt teostatud jooksva remondi eest jne. Kolhoosides tuleb remonditööliste töötasu arvestada esimesel kirjel.

6. Põhivahendite amortisatsioon. Siia kantakse vastava loomade arvestusrühma poolt kasutatavate loomakasvatushoonete, inventari, masinate ja mitmesuguste seadmete amortisatsioon.

7. Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete ning eririietuse kulum. Arvestatakse vastava loomarühma hooldamisel kasutatud väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete, samuti majandi arvel loomakasvatustöötajatele antud eririietuse ja -jalatsite kulumit (maksumust).

8. Abitootmiste teenused - elektrijaamade (elektrienergia tootmise otstarbeks), töökodade, autotranspordi ja elavveojõu töö maksumus, välja arvatud söötade kohaletoimetamise kulud, mis kantakse söötade omahinna hulka. Kolhoosides ei arvata abitootmiste teenuste maksumuse hulka töötasu, kuna töötasu tuleb arvestada esimesel kirjel.

9. Küte ja valgustus - vasikalautade, inkubaatorite ja teiste ruumide kütmiseks kasutatud kütuse maksumus, samuti loomakasvatushoonete valgustamise kulud.

10. Ravimid ja desinfitseerimisvahendid - käibevahendite arvel soetatud ja kulutatud ravimite, biopreparaatide ja desinfitseerimisvahendite maksumus.

11. Muud kulud. Nende hulka kuuluvad loomade kunstliku seemenduse eest tasutud summad ja teised ülalloetletud kirjete koosseisu lülitamata kulud. Kolhoosides soovitatakse muude kulude hulgas arvestada ka kulusid küttele ja valgustusele, ravimitele ja desinfitseerimisvahenditele ning seega

nendele omaette kirjeid mitte eraldada.

12. Lisakulud: a) tootmise üldkulud; b) majandi üldkulud. Tootmise üldkulud ja majandi üldkulud kirjendatakse loomakasvatuse analüütilistele kontodele aasta lõpul proportsionaalselt otseste kulude hulgas arvestatud töötasule.

Kolhoosides kuuluvad loomakasvatuskulude hulka veel loomadelt, loomakasvatushoonetelt ja seadmetelt arvestatud kohustusliku ning vabatahtliku kindlustuse maksud. Neid tuleb vastava loomarühma juures arvestada eraldi kirjena. Samuti tuleb kolhoosides eraldi kirjena arvestada traktoritöödele kulutatud kütuse ja määrdeainete maksumust.

Kui sovhoosis või kolhoosis on kasutusel inkubaator, siis toimub inkubeerimiskulude analüütiline arvestus järgmiste kulukirjete kohaselt:

1) Töötasu - inkubaatorit teenindava personali töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga.

2) Inkubeeritud munade maksumus.

3) Kütus ja elektrienergia.

4) Muud põhikulud - munade inkubeerimisprotsessiga seotud ruumide, seadmete ja teiste põhivahendite amortisatsioon ning jooksva remondi kulud, väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum jne.

5) Lisakulud - tootmise ja majandi üldkulud.

Mesinduse kulusid arvestatakse põllumajandusettevõtetes järgmiste kulukirjete lõikes:

1) Töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga.

2) Söödad - mesi ja suhkur mesilaste söötmiseks.

3) Abimaterjalid - vaha jt.

4) Mesinduse põhivahendite amortisatsioon.

5) Muud põhikulud - mesinduse põhivahendite jooksva remondi kulud, väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum jne.

6) Majandi üldkulud.

Kalakasvatuse olemasolu korral toimub selle kulude arvestus järgmiste kulukirjete kohaselt:

1) Veekogudesse lastud maimude maksumus.

2) Töötasu ja sotsiaalkindlustusmaks - püügiga ja muude kalakasvatuses tehtavate töödega seotud töötajate töötasu.

3) Söödad - kalade lisasööt.

4) Kalandusinventari - võrgud, mõrrad ja muud püügiriistad - jooksev remont, kulum ja uuendamine.

5) Põhivahendite amortisatsioon - kalakasvatust teenindavate ehitiste ja muude põhivahendite amortisatsioon, kaasa arvatud veekogude puhastamise kapitaalsete kulude kustutamine.

6) Muud otsekulud - transporditeenused jne.

7) Majandi üldkulud.

Toodetud loomakasvatussaaduste arvelevõtmine toimub sovhoosides ja kolhoosides erinevalt. Sovhoosides võetakse saadud loomakasvatustoodang aasta jooksul plaanilises omahinnas arvele kirjendiga:

Deebet - konto "Põllumajandustoodang"
Kreedit - konto "Loomakasvatus"[1].

Aasta lõpul pärast tegeliku omahinna kalkuleerimist tehakse tegeliku ja plaanilise omahinna vahe ulatuses parandused iga toodanguliigi osas ning konto "Loomakasvatus" sulgub.

Kolhoosides võetakse loomakasvatustoodang aasta jooksul arvele konto "Loomakasvatustoodangu väljalase" kreediti kaudu järgmise kirjendiga:

Deebet - konto "Toodang, seemned ja söödad"
Kreedit - konto "Loomakasvatustoodangu väljalase".

Aasta lõpul loomakasvatussaaduste tootmiseks tehtud kulud kantakse maha kontolt "Loomakasvatus" järgmise kirjendiga:

Deebet - konto "Loomakasvatustoodangu väljalase"
Kreedit - konto "Loomakasvatus".

Selle kirjendi järel konto "Loomakasvatus" sulgub, kui ei ole tegemist lõpetamata tootmisega. Toodangu tegeliku ja plaanilise omahinna vahe reguleeritakse kontol "Loomakasvatustoodangu väljalase".

---

[1] Loomadelt saadavat sõnnikut arvele ei võeta, vaid kirjendatakse kehtestatud hindades taimekasvatuse kuludeks. See toimub nii sovhoosides kui ka kolhoosides ühesuguse kirjendiga:
Deebet - konto "Taimekasvatus"
Kreedit - konto "Loomakasvatus".

Loomakasvatustoodangu väljalaske analüütiline arvestus toimub kolhoosides toodangu väljalaske arvestuse raamatus, kus analüütilised kontod avatakse sama nomenklatuuri kohaselt nagu konto "Loomakasvatus" puhul.

Loomakasvatuses on kalkulatsiooniobjektiks põhitoodang - juurdesünnid, piim, vill, munad, mesi, kaaluiive, juurdekasv jne. Kõrvaltoodang (sõnnik, karvad ja villajäätmed, suled ja udusuled, lõpnud noorloomade nahad jne.) võetakse arvele tootmis- ja finantsplaani hindadega või realiseerimishindadega.

Loomakasvatuse põhitoodangu omahinna moodustab vastava arvestusrühma arvele kantud kulude summa, millest on maha arvatud saadud kõrvaltoodangu maksumus (sovhoosides ka loomade lõppemises süüdi olevatelt isikutelt väljamõistetud summad). Kui mingite loomade arvestusrühmalt saadakse 2-3 liiki põhitoodangut, siis toimub iga toodanguliigi omahinna kalkulatsioon vastavate koefitsientide kasutamise teel.

Loomakasvatustoodangu omahind kalkuleeritakse pärast taimekasvatustoodangu tegeliku omahinna kalkuleerimist ja selle alusel kulutatud söötade maksumuses paranduste tegemist.

V e i s e k a s v a t u s t o o d a n g u o m a h i n n a k a l k u l a t s i o o n . Veisekasvatuses kalkuleeritakse põhikarja osas piima ja sündinud vasikate omahind. Seejuures arvatakse üks sündinud vasikas võrdseks ühe tsentneri piimaga. Omahinna kalkulatsioon toimub järgmiselt. Veiste põhikarja (lehmad, sugupullid) ülalpidamise kuludest lahutatakse kõrvaltoodangu (sõnnik, karvad) maksumus ning järelejäänud kulude summa jagatakse piima tsentnerite pluss sündinud vasikate arvuga (välja arvatud surnult sündinud vasikad). Saadud jagatis ongi nii 1 tsentneri piima kui ka ühe sündinud vasika omahinnaks.

Piima ja sündinud vasikate kalkulatsiooni selgitamiseks toome järgmise näite. Kolhoosis kulutati aruandeaastal lüpsikarja ülalpidamiseks 201500 rubla. Aasta jooksul saadi 19400 ts piima, 600 vasikat ja 5000 tonni sõnnikut. Lähtudes ettenähtud hinnast (90 kopikat tonn) on sõnniku maksumuseks 4500 rubla. Järelikult moodustab põhitoodangu maksu-

mus 197000 rubla (201500 - 4500). Ühe tsentneri piima ja ühe sündinud vasika omahinnaks saame 9 rubla 85 kopikat

$$\left(\frac{197000}{19400 + 600} \right).$$

Noor- ja nuumveiste osas kalkuleeritakse sovhoosides kaaluiibe ühe tsentneri ja eluskaalu ühe tsentneri omahind. Kolhoosides kalkuleeritakse noorveiste osas samuti kaaluiibe ühe tsentneri ja eluskaalu ühe tsentneri omahind. Täiskasvanud nuumveiste puhul kalkuleeritakse kolhoosides ainult kaaluiibe ühe tsentneri omahind.

Omahinna kalkuleerimisel tehakse kõigepealt kindlaks aruandeaasta kaaluiive. Selleks liidetakse aasta lõpul olemasolevate noorveiste (nuumveiste) üldkaalule aasta jooksul väljalangenud noorveiste (nuumveiste) kaal, millest on maha arvatud lõpnud loomade kaal. Saadud kokkuvõttest lahutatakse aasta jooksul üleskasvatamiseks (nuumamiseks) võetud loomade (sündinud, mujalt saadud) kaal ning aasta algul olemasolnud loomade kaal. Leitud vahe ongi aastane kaaluiive.

Noorveiste (nuumveiste) kaaluiibe ühe tsentneri omahinna kindlakstegemiseks arvatakse üleskasvatamise (nuumamise) kuludest maha kõrvaltoodangu maksumus ning järelejäänud kulude summa jagatakse kaaluiibe tsentnerite arvuga.

Eluskaalu omahinna kalkuleerimisel leitakse algul noorveiste ja nuumveiste üldine eluskaal. Selleks liidetakse aasta lõpul olemasolevate loomade kaalule aasta jooksul antud arvestusrühmast väljalangenud (varumisorganisatsioonidele üleantud, müüdud, põhikarja üleviidud, lihaks tapetud jt.) loomade kaal, millest on maha arvatud lõpnud loomade kaal.

Noor- ja nuumveiste eluskaalu ühe tsentneri omahinna määramiseks lisatakse üleskasvatamise või nuumamise kuludele aasta algul olemasolnud noor- ja nuumveiste maksumus ja üleskasvatamiseks võetud (sündinud vasikad ja väljastpoolt ostetud noorveised) või nuumale pandud loomade maksumus ning saadud summa jagatakse noor- ja nuumveiste üldisele eluskaalule. Lähtudes eluskaalu ühe tsentneri omahinnast leitakse ka aasta lõpul olemasolevate ning aasta jooksul väljalangenud loomade maksumus.

Esitame näite noor- ja nuumveiste kaaluiibe ning elus-

kaalu omahinna kalkuleerimise kohta sovhoosides. Aasta algul oli sovhoosis 520 noor- ja nuumveist eluskaaluga 1249 ts ja maksumusega 102800 rubla. Aasta jooksul sündis 500 vasikat. Nende eluskaal on 155 ts ja maksumus 4925 rubla. Väljastpoolt osteti 70 noorveist eluskaaluga 50 ts ja maksumusega 4718 rubla. Põhikarjast praagiti välja ja pandi nuumale 20 lehma. Nende eluskaal on 90 ts ja maksumus 9500 rubla. Aruandeaastal kulutati noor- ja nuumveiste ülalpidamiseks 108200 rubla. Kõrvaltoodangu maksumuseks on 3200 rubla. Aasta jooksul anti riigile, realiseeriti ja tapeti lihaks 355 noor- ja nuumveist eluskaaluga 1140 ts, viidi üle teistesse arvestusrühmadesse 90 noorveist eluskaaluga 390 ts ja lõppes 2 noorveist eluskaaluga 1 ts. Aasta lõpul oli sovhoosis 663 noor- ja nuumveist eluskaaluga 1504 ts.

Noor- ja nuumveiste aastaseks kaaluiibeks on 1490 ts (1504 + 1140 + 390 - 1249 - 155 - 50 - 90). Lahutades ülalpidamise kuludest kõrvaltoodangu maksumuse, saame noor- ja nuumveiste kaaluiibe maksumuseks 105000 rubla. Noor- ja nuumveiste kaaluiibe ühe tsentneri omahind on 70 rubla 47 kopikat (105000:1490).

Noor- ja nuumveiste üldine eluskaal on 3034 ts (1504 + + 1140 + 390). Noor- ja nuumveiste üldine maksumus moodustab 226943 rubla (105000 + 102800 + 4925 + 4718 + 9500). Nende andmete alusel saame noor- ja nuumveiste eluskaalu ühe tsentneri omahinnaks 74 rubla ja 80 kopikat (226943:3034). Aasta jooksul riigile antud, realiseeritud ja lihaks tapetud noor- ja nuumveiste maksumuseks on 85272 rubla (1140 x 74.80) ning teistesse arvestusrühmadesse üleviidud noorveiste maksumuseks 29172 rubla (390 x 74.80). Aasta lõpuks majandisse jäänud noor- ja nuumveiste maksumus on seega 112499 rubla (1504 x 74.80).

S e a k a s v a t u s t o o d a n g u o m a h i n n a k a l k u l a t s i o o n. Seakasvatuses kalkuleeritakse noor- ja nuumsigade kaaluiibe ja eluskaalu ühe tsentneri omahind. Kalkulatsioon toimub samal põhimõttel kui noor- ja nuumveiste omahinna kalkuleerimine.

L a m b a k a s v a t u s t o o d a n g u o m a h i n n a k a l k u l a t s i o o n. Lambakasvatuses on põhitoo-

danguks vill, juurdesünnid ja kaaluiive. Kui kasutatakse lambaid piima tootmiseks, on põhitoodanguks ka piim. Kõrvaltoodanguks on sõnnik ning surnult sündinud ja lõpnud talle-de nahad. Viimased hinnatakse omahinna kalkuleerimisel realiseerimishindadega.

Et lambakasvatuses saadakse mitut liiki kaasnevat toodangut, siis lammaste ülalpidamise kulud, millest on maha arvatud kõrvaltoodangu maksumus, jagatakse saadud toodangu vahel koefitsientide abil. Käesoleval ajal kasutatakse lambakasvatuses järgmisi koefitsiente:

vill (1 ts) 5,00
kaaluiive (1 ts) 1,00
piim (1 ts) 0,22

Omahinna kalkuleerimisel arvutatakse algul koefitsientide abil lambakasvatuse kogutoodangu tinglik maht väljendatuna kaaluiibes. Seejärel jagatakse lammaste pidamise kulud (millest on maha arvatud kõrvaltoodangu maksumus) tinglikule kaaluiibele. Saadud tulemus väljendab ühe tsentneri tegeliku kaaluiibe omahinda. Ühe tsentneri villa omahind aga võrdub 5 tsentneri kaaluiibe omahinnaga.

Toome näite lambakasvatustoodangu omahinna kalkuleerimise kohta. Kolhoosis kulutati aasta jooksul lammaste ülalpidamiseks 5300 rubla. Toodeti 9 ts villa ning aastane kaaluiive moodustab 55 ts. Kõrvaltoodangu maksumuseks on 60 rubla.

Viime põhitoodangu üle kaaluiibe tingühikuteks:

vill - 9 ts x 5 = 45 ts;
kaaluiive - 55 ts x 1 = 55 ts.

Seega kaaluiibele üleviiduna moodustab lambakasvatuse kogutoodang 100 ts.

Kaaluiibe 1 ts omahinnaks on 52 rubla 40 kopikat

$$\left(\frac{5300 - 60}{100}\right).$$

Ühe tsentneri villa omahind moodustab 262 rubla (5 x 52.40). Kogu kaaluiibe maksumuseks on 2882 rubla (55 ts x 52.40) ja villa kogutoodangu maksumuseks 2358 rubla (9 ts x 262.-).

L i n n u k a s v a t u s t o o d a n g u o m a h i n-

n a k a l k u l a t s i o o n. Linnukasvatuses kalkuleeritakse munade ja kaaluiibe omahind. Kalkulatsioon toimub analoogiliselt lambakasvatusele, kusjuures linnukasvatuses kasutatakse järgmisi koefitsiente:

munad (1000 tükki) 0,8
kaaluiive (1 ts) 1,0

Kui majandis on inkubaator, siis kalkuleeritakse ka ööpäevaste tibude omahind. Selleks arvatakse inkubeerimiskuludest maha viljastamata munade ja tootmisjäätmete maksumus ning jagatakse leitud summa saadud ööpäevaste tibude (inkubaatorist väljatulnud elujõuliste tibude) arvule.

H o b u s e k a s v a t u s t o o d a n g u o m a h i n n a k a l k u l a t s i o o n. Tõuhobusekasvatuses kalkuleeritakse:

a) põhikarja osas - aruandeaastal sündinud ja aasta lõpuni säilitatud varssade (kaasa arvatud ka realiseeritud varsad) omahind, s. o. juurdesünni omahind;

b) noorhobuste osas - üleskasvatamise (juurdekasvu) omahind ning üleskasvatatud (realiseeritud, põhikarja üleviidud ja edasiseks kasvatamiseks jäetud) noorhobuste täielik maksumus.

Juurdesünni omahinnaks on sugumärade, sugutäkkude ja proovitäkkude aastase ülalpidamise kulude summa, millest on maha arvatud sõnniku ja muu kõrvaltoodangu (jõhv, karvad jt.) maksumus ja märade töö maksumus plaanilises omahinnas. Ühe varsa omahinna leidmiseks tuleb saadud summa jagada sündinud ja säilitatud varssade arvuga.

Noorhobuste üleskasvatamise (juurdekasvu) omahinnaks on nende ülalpidamise kulude summa, millest on maha arvatud sõnniku ja muu kõrvaltoodangu, samuti ka noorhobuste töö (vanemas eas) maksumus. Noorhobuste täieliku omahinna leidmiseks liidetakse juurdekasvu maksumus aasta algul olemasolnud ja aasta jooksul sissetulnud noorhobuste maksumusele. See toimub söötmispäevade arvu ja omahinna alusel.

Tööhobustelt saadud varsad võetakse arvele hinnaga, mis võrdub tööhobuste 90 (kolhoosides 75) söötmispäeva maksumusega. Juurdekasvu omahinna ja üleskasvatatud noorhobuste täieliku maksumuse kalkulatsioon toimub analoogiliselt tõu-

hobusekasvatusega.

K a r u s l o o m a k a s v a t u s t o o d a n g u o m a h i n n a k a l k u l a t s i o o n. Karusloomakasvatuses on kalkulatsiooniobjektideks:

a) hõberebaste, sinirebaste, naaritsate jt. juurdesünd (aasta jooksul sündinud ja aasta lõpuks säilinud noorloomad),

b) nutriate, piibrite ja sooblite osas jooksval aastal sündinud ja säilitatud noorloomad ning eelmisel aastal sündinud noorloomade juurdekasv.

Juurdesünni omahinna leidmiseks tuleb kõigi karusloomaliikide puhul põhikarja ja jooksval aastal sündinud noorloomade ülalpidamise kulude summa, millest on maha arvatud kõrvaltoodangu maksumus, jagada sündinud ja aasta lõpuks säilinud noorloomade arvuga.

Ühe eelmisel aastal sündinud noorlooma juurdekasvu omahinna määramiseks jagatakse ülalpidamiskulude summa (maha arvatud kõrvaltoodangu maksumus) säilitatud loomade arvuga. Eelmistel aastatel sündinud noorloomade (nahkade saamiseks tapetud, põhikarja üle viidud, müüdud ja aasta lõpuks majandisse jäänud) täieliku maksumuse kindlakstegemisel lähtutakse nende bilansilisest maksumusest aasta algul ja juurdekasvu omahinnast. Juurdekasv jaotatakse nende rühmade vahel söötmispäevade arvu alusel.

Karusloomakasvatuse kaubatoodangu (nahad) omahind koosneb tapetud loomade bilansilisest maksumusest (koos jooksva aasta juurdekasvu maksumusega) ja tapmise kuludest, millest on maha arvatud tapmisel saadud kõrvaltoodangu maksumus plaanis ettenähtud hindades.

K ü ü l i k u k a s v a t u s t o o d a n g u o m a h i n n a k a l k u l a t s i o o n. Küülikukasvatuses kalkuleeritakse sündinud ja üleskasvatatud (nahkade saamiseks tapetud, põhikarja üleviidud, müüdud ja aasta lõpuks majandisse jäänud) noorloomade omahind. Üleskasvatatud noorloomade omahind kalkuleeritakse analoogiliselt karusloomade omahinna kalkuleerimisele.

Küülikukasvatuse kaubatoodangu (nahkade) omahinna kalkuleerimisel lähtutakse tapetud küülikute bilansilisest maksumusest ja nende tapmise kuludest, kusjuures arvatakse maha

kõrvaltoodangu (sealhulgas ka tapmisest saadud liha) maksumus.

M e s i n d u s t o o d a n g u o m a h i n n a k a l k u l a t s i o o n. Mesinduses kalkuleeritakse mee, vaha, sülemite ja viljastatud emade omahind. Et siin on tegemist mitut liiki kaasneva toodanguga, siis kasutatakse omahinna kalkuleerimisel koefitsiente, mis on käesoleval ajal järgmised:

mesi (1 kg)	1,0
vaha (1 kg)	5,0
sülemid (1 sülem)	10,0
viljastatud ema müügiks (kui müük on toimunud)	3,5

Kasutades neid koefitsiente viiakse mesinduse kogutoodang üle tingühikuteks, mille aluseks on võetud 1 kg mett. Edasi jagatakse mesinduse kulud leitud tingühikute arvule ning saadakse 1 kg mee omahind. 1 kg vaha omahind võrdub aga 5 kg mee omahinnaga ning 1 sülemi omahind 10 kg mee omahinnaga.

K a l a k a s v a t u s t o o d a n g u o m a h i n n a k a l k u l a t s i o o n. Kalakasvatuses kalkuleeritakse püütud kalade ühe tsentneri omahind. Selleks jagatakse kalandusele tehtud kulud kaubastatavate kalade ja maimude kogusele. Maimude maksumust käsitletakse järgmisele aastale ülemineva lõpetamata tootmise kuludena.

7. Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude kulude arvestus ja omahinna kalkulatsioon

Sovhoosides on tööstuslike ettevõtete tootmiskulude ja toodangu väljalaske arvestamiseks konto "Tööstuslik tootmine". Sellele kontole kirjendatakse põllumajandustoodangu töötlemise ettevõtete (või- ja juustutööstused, tärklisevabrikud, jahu- ja kruubiveskid jt.), kütuse, ehitusmaterjalide ja transpordivahendite tootmise (turbatootmine, metsa ülestöötamine, veokite valmistamine, saeveskid, telliste, katusekivide ja lubja tootmine jne.) ja muu tööstusliku tootmise kulud. Kontol "Tööstuslik tootmine" toimub ka loomade

tapmise, kurgisoolamise, kapsaste hapendamise ja muude põllumajandustoodangu töötlemise kulude arvestus.

Tööstusliku tootmise kulude analüütiline arvestus toimub tootmiskulude arvestuse raamatus, kus kontod avatakse igale ettevõttele ja tootmise liigile. Analüütiliste kontode siseselt toimub arvestus järgmiste kulukirjete lõikes:

1. Töötasu ja sotsiaalkindlustusmaks.
2. Toorained, materjalid ja poolfabrikaadid.
3. Kütus (tehnoloogiline), vesi ja elektrienergia (tootmise otstarbeks).
4. Muud põhikulud.
5. Tsehhikulud (tootmise üldkulud).
6. Majandi üldkulud.

Esimesel kirjel arvestatakse tootmistööliste põhi- ja täiendavat töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga.

Teisel kirjel arvestatakse töödeldud tooraine maksumust. Võitööstuses on selleks piim, tärklisevabrikutes kartul, jahu- ja kruubiveskites teravili jne. Töötlemisse antud põllumajandustoodangut hinnatakse tegelikus omahinnas. Aasta jooksul toorainena kasutatavaid omatoodetud saadusi hinnatakse plaanilises omahinnas, kuid aasta lõpul korrigeeritakse nende maksumus tegeliku omahinnani. Tööstuslik tooraine ja materjalid ning ostetud poolfabrikaadid kirjendatakse tööstusliku tootmise kuludeks soetamise tegelikus omahinnas.

Toorained, materjalid ja poolfabrikaadid väljastatakse laost nõudmiste-saatelehtede ja limiitkaartide alusel. Peamiseks aruandeliseks dokumendiks on igas põllumajandussaaduste töötlemise ettevõttes toodangu töötlemise aruanne, milles iga päev näidatakse tooraine sissetulek ja kulutamine ning valmistoodangu väljalase ja kasutamine.

Kolmandal kirjel arvestatakse tootmiseks kulutatud kütuse (kõik liigid) ja energia (nii väljastpoolt saadud kui ka oma majapidamises toodetud) maksumust. Väljastpoolt soetatud kütust hinnatakse soetamise tegelikus omahinnas. Kulutused elektrienergiale kantakse tööstusliku tootmise arvele üldises korras, mis on kehtestatud elektrijaamade kui teenindava tootmisharu kulude jaotamiseks ja tarbijate kontodele kandmiseks.

Tööstuslike ettevõtete tsehhikuludeks (tootmise üldkuludeks) on tsehhipersonali töötasu, ruumide, masinate, tööpinkide ja seadmete korrashoid ja jooksev remont, põhivahendite amortisatsioon, väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum jne. Tsehhikulusid arvestatakse konto "Tööstuslik tootmine" eraldi analüütilisel kontol. Kui sovhoosis on tööstusliku tootmise maht suurem, siis arvestatakse tsehhikulusid peakontol "Tootmise üldkulud" ja jaotatakse aasta lõpul proportsionaalselt tööstuslike ettevõtete põhikuludesse lülitatud tootmistööliste töötasule.

Konto "Tööstuslik tootmine" deebet korrespondeerib olenevalt kulude iseloomust peamiselt kontodega "Põllumajandustoodang", "Toorained ja materjalid", "Naftasaadused", "Abitootmine", "Majandi üldkulud", "Arveldused tööliste ja teenistujatega", "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" ja "Amortisatsioonifond".

Konto "Tööstuslik tootmine" kreeditisse kirjendatakse tööstuslikest ettevõtetest väljastatud toodang aasta jooksul plaanilise omahinnaga, kusjuures olenevalt toodangu liigist ja otstarbest krediteeritakse kontosid "Põllumajandustoodang", "Toorained ja materjalid", "Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed" jne. Aasta lõpul korrigeeritakse väljalastud toodangu maksumus tegeliku omahinnani. Aasta lõpuks jäävad kontole "Tööstuslik tootmine" ainult lõpetamata tootmise kulud.

Tööstusliku tootmise puhul kalkuleeritakse põhitoodangu (võitööstuses või ja koor, veskites jahu ning kruubid, loomade tapmisel liha, saekaatrites saematerjalid, tellisetehases tellised jne.) omahind. Tootmisprotsessis saadav kõrvaltoodang (lõss ja võipiim, kliid, nahad ja päädikud, pinnud ja saepuru jne.) hinnatakse võimalikes realiseerimishindades või varem kindlaksmääratud hindades. Põhitoodangu omahinna leidmiseks lahutatakse kuludest kõrvaltoodangu maksumus ning saadud summa jagatakse põhitoodangu kogusele.

Tööstuslike ettevõtete kõrval on sovhoosides töötajate elukondliku teenindamise ettevõtted (sööklad, pesumajad, saunad jt.) ning elamu- ja kommunaalmajandus, millede kulusid arvestatakse kontol "Muud tootmised ja majandid". Kulude

arvestamiseks avatakse igale ettevõttele eraldi analüütiline konto.

Suurima erikaaluga on nendest elamu- ja kommunaalmajandus, mille kulusid arvestatakse konto deebetis ja tulusid kreeditis järgmise nomenklatuuri kohaselt.

Kulud: 1) koosseisu ülalpidamine (elamu- ja kommunaalmajanduse personali töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga); 2) kütmine (kütus); 3) valgustus (elektrienergia); 4) veevarustus; 5) kanalisatsioon ja assenisatsioon; 6) jooksev remont; 7) hoonete ja inventari amortisatsioon; 8) muud kulud.

Tulud: 1) laekumised elamispinna eest (korteriüür); 2) laekumised kommunaalteenuste eest; 3) muud laekumised (raadiomaks, sissetulek saunast ja muud tulud).

Elamu- ja kommunaalmajanduse kulud ja tulud nähakse ette tootmis- ja finantsplaanis oleva aastaeelarvega. Juhul kui tulud on eelarve järgi väiksemad kuludest, kaetakse elamu- ja kommunaalmajanduse plaaniline kahjum sovhoosi põhitegevuse kasumi või muude allikate arvel.

Elamu- ja kommunaalmajanduse kulude kirjendamisel konto "Muud tootmised ja majandid" deebetisse on korrespondeerivateks mitmesugused kontod sõltuvalt kulude iseloomust. Materiaalsete kulude korral krediteeritakse kontosid "Põllumajandustoodang", "Toorained ja materjalid" ja "Naftasaadused", töötasu arvestamisel kontot "Arveldused tööliste ja teenistujatega", abitootmisharude teenuste kasutamisel kontot "Abitootmine" jne. Korteriüüri ja kommunaalteenuste eest makstavate tasude laekumisi arvestatakse konto "Muud tootmised ja majandid" kreeditis korrespondeerivuses kontoga "Kassa". Riigieelarvest elamu- ja kommunaalmajanduse plaanilise kahjumi katteks saadud summasid konto "Muud tootmised ja majandid" kreeditisse ei kanta. Aasta lõpul kirjendatakse elamu- ja kommunaalmajanduse ekspluateerimise tulemused kontole "Kasumid ja kahjumid".

Ühiskondliku toitlustamise ja elukondliku teenindamise ettevõtetele avatud analüütilistel kontodel peetakse arvestust ettevõttele ettenähtud kulukirjete järgi. Näiteks arvestatakse sööklate kulusid järgmiste kirjete lõikes:

1. Töötasu (põhi- ja täiendav) ja sotsiaalkindlustusmaks.
2. Toorained (saadused).
3. Kütus ja vesi.
4. Ruumide korrashoid.
5. Põhivahendite amortisatsioon.
6. Väheväärtusliku inventari (kaasa arvatud toidu- ja lauanõude purunemine) ja lauapesu kulum.
7. Muud kulud (pesu pesemine ja parandamine, toidunõude tinutamine, transporditeenused jne.).

Sööklate kulud, mis määravad väljastatava toodangu omahinna, kirjendatakse iga kuu kontolt "Muud tootmised ja majandid" kontole "Realiseerimine" (analüütiline konto "Ühiskondliku toitlustamise ettevõtted"). Viimase kreeditisse kirjendatakse sööjatelt toidu eest laekunud summad. Seega kajastatakse ühiskondliku toitlustamise ettevõtete tegevuse tulemused kontol "Realiseerimine".

Kolhoosides arvestatakse nii tööstuslike ettevõtete ja ehitusmaterjalide tootmise kui ka kolhoosnikute elukondliku teenindamise ettevõtete kulusid kontol "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud". Analüütiline arvestus toimub tootmiskulude arvestuse raamatus, kus igale ettevõttele ja tootmise liigile avatakse eraldi konto. Igas analüütilises kontos arvestatakse kulusid järgmiste kirjete lõikes:

1. Kolhoosnikute ja palgatud isikute töötasu (eraldi), kusjuures näidatakse ka töötatud inimpäevad.
2. Toorained, materjalid ja poolfabrikaadid.
3. Kütus ja määrdeained.
4. Elektrienergia.
5. Põhivahendite amortisatsioon.
6. Põhivahendite jooksev remont.
7. Muud põhikulud.
8. Tootmise üldkulud.
9. Majandi üldkulud.

Esimesel kirjel arvestatakse tööstuslikus tootmises töötavate kolhoosnikute ja palgatud isikute töötasu, kaasa arvatud ka brigadiride ja tootmisprotsesse vahetult juhtivate spetsialistide töötasu. Sellel kirjel kajastatakse ka

sotsiaalkindlustusmaks palgatud isikute osas.

Teisel kirjel arvestatakse kulutatud toorainete ja materjalide tegelikku maksumust. Aasta jooksul kirjendatakse omatoodetud tooraine kuludeks plaanilises maksumuses, mis aasta lõpul korrigeeritakse tegeliku omahinnani.

Seitsmendal kirjel arvestatavate muude põhikulude hulka kuuluvad väheväärtusliku inventari ja eririietuse kulum, ruumide valgustamise kulud jne.

Juhul kui kolhoosis on ettevõtteid, kus toodetakse mitut liiki toodangut (näiteks võitööstuses või ja juust), siis tuleb kõigile toodanguliikidele ühiseid kulusid (elektrienergia, kütus, amortisatsioon, jooksev remont jt.) arvestada eraldi analüütilisel kontol. Niisugused kulud jaotatakse aasta lõpul vastavate toodanguliikide vahel proportsionaalselt arvestatud töötasu summale.

Kontol "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud" arvestatakse ka kolhoosnikute ühiskondlikku toitlustamist. Aasta jooksul arvestatakse kulusid ühiskondlikule toitlustamisele konto deebetis ning seejärel kirjendatakse kogu summa kontole "Toodangu ja teenuste realiseerimine". Kolhoosnikutele väljastatud toidu maksumus kantakse nende isikukontodele, milleks tehakse kirjend:

Deebet - konto "Arveldused töötasu alal"

Kreedit - konto "Toodangu ja teenuste realiseerimine".

Kolhoosides toimub tööstuslike ettevõtete toodangu omahinna kalkulatsioon analoogiliselt sovhoosidega, s. o. kalkuleeritakse põhitoodangu omahind ja kõrvaltoodang hinnatakse võimalikes realiseerimishindades või plaanilistes hindades.

Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude toodangu arvelevõtmine toimub aasta jooksul plaanilise omahinnaga konto "Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude toodangu väljalase" kreediti kaudu, kusjuures debiteeritakse olenevalt toodangu liigist kontosid "Toodang, seemned ja söödad", "Muud materjalid", "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed" ning "Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed". Aasta lõpul kirjendatakse kontol "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud" arvestatud kulud (välja arvatud ühiskondliku

toitlustamise kulud) konto "Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude toodangu väljalase" deebetisse. Seejärel toimub toodangu tegeliku ja plaanilise omahinna vahe korrigeerimine storneerimise või täiendava kirjendamise teel.

Kontole "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud" jäävad aasta lõpuks ainult lõpetamata tootmise kulud, mis tehakse kindlaks analüütilise arvestuse alusel.

VI peatükk

TOODANGU JA TEENUSTE REALISEERIMISE ARVESTUS

1. Toodangu realiseerimine ja arvestuse ülesanded

Põllumajandustoodangu realiseerimise peamiseks vormiks kolhoosides ja sovhoosides on müük riigile varumis- ja kaubandusorganisatsioonide kaudu. Kolhoosid realiseerivad saadusi veel kolhoositurul ja müüvad tarbijate kooperatiivide kaudu komisjonimüügi korras. Osa toodangut realiseeritakse põllumajandusettevõtetes majandisiseselt ühiskondlikuks toitlustamiseks ning tööliste ja teenistujate või kolhoosnikute varustamiseks jne.

Põllumajandussaaduste (teravili, liha, piim, tehnilised kultuurid, köögivili jt.) ja toorainete riigile müümine toimub sovhoosides ja kolhoosides kontraheerimise korras. Varumisorganisatsioonid sõlmivad iga sovhoosi ja kolhoosiga kontraheerimislepingud, milles nähakse ette riigile müüdava toodangu kogused ja hinnad ning müügi tähtajad, samuti arvelduste kord ja poolte vastutus lepinguga võetud kohustuste mittetäitmise eest.

Sotsialistliku majanduse tingimustes on kontraheerimismeetod parimaks põllumajanduse ja põllumajanduslikku tooraine töötleva tööstuse vaheliste sidemete laiendamise ja tugevdamise abinõuks. Kontraheerimise süsteem võimaldab elanikkonna ja tööstuse vajaduste ning põllumajanduse võimaluste läbimõeldud väljaselgitamist ja kooskõlastamist. Põllumajandustoodangu kontraheerimise lepinguid tuleb käsitada kui kolhoosidele ja sovhoosidele antud tellimusi riigile vajalike saaduste ja toorainete tootmise ja müügi alal.

Põllumajandusettevõtted müüvad riigile toodangut varumisorganisatsioonide kaudu kindlate hindadega - sovhoosid üleandmishindadega ning kolhoosid kokkuostuhindadega. Riigile müüdud saaduste ja tõorainete sovhoosist või kolhoosist vastuvõtupunktidesse transportimise kulud tasutakse põllumajandusettevõtetele ühtsete autoveotariifide järgi. Kui aga sovhoosid ja kolhoosid toimetavad saadused (piim, munad, marjad, kartul, köögivili jne.) vahetult kaubandusvõrku, ühiskondlikesse toitlustamisettevõtetesse, linna baasidesse, samuti ka laste-, raviasutustesse ja teistele tarbijatele, siis saavad nad müüdud toodangu eest tasu jaemüügihindades, millest on maha arvatud kaubanduslik hinnalisand. Sellisel juhul transpordikulusid ei hüvitata.

Piima, liha, köögivilja ja kartuli realiseerimine ühiskondlikuks toitlustamiseks ning müük töölistele ja teenistujatele toimub sovhoosides omahinnaga ning tootmis- ja finantsplaanis ettenähtud koguste piires. Seejuures ei või saaduste realiseerimishind ületada ühiskondlikuks toitlustamiseks väljastamise korral riiklikke jaemüügihindu, millest on maha arvatud kaubanduslik hinnalisand. Töölistele ja teenistujatele müümise korral on nende saaduste realiseerimishinna ülemmääraks riiklikud jaemüügihinnad kaubanduslikku hinnalisandit maha arvamata. Kolhoosides toimub saaduste väljastamine ühiskondlikuks toitlustamiseks ja müük kolhoosnikutele töötasu arvel kolhoosi juhatuse poolt kehtestatud hindadega.

Toodangu realiseerimise arvestuse üheks tähtsamaks ülesandeks on õigeaegne kontroll toodangu riigile müümise käigu üle ja realiseeritava toodangu õige dokumentidega vormistamine. Arvestuse teiseks tähtsaks ülesandeks on realiseeritava toodangu täieliku (kommerts-) omahinna kindlaksmääramine ning toodangu realiseerimise tulemuste (realiseerimiskasum või -kahjum) väljaselgitamine.

2. Põllumajandustoodangu realiseerimise arvestus

Toodangu realiseerimine vormistatakse dokumentidega, mis on aluseks realiseeritud toodangu mahakandmisel ning ost-

jatega toimuvate arvelduste arvestamisel.

Esimesse rühma kuuluvad nõudmised-saatelehed ning loomade äraandmise lehed. Nõudmiste-saatelehtedega vormistatakse toodangu ärasaatmine realiseerimiseks ning nende alusel kantakse toodang maha materiaalselt vastutavate isikute arvelt. Loomade äraandmise lehtedega vormistatakse loomade ärasaatmine varumis- ja muudele organisatsioonidele.

Teise rühma kuuluvad vastuvõtukviitungid ja arved. Vastuvõtukviitungid kirjutatakse välja varumisorganisatsioonide poolt. Nendes näidatakse sovhoosilt (kolhoosilt) vastuvõetud saaduste ning loomade tegelik ja arvestuskaal, hind jt. andmed. Arved kirjutab sovhoos või kolhoos välja toodangu ja loomade müümisel muudele organisatsioonidele ja üksikisikutele.

Kolhoosides on toodangu kolhoositurul realiseerimise korral aluseks raamatupidamises kirjendite tegemisel põllumajandussaaduste müügi aruanne, mille koostab müüja. Sellele aruandele lisandab ta nõudmised-saatelehed (mille alusel saadused anti laost müügiks välja), riigipanga kviitungi või kassa sissetulekuorderi (tõendavad müügist laekunud summade sissemaksmist panka kolhoosi kontole või kassasse) ning dokumendid saaduste müügiga seoses olevate kulude ja maksude kohta.

Toodangu realiseerimise arvestus toimub peakontol "Realiseerimine" (sovhoosides) või "Toodangu ja teenuste realiseerimine" (kolhoosides). Deebetisse kirjendatakse realiseeritud toodang omahinnaga ning kulutused, mis on seotud toodangu realiseerimisega (pakkimine, transport ja muud toodangu täielikku omahinda lülitatavad kulutused), välja arvatud varujate poolt hüvitatavad kulud. Kreeditisse kantakse toodangu realiseerimisest laekunud summad. Konto saldo näitab realiseerimise tulemust - kreeditsaldo kasumit ja deebetsaldo kahjumit.

Analüütiline arvestus toimub toodangu realiseerimise arvestuse raamatus. Analüütilised kontod avatakse realiseeritud toodangu nimetuste ja toodanguliikide järgi (rukis, nisu, kartul, piim, munad, vill, noorveised jne.). Avatavate kontode siseselt arvestatakse toodangut realiseerimissuun-

dade järgi. Sovhoosides on need järgmised: a) andmine riigile; b) realiseerimine ühiskondlikuks toitlustamiseks ja tööliste varustamiseks; c) müük tööliste varustamiseks kaubandusvõrku, mis ei kuulu sovhoosile; d) realiseerimine oma süsteemi sovhoosidele; e) muu realiseerimine. Kolhoosides peetakse analüütiliste kontode siseselt arvestust järgmiste toodangu realiseerimissuundade lõikes: a) müük riikliku kokkuostu plaani arvel; b) müük kooperatiividele ja teistele organisatsioonidele peale müügi riikliku kokkuostu plaani arvel; c) müük kolhoositurul (kaasa arvatud müük kooperatiividele komisjoni alusel); d) müük kolhoosnikutele rahalise töötasu arvel (kaasa arvatud müük ühiskondliku toitlustamise korras).

Kõigil toodangu realiseerimise analüütilistel kontodel tuleb peale toodangu maksumuse ja laekunud summade arvestada tingimata deebetis ja kreeditis ka kogust. Seejuures toimub kreeditis riigile müüdud toodangu osas arvestus peale naturaalkaalu veel arvestuskaalus. Toodangu realiseerimise arvestuse õigsuse ja täielikkuse kontrollimiseks tuleb analüütilise arvestuse raamatus iga toodanguliigi osas teha kokkuvõtted kuude lõikes ja tuua välja ka kasvavad kokkuvõtted aasta algusest alates. Seejuures peab realiseeritud toodangu naturaalkaal olema deebetis ja kreeditis võrdne.

Konto "Realiseerimine" (kolhoosides "Toodangu ja teenuste realiseerimine") deebet korrespondeerib taime- ja loomakasvatussaaduste ning töötlemisettevõtete toodangu realiseerimisel kontoga "Põllumajandustoodang" (kolhoosides "Toodang, seemned ja söödad"), noor- ja nuumloomade realiseerimisel kontoga "Noor- ja nuumloomad" ning põhikarja loomade realiseerimisel eelneva nuumamiseta kontoga "Põhikirjafond" (ainult sovhoosides, sest kolhoosides põhikarja loomade realiseerimise operatsioone kontole "Toodangu ja teenuste realiseerimine" ei kirjendata). Üksikutel juhtudel võivad korrespondeerivateks olla veel kontod "Toorained ja materjalid" (kolhoosides "Muud materjalid"), "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed", "Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed" jne.

Aasta jooksul kirjendatakse omatoodetud põllumajandus-

saadused ning noor- ja nuumloomad konto "Realiseerimine" ("Toodangu ja teenuste realiseerimine") deebetisse plaanilise omahinnaga. Aasta lõpul, kui on kalkuleeritud toodangu tegelik omahind, toimub konto "Realiseerimine" ("Toodangu ja teenuste realiseerimine") deebetis realiseeritud toodangu tegeliku ja plaanilise omahinna vahede täiendav kirjendamine või storneerimine. Korrespondeerivateks on seejuures sovhoosides tootmiskulude kontod ("Taimekasvatus", "Loomakasvatus", "Tööstuslik tootmine" ja "Abitootmine") ning kolhoosides toodangu väljalaske kontod ("Taimekasvatustoodangu väljalase", "Loomakasvatustoodangu väljalase", "Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude toodangu väljalase").

Sovhoosides konto "Realiseerimine" kreedit korrespondeerib kontoga "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega". Kui aga toodangu realiseerimine toimub sularaha eest üksikisikutele, on korrespondeerivaks konto "Kassa".

Kolhoosides konto "Toodangu ja teenuste realiseerimine" kreedit korrespondeerib organisatsioonidele ja ettevõtetele realiseerimisel kontoga "Arveldused muude organisatsioonidega", üksikisikutele müümisel kontoga "Arveldused mitmesuguste isikutega" ning kolhoosnikutele ja palgatud isikutele töötasu arvel saaduste ja söötade müümisel kontoga "Arveldused töötasu alal". Raha vahetu laekumise korral realiseeritud toodangu eest on korrespondeerivaks konto "Kassa" või "Jooksev konto Riigipangas".

Aasta lõpul tuuakse peakontol "Realiseerimine" ("Toodangu ja teenuste realiseerimine") ning kõigil analüütilistel kontodel välja saldo, mis näitab realiseerimise tulemusi, s. o. kasumit või kahjumit. Seejärel kantakse realiseerimise tulemused üle kontole "Kasumid ja kahjumid" ning toodangu realiseerimise analüütilised kontod sulguvad.

Kolhoosnikute aja säästmiseks soovitas NSV Liidu Ministrite Nõukogu kolhoosidel võtta oma liikmetelt realiseerimiseks vastu põllumajandussaadusi ja loomi. Kolhoosnikutelt kolhoosi kaudu müümiseks võetud toodangut ja loomi arvestatakse kuni realiseerimise momendini kontol "Kolhoosnikute põllumajandussaadused ja loomad, mis võetud realiseerimiseks".

Konto deebetisse kirjendatakse toodangu ja loomade maksumus võimalike realiseerimishindadega, kusjuures krediteeritakse konto "Arveldused mitmesuguste isikutega" allkontot "Muud arveldused kolhoosnikutega ja teiste isikutega".

Kolhoosnikutelt realiseerimiseks võetud toodangu ja loomade müümise momendil tehakse raamatupidamises kirjend:

Deebet - konto "Kolhoosnikute põllumajandussaaduste ja loomade realiseerimine".

Kreedit - konto "Kolhoosnikute põllumajandussaadused ja loomad, mis võetud realiseerimiseks".

Samaaegselt võetakse arvele müüdud toodangu ja loomade eest saadud laekumine kirjendiga:

Deebet - konto "Kassa" või konto "Erikontod ja akreditiivid", allkonto "Jooksev konto arveldusteks kolhoosnikutega realiseerimiseks võetud põllumajandussaaduste ja loomade eest".

Kreedit - konto "Kolhoosnikute põllumajandussaaduste ja loomade realiseerimine".

Juhul kui rahalised vahendid kohe ei laeku, kirjendatakse müüdud toodangu ja loomade eest arvestatud summad konto "Arveldused muude organisatsioonidega" deebetisse.

Kolhoosnikutele raha väljamaksmine realiseeritud põllumajandussaaduste ja loomade eest kajastatakse raamatupidamises kirjendiga:

Deebet - konto "Arveldused mitmesuguste isikutega", allkonto "Arveldused kolhoosnikutega ja teiste isikutega"

Kreedit - konto "Kassa".

Kulud, mis on seotud kolhoosnikutelt kolhoosi kaudu müümiseks võetud toodangu ja loomade realiseerimisega, kirjendatakse konto "Kolhoosnikute põllumajandussaaduste ja loomade realiseerimine" deebetisse. Aasta lõpul tuuakse sellel kontol välja saldo, mis kirjendatakse kontole "Kasumid ja kahjumid".

Kolhoosnikute põllumajandussaaduste ja loomade realiseerimise analüütiline arvestus toimub toodangu realiseerimise arvestuse raamatus, kus realiseeritavate saaduste ja loomade igale liigile avatakse eraldi analüütiline konto.

3. Tööde ja teenuste realiseerimise arvestus

Sovhoosid ja kolhoosid teevad töid väljapoole ning osutavad teenuseid mitmesugustele organisatsioonidele ja isikutele. Niisuguste tööde ja teenuste hulka kuuluvad: veoste transportimine, mitmesugustele organisatsioonidele ja isikutele tehtud remonditööd (põllumajandusmasinate ja -riistade, hoonete, ehitiste jms. remont), jahvatamiseks toodud vilja töötlemine sovhoosi või kolhoosi veskites jne.

Nimetatud tööde ja teenustega seotud tegelikke kulusid arvestatakse tööstusliku ja abitootmise kontode deebetis ning seda on käsitletud V peatükis.

Täidetud tööd ja teenused annab sovhoos või kolhoos üle ning tellija võtab vastu lepinguliste hindade järgi. Vastuvõetud tööde kohta kirjutatakse välja arved ning esitatakse tellijale tasumiseks.

Väljapoole tehtud tööde ning organisatsioonidele ja üksikisikutele osutatud teenuste arvestus toimub analoogiliselt toodangu realiseerimise arvestusega kontol "Realiseerimine" (kolhoosides "Toodangu ja teenuste realiseerimine"). Deebetisse kirjendatakse täidetud tööde ja osutatud teenuste maksumus omahinnas ning kreeditisse laekumised tööde ja teenuste eest.

Tööde ja teenuste maksumuse kandmisel konto "Realiseerimine" ("Toodangu ja teenuste realiseerimine") deebetisse krediteeritakse kontosid "Abitootmine" (kolhoosides "Abi- ja teenindav tootmine") või "Tööstuslik tootmine" (kolhoosides "Tööstuslikud ettevõtted ja muud tootmisharud") olenevalt tehtud tööde ja osutatud teenuste iseloomust.

Aasta jooksul kirjendatakse tööde ja teenuste maksumus kontole "Realiseerimine" ("Toodangu ja teenuste realiseerimine") põhiliselt plaanilises omahinnas. Aasta lõpul see aga korrigeeritakse tegeliku omahinnani.

Sovhoosides abi- ja teenindavate tootmiste (elavveojõud, autotransport, remonditöökojad jms.) arvele majandi üldkulusid ei kanta, kuid väljapoole tehtud abi- ja teenindavate tootmiste tööde ja teenuste maksumusse tuleb lülitada ka majandi üldkulusid proportsionaalselt nende tööde ja

teenuste omahinna hulgas arvestatud töötasu summale. Selleks koostab raamatupidamine aasta lõpul arvestuse, mille alusel tehakse kirjend:

Deebet - konto "Realiseerimine"

Kreedit - konto "Majandi üldkulud".

Konto "Realiseerimine" ("Toodangu ja teenuste realiseerimine") kreedit korrespondeerib tehtud tööde ja osutatud teenuste puhul samade kontodega nagu toodangu realiseerimise korral.

Tööde ja teenuste realiseerimise arvestamiseks avatakse analüütilised kontod tööde ja teenuste liikide järgi: autotranspordi tööd väljapoole, elavveojõu tööd väljapoole, traktorite tööd väljapoole, elektrienergia väljastamine, remonditöökodade tööd, teiste organisatsioonide ja üksikisikute teravilja töötlemine jne. Seejuures tuleb eraldi arvestada varumisorganisatsioonide poolt hüvitatavaid toodangu realiseerimiskulusid, milleks analüütilised kontod avatakse realiseeritud toodangu liikide järgi.

Aasta lõpul tehtud tööde ja osutatud teenuste analüütilised kontod suletakse nende operatsioonide osas saadud kasumite ja kahjumite kirjendamisega kontole "Kasumid ja kahjumid". Selle tagajärjel konto "Realiseerimine" ("Toodangu ja teenuste realiseerimine") sulgub täielikult ning lõppbilansis ei esine.

VII p e a t ü k k

RAHALISTE VAHENDITE, ARVELDUS- JA KREDIIDI-OPERATSIOONIDE ARVESTUS

Majandusliku tegevuse käigus tekivad sovhoosidel ja kolhoosidel vastastikused arveldussuhted mitmesuguste ettevõtete, organisatsioonide, asutuste ja üksikisikutega.

Arvelduste arvestuse organiseerimisel tuleb juhinduda kehtivast seadusandlusest. Ettevõtete, organisatsioonide ja asutuste vahelised arveldused teostatakse üldreeglina sularahata Riigipanga asutuste kaudu. Sularahas toimuvad nad ainult sellisel juhul, kui maksete summa on väiksem sularahata arvelduste jaoks kehtestatud määrast. Ettevõtete ja üksikisikute vaheliste arvelduste puhul toimuvad maksed põhiliselt sularahas.

Rahaliste vahendite, arveldus- ja krediidioperatsioonide arvestuse peaülesanneteks põllumajandusettevõtetes on rahaliste vahendite säilivuse ja õige kasutamise tagamine, arvelduste eeskirjadest kinnipidamise kontrollimine ning krediteerimise korras saadud summade tagastamise õigeaegsuse jälgimine.

1. Kassaoperatsioonide arvestus

Sularaha kassas hoidmise, kulutamise ja arvestuse kord on riiklike ettevõtete (sealhulgas ka sovhooside) osas kehtestatud "Ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide kassaoperatsioonide teostamise määrustikuga", mis on kinnitatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt. Kolhooside osas on kassaoperatsioonide teostamise eeskirjad kehtestatud liiduvabariikide ministrite nõukogude poolt.

Vastavalt eeskirjadele peavad põllumajandusettevõtted hoidma oma rahalisi vahendeid Riigipangas. Ettevõtte kassas võib hoida ainult väiksema summa sularaha, mis on määratud kiireteks jooksvateks vajadusteks. Kassas hoitava sularaha jäägi ülemmäära (limiidi) kehtestavad sovhoosidele Riigipanga asutused. Kolhoosides määratakse see kindlaks juhatuse poolt kooskõlastatult kolhoosi teenindava Riigipanga asutusega. Kõik rahasummad, mis ületavad kassas hoitava sularaha kehtestatud ülemmäära, on ettevõtted kohustatud sisse maksma Riigipanka oma kontodele kandmiseks.

Põllumajandusettevõtetel on õigus hoida oma kassades üle kindlaksmääratud limiitide sularaha ainult töötasude ja stipendiumide väljamaksmiseks kolme päeva (kolhoosides viie päeva) kestel, arvates selle raha saamisest pangast. Selle tähtaja jooksul nimetatud otstarbeks kasutamata jäänud rahalised vahendid tagastatakse panka.

Kassaoperatsioone teostab kassapidaja, kes on materiaalselt vastutav tema poolt vastuvõetud väärtuste säilivuse eest. Selleks annab kassapidaja tööle asumisel kirjaliku kohustuse materiaalse vastutuse kohta. Kassapidaja ei tohi oma tööülesannete täitmist usaldada teistele isikutele. Kassapidaja kohustusi ei või täita raamatupidajad ega teised arvestusalatöötajad, kellel on õigus kassadokumentidele alla kirjutamiseks või on seotud töötasu arvutamisega.

Kassas olev sularaha ja väärtpaberid hoitakse tulekindlates kappides, raudkastides või rauaga ülelöödud puitkastides, mis tööpäeva lõpul kassapidaja poolt lukustatakse ja lakipitseriga pitseeritakse. Kassas ei ole lubatud hoida ettevõttele mittekuuluvaid väärtusi.

Sovhoosides laekub sularaha kassasse põhilises osas arvelduskontolt, kolhoosides aga jooksvalt kontolt. Peale selle laekub kassasse raha üksikisikutelt neile müüdud toodangu või osutatud teenuste eest, kulutamata avansside jäägid aruandekohustuslikelt isikutelt jne.

Raha saamiseks arveldus- (jooksvalt) kontolt annab Riigipank sovhoosidele ja kolhoosidele tšekiraamatud. Nendes raamatutes on kõik tšekid eelnevalt nummerdatud, kusjuures igal tšekil näidatakse Riigipanga asutuse nimetus, arveldus-

(jooksva) konto number ja konto valdaja nimetus. Tšeki väljakirjutamisel tuleb pöördel tingimata näidata saadava summa otstarve (töötasudeks, pensionideks, majanduskuludeks jne.). See on vajalik NSV Liidu Riigipanga kassaplaani täitmise kontrollimiseks. Saadud raha tuleb kulutada ainult määratud otstarbeks. Tšekkidel ei ole lubatud mingisugused parandused.

Sularaha kassasse vastuvõtmine ja kassast väljamaksmine vormistatakse kassa sissetuleku- ja väljaminekuorderitega, mis koostatakse raamatupidamises. Kassaorderid tuleb täita tindiga ning nendel ei ole lubatud teha parandusi. Orderitel tuleb näidata, kellelt ja mille eest raha saadakse või kellele ja mis otstarbeks raha välja makstakse. Rublade summa märgitakse orderitele nii numbrite kui ka sõnadega, kuna kopikad ainult numbritega. Kassa väljaminekuorderitele kirjutavad alla ettevõtte juhataja ja pearaamatupidaja või nende poolt selleks volitatud isikud. Kassa sissetulekuorderitel peab olema ettevõtte pearaamatupidaja allkiri.

Vormistatud kassaorderid antakse kassapidajale täitmiseks, s. o. raha vastuvõtmiseks või väljaandmiseks. Kui raha laekub kassasse organisatsioonilt või üksikisikult, siis antakse maksjale tõendina pearaamatupidaja ja kassapidaja allkirjadega varustatud kviitung. Pangast raha kassasse toomisel kviitungit ei täideta.

Kassast raha väljamaksmisel näitab saaja kassa väljaminekuorderil saadud summa ning annab vastuvõtmise kohta allkirja. Kui toimub raha väljamaksmine volituse järgi, siis märgitakse kassa väljaminekuorderile andmed volituse kohta ning volitus lisandatakse orderile.

Raha saamist või väljamaksmist kinnitab kassapidaja oma allkirjaga igal orderil. Orderitele lisandatud dokumendid kustutatakse pealdisega (templiga) "Saadud või "Makstud".

Raha vastuvõtmine või väljamaksmine peab toimuma orderi koostamise päeval. Kui mingi põhjuse tõttu ei olnud orderi koostamise päeval võimalik raha vastu võtta või välja maksta, siis see order annulleeritakse. Erandiks on ainult töötasude väljamaksmine. Ettevõtte juhataja ja pearaamatu-

pidaja poolt allakirjutatud palgalehed antakse kassapidajale orderita. Töötasu makstakse välja sovhoosides kolme, kolhoosides viie päeva jooksul, kusjuures iga saaja annab lehel vastuvõtmise kohta allkirja. Pärast selle tähtaja lõppemist võtab kassapidaja kokku tegelikult väljamakstud summad ning raamatupidamises koostatakse nüüd kassa väljaminekuorder kogu väljamakstud summa kohta. Väljamaksmata jäänud summa tagastatakse panka.

Sularaha laekumise ja väljaandmise arvestamiseks on kassapidajal kassaraamat, mis peab eelnevalt olema nummerdatud, nööritud ja lakipitseriga pitseeritud. Kassaraamatu lehtede arv kinnitatakse ettevõtte juhataja ja pearaamatupidaja allkirjadega. Kassaraamatus kantakse iga kassaoperatsioon sisse eraldi reale, kusjuures näidatakse orderi number, kellelt raha saadud või kellele makstud ning summa. Kassaraamatus on keelatud kraapimised ja selgitavate märkustega varustamata parandused. Tehtud parandused kinnitatakse kassapidaja ja pearaamatupidaja või teda asendava isiku allkirjadega.

Kassaraamatut peetakse kahes eksemplaris läbi kopeerpaberi tindiga või keemilise pliiatsiga. Teised - ärarebitavad eksemplarid - on kassapidajale aruandeks. Lehtede esimesed eksemplarid jäävad kassaraamatusse. Iga päev pärast tööpäeva lõppu teeb kassapidaja kassaraamatus kokkuvõtted, toob välja raha jäägi kassas järgmiseks päevaks ja annab aruandena kassaraamatu ärarebitava lehe koos sissetuleku- ja väljaminekudokumentidega raamatupidamisse allkirja vastu kassaraamatus. Kui kassaoperatsioonide arv on kolhoosides väike, siis võib kassadokumente esitada raamatupidamisse iga kolme päeva järel.

Kassaraamatu pidamise õigsust kontrollib pearaamatupidaja, kelle juhised kassaraamatu pidamise kohta on kassapidajale kohustuslikud. Vähemalt üks kord kuus tuleb igas ettevõttes läbi viia ootamatu kassa revideerimine, mille tulemused vormistatakse aktiga.

Kassaoperatsioone arvestatakse raamatupidamises aktivakontol "Kassa". Raha laekumine kassasse kirjendatakse deebetisse, kusjuures korrespondeerivateks kontodeks on sõltuvalt raha laekumise allikast "Arvelduskonto" (sovhoosides)

ja "Jooksev konto Riigipangas" (kolhoosides), muud rahaliste vahendite kontod Riigipangas, realiseerimise kontod, arvelduste kontod jne. Konto "Kassa" kreeditisse kirjendatakse sularaha kulutamine, väljaandmine kassast. Sõltuvalt sellest, kuhu raha välja antakse või mis otstarbel kulutatakse, on korrespondeerivateks kontodeks materiaalsed kontod, tootmiskulude kontod, arvelduste kontod, rahaliste vahendite kontod Riigipangas jt. Kontol "Kassa" võib esineda ainult deebetsaldo.

2. Arveldus- (jooksval) kontol toimuvate operatsioonide arvestus

Rahaliste vahendite hoidmiseks ning arvelduste teostamiseks varumis-, varustus- ja muude organisatsioonidega on sovhoosidel Riigipangas arvelduskonto ning kolhoosidel jooksev konto. Üksikutel juhtudel võivad kolhoosid avada jooksva konto hoiukassas. Raha hoidmise eest Riigipangas arvestatakse sovhoosidele ja kolhoosidele 0,5% aastas.

Arveldus- (jooksvale) kontole laekuvad rahalised vahendid toodangu, tööde ja teenuste realiseerimisest, Riigipanga laenud, vabad rahalised vahendid kassast, muud laekumised põhitegevuse alal. Arveldus- (jooksvalt) kontolt toimuvad järgmised maksed: teistelt organisatsioonidelt ja ettevõtetelt saadud kaubaliste materiaalsete väärtuste ning osutatud teenuste eest tasumine, sularaha väljaandmine kassasse töötasudeks ja mitmesugusteks majanduskuludeks, riiklike kohustuste õiendamine, pangalaenude tagastamine, arvestatud amortisatsioonisummade ülekandmine ning muud majandusliku tegevusega seotud maksed. Kõik maksed arveldus- (jooksvalt) kontolt teostab pank vastavalt maksedokumentide laekumisele. Kui aga kontol ei ole küllaldaselt vahendeid kõigi laekunud dokumentide tasumiseks, siis peetakse kinni rangest maksete järjekorrast. Käesoleval ajal kehtib järgmine maksete järjestus:

E s i m e n e r ü h m - töötasu (kolhoosides ainult palgatud isikute töötasu) ja sellega võrdsustatud maksed (toetused ajutise töövõimetuse puhul, kahjutasu õnnetusjuhtumite puhul jt.), kaasa arvatud ka sotsiaalkindlustusmaks.

Pärast esimesse rühma kuuluvate summade tasumist tuleb tasuda riigimaksud ning muud maksed riigieelarvesse ja Riiklikule Kindlustusele. Töötasu maksmiseks vajaliku sularaha saamiseks peab ettevõte esitama pangale avalduse töötasu summa broneerimiseks arveldus- (jooksval) kontol. See avaldus esitatakse üks päev enne töötasu väljamaksmise tähtpäeva. Töötasu väljamaksmiseks vajalik summa broneeritakse arveldus- (jooksval) kontol viieks päevaks, arvates sellest päevast, millal kontole laekub vajalik summa. Kui selle aja jooksul ettevõte ei võta raha välja, siis pank tühistab broneerimisavalduse ja kasutab arveldus- (jooksva) konto jäägi teiste nõudmiste rahuldamiseks.

T e i n e r ü h m - maksed hankijatele kütuse, varuosade ja teiste kaubaliste materiaalsete väärtuste ning teenuste eest.

K o l m a s r ü h m - amortisatsioonieraldiste ning teiste kapitaalmahutusteks ja -remondiks määratud summade ülekandmine arveldus- (jooksvalt) kontolt.

N e l j a s r ü h m - pangalaenude tagastamine.

V i i e s r ü h m - kõik muud maksed.

Vahel võib tekkida olukord, et sovhoos (kolhoos) satub makseraskustesse, kuid tal on hädavajalik teha operatsioone arveldus- (jooksvalt) kontolt väljaspool kehtestatud maksete järjekorda. Niisugusel juhul jäetakse ettevõtte käsutusse nn. igapäevasteks hädavajalikeks kulutusteks kuni 5% (kolhoosides kuni 15%) laekumiste summast, mis broneeritakse kuni päeva lõpuni. See summa määratakse kindlaks eelmise kvartali keskmise päevase laekumise põhjal. Maksedokumentidel, mis kuuluvad tasumisele väljaspool järjekorda, peab ettevõte tegema märkuse "Hädavajalikud kulutused". Kui vahendid ei laeku kolhooside jooksvatele kontodele ühtlaselt, samuti kui kolhoosid asuvad pangast kaugel, võivad nad kasutada summasid hädavajalikeks kulutusteks 10 päeva normi piirides.

Arveldus- (jooksvale) kontole sissemaksmise ja sealt summade mahakandmise aluseks on tšekid, maksekorraldused, maksenõuded ja muud seaduses ning Riigipanga eeskirjades ettenähtud dokumendid.

Rahaliste vahendite liikumise kontrollimiseks Riigipangas olevatel kontodel saavad sovhoosid ja kolhoosid kokkulepitud tähtaegadel (kord kuus) Riigipangalt arveldus- (jooksva) konto väljavõtted. Neis väljavõtetes on näidatud kõik kontol toimunud operatsioonid. Kui operatsioonid on toimunud ilma sovhoosi või kolhoosi korralduseta, lisab Riigipank väljavõtetele vastavad tõendavad dokumendid. Arveldus- (jooksva) konto väljavõtteid tuleb kontrollida kohe pärast kättesaamist ja vigade või ebaõigete kirjendite avastamisel teatada nendest viivitamatult Riigipangale.

Iga kuu 1. kuupäevaks toob Riigipank välja arveldus- (jooksva) konto saldo ja teatab sellest sovhoosile (kolhoosile). Selle saldo õigsust peab sovhoos (kolhoos) kirjalikult kinnitama.

Arveldus- (jooksval) kontol olevate rahaliste vahendite liikumise arvestamiseks peetakse raamatupidamises aktivakontot "Arvelduskonto" (sovhoosides) või "Jooksev konto Riigipangas" (kolhoosides). Deebetisse kirjendatakse rahaliste vahendite laekumine arveldus- (jooksvale) kontole Riigipangas. Sõltuvalt sellest, kust raha laekus, võivad korrespondeerivateks olla konto "Kassa", arvelduste kontod, lühiajaliste pangalaenude kontod jt. Kreeditisse kirjendatakse ülekantud või pangast kassasse toodud summad. Sõltuvalt sellest, kuhu rahalised vahendid üle kanti või välja anti, võivad korrespondeerivateks olla arvelduste kontod, lühiajaliste pangalaenude kontod, muude rahaliste vahendite kontod Riigipangas, konto "Kassa" jne.

Kontodel "Arvelduskonto" ja "Jooksev konto Riigipangas" võib esineda ainult deebetsaldo ning see peab vastama Riigipanga väljavõtetele.

3. Erikontodel ja teistel pangakontodel toimuvate operatsioonide arvestus

Peale arveldus- (jooksva) konto on sovhoosidel (kolhoosidel) Riigipangas veel mitu kontot, millel arvestatakse sihtotstarbelisi rahalisi vahendeid.

Sovhoosides kuuluvad sihtotstarbeliste rahaliste vahen-

dite hulka majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondi vahendid, kapitaalremondiks määratud amortisatsioonifondi vahendid, akreditiivid ja veosekäibejärgsed erikontod ning limiteeritud tšekid.

Majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondi vahendeid hoitakse Riigipanga kapitaalmahutuste erikontol. Sellele kontole kannab sovhoos kasumieraldised, mis kuuluvad nimetatud fondi. Eraldamised majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondi eelmise aasta kasumist tuleb sisse maksta ühe kuu jooksul pärast aastaaruande ja kasumi jaotamise kinnitamist kõrgemalseisva organisatsiooni poolt. Selle fondi vahendeid võib kulutada kapitaalmahutusteks, kapitaalremondiks, karja formeerimiseks ja teisteks otstarveteks vastavalt fondi põhimäärusele.

Riigipangas kapitaalmahutuste erikontol hoitavate rahaliste vahendite arvestamiseks kasutatakse sovhoosi raamatupidamises aktivakontot "Kapitaalmahutuste erikonto". Konto deebetisse kirjendatakse panka erikontole kandmiseks sissemakstud summad, kusjuures krediteeritakse tavaliselt kontot "Arvelduskonto". Konto kreeditisse kantakse ärakasutatud summad (erikontolt tasutud tšekid ja maksekorraldused, avatud akreditiivid, fondi arvel tehtud kulutuste taastamine arvelduskontole jne.). Seejuures debiteeritakse kontosid "Arvelduskonto", "Kassa", "Muud pangakontod" jt., olenevalt vahendite kasutamisest. Kontol "Kapitaalmahutuste erikonto" arvestatakse ka kõiki teisi sovhoosi erivahendeid, mis on eraldatud kapitaalmahutusteks.

Kapitaalremondiks määratud amortisatsioonifondi vahendeid hoitakse Riigipangas kapitaalremondi erikontol. Siia kannab sovhoos kaks korda kuus arvelduskontolt üle põhivahendite kapitaalremondiks eraldatud amortisatsioonisummad. Sellel kontol hoitavaid rahalisi vahendeid arvestatakse sovhoosides peakonto "Muud pangakontod" allkontol "Kapitaalremondi erikonto pangas". Deebetisse kirjendatakse panka sissemakstud summad, kuna kreeditisse kantakse panga poolt sellelt kontolt kapitaalremondiks ja muudeks vajadusteks väljamakstud summad.

Teiste ettevõtete, asutuste ja organisatsioonidega

arvelduste teostamisel kasutavad sovhoosid akreditiive, veosekäibejärgseid erikontosid ja limiteeritud tšekiraamatute tšekke. Nendesse paigutatud rahalised vahendid kantakse sovhoosi arvelduskontolt maha ja deponeeritakse pangas spetsiaalsetel kontodel. Märgitud arveldusvormide rakendamise korda on käsitletud lähemalt järgmises alapeatükis. Akreditiividesse, veosekäibejärgsetele erikontodele ja limiteeritud tšekiraamatutesse paigutatud rahalisi vahendeid arvestatakse sovhoosi raamatupidamises peakonto "Muud pangakontod" allkontodel "Akreditiivid", "Erikontod" ja "Limiteeritud transporditšekid". Neid allkontosid debiteeritakse akreditiivide ja veosekäibejärgsete erikontode avamisel ning limiteeritud tšekiraamatute saamisel, krediteerides seejuures kontot "Arvelduskonto", kuna kreeditisse kantakse kasutatud summad ja jääkide tagastamine. Analüütiline arvestus toimub kontokorrentraamatus, kus avatakse eraldi analüütiline konto iga akreditiivi või veosekäibejärgse erikonto jaoks. Limiteeritud tšekiraamatute arvestamiseks avatakse üks üldine konto.

Kolhoosides on sihtotstarbelisteks rahalisteks vahenditeks kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fondi vahendid, kolhoosnikute avansseerimise fondi vahendid, akreditiivid ja limiteeritud tšekid, vahendid arvelduste kolhoosnikutega kolhoosi kaudu müümiseks võetud põllumajandussaaduste ja loomade eest.

Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fondi rahalisi vahendeid hoiavad kolhoosid Riigipangas kapitaalmahutuste kontol. Sellele kontole kannavad kolhoosid iga kuu jooksvalt kontolt ühe arvestatud amortisatsioonieraldiste summa, samuti eraldised jagamatu fondi täiendamiseks. Kapitaalmahutuste kontole kantakse veel laekumised põhivahendite likvideerimisest, kindlustushüvitused hävinud vara ja hukkunud loomade eest jne. Sellelt kontolt võib rahalisi vahendeid kulutada ehitustegevuseks, põhivahendite soetamiseks, maaparandustöödeks ja teisteks kapitaalmahutusteks ning kapitaalremondiks.

Kapitaalmahutuste kontol hoitavaid rahalisi vahendeid arvestatakse kolhoosi raamatupidamises peakontol "Kapitaalmahutuste rahaliste vahendite konto". Deebetisse kirjendatakse vahendite laekumine, kusjuures korrespondeerivateks on

kontod "Jooksev konto Riigipangas", "Kassa", "Arveldused muude organisatsioonidega", "Arveldused rahandusorganitega" jt. Kreeditisse kirjendatakse ülekantud ja väljaantud vahendid. Sel puhul on korrespondeerivateks kontod "Arveldused muude organisatsioonidega", "Erikontod ja akreditiivid", "Kassa", "Jooksev konto Riigipangas" ja "Laenud kapitaalmahutusteks".

Kolhoosnikute avansseerimise fondi rahalisi vahendeid hoiavad kolhoosid Riigipangas kolhoosnikute avansseerimise erikontol. Sellele kontole kantakse 25 protsenti rahalistest laekumistest, mis on tegelikult saadud ühismajapidamise kõikidest tootmisharudest, ja 50 protsenti varumisorganisatsioonidelt saadud avanssidest. Sellelt kontolt kulutatakse vahendeid ainult töötasuks.

Riigipangas kolhoosnikute avansseerimise erikontol olevate rahaliste vahendite arvestus toimub raamatupidamise peakonto "Erikontod ja akreditiivid" allkontol "Kolhoosnikute avansseerimise eri jooksev konto". Deebetisse kirjendatakse vahendite laekumine, kusjuures krediteeritakse kontosid "Arveldused muude organisatsioonidega" või "Jooksev konto Riigipangas". Kreeditisse kantakse ainult sularaha väljaandmine kolhoosi kassasse.

Vahendid arvelduste kolhoosnikutega kolhoosi kaudu müümiseks võetud põllumajandussaaduste ja loomade eest hoitakse Riigipangas selleks otstarbeks avataval jooksval kontol. Kontole laekuvad summad kolhoosnikute toodangu ja loomade realiseerimisest, kuna välja antakse rahalisi vahendeid ainult kolhoosnikutega arvelduste teostamiseks. Raamatupidamises arvestatakse neid rahalisi vahendeid peakonto "Erikontod ja akreditiivid" eraldi allkontol. Deebetisse kirjendatakse summade laekumine varumisorganisatsioonidelt, kreeditisse aga sularaha väljaandmine kassasse.

Kolhoosidel võib analoogiliselt sovhoosidega olla rahalisi vahendeid paigutatud akreditiividesse ja limiteeritud tšekiraamatutesse, et teostada arveldusi teiste ettevõtete, organisatsioonide ja asutustega. Neid rahalisi vahendeid arvestatakse peakonto "Erikontod ja akreditiivid" allkontol "Akreditiivid ja limiteeritud tšekid". Analüütiline arves-

tus toimub kontokorrentraamatus, kus igale akreditiivile ja limiteeritud tšekiraamatule avatakse eraldi konto.

4. Arvelduste vormid

Arveldused jagunevad teiselinnalisteks ehk mittekohalikeks ja samalinnalisteks ehk kohalikeks arveldusteks.

Teiselinnalisteks ehk mittekohalikeks nimetatakse arveldusi erinevates linnades või rajoonides asuvate ettevõtete, organisatsioonide ja asutuste vahel, keda teenindavad erinevad Riigipanga asutused. Kohalikeks ehk samalinnalisteks on arveldused ühes linnas või rajoonis asuvate ettevõtete, organisatsioonide ja asutuste vahel.

Teiselinnalistel ja kohalikel arveldustel on terve rida iseseisvaid vorme, millest käsitleme ainult põllumajandusettevõtetes kasutatavaid.

Teiselinnaliste arvelduste vormid. Teiselinnalised arveldused võivad toimuda aktseptivormis, akreditiivide ja veosekäibejärgsete erikontode abil ning ülekannetena.

A r v e l d u s t e a k t s e p t i v o r m (ehk inkasso) on teiselinnaliste arvelduste eelistatuimaks vormiks. Aktseptivormi puhul on arveldusdokumendiks arve-maksenõue, milles on ühendatud faktuurarve ja maksenõude rekvisiidid. Arve-maksenõude kirjutab välja hankija neljas eksemplaris ja esitab teda teenindavale pangaasutusele inkassoks (summa sissenõudmiseks). Arve-maksenõue tuleb täita kirjutusmasinal või selle puudumisel keemilise pliiatsiga läbi kopeerpaberi. Esimesel ja kolmandal eksemplaril peavad olema hankija allkirjad ning esimesel eksemplaril hankija pitsati jäljend. Kui lähetatud kaupade kogu loetelu ei ole võimalik mahutada arve-maksenõude plangile, siis kasutatakse viimast ainult maksenõude koostamiseks. Lähetatud kaupade kohta kirjutatakse sellisel puhul välja faktuurarved, mille numbrid tuleb näidata maksenõudes. Faktuurarvete üks eksemplar lisatakse maksenõude juurde. Arved-maksenõuded esitab hankija pangale üks kord päevas koos maksenõuete registriga, mis täidetakse kahes eksemplaris. Arve-maksenõude summa alammääraks on 25 rubla. Enne arve-maksenõude panka esitamist peab hankija

saatma maksjale lepinguga või hanke eritingimustega ettenähtud dokumendid ning näitama arvel-maksenõudel dokumentide ärasaatmise kuupäeva. Hankija peab arved-maksenõuded esitama panka hiljemalt ühe kuu jooksul pärast kaupade väljasaatmist või teenuste osutamist.

Hankija pank saadab arved-maksenõuded (3 eksemplari) maksja pangale, kes teatab maksjale saabunud maksenõuetest vastava registreerimisžurnaali operatsiooniruumi väljapanekuga või arvete-maksenõuete ühe eksemplari kätteandmisega. Kui kolme tööpäeva jooksul maksja ei teata maksenõude tasumisest keeldumist, siis loetakse maksenõue aktsepteerituks (õigeks tunnistatuks) ja selle summa kuulub tasumisele maksja arveldus- (jooksvalt) kontolt. Arvete-maksenõuete maksja panka saabumise päeva ei võeta aktsepti tähtaja arvutamisel arvesse. Maksjatele, kes asuvad neid teenindavast pangaasutusest kaugemal, võib maksenõuete aktsepteerimisel tähtaega pikendada Riigipanga osakonna juhataja loal kuni seitsme kalendripäevani.

Maksja võib maksenõude tasumisest (aktseptist) keelduda selle täie summa ulatuses või osaliselt.

Aktseptist täieliku keeldumise õigus on:

a) kui hankija esitab maksenõude tellimata kaubale või teenustele, mis ei ole lepingus ette nähtud;[1]

b) kui kaubad või teenused olid maksja poolt varem tasutud;

c) kui kaubad on ostja nõusolekuta hangitud ennetähtaegselt;

d) kui puuduvad kehtestatud korras kinnitatud või kooskõlastatud hinnad;

e) kui kaup on lähetatud valel aadressil või hankija on kauba teel oleku jooksul ümber adresseerinud.

Maksjal on aktseptist osalise keeldumise õigus, kui hankija:

a) ületas kindlaksmääratud hindu;

b) lähetas kaupa tellitust suuremas koguses;

---

[1] Juhul kui tellimata kaubad on ostja poolt vastuvõtuüleande dokumentide alusel vastu võetud, siis ei ole õigust aktseptist täielikult keelduda.

c) lähetas koos tellitud kaubaga ka tellimata kaupu;

d) tegi arveldusdokumentides aritmeetilise vea;

e) esitas maksenõude kaupadele või teenustele, mis olid varem osaliselt tasutud;

f) lülitas maksenõudesse ka ostjale üleandmata või väljasaatmata kaupade maksumuse.

Kauba mittekomplektsuse, mittestandardsuse ja halva kvaliteedi korral, samuti teistel kehtiva seadusandluse, hanke eritingimuste või lepinguga ettenähtud juhtudel on maksjal õigus nii täielikuks kui ka osaliseks aktseptist keeldumiseks. Mittekomplektsuse, mittestandardsuse ja halva kvaliteedi pärast aktseptist keeldumised peavad tuginema nõutavalt koostatud toodangu kvaliteedi järgi vastuvõtmise aktidele.

Põhjendamatu aktseptist keeldumine ei ole lubatud ning selle eest kannab maksja materiaalset vastutust.

Aktseptist keeldumise korral on maksja kohustatud teatama pangale ja hankijale keeldumise põhjuse. Pank ei võta keeldumist vastu, kui keeldumine ei ole motiveeritud või keeldumise põhjused on seadusega ja panga eeskirjadega vastuolus.

Maksenõude aktseptist keeldumise korral võtab ostja saadud veose oma vastutavale hoiule.

Aktsepteeritud maksenõuded tasutakse aktsepti tähtaja möödumisel. Juhul kui maksja kontol puuduvad vajalikud vahendid maksenõude tasumiseks, teatab maksja pank sellest hankija pangale. Tähtajaks tasumata maksenõuded omandavad täitedokumendi jõu ja tasutakse vahendite laekumisel maksja kontole vastavalt kehtestatud maksete järjestusele.

Tähtajaks tasumata maksenõude summalt arvestab pank ja nõuab maksjalt hankija kasuks sisse viivist 0,01% iga viivitatud päeva eest. Kui viivise summa on alla ühe rubla, siis seda sisse ei nõuta. Maksenõuetelt, mille summa on alla 50 rubla, viivist ei arvestata.

Teiselinnaliste arvelduste puhul, kui kaubad on ostja poolt vastuvõtu-üleande dokumendi alusel vastu võetud hankija või ostja asukohas, toimub maksenõuete tasumine järelaktsepti korras. See tähendab, et hankija maksenõuded tasutakse kohe pärast maksja panka saabumist. Maksjal on selli-

sel juhul õigus tagantjärele teatada aktseptist keeldumisest kolme tööpäeva jooksul pärast maksenõude maksja panka saabumist. Õigustatud keeldumise korral tagastab pank maksja kontol hankijale üleliigselt tasutud summa.

A k r e d i t i i v i d. Akreditiivide kasutamine likvideerib maksetega viivitamise võimaluse, sest tasumine toimub kohe pärast kaupade väljastamist. Akreditiiv on maksja panga käsk hankija pangale tasuda hankija arved lähetatud kaupade või osutatud teenuste kohta ostja akreditiivavalduses ettenähtud tingimustel.

Akreditiive kasutatakse peamiselt järgmistel juhtudel:

a) kui see arvelduste vorm on ette nähtud vastavale rahvamajandusharule valitsuse määruste ja korraldustega;

b) kui see arvelduste vorm on ette nähtud hankija ja ostja vahelise lepinguga või kokkuleppega;

c) kui kaupade vastuvõtmine ostja poolt peab toimuma hankija asukohas;

d) sanktsioonina korratute maksjate suhtes.

Akreditiivi võib avada nii omavahendite kui ka pangakrediitide arvel.

Akreditiivi avamiseks esitab ostja pangale akreditiivavalduse, milles tingimata näitab ära arvelduste tingimused (akreditiivi tähtaeg, hankija nimetus, arvete-registrite tasumise kord, kaupade või teenuste üldnimetus ja akreditiivi summa). Akreditiivi kehtivuse tähtajaks hankija pangas on kuni 25 päeva, kusjuures Riigipanga osakonna juhatajal on õigus seda pikendada 45 päevani. Akreditiivi avamise alammääraks on 100 rubla ning ühest akreditiivist võib arveldusi teostada ainult ühe hankijaga. Pärast akreditiivavalduse vastuvõtmist kannab ostja pank akreditiivi summa ostja kontolt või laenukontolt maha ning saadab hankija pangale akreditiivkorralduse telegraafi või posti teel. Postiakreditiivi avamiseks tuleb akreditiivavaldus esitada pangale viies eksemplaris, kuna telegraafiakreditiivi puhul piisab kolmest.

Hankija pank teostab akreditiivist väljamakseid hankija poolt esitatud arvete-registrite (kolmes eksemplaris) ja kaupade lähetamist tõendavate transpordidokumentide alusel. Seejuures peab pank hoolikalt kontrollima akreditiivi tingimus-

test kinnipidamist hankija poolt. Igakordse akreditiivist väljamakse alammääraks on 25 rubla, kusjuures sularaha välja ei anta. Tasutud arved-registrid ja teised dokumendid saadab hankija pank ostja pangale, kes annab need ostjale kätte allkirja vastu.

Ostjal on õigus kolme tööpäeva jooksul (arvates tasutud dokumentide kättesaamise päevast) keelduda arvete-registrite tasumisest, kui hankijale panga poolt vahendite väljamaksmisel on rikutud mõnda akreditiivi tingimust. Pärast keeldumise õigsuse kontrollimist taastab pank ostja kontol ebaõigesti väljamakstud summa ja saadab dokumendid hankija pangale. Viimane kannab selle summa maha hankija kontolt.

Akreditiiv suletakse ja kasutamata vahendite jääk tagastatakse ostja arveldus- (jooksvale) kontole: a) ettenähtud tähtaja möödumisel, b) akreditiivi kasutamata jäägi vähenemisel alla 25 rubla, c) ennetähtaegselt hankija või maksja korraldusel.

V e o s e k ä i b e j ä r g s e d e r i k o n t o d. Sellel arvelduste vormil on palju ühist akreditiividega ja seda kasutatakse juhul, kui hankija ja ostja vahel on pidevad arveldussuhted. Erikontost võib arveldusi teostada mitme teiselinnalise hankijaga. Veosekäibejärgse erikonto avamise alammääraks on 100 rubla, kusjuures seda võib edaspidi täiendada. Täiendamise alammääraks on samuti 100 rubla. Erikontost arvelduste teostamise puhul peab hankija asukohas viibima ostja volinik, kes aktsepteerib hankija poolt tasumiseks esitatud arved-registrid. Veosekäibejärgsete erikontode tähtaeg ei ole piiratud, ent kui ühe kuu jooksul ei ole erikontol toimunud vahendite liikumist, siis see suletakse. Erikontolt võib ostja volinikule välja anda sularaha ulatuses, mis on ette nähtud ostja poolt erikonto avamisel. Erikonto avamiseks esitab ostja pangale avalduse kahes või kolmes eksemplaris. Avalduse alusel kirjendab pank ostja arveldus- (jooksvalt) kontolt või laenukontolt maha avalduses märgitud summa ning kannab selle üle hankija panka, kus toimuvad arveldused juba ostja voliniku kontrolli all.

Ü l e k a n d e d. Ülekanded võivad toimuda Riigipanga kui ka Sideministeeriumi ettevõtete kaudu.

Pangaülekannete abil teostatakse järgmised arveldused:

a) maksed saadud kaupade ja osutatud teenuste eest;

b) kreditoorse võlgnevuse tasumine;

c) maksed faktuurimata hangete eest;

d) kvaliteedialaste reklamatsioonide, viiviste, trahvide ja leppetrahvide tasumine;

e) maksed riigieelarvesse, sotsiaalkindlustusmaksu ülekandmine jne.;

f) vahendite ülekandmine ettevõtte teiselinnalisele volinikule töötasu väljamaksmiseks ja teisteks vajadusteks.

Rahalised ülekanded üksikisikutele võivad toimuda ainult sideorganite kaudu.

Pangaülekannete alammääraks on üldreeglina 25 rubla (eelarvesse toimuvate maksete puhul 2 rubla 50 kopikat). Ülekanded alla 25 rubla tehakse harilikult sideorganite kaudu.

Ülekande teostamiseks panga kaudu esitab maksja pangale maksekorralduse, milles näitab ära summa, saaja nimetuse ja arvelduskonto numbri, saajat teenindava pangaasutuse nimetuse ning ülekande viisi (posti või telegraafi teel). Pank võib maksjalt nõuda tõendavate dokumentide (arved, reklamatsioonid jt.) esitamist ülekande otstarbe kontrollimiseks.

Ülekanded sideorganite kaudu üle 10 rubla suuruses summas tasutakse saatja maksekorraldustega, mis on eelnevalt panga poolt aktsepteeritud, s. o. niisuguste maksekorraldustega, mille summa on panga poolt juba maksja kontolt maha kantud. Ülekanded alla 10 rubla suuruses summas tasutakse üldreeglina sularahas.

Rahalised ülekanded ettevõtetele, asutustele ja organisatsioonidele ning nende volinikele, kellel on pangas arvelдus- või jooksvad kontod, kantakse saajate kontodele. Rahalised ülekanded saajatele, kellel ei ole pangas kontot, makstakse välja sularahas või kantakse nende jooksvatele kontodele hoiukassades.

Kohalike arvelduste vormid. Kohalike arvelduste põhilisteks vormideks on: arvelduste aktseptivorm, arveldused maksekorralduste ja arveldustšekkidega, arveldused limiteeritud tšekiraamatute tšekkidega, arveldused sularahas (kuni 100 rubla suuruses summas). Kohalikud arveldused kuni 10 rubla

suuruses summas toimuvad harilikult ainult sularahas, kusjuures Riigipanga kontori juhatajal on õigus seda summat suurendada 50 rublani.

A r v e l d u s t e a k t s e p t i v o r m i puhul esitab hankija pangale arved-maksenõuded kolmes või neljas eksemplaris koos registriga. Neli eksemplari tuleb esitada juhul, kui hankijat ja maksjat teenindavad erinevad samalinnalised pangaasutused. Pank tasub kohalike arvelduste puhul arved-maksenõuded järelaktsepti korras, s. o. kohe pärast nende panka esitamist, kusjuures maksjal on õigus kolme tööpäeva jooksul keelduda tagantjärele maksenõuete tasumisest. Kolhooside maksenõuded, samuti maksenõuded kolhooside nimele tasutakse eelaktsepti korras. Siis on aktsepti tähtajaks kaks tööpäeva (kaugemalasuvatel ettevõtetel Riigipanga osakonna juhataja loal kuni seitse kalendripäeva) ning alles selle möödumisel kannab pank maksenõude summa maksja kontolt maha. Muus osas on tingimused analoogilised teiselinnaliste arveldustega.

A r v e l d u s e d m a k s e k o r r a l d u s t e j a a r v e l d u s t š e k k i d e g a toimuvad alates 10 rublast.

Maksja võib maksekorralduse pangale esitada enne või pärast kaupade kättesaamist. Maksekorraldus kirjutatakse välja kolmes eksemplaris. Kui aga maksjat ja hankijat teenindavad erinevad samalinnalised pangaasutused, siis tuleb maksekorraldus esitada pangale neljas eksemplaris. Maksekorralduses on tingimata vaja näidata, mille eest toimub tasumine. Pangale võib maksekorralduse esitada kümne päeva jooksul pärast selle väljakirjutamist.

Maksekorraldused, millega tasutakse kättesaadud kaupade eest, kustutatakse kreditoorset võlgnevust, tasutakse trahve, viiviseid ja leppetrahve, võtab pank vastu ka siis, kui maksja kontol puuduvad vajalikud vahendid makse teostamiseks. Sellisel juhul võetakse maksekorraldused panga poolt järjekorda ja tasutakse viivise arvestamisega võrdsetel alustel tähtajaks tasumata maksenõuetega.

Ettemaksu korral kaupade eest (kaubad saab ostja kätte pärast tasumist) võetakse maksekorraldused vastu ainult ju-

hul, kui maksja kontol on küllaldaselt vahendeid makse teostamiseks. Siis on maksjal õigus saada pangalt kinnitus hankija kontole vahendite ülekandmise kohta. Selleks märgitakse pangas maksekorralduse ühele eksemplarile täitmise kuupäev, mis kinnitatakse allkirja ja panga vapipitsati jäljendiga. Märgitud eksemplari annab pank maksjale, kes esitab selle kaupade kättesaamiseks hankijale.

Arveldustšekke kasutatakse teenuste ja kaupade eest tasumisel. Arveldustšeki kirjutab välja maksja ja annab selle hankijale kaupade vastuvõtmisel. Hankija peab esitama arveldustšeki pangale 10 päeva jooksul pärast selle väljakirjutamist. Pank võtab arveldustšeki vastu ainult siis, kui maksja kontol on makse teostamiseks vajalikud vahendid olemas.

A r v e l d u s i l i m i t e e r i t u d t š e k i r a a m a t u t š e k k i d e g a kasutatakse pidevate arvelduste korral transpordiorganisatsioonidega veoste transportimise eest tasumiseks. Riigipanga osakonna juhataja loal võib seda arvelduste vormi kasutada ka kaupade ja teenuste eest tasumisel. Tšekiraamatu limiit tähistab üldist summat, mille ulatuses võib tšekiraamatu omanik limiteeritud tšekke välja kirjutada.

Limiteeritud tšekiraamatu saamiseks esitab ettevõte pangale avalduse - korralduse kolmes eksemplaris, milles näitab ära limiidi summa. Tšekiraamatu limiidi alammääraks on 100 rubla, kusjuures kasutamata tšekkide puhul võib ühe tšekiraamatu limiiti täiendada kuni neli korda. Tšekiraamatu kehtivuse tähtajaks on 6 kuud. Limiteeritud tšekiraamatu väljaandmisel põllumajandusettevõttele kannab pank limiidi summa tema kontolt maha ja deponeerib selle spetsiaalsel kontol.

Ühest ja samast tšekiraamatust võib tšekke välja anda mitmele samalinnalisele hankijale, veoste transportimise eest tasumisel aga ühe transpordiliigi organisatsioonidele. Ühe tšeki alammääraks on 10 rubla kaupade ja teenuste eest tasumisel ning 5 rubla arvelduste puhul transpordiorganisatsioonidega. Tšeki väljakirjutamisel peab maksja (transpordiorganisatsioonidega toimuvate arvelduste korral saaja) märkima kontsule kasutamata limiidi jäägi ja kinnitama seda oma allkirjaga. Ühe tšekiga võib tasuda mitut faktuurarvet. Saaja

esitab limiteeritud tšekid tasumiseks pangale koos registriga (kahes eksemplaris) ning pank kannab tšekkidel näidatud summa tema arvelduskontole.

5. Arveldused aruandekohustuslike isikutega

Aruandekohustuslikeks isikuteks nimetatakse ettevõtte töötajaid, kes on saanud teatud kuludeks rahalist avanssi ja peavad saadud summa kulutamise kohta aru andma.

Aruandekohustuslikele isikutele antakse rahalist avanssi komandeerimiskuludeks, mitmesuguste materjalide soetamiseks, administratiiv- ja majanduskuludeks, operatsioonilisteks kuludeks ja mitmesuguste ühekordsete ülesannete täitmiseks, kui ei ole võimalik teostada sularahata arveldusi või tasuda kulusid vahetult kassast. Aruandelisi summasid (avansse) ei või anda antud ettevõttes mittetöötavatele isikutele.

Avanssi antakse minimaalsel määral, ainult selle summa piires, mis on vajalik antud ülesande täitmiseks. Komandeerimiskuludeks antava avansi summa määratakse kindlaks komandeerimise kestuse, sõiduraha ning seaduses ettenähtud päeva- ja ööbimisraha suuruse järgi.

Avanss antakse välja kassast aruandekohustusliku isiku avalduse või kassa väljaminekuorderi põhjal. Mõlemal juhul peab dokumendil olema direktori (esimehe) nõusolek ja pearaamatupidaja allkiri. Aruandekohustuslik isik võib saadud avanssi kulutada ainult nendeks otstarveteks, milleks see välja anti. Aruandeliste summade edasiandmine ühelt isikult teisele on keelatud. Uut avanssi võib aruandekohustuslikule isikule välja anda ainult tingimusel, et talle varem väljaantud avansi kohta on esitatud täielik aruanne. Kasutamata jäänud avansisummad tuleb kohe pärast ülesande täitmist või komandeeringult tagasisaabumist tagastada ettevõtte kassasse.

Aruandekohustuslikud isikud peavad kindlaksmääratud tähtaegadeks esitama ettevõtte juhatajale saadud summade sihipärase kasutamise kohta avansiaruanded koos aruandes näidatud summade kulutamise õigsust tõendavate dokumentidega. Komandeerimiskulude puhul tuleb avansiaruanne esitada kolme päe-

va jooksul pärast komandeeringult tagasisaabumist. Avansiaruandeu majanduslike ja operatsiooniliste kulude kohta peavad aruandekohustuslikud isikud esitama hiljemalt 10 päeva jooksul, arvates avansi saamisest.

Esitatud avansiaruandeid ja nendele lisatud dokumente kontrollitakse raamatupidamises nii vormistamise kui ka sisulisest küljest (kulude otstarbekuse ja vajaduse ning sihitusele vastavuse seisukohast). Avansiaruande kontrollimise kohta teeb pearaamatupidaja või tema asetäitja oma pealdise ja märgib kinnitamisele kuuluva summa suuruse. Raamatupidamise kirjendid kulutuste kohta tehakse alles pärast seda, kui aruande on kinnitanud direktor (esimees).

Isikud, kes kindlaksmääratud tähtaegadeks ei ole esitanud avansside kulutamise kohta aruandeid ja tõestavaid dokumente ega ole tagastanud kulutamata jäänud summasid, tuleb võtta distsiplinaarsele ning vajaduse korral - kriminaalvastutusele. Ettevõtte juhtkonnal on õigus pidada töötajate töötasust ettenähtud korras kinni nende poolt tagastamata summad.

Kõiki aruandekohustuslike isikutega toimuvaid arveldusi arvestatakse sovhoosides ja kolhoosides peakontol "Arveldused aruandekohustuslike isikutega". Deebetisse kirjendatakse väljaantud rahalised avansid, kusjuures krediteeritakse kontot "Kassa". Kreeditisse kantakse tehtud kulutused avansiaruande põhjal ning kassasse makstud kasutamata jäänud summad. Korrespondeeritavateks on konto "Kassa" (kasutamata jääägi tagastamise korral), konto "Majandi üldkulud" (komandeerimiskulude puhul), materiaalsed kontod (vastavate vahendite soetamisega seotud kulude puhul), tootmiskulude kontod jne. Analüütiline arvestus toimub kontokorrentraamatus. Igale aruandekohustuslikule isikule avatakse eraldi analüütiline konto.

6. Ettevõtete, asutuste, organisatsioonide ja üksikisikutega toimuvate arvelduste arvestus

A r v e l d u s e d r a h a n d u s o r g a n i t e g a. Sovhooside ja kolhooside arveldused rahandusorganitega on seotud maksetega riigieelarvesse.

Sovhoosides on riigieelarvesse toimuvate maksete põhiliseks vormiks kasumieraldised vastavalt sovhoosi tulude ja kulude kinnitatud bilansile. Kasumieraldised maksab sovhoos riigieelarvesse järgmistel tähtaegadel: esimesel poolaastal kord kvartalis (27. märtsil ja 27. juunil), teisel poolaastal kord kuus (iga kuu 27. kuupäeval). Riigieelarvesse sissemakstavate kasumieraldiste suurus määratakse kõrgemalseisvate organisatsioonide poolt. Peale kasumieraldiste kannavad sovhoosid riigieelarvesse veel tööliste ja teenistujate töötasudelt kinnipeetavad maksud ning mõningad teised maksed.

Kolhoosides on põhiliseks makseks riigieelarvesse tulumaks, mille suuruseks on 12,5 protsenti maksustatava tulu summast. Tulumaksu üldsummast on kolhoosid kohustatud tasuma: 15. märtsiks avansina 15 protsenti eelmise aasta maksusummast, 15. juuniks 25 protsenti jooksva aasta maksust (arvesse võttes tasutud avanssi), 15. septembriks 30 protsenti ja 1. detsembriks 45 protsenti jooksva aasta maksusummast. Liiduvabariikide ministrite nõukogul on õigus neid tähtaegu lühendada või pikendada kuni ühe kuu võrra ning kehtestada rajoonidele ja erandina ka üksikutele kolhoosidele diferentseeritud tulumaksu määrad.

Tulumaksu õige arvestamise ja õigeaegse tasumise eest on vastutav kolhoosi juhatus. Igal aastal hiljemalt 1. märtsiks peab kolhoos esitama rajooni rahandusosakonnale kõik arvestused tulumaksu osas. Nende ebaõige koostamise või esitamisega hilinemise korral võib rajooni rahandusosakond kolhoosi esimeest ja raamatupidajat trahvida kuni 5 rubla suuruse summaga.

Kolhoosid tasuvad tulumaksu esmajärjekorras. Kui kolhoos kehtestatud tähtajaks ei tasu ettenähtud maksusummat, siis rahandusosakonna spetsiaalse käsundi põhjal kannab Riigipank selle summa vaieldamatus korras kolhoosi jooksvalt kontolt maha, kusjuures arvestatakse viivist 0,05% iga viivitatud päeva eest.

Arveldusi rahandusorganitega riigieelarvesse toimuvate maksete alal arvestatakse kontol "Arveldused eelarvega" sovhoosides ja kontol "Arveldused rahandusorganitega" kolhoosides. Kreeditisse kirjendatakse riigieelarvesse maksmisele

kuuluvad summad ning deebetisse nende tasumine. Konto "Arveldused eelarvega" deebet korrespondeerib kontoga "Arvelduskonto" ning kreedit kontodega "Eemaldatud vahendid" (kasumieraldiste osas), "Arveldused tööliste ja teenistujatega" (töötasudelt kinnipeetavate maksude osas), "Majandi üldkulud" (riigieelarvesse kandmisele kuuluvate administratiiv- ja majanduskulude osas), "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" (mahakantud aegunud kreditoorse võlgnevuse osas). Konto "Arveldused rahandusorganitega" deebet korrespondeerib kontoga "Jooksev konto Riigipangas" ning kreedit kontodega "Tulumaks" (kolhoosi tulumaksu osas) ja "Arveldused töötasu alal" (palgatud isikute töötasult kinnipeetavate maksude osas). Rahandusorganitega toimuvate arvelduste analüütiliseks arvestuseks avatakse eraldi kontod iga arvelduse liigi kohta.

Kolhoosides (erinevalt sovhoosidest) toimuvad arveldused ka Riikliku Kindlustuse organitega kohustusliku ja vabatahtliku kindlustuse alal. Kohustuslikule kindlustamisele kuuluvad kolhoosides ehitised, inventar, seadmed, toodang, tooraine, materjalid, põllumajanduskultuuride külvid, puukoolid, marja- ja viljapuuaedade saak, kuue kuu vanuseks saanud produktiivloomad ning üle aasta vanused tööloomad. Vabatahtlikku kindlustust on võimalik rakendada kolhoosi kogu vara osas, mis kohustusliku kindlustuse korras on kindlustatud mittetäielikus maksumuses või hoopis kindlustamata. Vabatahtlik kindlustamine võimaldab kolhoosidel loodusõnnetuste läbi tekkinud kahjude hüvitamisel saada suuremaid summasid.

Kindlustusmaksed arvutatakse seadusega kehtestatud määrade alusel. Kindlustusmaksete tasumine toimub liiduvabariikide ministrite nõukogude poolt kindlaksmääratud tähtaegadel. Eesti NSV-s kehtivad kohustusliku kindlustuse puhul järgmised tähtajad: 15. juuliks tuleb tasuda 30 protsenti, 1. septembriks 30 protsenti ja 1. novembriks 40 protsenti kindlustusmaksetest. Vabatahtliku kindlustuse puhul sõltuvad kindlustusmaksete tasumise tähtajad kindlustatavate objektide liigist.

Riikliku Kindlustuse organitega toimuvaid arveldusi arvestatakse kontol "Arveldused rahandusorganitega". Arvestatud kindlustusmaksete summad kirjendatakse selle konto kree-

ditisse (debiteerides tootmiskulude kontosid) ja nende tasumine deebetisse (krediteerides kontot "Jooksev konto Riigipangas"). Kindlustatud varade hävimisel loodusõnnetuste tõttu saavad kolhoosid Riikliku Kindlustuse organeilt kindlustushüvitusi. Nende kirjendamine toimub raamatupidamises järgmiselt.

1. Kindlustushüvituste arvestamine:
   Deebet - konto "Arveldused rahandusorganitega"
   Kreedit - konto "Põhivahendite väljalangemine" (põhivahendite hävimise korral)
   Kreedit - konto "Kasumid ja kahjumid" (külvide, noorloomade ja teiste käibevahendite hävimisel).
2. Kindlustushüvituste ülekandmine kolhoosile:
   Deebet - konto "Kapitaalmahutuste rahaliste vahendite konto"(kindlustushüvitused hävinud põhivahendite eest).
   Deebet - konto "Jooksev konto Riigipangas" (kindlustushüvitused hävinud külvide, noorloomade ja teiste käibevahendite eest)
   Kreedit - konto "Arveldused rahandusorganitega".

A r v e l d u s e d d e e b i t o r i d e j a k r e e d i t o r i d e g a. Arveldusi hankijate, ostjate ja muude ettevõtete, asutuste ning organisatsioonidega, samuti ka üksikisikutega arvestatakse sovhoosides kontol "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega". Kolhoosides arvestatakse arveldusi ettevõtete, asutuste ja organisatsioonidega kontol "Arveldused muude organisatsioonidega" ning arveldusi üksikisikutega kontol "Arveldused mitmesuguste isikutega". Need on aktiva-passivakontod ja seetõttu on neil kaks saldot. Deebetsaldo näitab debitoorse võlgnevuse summat, s. o. mitmesuguste organisatsioonide ja isikute võlga sovhoosile või kolhoosile. Kreeditsaldo kajastab kreditoorse võlgnevuse summat, s. o. sovhoosi (kolhoosi) võlga mitmesugustele organisatsioonidele ja isikutele. Debitoorse võlgnevuse tekkimine ja suurenemine kirjendatakse deebetisse ning tasumine kreeditisse. Kreditoorse võlgnevuse osas tehakse kirjendid vastupidi. Analüütiline arvestus toimub kontokorrentraamatus. Igale deebitorile ja kreeditorile avatakse eraldi

isikukonto. Nendes isikukontodes tuleb näidata deebitori ja kreeditori täielik nimetus, täpne aadress, arveldus- või jooksva konto number, Riigipanga osakonna nimetus jms.

Raamatupidamine on kohustatud süstemaatiliselt jälgima arveldusdistsipliinist kinnipidamist, võttes tarvitusele abinõud debitoorse võlgnevuse õigeaegseks sissenõudmiseks ja kreeditoridele kuuluvate summade tasumiseks. Arvelduste arvestuse andmete täpsustamiseks on vaja perioodiliselt kontrollida arvelduste seisukorda kõigi deebitoride ja kreeditoridega. Seda tehakse arvelduste inventeerimise teel. Nimelt peavad kreeditorid saatma väljavõtted isikukontodest deebitoridele ning viimased on kohustatud väljavõtete saamisel kinnitama võlgnevuse jääki või teatama oma vastuväiteid.

Juhul kui debitoorset võlgnevust ei ole võimalik Riigipanga kaudu inkasseerida või võlgnik põhjendamatult keeldub tasumisest, on vaja esitada hagi võla sissenõudmiseks sundkorras. Tuleb silmas pidada, et teatud aja jooksul hagi aegub. Nii on riiklike ettevõtete, kolhooside, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vahelistes vaidlustes hagi aegumistähtajaks üks aasta, vaidlustes üksikisikutega kolm aastat jne. Kui hagi aegumistähtaeg on möödunud, siis kaotab ettevõte õiguse esitada hagi võla sundsissenõudmiseks rahvakohtu või arbitraaži kaudu. Seega aegumistähtaegade möödalaskmises süüdi olevad isikud tekitavad ettevõttele materiaalset kahju ja nad tuleb võtta distsiplinaarvastutusele, vajalikel juhtudel aga kriminaalvastutusele.

Aegunud debitoorse võlgnevuse summad kirjendatakse kahjumisse. See toimub kolhoosides üldkoosoleku otsusel, sovhoosides aga direktori loal, teatades sellest 10 päeva jooksul kõrgemalseisvale organisatsioonile. Samuti kantakse kahjumisse kohtu poolt väljamõistetud võlad, mida ei ole võimalik sisse nõuda kostja maksejõuetuse tõttu. See peab olema tõendatud rahvakohtuniku poolt kinnitatud aktiga. Võlgnike maksejõuetuse tõttu võlgade kahjumiks kandmine aga ei tähenda võlgnevuse täielikku kustutamist (annulleerimist). Deebitoride kontodelt mahakantud summad kuuluvad sovhoosides arvestamisele bilansijärelmisel kontol "Kahjumiks kantud maksevõimetute deebitoride võlad" 10 aasta kestel nende summade mahakandmise

momendist, selleks et jälgida nende sissenõudmise võimalust võlgnike varandusliku seisukorra muutumise puhul.

Aegunud kreditoorne võlgnevus kantakse kolhoosides kasumitesse. Sovhoosides kuuluvad aegunud kreditoorse võlgnevuse summad riigieelarve tuludesse kandmisele, kusjuures seda tuleb teha hiljemalt aegumistähtajale järgneva kuu 15. kuupäeval. Nende maksete eelarvesse ülekandmisega hilinemise korral võetakse viivist 0,05% iga viivitatud päeva eest.

A r v e l d u s e d v a r u m i s o r g a n i s a t s i o o n i d e g a. Arveldused varumisorganisatsioonidega põllumajandussaaduste kontraheerimise alal moodustavad sovhooside ja kolhooside arvelduste erirühma.

Varumisorganisatsioonidega põllumajandussaaduste ja toorainete riigile müügi alal toimuvate arvelduste kord on ette nähtud kontraheerimislepingutes. Sovhoosid ja kolhoosid ei esita põllumajandussaaduste üleandmisel varumisorganisatsioonidele tasumiseks mingisuguseid dokumente. Varumisorganisatsioonid on kohustatud väljastama vastuvõetud toodangu ja toorainete kohta kehtestatud vormikohase vastuvõtukviitungi ning tasuma sovhoosidele üleandmishindades ja kolhoosidele kokkuostuhindades. Tasumine toimub varumisorganisatsioonide poolt summade Riigipanga osakonda sovhoosi (kolhoosi) arveldus- (jooksvale) kontole ülekandmise teel. Varumisorganisatsioon peab ülekande tegema järgmisel päeval pärast põllumajandussaaduste ja toorainete vastuvõtmist, kuid mitte vähem kui üks kord 10 päeva jooksul. Tähtajaks mittetasumise korral maksab varumisorganisatsioon sovhoosile või kolhoosile viivist 0,01% iga viivitatud päeva eest. Tähtaja möödumisel üle 10 päeva viivist enam ei arvestata ning varumisorganisatsioon tasub sovhoosile või kolhoosile peale arvestatud viivise trahvi 1% ulatuses õigeaegselt tasumata jäänud summalt.

Varumisorganisatsioonidega toimuvaid arveldusi arvestatakse sovhoosides kontol "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" ning kolhoosides kontol "Arveldused muude organisatsioonidega". Analüütilised kontod avatakse eraldi iga varumisorganisatsiooni kohta.

Kolhoosid müüvad riigile suurema osa põllumajandustoodangust aasta teisel poolel, kuid põhilised kulutused selle toodangu tootmiseks tehakse esimesel poolaastal. Tootmiskulutuste katmiseks annavad varumisorganisatsioonid kolhoosidele rahalist avanssi, mille kasutamise eest protsenti ei võeta. Avansi suuruseks on 30% kontraheerimislepinguga kindlaksmääratud kontraheeritavate põllumajandussaaduste ja toorainete maksumusest. Avanssi antakse lepingus ettenähtud tähtaegadel ning 50% avansist kantakse kolhoosi jooksvale kontole ja 50% kolhoosnikute avansseerimise erikontole. Kolhoosidele väljaantud avansi kinnipidamine toimub kontraheerimislepingus ettenähtud korra kohaselt.

Arveldusi varumisorganisatsioonidega avansside alal arvestatakse kontol "Arveldused muude organisatsioonidega". Igale varumisorganisatsioonile avatakse isikukonto kõrval veel eraldi analüütiline konto avansi arvestamiseks.

7. Riigipanga lühiajaliste laenude arvestus

Normaalse tootmis- ja finantsilise tegevuse tagamiseks on põllumajandusettevõtetel vaja kasutada Riigipanga lühiajalist krediiti.

S o v h o o s i d e l e annab Riigipank lühiajalist krediiti taimekasvatuse ja loomakasvatuse hooajalisteks kulutusteks, kaubaliste materiaalsete väärtuste ülenormatiivseteks varudeks, abitootmisharude kuludeks, uue tehnika juurutamiseks ja tootmistehnoloogia parandamiseks, toodangu realiseerimisest saadavate sissetulekute hooajaliste kõrvalekaldumiste katmiseks, arveldusoperatsioonideks jt. otstarveteks.

Taimekasvatuse hooajalisteks kulutusteks antakse krediiti aasta esimesest päevast kuni saagi koristamiseni (külvieelseteks, külvi-, hooldus- ja koristustöödeks). Taimekasvatuses tehtud töid krediteeritakse nende plaaniliste otsekulude piires. Krediiti antakse ka traktorite, kombainide ja põllumajandusmasinate jooksva remondi kuludeks, samuti taimekasvatuse arvele langevate tootmise ja majandi üldkulude katteks. Laenude tagastamise tähtajad määratakse kooskõlas

toodangu realiseerimise plaaniliste tähtaegadega.

Loomakasvatuses antakse krediiti põhikarja ülalpidamise hooajalisteks kulutusteks, kulutatud söötade maksumuse hooajaliste kõrvalekaldumiste katmiseks, ülenormatiivsete noor- ja nuumloomade maksumuse katmiseks, jää varumise ning loomade suvelaagrite korrastamise kuludeks.

Laene materiaalsete väärtuste ülenormatiivseteks varudeks saavad sovhoosid mitmesuguste materjalide hooajaliste varude moodustamisel. Krediteerimise objektideks on siin söötade, kütuse ja määrdeainete, varuosade, remondimaterjalide, mineraalväetiste, taara ja muude materiaalsete väärtuste ülenormatiivsed jäägid. Laenude tagastamise tähtajad määratakse kooskõlas varude vähendamise plaaniga.

Laene tootmistehnoloogia parandamiseks ja uue tehnika juurutamiseks annab Riigipank juhul, kui need abinõud ei ole ette nähtud kapitaalmahutuste plaanis ega ole seotud objektide rekonstrueerimisega või uute ehitamisega. Need laenud antakse välja kaheaastase tähtajaga, kusjuures tagastamine peab toimuma krediteeritavate abinõude elluviimise tulemusena saadud kokkuhoiu arvel.

Abitootmisharude kulutusteks antakse krediiti samadel alustel kui põhitootmisharudelegi.

Toodangu realiseerimisest saadavate sissetulekute hooajaline kõrvalekaldumine tekib sellisel juhul, kui kahjumit andev toodang realiseeritakse enne kasumit andvat toodangut. Siis tekivad sovhoosis finantsilised raskused, sest kahjumit andva toodangu realiseerimisest saadavad laekumised ei kata selle toodangu tootmiskulusid. Riigipank annab krediiti realiseeritava toodangu plaanilise omahinna ja realiseerimishinna vahe ulatuses. Sovhoos tagastab laenu kasumit andva toodangu realiseerimise ajal.

Laene arveldusoperatsioonideks saavad sovhoosid üldistel alustel teiste sotsialistlike ettevõtetega. s. o. teelolevate arveldusdokumentide kindlustusel, akreditiivide ja veosekäibejärgsete erikontode avamiseks ning limiteeritud tšekiraamatute ostmiseks.

Teelolevate arveldusdokumentide kindlustusel saavad sovhoosid laenu arvelduste aktseptivormi korral. Siis Riigi-

pank krediteerib teiselinnalistele ostjatele lähetatud toodangu maksumust, mille kohta on esitatud panka maksenõuded inkassoks.

Akreditiivide ja veosekäibejärgsete erikontode avamiseks ning limiteeritud tšekiraamatute ostmiseks annab Riigipank laenu juhul, kui sovhoosi arvelduskontol vahendid puuduvad.

Sovhooside krediteerimiseks määratakse kõrgemalseisva organisatsiooni poolt igale sovhoosile kooskõlas Riigipanga krediidiplaaniga kvartalilimiit. Nende limiitide piires annab sovhoosi teenindav Riigipanga osakond välja laenud. Krediiti antakse sovhoosile tavaliselt üks kord kuus tootmise hooajaliste kulutuste ja materiaalsete väärtuste jääkide maksumuse teatiste alusel, mis koostatakse 1. kuupäeva seisuga ja esitatakse Riigipangale hiljemalt 7. kuupäevaks. Sovhooside nõudmisel on lubatud ka laenude väljaandmine 16. kuupäevaks koostatud teatiste põhjal.

K o l h o o s i d e l e annab Riigipank lühiajalist laenu järgmisteks tootmisvajadusteks: naftasaaduste ja kütuse soetamiseks, teostatud põllumajandus- ja muude tööde eest tasumiseks, masinate, tootmishoonete, seadmete, transpordivahendite, põllumajandusinventari, kasvuhoonete, lavade ja abiettevõtete jooksvaks remondiks vajalike varuosade ja materjalide ostmiseks, teiste ettevõtete poolt teostatud jooksva remondi eest tasumiseks, seemnete ja söötade soetamiseks, mineraalväetiste, väikeinventari ja mitmesuguste tootmiseks vajalike materjalide, taimekaitsevahendite ja medikamentide ostmiseks, abiettevõtetele tooraine ja materjalide ning mesilastele vaha ja suhkru soetamiseks, arvelduste tootmisvajadusteks kulutatud elektrienergia eest, noorja nuumloomade, tibude ja noorlindude soetamiseks, järgmise aasta saagi alla tehtavateks kulutusteks jne.

Lühiajalisi laene tootmisvajadusteks antakse kolhoosile tootmiskuludeks eraldatud limiidi summa ulatuses. Krediidi saamiseks esitab kolhoos Riigipanga osakonnale avaldusekohustuse, mille alusel pank avab kolhoosile laenukonto ning tasub sellelt hankijate maksenõuded ja kolhoosi maksekorraldused ostetud materiaalsete väärtuste või osutatud teenuste kohta.

Lühiajaliste laenude kasutamise eest tasub kolhoos 1%, viivislaenude (tähtajaks tasumata laenude) pealt aga 3% aastas.

Kolhoosid on kohustatud laene kasutama ainult määratud otstarbeks. Krediitide kui ka omavahendite kulutamine peab toimuma ranges vastavuses tootmis- ja finantsplaaniga. Vastupidisel juhul on Riigipanga osakonnal õigus vähendada krediidi suurust või ennetähtaegselt laen sisse nõuda. Uusi laene ei anna Riigipank välja juhul, kui kolhoosil on möödunud tähtajaga võlgnevus varem saadud krediitide ja nendelt arvestatud protsentide osas.

Ajutiste finantsiliste raskuste korral võib Riigipank kolhoosi taotlusel pikendada lühiajaliste laenude tasumise tähtaegu kuni 60 päeva võrra. Seejuures ei tohi laenu kasutamise üldine kestus ületada 12 kuud, üksikutel juhtudel 2 aastat.

Põhitegevuse vajadusteks saadud lühiajalisi laene arvestatakse sovhoosides kontol "Lühiajalised pangalaenud" ja kolhoosides kontol "Laenud tootmisvajadusteks". Nende kontode kreeditisse kirjendatakse saadud laenud korrespondeerivuses arveldus- (jooksva) kontoga laenu saamisel juba tehtud kulude katmiseks, arvelduste kontodega laenu saamisel võlgnevuse või hankijate ja tööettevõtjate arvete tasumiseks, kontoga "Muud pangakontod" (kolnoosides kontoga "Erikontod ja akreditiivid") laenu saamisel akreditiivide avamiseks ja limiteeritud tšekiraamatute soetamiseks. Deebetisse kirjendatakse laenu tasumine korrespondeerivuses arveldus- (jooksva) kontoga. Kirjendid laenukontodel tehakse Riigipanga väljavõtete alusel.

Analüütilist arvestust tuleb pidada laenuliikide lõikes, kusjuures eraldi tuleb arvestada veel tähtajaks tasumata laene ning pikendatud tähtajaga laene. Sovhoosides arvestatakse eraldi ka teelolevate arveldusdokumentide kindlustusel saadud laene.

VIII p e a t ü k k

FONDIDE MAJANDUSLIKU TEGEVUSE FINANTSILISTE TULEMUSTE NING EEMALDATUD VAHENDITE ARVESTUS

Põllumajandusettevõtetes on peamiseks omavahendite allikaks fondid. Sovhooside fondide moodustamise kord ja kasutamise iseloom erineb tunduvalt kolhooside fondidest. Seepärast on vaja kolhooside ja sovhooside fonde käsitleda eraldi.

1. Sovhooside fondid ja nende arvestus

Sovhoosides on tähtsaimaks vahendite allikaks p õ h i k i r j a f o n d. Ta näitab põhivahendite ja omakäibevahendite summat, mis on eraldatud üldriiklikest ressurssidest ja kinnistatud sovhoosile alaliseks kasutamiseks. Põhikirjafondi esialgne suurus määratakse kindlaks sovhoosi organiseerimisel.

Sovhoosi edasise tootmistegevuse käigus põhikirjafondi suurus pidevalt muutub, s. o. suureneb või väheneb. Põhikirjafondi suurendamiseks kirjendatakse: a) lõpetatud ning ekspluatatsiooni antud hoonete ja teiste kapitaalehituse objektide, ostetud põhivahendite, põhikarja üleviidud loomade jt. maksumus; b) tasuta saadud põhi- ja käibevahendite maksumus; c) inventeerimisel avastatud arvele võtmata põhivahendite maksumus; d) lõpetatud kapitaalremondi maksumus; e) finantseerimine riigieelarvest käibevahendite juurdekasvuks ja täiendamiseks; f) eelmise aasta kasumi liitmine käibevahendite juurdekasvuks jne.

Põhikirjafond väheneb: a) põhi- ja käibevahendite tasuta üleandmisel teistele ettevõtetele; b) põhivahendite likvideerimise korral, kaasa arvatud põhikarja loomade müük, väljapraakimine ja lõppemine; c) põhivahendite kulumi (amorti-

satsiooni) arvestamisel; d) liigsete käibevahendite äravõtmisel kõrgemalseisvate organisatsioonide poolt; e) eelmise aasta kahjumi mahakandmisel põhikirjafondi arvel jne.

Sovhoosi põhikirjafondi arvestamiseks on ette nähtud passivakonto "Põhikirjafond". Põhikirjafondi suurenemine kirjendatakse selle konto kreeditisse, kusjuures debiteeritavaks on kapitaalehituse objektide ekspluatatsiooni võtmisel, põhivahendite soetamisel, põhivahendite tasuta saamisel jne. konto "Põhivahendid".

Riigipanga kaudu käibevahendite juurdekasvuks või omakäibevahendite puudujäägi katteks saadud eelarvelise finantseerimise summad kantakse põhikirjafondi suurendamiseks nende summade saamisel. Seda tehakse järgmise kirjendiga:

Deebet - konto "Arvelduskonto"

Kreedit - konto "Põhikirjafond"

Riigieelarvelised assigneeringud omakäibevahendite puudujäägi katteks avatakse ühekordselt kõrgemalseisva organisatsiooni korraldusel selles riigipanga osakonnas, kus on sovhoosi arvelduskonto. Need assigneeringud kannab riigipank üle sovhoosi arvelduskontole. Assigneeringud omakäibevahendite juurdekasvuks avatakse igakuuliselt kõrgemalseisva organisatsiooni korraldusel kvartali direktiivse bilansi alusel ning kooskõlas aasta finantsplaaniga. Riigipanga osakond kannab ka neeo assigneeringud üle sovhoosi arvelduskontole. Riigipangalt saadud väljavõtete alusel teeb sovhoos ülaltoodud kirjendi.

Põhikirjafondi vähenemine kirjendatakse konto "Põhikirjafond" deebetisse, kusjuures korrespondeerivaks on peamiselt (põhivahendite tasuta üleandmisel, põhivahendite likvideerimisel jne.) konto "Põhivahendid". Põhivahendite likvideerimise korral arvestatakse konto "Põhikirjafond" deebetis veel likvideerimisega seotud kulusid ning kreeditis likvideerimisel laekunud materiaalseid väärtusi ja rahalisi vahendeid, kuid seda on põhjalikumalt käsitletud teises peatükis.

Konto "Põhikirjafond" deebetis kajastatakse arvestatud põhivahendite kulumi summa, kuna põhivahendite taastamine lõpetatud kapitaalremondi kulude summa ulatuses kirjendatakse konto kreeditisse. Korrespondeerivaks on mõlemal juhul konto

"Põhivahendite kulum".

Põhikirjafondi analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus kooskõlas põhikirjafondi liikumise kohta aastaaruandes ettenähtud nomenklatuuriga.

Sovhoosi töötajate materiaalse huvitatuse tõstmiseks põllumajandussaaduste tootmise suurendamisel moodustatakse erifondid: sovhoosifond, majapidamise tugevdamise ja laiendamise fond jt.

S o v h o o s i f o n d moodustatakse sovhoosides, kus täidetakse või ületatakse riigile antava ja müügikorralduste alusel realiseeritava toodangu tootmisplaani, toodangu riigile andmise plaani, omahinnaplaani ja kasumiplaani. Sovhoosifondi moodustamise allikaks on kasum. Nendes sovhoosides, kus kasumit ei ole planeeritud, moodustatakse sovhoosifond omahinna alandamisest saadava üleplaanilise säästu arvel. Plaanilisest jaotatavast kasumist eraldatakse sovhoosifondi 4%, üleplaanilisest jaotatavast kasumist (omahinna alandamisest saadavast üleplaanilisest säästust) aga 40%. Fondi eraldamine ei tohi ühtekokku ületada 5% sovhoosi tootmispersonali aasta töötasufondist.

Sovhoosifondi vahendite kasutamise põhisuunad on riiklikult kindlaks määratud. 50% vahenditest suunatakse tootmise laiendamiseks, uue tehnika ja eesrindlike kogemuste juurutamiseks ning sovhoosi elamufondi ehitamiseks ja remontimiseks väljaspool kapitaalmahutuste riiklikku plaani. Ülejäänud 50% suunatakse töötajate kultuuriliseks ja elukondlikuks teenindamiseks, premeerimiseks, sanatooriumi- ja puhkekodutuusikute muretsemiseks ning ühekordseteks rahalisteks toetusteks.

Sovhoosifondi eraldatud vahendite konkreetseks kasutamisplaaniks on eelarve, mille kinnitab direktor kooskõlastatult kohaliku ametiühingukomiteega. Sovhoosifondi vahendeid kasutatakse tegelikult olemasolevate summade piirides. Mingisuguseid avansilisi kulutusi ei ole lubatud teha.

M a j a p i d a m i s e t u g e v d a m i s e j a l a i e n d a m i s e f o n d moodustatakse plaanilise jaotatava kasumi 8%-lise ja üleplaanilise jaotatava kasumi 50%-lise eraldise arvel. Selle fondi vahendeid kasutatakse

plaanivälisteks (täiendavateks) kapitaalmahutusteks: tootmis-, kultuuriliste ja elukondlike hoonete ja ehitiste rajamiseks ning remontimiseks, uute abitootmisharude organiseerimiseks ja vanade laiendamiseks, põllumajandusmasinate, seadmete ja transpordivahendite soetamiseks, elektrifitseerimiseks ja radiofitseerimiseks, traktorite, kombainide ja autode taastamiseks, põhikarja formeerimise täiendavateks kuludeks üleplaaniliste noorloomade viimise teel põhikarja koosseisu jms. üritusteks.

Majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondi vahendite kasutamiseks koostatakse plaan, mille kinnitab kõrgemalseisev organisatsioon. Kapitaalehituse finantseerimine toimub fondi vahenditest siis, kui vastav ehitus on võetud kõrgemalseisva organisatsiooni poolt kinnitatud tiitelnimestikku ja kindlustatud vajaliku hulga vahenditega.

Majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondi rahalised vahendid hoitakse Riigipangas ning arvestatakse kontol "Kapitaalmahutuste erikonto". Antud aastal kasutamata jäänud vahendid lähevad üle järgmisse aastasse.

K i n d l u s t u s f o n d luuakse plaanilise jaotatava kasumi 30% arvel. Sovhoosid kannavad kindlustusfondi määratud vahendid üle liiduvabariigi põllumajandussaaduste tootmise ja varumise ministeeriumile, kes hoiab neid riigipangas erikontol. Selle fondi vahendeid kasutatakse abi andmiseks loodusõnnetuste tagajärjel kahju saanud sovhoosidele ja kindlustamata Riigipanga laenude tasumiseks.

S o t s i a l i s t l i k u v õ i s t l u s e p r e m e e r i m i s e f o n d. Paremate sovhoosidele määratakse Põllumajanduse ja Varumise Tööliste ja Teenistujate Ametiühingu Keskkomitee ja NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi poolt sotsialistlikus võistluses saavutatud heade töötulemuste eest igas kvartalis rahalised preemiad. Premeerimise allikaks on premeeritud sovhooside üleplaaniline kasum või omahinna alandamisest saadav üleplaaniline sääst. Preemiasummad kulutab sovhoosi juhtkond kooskõlastatult kohaliku ametiühingukomiteega eesrindlike töötajate premeerimiseks ning kollektiivi kultuurilisteks ja elukondlikeks vajadusteks.

Toodud erifondide arvestamiseks on ette nähtud passivakonto "Erifondid", kusjuures analüütilist arvestust peetakse järgmise jaotusega: 1) sovhoosifond; 2) majapidamise tugevdamise ja laiendamise fond; 3) muud fondid (liikide järgi).

Eraldamisi erifondidesse tehakse sovhoosi kasumist pärast aastaaruande kinnitamist. Erifondidesse eraldatud summade ulatuses krediteeritakse kontot "Erifondid" ja debiteeritakse kontot "Eemaldatud vahendid".

Erifondide vahendite kulutamine (preemiate väljaandmine, kindlustusfondi vahendite ülekandmine ministeeriumile jt.) kirjendatakse konto "Erifondid" deebetisse, kusjuures krediteeritakse kontosid "Kassa", "Arvelduskonto" jne. Erifondide vahendite kapitaalmahutusteks ja põhikarja formeerimiseks kulutamise korral on krediteeritavaks konto "Kapitaalmahutuste finantseerimine", allkonto "Kapitaalmahutuste finantseerimine erifondidest". Kui aga erifondide vahendeid kulutatakse kapitaalremondiks, siis tuleb krediteerida kontot "Amortisatsioonifond".

2. Kolhooside fondid ja nende arvestus

Põllumajandusliku artelli põhikirjaga ettenähtud fondidest on kolhoosides suurima tähtsusega j a g a m a t u d f o n d i d. Nende iseloomulikuks jooneks on see, et nad mingil juhul ei kuulu jaotamisele. Jagamatud fondid suurenevad pidevalt ning see kajastab kolhooside tugevdamist ja ühiskondliku jõukuse kasvu.

Jagamatud fondid koosnevad kahest osast. Esimene osa kehastub materiaalselt põhivahendites ja osavõtus kolhoosidevahelistest ettevõtetest ning selle osa arvestamiseks on määratud konto "Jagamatu fond ja osamaksud". Jagamatute fondide teine osa kehastub materiaalselt kapitaalmahutusteks määratud vahendites (kapitaalmahutuste rahaliste vahendite kontol hoitavad summad, ehitusmaterjalid, lõpetamata kapitaalmahutuste kulud, arveldused deebitoridega kapitaalmahutuste alal jms.). Seda osa arvestatakse kontol "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond".

Kontol "Jagamatu fond ja osamaksud" on kaks allkontot:

a)"Jagamatu fond põhivahendites"; b) "Osamaksud". Analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus, kus kummalegi allkontole avatakse eraldi analüütiline konto.

Konto "Jagamatu fond ja osamaksud" on passivakonto. Kreeditisse kirjendatakse lõpetatud hoonete ja ehituste ning oma majandis valmistatud põhivahendite maksumus, noorte istanduste maksumus, noorkarjast põhikarja üleviidud loomade maksumus ning soetatud põhivahendite maksumus omavahendite arvel tehtud kulutuste summas, kusjuures debiteeritakse kontot "Põhivahendid". Riigipanga laenude arvel soetatud ja ehitatud põhivahendite maksumus kirjendatakse aga nende arvelevõtmisel konto "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine" kreeditisse.

Konto "Jagamatu fond ja osamaksud" kreeditisse kirjendatakse veel kolhoosi osavõtt kolhoosidevahelise ettevõtte või riikliku organisatsiooni ehitamise ja muude ürituste kuludest, kolhoosidevahelisele või riiklikule organisatsioonile osavõtu korras ülekantud rahaliste vahendite summad, kapitaalmahutuste laenude katteks makstud summad (välja arvatud laenudelt tasutud protsendid), jagamatu fondi taastamine lõpetatud kapitaalremondi maksumuse võrra, tasuta saadud põhivahendite maksumus jne.

Kontot "Jagamatu fond ja osamaksud" debiteeritakse majandist väljalangenud vara ja põhikarja loomade bilansilise maksumusega, millest on maha arvatud arvestatud kulumi summa, kusjuures korrespondeerivaks on konto "Põhivahendite väljalangemine". Ka arvestatud põhivahendite kulumi summad kirjendatakse konto "Jagamatu fond ja osamaksud" deebetisse, kuid seejuures krediteeritakse kontot "Põhivahendite kulum".

Kontol "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond" on kolm allkontot: 1) "Amortisatsioonifond"; 2) "Eraldamised jagamatusse fondi"; 3) "Laekumised põhivahendite likvideerimisest ja muud laekumised". Analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus, kus avatakse üks analüütiline konto.

Konto "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond" kreeditisse kirjendatakse põhivahenditelt arvestatud amorti-

satsioonieraldiste summad (debiteeritakse vastavaid kulukontosid), laekumised põhivahendite likvideerimisest ja müügist (maha arvatud põhivahendite likvideerimisega seotud kulud) ning nuumale pandud põhikarja loomade ja lindude maksumus riiklikes kokkuostuhindades (debiteeritavaks on konto "Põhivahendite väljalangemine"), aasta jooksul jagamatu fondi täiendamiseks eraldatud summad (debiteeritakse kontot "Maksed jagamatu fondi täiendamiseks tehtud eraldamiste arvel"), eraldamised jagamatu fondi täiendamiseks aasta lõpul (debiteeritakse kontot "Kasumid ja kahjumid"), kindlustushüvitused hävinud vara ja hukkunud põhikarja loomade eest (debiteeritav on konto "Põhivahendite väljalangemine"), osa varutud puidu, saematerjalide ja neist valmistatud tööstuslike ettevõtete toodangu realiseerimisest saadud laekumistest metsa jalal maksumuse (kännuraha) ulatuses (debiteeritakse kontot "Toodangu ja teenuste realiseerimine") jne.

Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fondi arvel kaetakse põhivahendite ehitamise, oma majandis valmistamise ja soetamise kulud (omavahendite arvel tehtud kulutuste ulatuses), põhikarja formeerimise kulud ja põhivahendite lõpetatud kapitaalremondi kulud. Selleks tehakse järgmine kirjend:

Deebet - konto "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond"

Kreedit - konto "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine" või "Põhikarja formeerimine" või "Kapitaalremont".

Konto "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond" deebetisse kirjendatakse veel kapitaalmahutuste laenude katteks tasutud summad, kolhoosidevahelisele või riiklikule organisatsioonile osavõtu korras ülekantud rahaliste vahendite summad jms.

Kolhoosi normaalseks tootmis- ja majanduslikuks tegevuseks on põhivahendite kõrval vajalikud ka omakäibevahendid. Nende moodustamise allikaks on o m a k ä i b e v a h e n d i t e f o n d, mille koosseisu kuuluvad seemnefond, söödafond, loomade üleskasvatamise ja nuumamise fond, eelseisvate kulude fond, lõpetamata tootmise kulutuste katmise fond,

kolhoosnikute avansseerimise fond. Omakäibevahendite fondi täiendatakse kolhoosi kasumeist eraldamise teel. Selle fondi arvestamiseks on määratud konto "Omakäibevahendite fond". Analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus.

Omakäibevahendite fondi täiendamine aasta lõpul kasumeist eraldamise teel kirjendatakse järgmiselt:

Deebet - konto "Kasumid ja kahjumid"

Kreedit - konto "Omakäibevahendite fond".

Omakäibevahendite fondi suurendamiseks kirjendatakse ka inventeerimisel avastatud seemnete ja söötade ülejääkide maksumus, kusjuures debiteeritakse kontot "Toodang, seemned ja söödad". Fondi vähendamiseks kantakse osavõtu korras kolhoosidevahelisele organisatsioonile üle antud käibevahendite maksumus.

Toodud fondide kõrval on kolhoosidel veel <u>erifondid.</u> Nende hulka kuuluvad abistamis- ja pensioneerimisfond, kultuuriliste ja olustikuliste vajaduste fond, reservfond, kolhoosidevaheline kindlustusfond.

A b i s t a m i s - j a p e n s i o n e e r i m i s f o n d moodustatakse ja täiendatakse kasumitest eraldamise teel ning on määratud ühekordsete toetuste andmiseks rahas ja natuuras kolhoosi liikmetele, ajutiste töövõimetustoetuste maksmiseks, vanadele ja invaliididele pensionide maksmiseks, kolhoosnikutele puhkustasude maksmiseks jne. Fondi kasutamise korra määrab igas kolhoosis kindlaks kolhoosnikute üldkoosolek.

K u l t u u r i l i s t e j a o l u s t i k u l i s t e v a j a d u s t e f o n d i vahendeid kasutatakse kaadri ettevalmistamiseks, lasteasutuste (lastesõimed, -aiad jt.) ülalpidamiseks, kunstilise isetegevuse ning kehakultuuri ja spordi arendamiseks, klubide, kultuurimajade jt. sisustamiseks ja ülalpidamiseks, radiofitseerimiseks, kirjanduse muretsemiseks jne. Kultuuriliste ja olustikuliste vajaduste fond moodustatakse ja täiendatakse kolhoosi kasumitest eraldamise teel. Fondi täiendamiseks kantakse ka lastevanemate sissemaksud lasteasutuste ülalpidamiseks, sissetulekud etendustest jt. laekumised.

R e s e r v f o n d moodustatakse kasumitest eraldami-

se teel ja on määratud eelkõige võimalike kahjumite katmiseks sel eesmärgil, et tagada kolhoosis vastuvõetud töötasu tase. Selle fondi vahendeid võib kasutada ka töötasude väljamaksmiseks ja muudeks kuludeks aasta algul, millal tulude laekumine on väike.

K o l h o o s i d e v a h e l i n e k i n d l u s t u s f o n d moodustatakse kolhooside poolt eraldatavate söötade ja seemnete arvel, kusjuures nende maksumus eraldatakse sellesse fondi kolhoosi kasumeist. Kolhoosidevaheline kindlustusfond on määratud loodusõnnetuste (põud, rahe jt.) läbi kannatanud kolhooside abistamiseks.

Erifondide arvestamiseks on määratud passivakonto "Erifondid", kusjuures igale nimetatud fondile avatakse allkonto. Analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus. Abistamis- ja pensionifondi osas avatakse analüütilised kontod fondi liikide järgi. Kultuuriliste ja olustikuliste vajaduste fondile avatakse analüütilised kontod vastavalt fondi vahendite sihitusele. Ülejäänud fondide osas avatakse igaühele eraldi analüütiline konto.

Erifondide moodustamine või täiendamine kasumite arvel kirjendatakse järgmiselt:

Deebet - konto "Kasumid ja kahjumid"
Kreedit - konto "Erifondid".

Väljastpoolt laekunud vahendite (lastevanemate sissemaksud lasteasutuste ülalpidamiseks, sissetulekud etendustest jt.) kandmisel erifondidesse on debiteeritavaks konto "Kassa" või "Jooksev konto Riigipangas".

Erifondide arvel tehtud kulutused ja väljamaksed kirjendatakse konto "Erifondid" deebetisse, kusjuures krediteeritakse mitmesuguseid kontosid sõltuvalt sellest, mida kulutatakse või välja antakse.

3. Reservide ja põllumajandusettevõtete majandusliku tegevuse tulemuste arvestus

Sovhoosides arvestatakse eelolevate perioodide kulude või maksete katmiseks reserveeritud summasid kontol "Eelseisvate maksete reserv". Sovhoosides kuuluvad niisuguste kulude hulka puhkustasud, mida reserveeritakse iga kuu ettenähtud

normide järgi, selleks et neid jagada ühtlaselt aruandeperioodide vahel. Reservide moodustamisel tehakse järgmine kirjend:

Deebet - konto "Taimekasvatus", "Loomakasvatus" jt.
Kreedit - konto "Eelseisvate maksete reserv".

Tegelikud kulud kantakse nende tegemisel moodustatud reservist maha, s. o. debiteeritakse kontot "Eelseisvate maksete reserv" ja krediteeritakse kontot "Arveldused tööliste ja teenistujatega". Aasta lõpuks võib kontole "Eelseisvate maksete reserv" jääda puhkustasude reservi osas ainult tööliste ja teenistujate poolt kasutamata jäänud puhkuse eest saada olev summa (arvesse võttes iga töötaja väljateenitud aja eest saada olev puhkusetasu, kuigi puhkusele minemata aeg ei ole veel saabunud). Nimetatud summa peab olema tõestatud nimekirja-arvestusega, milles on märgitud puhkusesaaja perekonna-, ees- ja isanimi, amet, mis aja eest on puhkus saamata ja puhkusetasu summa.

Kontol "Eelseisvate maksete reserv" arvestatakse kulunud autokummide taastamiseks ja remontimiseks määratud summasid. Nende summade reserveerimisel kehtivate normide järgi tehakse kirjend:

Deebet - konto "Abitootmine", allkonto "Autotransport"
Kreedit - konto "Eelseisvate maksete reserv", allkonto "Autokummide kulumise taastamine ja remont".

Autol all või varus olevad sise- ja väliskummid on lülitatud auto hinnakirjahinda ja arvestatakse põhivahendite koosseisus koos autoga. Laudes olevaid autokumme arvestatakse kontol "Varuosad".

Auto alt kõlbmatuse tõttu äravõetud kummide vahetamiseks laost saadud uute kummide algmaksumus kantakse maha kirjendiga:

Deebet - konto "Eelseisvate maksete reserv", allkonto "Autokummide kulumise taastamine ja remont"
Kreedit - konto "Varuosad".

Autokummide remontimise kulude kirjendamisel krediteeritakse kontot "Abitootmine" ja teisi vastavaid kontosid.

Konto "Eelseisvate maksete reserv" analüütilist arves-

tust peetakse moodustatavate reservide liikide järgi.

Põllumajandusettevõtetes tehakse aruandeaastal kulusid, mis lähevad üle järgmisse aastasse, nagu ettemakstud üür, suvelaagrite ehitamisega seotud kulud jne. Neid ei saa kanda aruandeaasta tootmiskuludesse ja toodangu omahinda, vaid arvestatakse kontol "Tulevaste perioodide kulud". Deebetisse kirjendatakse kõik tulevaste perioodide arvel tehtud tegelikud kulud. Analüütilist arvestust peetakse kululiikide ja -kirjete lõikes. Eelmisest aastast ületulnud kulud kirjendatakse aruandeaastal kontolt "Tulevaste perioodide kulud" tootmiskontodele või lisakulude kontodele.

Sovhooside ja kolhooside majandusliku tegevuse finantsilisi tulemusi arvestatakse kontol "Kasumid ja kahjumid". Põllumajandusettevõtete kasumiks (või kahjumiks) on vahe toodangu ja teenuste realiseerimisest saadavate laekumiste ning realiseeritud toodangu ja teenuste tegeliku omahinna vahel. Mida paremini töötab sovhoos või kolhoos, seda madalam on toodangu omahind ja suurem kasum. Toodangu ja teenuste realiseerimisel saadava kasumi või kahjumi kõrval on põllumajandusettevõtetel veel mitmesuguseid tulusid ja kulusid, milledel ei ole otsest seost tootmistegevusega ja mis tekivad juhuslikult. Niisugusteks tuludeks on kolhoosides mahakantud aegunud kreditoorne võlgnevus, kindlustushüvitused hävinud külvide, noorloomade ja muude käibevahendite eest, varem mahakantud debitoorse võlgnevuse laekumine, kinnipidamised traktoristidelt kütuse ülekulu eest jne. Kulude hulka kuuluvad sellised, mida ei saa kanda tootmiskuludesse ega lülitada toodangu omahinda, nagu mahakantud lootusetu debitoorse võlgnevuse summa, loodusõnnetuste tõttu hävinud külvide ja käibevahendite maksumus, hukkunud noor- ja nuumloomade maksumus (kolhoosides) jne.

Aasta jooksul arvestatakse kontol "Kasumid ja kahjumid" loetletud mitmesuguseid tulusid ja kulusid. Aasta lõpul kantakse sellele kontole üle kontolt "Realiseerimine" (kolhoosides kontolt "Toodangu ja teenuste realiseerimine") aasta jooksul toodangu, teenuste ja tööde realiseerimisest saadud kasumid ja kahjumid. Sovhoosides kirjendatakse sellele kontole veel kontolt "Muud tootmised ja majandid" tulemused

elamu- ja kommunaalmajanduse alal.

Konto "Kasumid ja kahjumid" on aktiva- ja passivakonto. Kreeditis arvestatakse kasumeid ja tulusid ning deebetis kahjumeid ja kulusid. Konto kreeditsaldo näitab puhaskasumit ning deebetsaldo puhaskahjumit. Analüütilist arvestust peetakse paljulahtrilises raamatus kasumite ja kahjumite artiklite järgi vastavalt aastaaruande vormidega kinnitatud nomenklatuurile.

Kasumi jaotamine toimub sovhoosides ja kolhoosides erinevalt.

Sovhoosides jaotatakse eraldi plaaniline ja üleplaaniline kasum. Plaanilise kasumi jaotamise põhisuunad on kindlaks määratud tootmis- ja finantsplaaniga, millele vastavalt peab toimuma ka tegelikult plaani piirides saadud kasumi jaotamine. Kõigepealt kaetakse plaanilise kasumi arvel elamu- ja kommunaalmajanduse kahjumid ning uue tehnika juurutamiseks ja tootmise tehnoloogia täiustamiseks saadud laenude tasumine. Edasi eraldatakse ja suunatakse osa kasumist kõrgemalseisva organisatsiooni korraldusel plaanilise kahjumiga töötavate sovhooside kahjumite katteks. See toimub ainult nendes sovhoosides, kus rentaabluse tase on kõrgem sovhooside keskmisest rentaabluse tasemest. Ülejäänud osa moodustab jaotatava kasumi, millest 58% eraldatakse kapitaalmahutuste ja käibevahendite normatiivi juurdekasvu finantseerimiseks ning kasumieraldisteks riigieelarvesse, 4% sovhoosifondi, 30% ministeeriumi kindlustusfondi ja 8% majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondi.

Üleplaanilisest kasumist eraldatakse esmajoones osa sotsialistliku võistluse preemiate maksmiseks ning uue tehnika juurutamiseks ja tootmise tehnoloogia täiustamiseks saadud laenude tasumiseks (kui üritus hakkas andma majanduslikku efekti juba laenu saamise aastal). Ülejäänud, jaotatavast üleplaanilisest kasumist eraldatakse 40% sovhoosifondi, 50% majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondi ning 10% sovhoosi töötajate ja spetsialistide premeerimiseks.

Esitatud kasumite jaotamise kord ei kujuta endast mingit alaliselt püsivat ja muutumatut, vaid vastavalt vaja-

dustele võidakse selles teha mitmesuguseid korrektiive.

Kolhoosides jaotatakse kasum aasta lõpul kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel. Kasumi jaotamine toimub kolhoosides järgmiselt: kaetakse arvestatud tulumaksu summa, eraldatakse jagamatu fondi täiendamiseks, omakäibevahendite fondi täiendamiseks, erifondide moodustamiseks ja täiendamiseks. Pärast kõiki neid eraldamisi järelejäänud kasumi võib üldkoosoleku otsusel jaotada kolhoosi liikmete vahel täiendava töötasuna.

4. Eemaldatud vahendite arvestus

Eemaldatud vahendite hulka kuuluvad sellised, mis on ära võetud antud ettevõtte käibest ega võta osa tema majanduslikust tegevusest.

Sovhoosides kuuluvad eemaldatud vahendite hulka: avansilised eraldised kasumist riigieelarvesse vastavalt kinnitatud tootmis- ja finantsplaanile, sissemaksed panka kapitaalmahutusteks ning muud äravõtmised ja eraldamised kasumist. Aasta jooksul need vahendid pidevalt eraldatakse vastavalt plaanidele või korraldustele, kuna pärast aastaaruande kinnitamist ja kasumi jaotamist kantakse nad bilansist maha.

Eemaldatud vahendeid arvestatakse sovhoosides aktivakontol "Eemaldatud vahendid". Analüütiline arvestus toimub allkontode lõikes, eraldiste liikide lõikes. Aasta jooksul kontot "Eemaldatud vahendid" debiteeritakse. Seejuures krediteeritakse kontosid "Arveldused eelarvega" (kasumieraldised riigieelarvesse), "Arvelduskonto" (sissemaksed panka kapitaalmahutusteks, kasumi ümberjaotamise korras kõrgemalseisva organisatsiooni poolt äravõetud plaaniline kasum jt.), "Erifondid" (eraldamised sovhoosifondi, majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondi, kindlustusfondi, sotsialistliku võistluse premeerimise fondi jt.) jne.

Aasta lõpul konto "Eemaldatud vahendid" suletakse vastavalt kõrgemalseisvalt organisatsioonilt saadud korraldusele. Selleks tehakse kirjend:

Deebet - konto "Kasumid ja kahjumid"

Kreedit - konto "Eemaldatud vahendid".

Kolhoosides kuuluvad eemaldatud vahendite hulka tulumaks, osavõtt kolhoosidevahelistes ja riiklikes ettevõtetes ning organisatsioonides, väärtpaberid ning maksed kolhoosidevahelisse kindlustusfondi.

Kolhoosi tulumaksu arvestatakse aktivakontol "Tulumaks". Rajooni rahandusosakonnalt teate saamisel tulumaksu arvutamise kohta debiteeritakse kontot "Tulumaks" ja krediteeritakse kontot "Arveldused rahandusorganitega". Aasta lõpul arvestatud tulumaks kantakse maha kasumite arvel järgmise kirjendiga:

Deebet - konto "Kasumid ja kahjumid"

Kreedit - konto "Tulumaks".

Kolhooside osavõtt kolhoosidevahelistes ja riiklikes ettevõtetes ning organisatsioonides vormistatakse kolhoosi-de, kooperatiivide ja riiklike ettevõtete vahelise lepinguga. Kolhoosidevahelistest kapitaalmahutustest osavõtu ulatuse ja vormid määrab kolhoosnikute üldkoosolek ja kolhoosidevahelise ettevõtte või organisatsiooni nõukogu. Osavõttu kolhoosidevahelistes või riiklikes ettevõtetes arvestatakse aktivakontol "Osavõtt kolhoosidevahelistes ja riiklikes ettevõtetes ning organisatsioonides". Analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus, kus igale allkontole avatakse samanimeline analüütiline konto, mille vabades lahtrites peetakse arvestust üksikute ettevõtete ja väärtpaberite liikide järgi.

Osavõtt kolhoosidevaheliste ettevõtete ehitamisest toimub kapitaalmahutusteks eraldatud vahendite arvel. Kui kolhoos kannab kolhoosidevahelisele (riiklikule) organisatsioonile üle rahalisi vahendeid osamaksu arvel, siis debiteeritakse kontot "Osavõtt kolhoosidevahelistes ja riiklikes ettevõtetes ning organisatsioonides" ning krediteeritakse kontot "Kapitaalmahutuste rahaliste vahendite konto". Sellega paralleelselt tahakse samas summas teine kirjend - debiteeritakse kontot "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond" ning krediteeritakse kontot "Jagamatu fond ja osamaksud". Kui kolhoos aga võtab vahetult osa kolhoosidevahelise ettevõtte ehitamisest, siis arvestatakse kõiki ehitus-

kulusid kolhoosi raamatupidamises kontol "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine". Pärast ehitamise lõpetamist ning valmisobjekti komisjoni poolt vastuvõtmist kaetakse arvestatud kulud kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fondi arvel. Samaaegselt kirjendatakse selle operatsiooni summa konto "Osavõtt kolhoosidevahelistes ja riiklikes ettevõtetes ning organisatsioonides" deebetisse ja konto "Jagamatu fond ja osamaksud" kreeditisse.

Kolhoosidevaheline kindlustusfond on kõigi osanike (kolhooside) sotsialistlikuks omandiks. Seemnete ja söötade andmisel kolhoosidevahelisse kindlustusfondi debiteeritakse kontot "Osavõtt kolhoosidevahelistes ja riiklikes ettevõtetes ning organisatsioonides", allkontot "Maksed kolhoosidevahelisse kindlustusfondi" ning krediteeritakse kontot "Toodang, seemned ja söödad". Samaaegselt kirjendatakse üleantud seemnete ja söötade maksumus (kaasa arvatud nende kohaletoimetamise kulud) konto "Kasumid ja kahjumid" või konto "Omakäibevahendite fond" deebetisse ning konto "Erifondid", allkonto "Kolhoosidevaheline kindlustusfond" kreeditisse. Kui kolhoos saab kolhoosidevahelisest kindlustusfondist laenu, siis arvestatakse seda tavalise laenuna ning see kuulub arvestamisele kontol "Laenud tootmisvajadusteks" ega puuduta seega allkontot "Maksed kolhoosidevahelisse kindlustusfondi".

IX p e a t ü k k

KAPITAALMAHUTUSTE ARVESTUS

1. Kapitaalmahutuste arvestuse üldised alused

Kapitaalmahutusteks nimetatakse kulusid, mida tehakse põhivahendite suurendamiseks.

Põllumajandusettevõtete kapitaalmahutused koosnevad tootmis-, kultuuriliste ja olustikuliste hoonete ja ehitiste ehitamiseks, mitmeaastaste istanduste rajamiseks, maaparanduseks, traktorite, autode, põllumajandusmasinate ja inventari soetamiseks ning põhikarja formeerimiseks tehtavatest kuludest.

Raamatupidamise ülesandeks on teostatud kapitaaltööde mahu ja tegeliku omahinna täpne arvestus, mitmesugusteks kapitaalmahutuste liikideks eraldatud vahendite kasutamise kontrollimine, kapitaaltööde eelarvelisest ja plaanilisest maksumusest kinnipidamine, iga ekspluatatsiooni antud kapitaalmahutuste objekti tegeliku omahinna õige kindlaksmääramine.

Kapitaalmahutused jagatakse põllumajandusettevõtetes järgmisteks liikideks: ehitustööd ja seadmete montaaž; monteerimist mittevajavad seadmed; muud kapitaalmahutused.

Ehitustöödeks loetakse: alaliste ja ajutiste hoonete ja ehitiste püstitamine, ümberehitamine ja laiendamine, kaasa arvatud ehituskonstruktsioonide montaaž; sanitaartehnilised ja elektriinstallatsioonitööd, veevarustus- ja kanalisatsioonivõrkude ehitamine, elektriülekande õhuliinide montaaž; seadmete aluste, vundamentide ja kandekonstruktsioonide ehitamine; ehitusplatsi ettevalmistamis- ja planeeri-

mistööd; ehitusplatsi haljastamine ja heakorrastamine; puurkaevude ja kaevude rajamine jne. Ehitustööde hulka kuuluvad ka mitmeaastaste istanduste rajamine, maaparandus, tiikide ja muude veekogude puhastamine, tammide ehitamine jne.

Seadmete montaaži alla kuuluvad tootmis- ja muude seadmete kokkupanek ja paigaldamine hoonetes ja ehitustel koos monteeritavate seadmete isoleerimis- ja värvimistöödega.

Monteerimist mittevajavate seadmete hulka kuuluvad aluse külge kinnitamata tööpingid, traktorid, kombainid, põllumajandusmasinad, transpordivahendid jt. seadmed, mille käikulaskmine ei eelda kinnitamist vundamendile või hoonete ja ehitiste kandekonstruktsioonide külge. Selle kapitaalmahutuste liigi alla kuulub veel põhivahendite koosseisu lülitatava tootmis- ja majandusinventari soetamine.

Muude kapitaalmahutuste kulka kuuluvad eespool loetlemata tööd ja kulud, mis on ette nähtud kapitaalmahutuste plaanis, nagu maa-alade eraldamise kulud seoses objektide ehitamisega, hoonete ja ehitiste omandamisega seotud kulud jne.

Kapitaalmahutuste eri rühma moodustavad sovhoosides ja kolhoosides põhikarja formeerimise kulud.

Ehitus- ja montaažitööd teostatakse kas töövõtu korras või majanduslikul teel.

Töövõtu korras teostavad ehitus- ja montaažitöid ehitusorganisatsioonid, kellega sovhoos või kolhoos sõlmib töövõtulepingu. Ehitusorganisatsiooni, kes teostab töid, nimetatakse töövõtjaks, kuna ettevõte (sovhoos, kolhoos), kes sõlmis töövõtjaga lepingu ehitus- ja montaažitööde tegemiseks, on tellijaks. Töövõtjad on kohustatud tööd täitma lepinguga kindlaksmääratud tähtaegadeks ning kinni pidama projektidest, eelarvetest ja tööjoonistest.

Majanduslikul teel ehitamise puhul teostab sovhoos või kolhoos oma jõududega kõik ehitus- ja montaažitööd.

Mõnikord toimuvad kapitaaltööd segaviisiliselt, s. o. osaliselt töövõtu korras ja osaliselt majanduslikul teel.

Käesoleval ajal laieneb järjekindlalt töövõtu korras

toimuv ehitamine, sest see võimaldab ehitustegevust rohkem industrialiseerida, millega kaasneb ehitustööde tähtaegade lühenemine ja maksumuse alanemine.

Kapitaalmahutused toimuvad sovhoosides ja kolhoosides erinevate allikate arvel. Erinevused finantseerimise allikates põhjustavad erinevusi ka kapitaalmahutuste arvestuses. Seepärast on vaja enne kapitaalmahutuste arvestust käsitleda kapitaalmahutuste finantseerimise allikaid sovhoosides ja kolhoosides.

2. Kapitaalmahutuste finantseerimise allikad

Sovhoosides võib kapitaalmahutuste finantseerimise allikad jagada kolmeks rühmaks: omavahendid, riigieelarvelised assigneeringud ja laenatud vahendid.

Kapitaalmahutusteks määratud o m a v a h e n d i t e allikate hulka kuuluvad amortisatsioonieraldised, kasumieraldised, laekumised põhivahendite väljalangemisest, muud kapitaalmahutuste finantseerimise plaanis arvestatavad allikad ja erifondide vahendid.

Amortisatsioonieraldiste arvutamise korda on käsitletud teises peatükis. Sovhoosid on kohustatud kapitaalmahutusteks määratud amortisatsioonisummad kaks korda kuus Riigipanka sisse maksma. Samuti tuleb sovhoosidel Riigipanka sisse maksta kasumieraldised kapitaalmahutusteks, mida tehakse kõrgemalseisva organisatsiooni poolt kinnitatud ulatuses vastavalt finantsplaanile. Riigipanka sissemakstud amortisatsiooni ja kasumieraldiste summasid võidakse kasutada nii antud sovhoosi kapitaalmahutuste finantseerimiseks kui ka tsentraliseeritult.

Laekumised põhivahendite väljalangemisest, mille hulka kuuluvad ka laekumised täiskasvanud loomade väljapraakimisest, maksavad sovhoosid sisse Riigipanka ja neid kasutatakse kapitaalmahutuste finantseerimiseks vastavalt finantsplaanile.

Muude kapitaalmahutuste finantseerimise plaanis arvestatavate omavahendite allikate hulka kuuluvad ehitusmaksumuse alandamisest saadav säästning plaaniline kasum majanduslikul teel toimuva kapitaalehituse alal. Need allikad

ei akumuleeru rahalises vormis, vaid kujutavad endast kohapeal saavutatavat kokkuhoidu. Neid allikaid arvestatakse finantsplaani koostamisel ja nende summa võrra vähendatakse finantseerimise korras saadavaid vahendeid. Järelikult ei ole vaja neid summasid Riigipanka sisse maksta.

Erifondide (sovhoosifond, majapidamise tugevdamise ja laiendamise fond) vahendid on täiendavaks kapitaalmahutuste allikaks. Neid vahendeid ei lülitata sovhoosi kapitaalmahutuste finantseerimise riiklikku plaani. Selle allika arvel teevad sovhoosid täiendavaid kapitaalmahutusi, mis on suunatud töötajate kultuuriliste ja olustikuliste tingimuste parandamiseks ning majapidamise tugevdamiseks.

Suur osa kapitaalmahutustest tehakse sovhoosides r i i g i e e l a r v e l i s t e a s s i g n e e r i n g u t e arvel. Sovhoosid saavad riigieelarvest vahendeid ehitus- ja montaažitöödeks, masinate, seadmete ja majandusliku inventari soetamiseks, põhikarja formeerimiseks. Riigieelarveliste assigneeringute üldine summa määratakse finantsplaaniga kui vahe kinnitatud kapitaalmahutuste finantseerimise summa ja olemasolevate omavahendite allikate vahel.

Igale sovhoosile koostatakse kõrgemalseisva organisatsiooni poolt finantseerimise limiit aasta kohta kvartalite kaupa ning saadetakse sovhoosile ja teda finantseerivale Riigipanga osakonnale. Kinnitatud limiitide ulatuses annab Riigipank sovhoosile eelarvelisi vahendeid. Antud kvartalis kasutamata limiidid lähevad üle järgmisse kvartalisse.

Riigipank finantseerib ehitus- ja montaažitööde kulusid finantseerimislimiidi ja finants-eelarveliste arvestustega ettenähtud summade piires. Finantseerimise avamiseks esitab sovhoos Riigipangale kinnitatud tiitelnimestikud ning vajalikel juhtudel ka projekti- ja eelarvelise dokumentatsiooni või õiendi projekti- ja eelarvelise dokumentatsiooni kinnitamise kohta. Riigipank annab vahendeid välja kulutusi tõendavate dokumentide alusel, tasub hankijate arved ehitusmaterjalide ja seadmete kohta ning maksab töövõtjatele.

Riigipanga kaudu finantseerib riik sovhoosides masinate ja seadmete soetamist. Riigipank tasub hankijate arved ja

avab akreditiivid ärasaadetud masinate eest maksmiseks. Riigipank tasub ka masinate sovhoosi kohaletoomise ja nende kokkupanekuga seotud kulud, kui masinad saabuvad lahtivõetud kujul.

Majandusliku inventari, kaasa arvatud kirjutus- ja arvutusmasinad, instrumendid jne., soetamiseks avatakse sovhoosile vahendeid kõrgemalseisva organisatsiooni poolt kinnitatud plaaniliste limiitide ulatuses.

Põhikarja formeerimise kulusid finantseeritakse eraldi plaani alusel, sest neid ei lülitata kapitaalmahutuste üldisesse plaani. Nende kulude katmise põhiliseks allikaks on omavahendid, mida sovhoos sellel eesmärgil maksab sisse Riigipanka. Riigieelarvelisi assigneeringuid eraldatakse puuduva osa ulatuses. Need summad määratakse kinnitatud põhikarja formeerimise kulude finantseerimise plaani järgi. Finantseerimise korras antakse sovhoosile vahendeid loomade põhikarja üleviimise aktide alusel, samuti soetatud loomade arvete tasumiseks ja nende kohaletoimetamise kulude hüvitamiseks.

Kapitaalmahutuste allikaks on ka Riigipanga laenud uue tehnika juurutamiseks ja tootmistehnoloogia täiustamiseks. Laenu antakse niisugusteks üritusteks, mis ei ole ette nähtud kapitaalmahutuste plaanis ega ole seotud uusehituste või ettevõtete rekonstrueerimisega. Tasumise piirtähtajaks on kaks aastat, kusjuures tasumine peab toimuma vastavate tööde läbiviimisest saadava majandusliku efekti (kasum, sääst) arvel. Laenu antakse väga mitmesugusteks üritusteks, mis on seotud uue tehnika juurutamise, tootmistehnoloogia täiustamise, tootmisprotsessides ratsionaliseerimise ja intensiivistamisega.

Kapitaalmahutuste (välja arvatud põhikarja formeerimine) finantseerimise allikaid arvestatakse passivakontol "Kapitaalmahutuste finantseerimine". Kreeditisse kirjendatakse finantseerimise korras saadud summad, kusjuures korrespondeerivateks on kontod "Kassa", "Arvelduskonto", "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" jne.

Konto "Kapitaalmahutuste finantseerimine" deebetisse kantakse aasta lõpul kulud lõpetatud kapitaalmahutuste

objektide alal, s. o. kajastatakse finantseerimise allikate kasutamine. Antud kontole aasta lõpuks jäänud summad on järgmiseks aastaks üleminevate lõpetamata kapitaalmahutuste finantseerimise allikaks.

Konto "Kapitaalmahutuste finantseerimine" analüütilist arvestust peetakse kahe järgmise allkonto lõikes: 1) kapitaalmahutuste finantseerimine panga kaudu; 2) kapitaalmahutuste finantseerimine eriallikate arvel (erifondid, laenud uue tehnika juurutamiseks jne.). Esimese allkonto osas toimub kirjendamine vastavalt summade pangast saamisele. Teisel allkontol kajastatakse uue tehnika juurutamiseks antud laenude, samuti sovhoosifondi ning majapidamise tugevdamise ja laiendamise fondi arvel finantseeritavate kapitaalmahutuste tegelikud kulud.

Kolhoosides toimuvad kapitaalmahutused omavahendite ja laenatud vahendite arvel.

O m a v a h e n d i t e a l l i k a t e k s kapitaalmahutuste alal on amortisatsioonieraldised, eraldamised jagamatu fondi täiendamiseks, sissetulekud põhivahendite likvideerimisest ja muud laekumised.

Amortisatsioonieraldistest moodustatakse kolhoosides ühtne amortisatsioonifond, mida sovhoosidest erinevalt ei jaotata kapitaalmahutuste fondiks ja kapitaalremondi fondiks. Kõik kapitaalmahutusteks ja kapitaalremondiks määratud vahendid hoitakse pangas ühel kontol.

Eraldamised kasumitest jagamatu fondi täiendamiseks kasutatakse põhivahendite edasiseks laiendamiseks, kuna amortisatsioonifondi arvel toimub olemasolevate põhivahendite taastamine. Eraldamiste summa jagamatu fondi täiendamiseks planeeritakse igas kolhoosis tootmis- ja finantsplaanis. Eraldamiste summa kindlaksmääramisel lähtutakse majandi arengutasemest ja eelseisvate kapitaalmahutuste ulatusest.

Sissetulekuid põhivahendite likvideerimisest (laekumised kolhoosile mittevajaliku vara ja põhikarja loomade müügist, põhikarjast nuumale pandud ja tapetud loomade maksumus jne.) kasutatakse kapitaalmahutuste finantseerimise allikana väljalangevate põhivahendite asendamisel. Kõigi nende sissetulekute loodetav summa nähakse igas kolhoosis ette

tootmis- ja finantsplaanis.

Muude laekumiste hulka, mida kolhoosides kasutatakse kapitaalmahutuste finantseerimiseks, kuuluvad sissetulekud kolhoosi metsa realiseerimisest ning puidu, saematerjalide ja nendest valmistatud tööstuslike ettevõtete toodangu müügist (kännuraha), protsendid kapitaalmahutuste kontolt jne. Kõik need summad kajastatakse samuti kolhoosi tootmis- ja finantsplaanis.

Kapitaalmahutusteks määratud omavahendeid hoiavad kolhoosid Riigipangas kapitaalmahutuste kontol. Eraldamised kasumitest jagamatu fondi täiendamiseks ja amortisatsioonieraldised kantakse sellele kontole üle jooksvalt kontolt pidevalt, s. o. üks kord kuus. Ülejäänud sissetulekud arvatakse kapitaalmahutuste kontole vastavalt nende laekumisele.

Kapitaalmahutuste kontolt tasutakse kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi kulud, kusjuures vahendite kulutamine toimub vastavuses tootmis- ja finantsplaaniga.

Kolhoosid kooperatiivsete ettevõtetena ei saa riigilt eelarvelisi assigneeringuid kapitaalmahutusteks. Kuid riik annab kolhoosidele kapitaalmahutusteks laenu, kusjuures l a e n a t u d v a h e n d i t e l on kapitaalmahutuste allikana tunduvalt suurem osatähtsus kui sovhoosides.

Kolhoosidele kapitaalmahutusteks antavad Riigipanga laenud jagunevad pikaajalisteks ja lühiajalisteks.

Pikaajalisi laene annab Riigipank kolhoosidele mitmesugusteks kapitaalmahutusteks, nagu tootmishoonete ja ehitiste, remonditöökodade, lavade ja kasvuhoonete ehitamiseks, mitmeaastaste istanduste rajamiseks, uute maade kasutusele võtmiseks, traktorite, kombainide, ehitusmehhanismide, veoautode ja teiste transpordivahendite ostmiseks, tõuloomade soetamiseks jne. Laenu antakse kolhoosidele olenevalt nende finantsmajanduslikust olukorrast kas kulutuste osaliseks katmiseks või kulutuste kogu summa ulatuses. Laenude tasumise tähtajad on mitmesugused ja sõltuvad sellest, mis otstarbeks laenu anti.

Kapitaalmahutusteks vajalike laenude summa määratakse kindlaks aasta algul tootmis- ja finantsplaani koostamisel. Riigipank annab kolhoosidele laene nende avalduste alusel.

Lühiajalisi laene annab Riigipank juhul, kui kolhoosid teostavad kapitaalmahutusi omavahendite arvel ja on ajutiselt rahalistes raskustes. Lühiajalisi laene antakse samadeks otstarveteks, mis on ette nähtud pikaajalise krediteerimise puhul, kusjuures laenud tuleb tagastada enne aasta lõppu.

Kõiki kapitaalmahutusteks määratud omavahendite allikaid arvestatakse kontol "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond". Sellele kontole sissekannete tegemise korda on käsitletud eelmises peatükis.

Kapitaalmahutusteks laenuna saadud vahendeid arvestatakse kontol "Laenud kapitaalmahutusteks". Kreeditisse kirjendatakse laenude saamine, kusjuures korrespondeerivateks kontodeks on sõltuvalt laenu kasutamisest konto "Kassa", "Arveldused muude organisatsioonidega", "Erikontod ja akreditiivid" jne. Deebetisse kirjendatakse laenude tagastamine.

3. Ehitus- ja montaažitööde finantseerimise kord

Ehitus- ja montaažitööde finantseerimise kord sõltub sellest, kas need tööd teostatakse töövõtu korras või majanduslikul teel.

Töövõtu korras toimuva ehitamise puhul finantseerib pank sovhoose tellija (sovhoos) ja töövõtja (ehitusorganisatsioon) vahel sõlmitud töövõtulepingu alusel. Leping sõlmitakse vastavalt eeskirjadele ehitustöövõtulepingute kohta. Lepingud jagunevad pea- ja aastalepinguiks. Peatöövõtuleping sõlmitakse kogu tööde mahu kohta, kusjuures nähakse ette ehituse põhiliste objektide alustamise ja lõpetamise tähtajad. Aastalepingud sõlmitakse ainult antud aasta tööde mahu kohta. Kui ehitus ei kesta üle ühe aasta, siis peatöövõtulepingut ei sõlmita. Tellija (sovhoos) on töövõtulepingu põhjal kohustatud kindlustama ehituse tiitelnimestiku, projektide ja eelarvetega ning esitama need koos töövõtulepinguga Riigipangale.

Arveldused tellija ja töövõtja vahel toimuvad järgmise korra kohaselt. Algul annab tellija töövõtjale avanssi ehitusmaterjalide varumiseks ja muudeks vajadusteks kuni 15%

ulatuses lepinguliste tööde maksumusest aastalepingu järgi. Avansi suurus, ülekandmise tähtajad ja katmise kord määratakse poolte kokkuleppel. Edasised arveldused tellija ja töövõtja vahel toimuvad täidetud tööde vastuvõtuaktide alusel (vorm nr. 2.) Aktid koostatakse täidetud tööde ülemõõtmise põhjal ja peavad olema alla kirjutatud tellija ja töövõtja poolt.

Tellija ja töövõtja vaheliste arvelduste kord sõltub ehitustööde maksumusest ja tähtajast. Kui ehitustööde eelarveline maksumus ei ületa 10 000 rubla, siis toimub tasumine pärast kõigi tööde lõpetamist vastuvõtuakti alusel. Vahepealseid arveldusi niisuguste ehituste puhul ei toimu ja pank tasub korraga täidetud tööde kogu maksumuse. Kui aga ehitustööde eelarveline maksumus on üle 10 000 rubla, ent ehituse tähtaeg ei ületa 6 kuud, siis tasub pank töövõtja vahe-(dekaadi- ja kuu-)arved. Need vahearved tasutakse kuni 90% ulatuses objekti ehitustööde eelarvelisest maksumusest, kusjuures vastuvõtuakte ei ole vaja lisada. Töövõtja poolt väljakirjutatud kuuarvetele lisatakse tellija ja töövõtja allkirjadega varustatud õiend kuu jooksul teostatud ehitustööde maksumuse kohta (vorm nr. 3). Pärast ehitustööde lõpetamist koostatakse täidetud tööde vastuvõtuakt ning selle alusel toimub lõpparveldus tellija ja töövõtja vahel.

Juhul kui ehitustööde eelarveline maksumus on üle 10 000 rubla ja ehituse tähtaeg ületab 6 kuud, koostatakse täidetud tööde vastuvõtuaktid üks kord kvartalis lõpetatud konstruktsioonide ja tööde liikide ning nende osade kohta. Aktide koostamiseni tasub pank hankija vahe-(kuu- ja dekaadi-)arved, kusjuures kuuarvetele tuleb jällegi lisada õiend kuu jooksul teostatud ehitustööde maksumuse kohta. Kuuarvete ja arvete, millele on lisandatud vastuvõtuaktid, tasumisel võetakse täielikult arvesse kõik varem toimunud vahepealsed maksed.

Tellija on töövõtulepingu eeskirjade kohaselt kohustatud aktsepteerima töövõtja arve 72 tunni jooksul pärast arve saamist. Kui selle tähtaja jooksul tellija ei esita pangale täielikku ega osalist aktseptist keeldumist, siis loe-

takse arve aktsepteerituks.

Töövõtu korras teostatavaid kapitaaltöid arvestatakse töövõtja raamatupidamises. Arveldusi töövõtja organisatsiooniga avansside ja osaliselt või täielikult teostatud tööde eest arvestatakse tellija raamatupidamises. Töövõtjalt organisatsioonilt vastuvõetud kapitaaltööde maksumuse kirjendab tellija kontole, millel arvestatakse kapitaalmahutusi. See toimub töövõtja arvete alusel, kusjuures neile peavad olema lisandatud täidetud tööde vastuvõtuaktid ja õiendid teostatud tööde maksumuse kohta. Kapitaalmahutuste kontole ei kirjenda tellija dekaadiarveid.

Sovhoosides arvestatakse töövõtjatega avansside ja teostatud tööde alal toimuvaid arveldusi kontol "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega", mille koosseisus tuleb sel eesmärgil pidada kaht allkontot: 1) "Töövõtjad väljaantud avansside, tasutud konstruktsioonide ja detailide alal", 2) "Töövõtjad täidetud tööde kohta esitatud arvete alal".

Esimesel allkontol arvestatakse: sõlmitud lepingute tingimuste kohaselt töövõtjatele väljaantud avansse; sovhoosi poolt tasutud töövõtjate arveid varutud ja kohaleveetud monteerimiseks valmisolevate konstruktsioonide, ehitusdetailide ja sanitaartehniliste seadmete komplektide kohta, millede maksumus kuulub kinnipidamisele täidetud tööde üldmaksumusest; töövõtjate vahearvete järgi makstud summasid (summad, mis on makstud dekaadiarvete järgi kuu esimesel ja teisel dekaadil tehtud tööde eest ning kaetakse kuuarvete tasumisel).

Teise allkonto kreeditisse kirjendatakse summad, mis tuleb tehtud tööde eest tasuda töövõtjale nende poolt esitatud ja sovhoosi poolt aktsepteeritud arvete järgi, s. o. kreditoorne võlgnevus töövõtjatele. Deebetisse kirjendatakse töövõtjatele finantseerimise arvel tasutud summad ning arvete tasumisel mahaarvamisele kuuluvad avansid ja muud eelnevad maksed, mida arvestati esimesel allkontol. Seejuures krediteeritakse vastavalt kontot "Kapitaalmahutuste finantseerimine" või kontot "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" (allkonto "Töövõtjad väljaantud avansside, tasutud konstruktsioonide ja detailide alal").

Kolhoosides arvestatakse töövõtjatega toimuvaid arveldusi konto "Arveldused muude organisatsioonidega" vastavatel analüütilistel kontodel. Avansside väljaandmine töövõtjatele, esitatud arvete tasumine ja avansside kustutamine kajastatakse kolhooside raamatupidamises samal põhimõttel kui sovhoosideski. Erinevuseks on aga see, et kõik ehituskulud tasutakse kontolt "Kapitaalmahutuste rahaliste vahendite konto".

Majanduslikul teel toimuvat ehitustegevust finantseeritakse kolhoosides selleks otstarbeks eraldatud ja kapitaalmahutuste kontol hoitavate omavahendite ning pangalaenude arvel. Et kapitaalmahutuste kontot ja pangalaene on puudutatud eespool, siis me neid siin ei käsitle.

Sovhoosides sõltub majanduslikul teel toimuva ehitamise finantseerimise kord ehitustegevuse ulatusest. Kui ehitus- ja montaažitööde eelarveline maksumus on kuni 300 000 rubla, siis finantseeritakse kuluelementide (töötasu, materjalid, seadmed, konstruktsioonid ja detailid, transpordi-, lisa- ja muud kulud) järgi. Need kulud tasutakse finantseerimise kontolt, kusjuures see toimub hankijate maksenõuete tasumise, akreditiivide avamise, maksekorralduste ja tšekkide tasumise, samuti ka sularaha töötasude maksmiseks ja teisteks kuludeks väljaandmise teel.

On ehitus- ja montaažitööde eelarveline maksumus üle 300 000 rubla, siis finantseerib pank ehitust tehtud tööde mahu alusel. Sellisel juhul antakse vahendid sovhoosile täidetud tööde vastuvõtuaktide järgi. Aktid koostatakse analoogiliselt töövõtu korras toimuva ehitamisega ning nendele kirjutavad alla ehitustööde juhataja ja sovhoosi direktor. Iga kvartali algul annab pank sovhoosile ehitusmaterjalide, konstruktsioonide ja detailide varumiseks ning ehitustööde tegemisega seotud teisteks kuludeks avanssi, mis kantakse üle pangas avatavale eraldi kontole. Avansi suuruse määrab kindlaks sovhoosi direktor, lähtudes eelseisvate tööde plaanist. Kui sovhoosile on vaja vahendeid materjalide hooajaliseks varumiseks, siis võib pank anda täiendavat avanssi. Vastavalt tööde teostamisele koostatakse täidetud tööde vastuvõtuaktid ja esitatakse pangale tasumiseks finantseerimi-

se kontolt. Tasumise juures peab pank kinni väljaantud avansid. Põhiavanss peetakse kinni proportsionaalselt täidetud tööde maksumusega, kui ehitus lõpeb antud aastal. Materjalide hooajaliseks varumiseks antud täiendav avanss peetakse kinni vastavalt selle kasutamistähtaegadele, kuid hiljemalt jooksva aasta 1. novembriks. Kui ehitus ei lõpe antud aastal, siis väljaantud avansse jooksval aastal kinni ei peeta.

4. Kapitaaltööde ja põhivahendie soetamise kulude arvestus

Kapitaaltööde ja põhivahendite soetamise kulude arvestus toimub sovhoosides kontol "Põhivahendite ehitamine ja soetamine". Kolhoosides kannab see konto nimetust "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine". Deebetisse kirjendatakse tegelikud kulud kapitaalmahutuste alal, välja arvatud põhikarja formeerimise kulud. Sõltuvalt kulude liigist on korrespondeerivateks materjalide, rahaliste vahendite, arvelduste, töötasu, lisakulude, finantseerimise jt. kontod. Nii krediteeritakse ehitusmaterjalide kulutamisel kontot "Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed", ehitustöölistele töötasu arvestamisel kontot "Arveldused tööliste ja teenistujatega" (kolhoosides kontot "Töötasu"), monteerimist mittevajavate masinate ja seadmete (traktorid, kombainid, autod, põllumajandusmasinad jne.) soetamisel kontot "Kapitaalmahutuste finantseerimine" (kolhoosides kontot "Kapitaalmahutuste rahaliste vahendite konto" või kontot "Laenud kapitaalmahutusteks") jne.

Konto "Põhivahendite ehitamine ja soetamine" (kolhoosides "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine") kreediti kaudu kantakse maha kulud lõpetatud kapitaalmahutuste objektidele. Sovhoosides kirjendatakse need kulud kontole "Kapitaalmahutuste finantseerimine" ning kolhoosides kontole "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond".

Juhul kui tehtud kulusid ei ole võimalik katta täielikult finantseerimisallikate arvel, siis kantakse kulud maha ainult kaetud summa ulatuses. Konto "Põhivahendite

ehitamine ja soetamine" (kolhoosides "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine") saldo võib seega kajastada:

1) lõpetamata ja ekspluatatsiooni andmata ehitus-, montaaži- ja muude kapitaaltööde maksumust;

2) finantseerimata kulusid kapitaalmahutuste alal (kulud, millel ei ole katmise allikaid).

Sovhoosides peetakse konto "Põhivahendite ehitamine ja soetamine" analüütilist arvestust järgmiste allkontode lõikes: "Ehitus- ja montaažitööd", "Istanduste rajamine ja kasvatamine", "Melioratsiooni-, irrigatsiooni- ja muud kapitaaltööd", "Põhivahendite soetamine".

Allkonto "Ehitus- ja montaažitööd" osas arvestatakse kulusid objektide viisi. Selleks avatakse igale ehitusobjektile eraldi analüütiline konto, mille siseselt toimub arvestus kulukirjete (tööliste põhitöötasu, ehitusmaterjalide maksumus, ehitusmasinate ja -mehhanismide ekspluateerimine, muud otsekulud, lisakulud) lõikes.

Ehitustööliste töö arvestuse dokumentideks on tabelid ja tükitöökäsud, samuti palgalehed, mille alusel ehitustöölistele arvestatud töötasu kantakse kuludeks. Ehitamiseks kasutatud ehitusmaterjalid kantakse kuludeks nende soetamise ja valmistamise tegeliku omahinnaga. Ehitusmaterjalide kulukskandmine toimub ehitustööde juhataja aruande alusel. Aruandes näidatakse tehtud tööde maht ja materjalide tegelik kulutus. Kirjel "Ehitusmasinate ja -mehhanismide ekspluateerimine" arvestatakse kulusid teenindavale personalile, kütusele ja abimaterjalidele, masinate amortisatsiooni ja jooksvat remonti ning kõiki muid kulusid, mis on seotud sovhoosile kuuluvate ehitusmasinate ekspluateerimisega. Märgitud kulude kirjendamise aluseks on algdokumendid (arvestuslehed või töökäsud, kus on näidatud ka kütuse kulu, amortisatsioonieraldiste arvutamise lehed jne.). Lisakulude arvestust on käsitletud tagapool.

Allkonto "Istanduste rajamine ja kasvatamine" osas peetakse kulude arvestust rajatavate istanduste liikide (otstarbe) järgi. Igale istanduste liigile avatakse eraldi analüütiline konto. Rajatud istandused võetakse arvele vastuvõtuaktide alusel. Selleks tehakse kirjend:

Deebet - konto "Põhivahendid" (allkonto "Noored istandused")

Kreedit - konto "Põhikirjafond".

Istanduste rajamise kulud kantakse aasta lõpul maha kirjendiga:

Deebet - konto "Kapitaalmahutuste finantseerimine"

Kreedit - konto "Põhivahendite ehitamine ja soetamine".

Noorte istanduste hooldamise kulusid (kaasa arvatud puhastamine, täiendav istutamine jne.) arvestatakse kontol "Põhivahendite ehitamine ja soetamine" (järgnevatel aastatel) kuni normaalsesse viljakandmise ikka jõudmiseni. Nende kulude arvestamiseks avatakse eraldi analüütilised kontod, mille pealkirjades näidatakse istanduste otstarve ja asukoht, istutamise aasta ja peamise puuliigi nimetus. Analüütilist arvestust on soovitav pidada tootmiskulude arvestuse raamatus analoogiliselt taimekasvatuse tootmiskulude arvestusega. Aasta lõpul kirjendatakse noorte istanduste hooldamise kulud maha finantseerimisallikate arvel, kuna juurdekasvu maksumus tegeliku kasvatamise omahinnaga lisatakse kontol "Põhivahendid" (allkonto "Noored istandused") arvestatud istanduste algmaksumusele.

Allkontol "Melioratsiooni-, irrigatsiooni- ja muud kapitaaltööd" arvestatakse kulusid kännujuurimisele, võsaraiumisele, soode kuivendamisele, veekogude puhastamisele ja teistele melioratsiooni-, kuivendus- ning muudele mitteinventaarse iseloomuga töödele (ilma ehitusteta). Kulusid arvestatakse tööliikide (objektide) järgi vastavalt tiitelnimestikele, kusjuures igale tööliigile avatakse eraldi analüütiline konto. Avatavate kontode siseselt toimub arvestus samade kulukirjete lõikes nagu esimese allkonto puhul.

Allkontole "Põhivahendite soetamine" avatakse analüütilised kontod soetatavate masinate või seadmete liikide (nimetuste) ja markide järgi. Soetatud masinad ja seadmed kantakse nendele kontodele täielikus maksumuses, millesse on sisse arvatud ka transpordikulud, masina peale- ja mahalaadimise ning sovhoosi kohaletoimetamise kulud, samuti masinatega komplektis saabunud varuosade ja instrumentide maksumus.

Analüütilistel kontodel tuleb eraldi arvestada masinate ja seadmete faktuurihinda ning põhivahendite sovhoosi kohaletoimetamisega seotud kulusid. Kui masinatega komplektis saadi varuosi ja instrumente, mis on hankijate arvetes näidatud masinate üldmaksumuses, siis tuleb arvelevõtmisel eraldada masinate maksumusest varuosade ja instrumentide maksumus hinnakirjahindades ning kirjendada konto "Põhivahendid" asemel kontole "Varuosad" või kontole "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed".

Kontole "Põhivahendite ehitamine ja soetamine" kirjendatakse pidevalt ainult need kulud, mis vahetult kuuluvad ühe või teise kapitaalmahutuste objekti juurde, s. o. otsesed kulud. Ehituste ja teiste kapitaaltööde juhtimise ja korraldamisega seoses olevad kulud koondatakse sovhoosides aasta jooksul kontole "Lisakulud". Sellel kontol arvestatavate ehituste lisakulude hulka kuuluvad:

1. Administratiiv- ja majanduskulud - administratiivpersonali ning ehitusplatside tootmistehnilise personali töötasu koos sotsiaalkindlustusmaksuga ja preemiad, komandeerimis- ja ümberpaigutamiskulud, muud administratiiv- ja majanduskulud (kantselei-, trüki-, posti-, telegraafi-, telefonikulud, hoonete ja inventari korrashoid ning jooksev remont).

2. Tööliste teenindamise kulud - töökaitse ja ohutustehnika kulud (neutraliseerivate ainete, kirjanduse, plakatite soetamise, tehnilise propaganda ja töökaitseabinõude rakendamise kulud), dušside ja keevaveeseadmete kasutamise kulud, täiendavad kulud tootmisel antud arstiabi alal, kulud tootmisalasele riietusele ja jalatsitele (kulumine, pesemine, remont) seaduses ettenähtud juhtudel, tootmistööliste täiendav töötasu ja sotsiaalkindlustusmaks.

3. Tööde organiseerimise ja korraldamise kulud - valve ülalpidamise kulud (valvurite töötasu, tuletõrjevahendite korrashoid, jooksev remont ja amortisatsioon jne.), tööliste organiseeritud värbamise kulud, tootmisseadmete ja inventari korrashoid, jooksev remont, ümberpaigutamise ning ekspluateerimisega seotud kulud, lisakulude limiidi arvel soetatud või ehitatud ajutiste seadiste kulum, väheväärtuslike

ja kiiresti kuluvate esemete kulum, ehitusterritooriumi puhastus-, korrastus- ja valgustuskulud, teeradade, sillakeste ehitamine ja teised ehitusplatsi heakorrastustööd, ehitusobjektide üleandmiseks ettevalmistamine (põrandate, akende, uste pesemine jne.), makstud protsendid (maha arvates saadud protsendid).

4. Mittetootlikud kulud - trahvid, viivised ja leppetrahvid (maha arvates vastavad saadud summad) lepingute rikkumise ja transpordivahendite seisakute eest, viivislaenude protsendid, ehitusmaterjalide puudujäägid ja riknemised (maha arvates ülejäägid).

5. Ehitustegevuse jaoks ajutiste ehitiste ja seadiste püstitamise kulud - arvestatakse objektide (katusealused, ehitusobjektide juures olevad kuurid, käimlad, soojendamisruumid töölistele, tarad) järgi. Väikesi ehitisi ja seadiseid (katted, tellingud, redelid, punkrid segude tegemiseks jne.) on lubatud arvestada rühmaliselt.

Lisakulude liigendamine paljudeks kulukirjeteks on tingitud sellest, et neid kulusid rangelt normeeritakse. Nende kulude piirnormid kinnitatakse valitsuse erimäärustega.

Kontol "Lisakulud" arvestatud kulude summa kirjendatakse aasta lõpul kontole "Põhivahendite ehitamine ja soetamine", kusjuures need kulud (välja arvatud kulud ajutistele ehitistele ja seadistele) jaotatakse kapitaalmahutuste konkreetsete objektide vahel proportsionaalselt töötasude summale. Istanduste rajamisele ja kasvatamisele ning meliooratsiooni- ja irrigatsioonitöödele lisakulusid ei jaotata. Ajutiste ehitiste ja seadiste maksumus (välja arvatud nende lammutamisel saadud materjalide maksumus) ning lammutamise kulud kantakse nende ehitus- ja kapitaaltööde objektidele, mille jaoks nad olid püstitatud.

Paljudes sovhoosides ei ole ehitustegevuse jaoks eraldi majanduslikku aparaati ette nähtud ning ehituste administratiivne ja majanduslik teenindamine toimub põhitegevuse koosseisu ja vahenditega. Sellisel juhul kantakse ehituste-le aasta lõpul vastav osa majandi üldkuludest, lähtudes ehituseelarves ettenähtud administratiiv- ja majanduskulude protsendist ning tegelikult tehtud tööde mahust.

Kolhoosides arvestatakse kontol "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine" kulusid järgmiste allkontode lõikes: "Ehitustegevus ja montaažitööd", "Mitmeaastaste istanduste rajamine ja kasvatamine", "Põhivahendite soetamine ja valmistamine", "Elamute ehitamine kolhoosnikutele". Analüütiline arvestus toimub paljulahtrilises raamatus.

Ehitus- ja montaažitööde kulude arvestamiseks avatakse eraldi analüütiline konto igale ehitusobjektile. Analüütiliste kontode siseselt toimub arvestus järgmiste kulukirjete lõikes: kolhoosnikute ja palgatud töötajate töötasu, ehitusmaterjalid ja seadmed, masinate ja mehhanismide ekspluateerimine, abitootmiste teenused, muud otsesed kulud, ehituste lisakulud. Kui masinad ja mehhanismid teenindavad kahte või rohkem ehitusobjekti, siis tuleb nende ekspluateerimise kulude arvestamiseks avada eraldi analüütiline konto. Sellisel juhul jaotatakse need kulud iga kuu ehitusobjektide vahel tööaja (masinatunnid, masinavahetused) järgi. Muude kulude hulka kuuluvad ehitusobjektide ja hoonete ekspluatatsiooni andmiseks ettevalmistamise kulud. Ehituste lisakulude arvestamiseks avatakse antud peakonto koosseisus analüütiline konto "Jaotamisele kuuluvad kulud". Lisakulud jaotatakse ehitusobjektide vahel proportsionaalselt kulutatud töötasu summale.

Mitmeaastaste istanduste rajamise ja kasvatamise kulude arvestamiseks avatakse analüütilised kontod istanduste liikide ja rajamisaastate järgi. Arvestus toimub samal põhimõttel kui sovhoosideski. Iga aasta lõpul kantakse mitmeaastaste istanduste rajamise ja kasvatamise kulud maha kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fondi arvel. Kui aga istanduste rajamiseks ja kasvatamiseks on tehtud kulutusi pangalaenude arvel, siis kirjendatakse selliste kulude summa aasta lõpul kontole "Põhivahendid".

Põhivahendite soetamise kulude arvestamiseks avatakse analüütilised kontod soetatavate põhivahendite liikide või rühmade lõikes, millede vabades lahtrites näidatakse masinate margid. Põhivahendite valmistamise kulude arvestamiseks avatakse eraldi analüütiline konto iga valmistatava eseme või samalaadsete esemete rühma kohta. Kui põhivahendeid

valmistatakse kolhoosi töökojas, siis arvestatakse kulusid esialgu kontol "Abi- ja teenindav tootmine" (allkontol "Remonditöökojad"). Pärast põhivahendite valmistamise lõpetamist kirjendatakse kulud antud kontolt kontole "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine" (allkontole "Põhivahendite soetamine ja valmistamine").

Kolhoosnikutele elamute ehitamise kulude arvestus toimub samade kulukirjete lõikes nagu tootmis- ja ühiskondlike hoonete ehitamise puhulgi. Iga elamu ehitamise kulude arvestamiseks avatakse analüütiline konto. Arvelduste korra kolhoosnikutega püstitatud elamute alal määrab kindlaks üldkoosolek. Ehitustööde lõppemisel kantakse kontol "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine" arvestatud kolhoosnikutele elamute ehitamise kulud sama peakonto analüütilisele kontole "Kolhoosnikutele ehitatud elamud", kusjuures see toimub kulude tegelikus summas. Sellel analüütilisel kontol arvestatakse valmisehitatud elamuid nende kolhoosnikutele üleandmiseni.

Elamute üleandmisel kolhoosnikutele kirjendatakse elamute eest arvestatud summad kontole "Arveldused mitmesugustе isikutega" (allkonto "Muud arveldused kolhoosnikute ja teiste isikutega"), krediteerides kontot "Ehitustegevus ja põhivahendite soetamine" (analüütiline konto "Kolhoosnikutele ehitatud elamud"). Kui kolhoosnik tasub elamu üleandmisel selle maksumuse ühekorraga, siis on debiteeritavaks konto "Kassa" või "Kapitaalmahutuste rahaliste vahendite konto".

Ehitatud ja soetatud põhivahendite arvelevõtmise dokumentatsiooni ja korda on käsitletud teises peatükis.

5. Põhikarja formeerimise kulude arvestus

Põhikarja formeerimise kulud moodustavad sovhoosides ja kolhoosides kapitaalmahutuste eri rühma.

Põhikarja formeeritakse sovhoosis või kolhoosis üleskasvatatud noorloomade üleviimisega põhikarja ning tõu- või tarbeloomade, lindude, karusloomade, mesilasperede jne. soetamisega väljastpoolt.

Põhikarja formeerimise kulude hulka kuuluvad: a) sov-

hoosis või kolhoosis üleskasvatatud ja põhikarja üleviidud produktiiv-, töö- ja karusloomade, lindude ning mesilasperede üleskasvatamise kulud; b) põhikarja loomade ja lindude ning mesilasperede soetamise kulud, kaasa arvatud ka nende kohaletoimetamise kulud; c) teistelt sovhoosidelt, ettevõtetelt ja organisatsioonidelt tasuta saadud täiskasvanud loomade ja lindude kohaletoimetamise kulud (ainult sovhoosides). Kõiki neid kulusid arvestatakse sovhoosides ja kolhoosides peakontol "Põhikarja formeerimine". Deebetisse kirjendatakse kõik põhikarja formeerimisega seotud kulud, kuna kreediti kaudu toimub nende katmine.

Põhikarja formeerimise kulude analüütiliseks arvestuseks avatakse kolhoosides kaks analüütilist kontot: 1)"Noorloomade üleviimine põhikarja" ja 2) "Täiskasvanud loomade soetamine põhikarja täiendamiseks". Sovhoosides lisandub nendele kolmandana veel konto "Teistelt sovhoosidelt, ettevõtetelt ja organisatsioonidelt tasuta saadud täiskasvanud loomade, lindude, karusloomade, mesilasperede jms. ümberpaigutamise kulud". Loetletud analüütiliste kontode raames arvestatakse kulusid loomaliikide lõikes.

Põhikarja formeerimine toimub peamiselt oma majapidamises üleskasvatatud noorloomade põhikarja üleviimise teel. See vormistatakse sovhoosides ja kolhoosides aktiga. Noorloomade üleviimisel põhikarja tehakse raamatupidamises järgmine kirjend:

Deebet - konto "Põhikarja formeerimine"
Kreedit - konto "Noor- ja nuumloomad".

Samaaegselt tehakse teine kirjend üleviidud loomade arvelevõtmiseks põhivahenditena:

Deebet - konto "Põhivahendid"
Kreedit - konto "Põhikirjafond" (kolhoosides konto "Jagamatu fond ja osamaksud").

Sovhoosides kirjendatakse põhikarja üleviidud noorloomad aasta jooksul konto "Põhikarja formeerimine" deebetisse plaanilise omahinnaga, s. o. maksumusega, mille kohaselt pank neid kulusid finantseerib. Aasta lõpul korrigeeritakse üleviidud noorloomade maksumus tegeliku omahinnani. Väljastpoolt sovhoosi soetatud täiskasvanud loomade maksumus kantak-

se konto "Põhikarja formeerimine" deebetisse loomade soetamise tegeliku omahinnaga, kaasa arvatud nende sovhoosi kohaletoimetamise kulud.

Aasta lõpul kantakse sovhoosides põhikarja formeerimise kulud kontolt "Põhikarja formeerimine" konto "Põhikarja formeerimise finantseerimine" deebetisse. See mahakandmine toimub pangast tegelikult saadud summade ulatuses. Kontole "Põhikarja formeerimine" jäävad aasta lõpuks põhikarja formeerimise lõpetamata kulud ning assigneeringute puudumise tõttu jooksval aastal finantseerimata kulude osa, mis finantseeritakse järgmisel aastal selle aasta plaani arvel. Et pank finantseerib noorloomade põhikarja üleviimise kulusid ainult nende plaanilise omahinna ulatuses, siis jäävad aasta lõpuks kontole "Põhikarja formeerimine" ka summad, mille võrra põhikarja üleviidud noorloomade tegelik omahind ületab plaanilise omahinna. Nende summade hüvitamise küsimus otsustatakse aastaaruande läbivaatamisel.

Kolhoosides kantakse põhikarja formeerimise kulud (kulutatud omavahendite summa ulatuses) maha kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fondi arvel, milleks tehakse kirjend:

Deebet - konto "Kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi fond"

Kreedit - konto "Põhikarja formeerimine".

Riigipanga laenude arvel tehtud põhikarja formeerimise kulud kirjendatakse kontolt "Põhikarja formeerimine" põhivahendite suurendamiseks.

Noorloomade üleviimisel põhikarja tuleb nende omahinna ulatuses kanda rahalisi vahendeid kapitaalmahutuste kontolt jooksvale kontole, et taastada noorloomade üleskasvatamiseks kulutatud käibevahendid.

X peatükk

KOLHOOSIDE JA SOVHOOSIDE ARUANDLUS

1. Aruandluse tähtsus ja liigid

Aruandluseks nimetatakse näitajate süsteemi, mis iseloomustab ettevõtte tööd möödunud aruandeperioodil (aastas, kvartalis, kuus jne.). Aruannetes üldistatakse kõigi arvestuse liikide (raamatupidamine, statistika ja operatiiv-tehniline arvestus) materjalid. Ettevõtte majandusliku tegevuse tulemused leiavad aruandluses igakülgse kajastuse.

Aruandlust kasutatakse ettevõtte majandusliku tegevuse juhtimiseks. Aruandluse abil kontrollitakse plaani täitmist aruandeperioodil. Aruandluse põhjal toimub ka ettevõtete ja organisatsioonide majandusliku tegevuse analüüs. Aruandluse tähtsus seisneb veel selles, et ta annab lähtematerjali järgnevaks planeerimiseks.

Aruandluse andmed ei ole vajalikud mitte üksnes ettevõtte juhtkonnale, vaid ka ministeeriumidele, statistikaorganeile jt., kes töötavad läbi ja võtavad kokku aruannete andmed ning koostavad koondaruanded rahvamajandusplaani täitmise kontrollimiseks.

Aruandluse andmed peavad olema objektiivsed, hoolikalt kontrollitud ja põhinema raamatupidamisel või operatiiv-tehnilisel arvestusel. Aruanded tuleb koostada ja esitada õigeaegselt, s. o. kindlaksmääratud tähtaegadel. Aruanded peavad olema lihtsad, selged ja arusaadavad laiadele töötajate hulkadele.

Põllumajandusettevõtete aruandlus jaguneb operatiiv-statistiliseks ja raamatupidamisaruandluseks.

Operatiiv-statistiline aruandlus etendab tähtsat osa põhiliste plaaniülesannete täitmise käigu kontrollimisel. Ta koostatakse järgmiste osade järgi: taimekasvatus, loomakasvatus, põllumajandustööde mehhaniseerimine, tööjõud ja kaadrid, tööstuslik tootmine, kapitaalmahutus, transport. Operatiiv-statistilise aruandlusega esitavad sovhoosid ja kolhoosid andmeid põllumajanduslike tööde (kevadkülv, kultuuride hooldamine, koristustööd jt.) käigu, väetiste kasutamise, sordikülvide, loomakasvatuse seisukorra, olemasolevate traktorite arvu, traktorite, kombainide ja masinate remondi käigu ja teiste küsimuste kohta. Operatiiv-statistiline aruandlus esitatakse NSV Liidu Statistika Keskvalitsuse rajooniinspektorile. Sõltuvalt andmete iseloomust ja mahust esitatakse aruandlus mitmesugustel tähtaegadel, s. o. aruandlus võib olla viiepäevane, dekaadiline, viieteistkümnepäevane, kuuline. Operatiiv-statistilise aruandluse vormid ja esitamise tähtajad kehtestatakse NSV Liidu Statistika Keskvalitsuse või liiduvabariikide statistika keskvalitsuste poolt.

Valitsuse poolt on keelatud nõuda ning sovhooside direktoreil ja kolhooside esimeestel esitada aruandlust aadressidel ja vormidel, mis ei ole kinnitatud NSV Liidu Statistika Keskvalitsuse või liiduvabariikide statistika keskvalitsuste poolt.

Raamatupidamisaruandlus jaguneb perioodiliseks (jooksvaks) ja aastaaruandluseks. Perioodiline raamatupidamisaruandlus üldistab arvestuse andmeid kuu või kvartali jooksul. Aastaaruandlus koondab arvestuse andmed kogu aasta kohta ja see koostatakse peale aruandeaasta lõppemist. Aastaaruandlus erineb perioodilisest aruandlusest näitajate suurema täielikkuse poolest. Aastaaruannetes tuuakse ettevõtte kogu töö kokkuvõtted ja antakse andmeid kõigi plaaniga ettenähtud kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete näitajate täitmise kohta.

Sovhooside raamatupidamisaruandluse vormid kinnitatakse NSV Liidu Rahandusministeeriumi ja NSV Liidu Statistika Keskvalitsuse poolt. Kolhoosidele kinnitab vormid NSV Liidu Statistika Keskvalitsus.

2. Põllumajandusettevõtete perioodiline raamatupidamisaruandlus

Sovhoosides jaguneb perioodiline raamatupidamisaruandlus kuu- ja kvartaliaruandluseks. Kuu- ja kvartaliaruandlus koostatakse hoolikalt kontrollitud sünteetilise ja analüütilise arvestuse andmete põhjal ning esitatakse kehtestatud tähtaegadel (hiljemalt järgmise kuu või kvartali 15 kuupäevaks) kõrgemalseisvale organisatsioonile ja Riigipanga osakonnale.

Kuuaruandlus koosneb bilansist ja õiendist bilansi juurde. Kvartaliaruandlusena esitavad sovhoosid samuti bilansi ja õiendi bilansi juurde, kuid peale nende kuuluvad siia veel loomakasvatuse aruanne, põllumajandustoodangu loodetava omahinna ja aruandeaasta finantstulemuste arvestus.

Kuu- ja kvartalibilansid iseloomustavad vahendite ja nende tekkimise allikate seisukorda, toodangu väljalaset ning tootmiskulusid. Erinevatel tähtaegadel koostatud bilansside võrdlemine näitab majandis toimunud muutusi.

Kuu- ja kvartalibilansside juurde kuulub õiend toodangu riigile realiseerimise, töö- ja söödakulude, loomade lõppemisest tekkinud kahjude kohta. Kuu- ja kvartalibilansside ning nende juurde kuuluvate õiendite alusel võib välja selgitada vahendite määratud otstarbeks kasutamise ja majandi finantsilise seisundi.

Aruandebilanss näitab vahendite kasutamist kapitaalremondiks, kapitaalmahutusteks ja põhikarja formeerimiseks, võimaldab kindlaks teha võlgnevuse lühiajaliste laenude alal ning avastada vahendite mittesihipärast kasutamist. Bilanss annab andmeid taime- ja loomakasvatuse tootmiskulude kohta. Andmeid taime- ja loomakasvatustoodangu väljalaske kohta võib kasutada toodangu väljalaskeplaani täitmise kontrollimisel. Andmed deebitoride ja kreeditoride kohta näitavad debitoorse ja kreditoorse võlgnevuse muutumist ning arvelduspidistsipliini seisukorda. Aruandebilansi põhjal võib jälgida, kuidas toimub omavahendite sissemaksmine Riigipanka kapitaalmahutuste ja põhikarja formeerimise finantseerimiseks ning amortisatsioonieraldiste sissemaksmine panka kapi-

taalremondi erikontole.

Õiendis bilansi juurde näidatakse riigile realiseeritud toodangu plaaniline omahind ja tegelik laekumine realiseeritud toodangu eest, samuti tuuakse tegelikult realiseeritud toodang ümberarvestatult keskmistesse plaanis ettenähtud riigile andmise hindadesse. Töökulude puhul näidatakse õiendis piima, sigade ja noorveiste kaaluiibe tootmiseks kulutatud inimpäevad, kusjuures eraldi tuuakse töökulu 1 tsentneri kohta. Samade toodanguliikide kohta antakse ka söödakulu söötühikutes. Kahjud täiskasvanud ja noorloomade lõppemisest näidatakse õiendis lõppenud loomade bilansilise maksumuse põhjal. Veel tuuakse õiendis ära süüdlastelt sovhoosile tekitatud kahjude hüvitamiseks sissenõutud summad ning otsesed kulud plaani järgi taime- ja loomakasvatuse tegeliku tootmismahu kohta.

I, II ja III kvartali bilansi juurde kuuluvas õiendis näidatakse veel arvestatud amortisatsioonieraldiste summad (eraldi kapitaalmahutusteks, kapitaalremondiks ja karja formeerimiseks) ja vahendid põhikarja väljapraakimisest, samuti kapitaalmahutusteks, karja formeerimiseks, omakäibevahendite juurdekasvuks, käibevahendite puudujäägi täiendamiseks, elamu- ja kommunaalmajanduse kahjumite katteks ning operatsioonilisteks kuludeks saadud eelarveliste vahendite summad. II kvartali bilansi juurde kuuluvas õiendis esitatakse andmed administratiivkulude ja personali arvu kohta.

Loomakasvatuse aruandes näidatakse kulud üksikute loomaliikide ja -rühmade ülalpidamiseks, kusjuures eraldi esitatakse kulud töötasule ja söötadele ning lisakulud. Nende andmete võrdlemisel plaaniga on võimalik välja selgitada kokkuhoidu või ülekulu põhiliste kulukirjete osas. Andmed söötade kulu (kõik söödad kokku ja eraldi jõusöödad) kohta tsentnersöötühikutes võimaldavad aruande põhjal välja tuua loomaliikide ja -rühmade lõikes ühe looma, söötmispäeva ja toodanguühiku kohta kulutatud söödakoguse. Aruandes tuuakse loomaliikide lõikes ka tegelik toodang ja selle maksumus plaanilises omahinnas ning näidatakse plaanilise toodangu väljalase.

Põllumajandustoodangu loodetava omahinna ja aruande-

aasta finantstulemuste arvestus esitatakse üks kord aastas koos 1. oktoobri bilansiga. Arvestuses esitatakse andmed taimekasvatuse alal kultuuride lõikes koristuspinna, toodangu väljalaske ja kulude kohta (tegelik 1. oktoobriks koos loodetavate tulemustega IV kvartalis), näidatakse plaaniline saagikus, plaaniline ja tegelik omahind ning realiseerimine ja selle tulemused (eraldi tegelik realiseerimine 1. oktoobri seisuga ja loodetav realiseerimine IV kvartalis). Loomakasvatuse osas esitatakse andmed üksikute toodanguliikide lõikes toodangu väljalaske, kulude, omahinna ning realiseerimise ja selle tulemuste kohta analoogiliselt taimekasvatusega. Veel tuuakse arvestuses õiendina loodetavad finantstulemused (kasum või kahjum toodangu realiseerimisest, elamu- ja kommunaalmajandusest jne.). Seega võimaldab antud aruanne juba aruandeaasta 1. oktoobri seisuga kindlaks määrata, olgugi küll arvestuslikul teel, põhiliste põllumajanduskultuuride saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse, toodangu omahinna, tootmise rentaabluse ja finantstulemuste plaani täitmise, mis on väga tähtis majandi juhtimisel ja planeerimisel.

Kolhoosid kuuaruandlust ei koosta. Kvartaliaruandlusena esitavad kolhoosid territoriaalsele kolhoosi- ja sovhoositootmise valitsusele bilansi ja finantsaruande hiljemalt järgmise kvartali 15. kuupäevaks.

Bilansis (õigem oleks nimetada seda käibebilansiks või käibeandmikuks) tuuakse kõikide pea- ja allkontode saldod aasta alguseks, käibed aasta algusest alates ning saldod aruandeperioodi lõpuks.

Finantsaruandes näidatakse aasta algusest aruandeperioodi lõpuni laekunud rahalised tulud (taimekasvatusest, loomakasvatusest ja kokku), tehtud rahalised kulutused (tulumaks, tootmisvajadusteks, eraldamine jagamatusse fondi, noor- ja nuumloomade soetamine jne.), kapitaalmahutusteks ja kapitaalremondiks määratud vahendite laekumine ja kulutamine, debitoorse võlgnevuse laekumine, tootmisvajadusteks saadud laenud, kreditoorse võlgnevuse tasumine jne. Finantsaruandes tuuakse ka andmed vahendite ja arvelduste seisu kohta kvartali lõpuks nii põhitegevuse kui ka kapitaalmahutuste alal.

Veel näidatakse finantsaruandes kolhoosi ühismajapidamise töödest antud kvartali jooksul osavõtnud kolhoosnikute kuu keskmine arv ja kolhoosnikute poolt väljatöötatud inimpäevad, samuti esitatakse andmed kolhoosi revisjonikomisjoni ning kolhoosi- ja sovhoositootmise valitsuse revidentide poolt teostatud kolhoosi finantsmajandusliku tegevuse dokumentaalrevideerimiste arvu kohta.

3. Aastaaruandlus

Aastaaruanne on tunduvalt põhjalikum perioodilisest raamatupidamisaruandlusest. Aastaaruande koostamine on väga tähtis ja vastutusrikas töö. Aastaaruanne on vaja koostada õigesti ja ettenähtud tähtajaks.

Enne aastaaruande koostamist tuleb läbi viia täielik inventeerimine, koostada toodangu omahinna aruandelised kalkulatsioonid ja sulgeda kontod.

Täielikuks inventeerimiseks on ettevõtte kõigi materiaalsete väärtuste, rahaliste vahendite, lõpetamata tootmise kulutuste ning arvelduste inventeerimine. Inventeerimisega selgitatakse välja lahkuminekud vahendite tegelike jääkide ja raamatupidamise vahel ning need tuleb raamatupidamises läbi kanda 10 päeva jooksul pärast inventeerimise lõpetamist.

Enne kontode sulgemist on vaja hoolikalt kontrollida, kas kõik aruandeaasta operatsioonid on sünteetilistele ja analüütilistele kontodele kirjendatud, koostada käibeandmikud kõikide kontode osas ja esialgne bilanss aasta lõpuks.

Kontode sulgemine toimub teatud järjestuses. Sovhoosides võiks see olla järgmine.

Algul tuuakse välja saldo kontodel "Kassa", "Arvelduskonto", "Muud pangakontod", "Kapitaalmahutuste erikonto". "Arveldused aruandekohustuslike isikutega", "Arveldused deebitoride ja kreeditoridega" ning "Arveldused eelarvega". Kontrollitakse arveldusi tööliste ja teenistujatega (kaasa arvatud arveldused puhkustasude, naturaal- ja muude preemiate alal) ning tuuakse kontol "Arveldused tööliste ja teenistujatega" välja liigendatud saldo.

Koostatakse arvestus tööliste ja teenistujate puhkustasude reservi osas, kontrollitakse autokummide kulumise taastamiseks ja remontimiseks määratud summasid ning tuuakse välja saldo kontol "Eelseisvate maksete reserv". Seejärel kontrollitakse, kas on õigesti maha kantud varuosade hälbed hinnakirjahindadest ja leitakse konto "Varuosad" saldo.

Suletakse konto "Abitootmine". Kui aasta lõpul on sovhoosi remonditöökodades traktorite, kombainide või autode kapitaalremont pooleli, siis jäävad nende remondikulud lõpetamata tootmisena kontole "Abitootmine".

Pärast seda suletakse konto "Väheväärtuslikud ja kiiresti kuluvad esemed". Seejuures kontrollitakse, kas aasta lõpul ekspluatatsioonis olevatelt väheväärtuslikelt ja kiiresti kuluvatelt esemetelt arvestatud kulum on täielikult kirjendatud kontole "Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete kulum".

Suletakse kontod "Tootmise üldkulud" ja "Majandi üldkulud" nendel arvestatud kulude jaotamise teel proportsionaalselt tootmise põhikuludeks kantud töötasule. Tootmise ja majandi üldkulude jaotamise korda on käsitletud V peatükis.

Pärast tootmise ja majandi üldkulude jaotamist koostatakse toodangu omahinna aruandelised kalkulatsioonid. Algul kalkuleeritakse taimekasvatustoodangu omahind, seejärel loomakasvatustoodangu omahind ning lõpuks tööstuslike ettevõtete toodangu omahind. Kalkulatsiooniga väljaselgitatud toodangu tegeliku ja plaanilise omahinna vahed kirjendatakse täiendavalt või storneeritakse vastavalt kontodel "Põllumajandustoodang", "Toorained ja materjalid", "Noor- ja nuumloomad", "Taimekasvatus", "Loomakasvatus", "Tööstuslik tootmine", "Realiseerimine", "Põhivahendite ehitamine ja soetamine", "Põhikarja formeerimine". Tööhobustele kulutatud söötade (jooksval aastal toodetud) tegeliku ja plaanilise omahinna vahet kontole "Elavveojõud" ei kanta, vaid jaotatakse tarbijate kontode (välja arvatud taimekasvatus) vahel kasutatud hobupäevade arvu alusel.

Tuuakse välja saldo kontodel "Põllumajandustoodang", "Toorained ja materjalid", "Naftasaadused" ning "Noor- ja

nuumloomad".

Kontrollitakse konto "Realiseerimine" deebeti- ja kreeditikirjendite õigsust realiseeritud toodangu koguse osas ning toodangu, tööde ja teenuste omahinna korrigeerimise täielikkust, misjärel see konto suletakse saldo ülekandmisega kontole "Kasumid ja kahjumid". Kirjendatakse kontole "Kasumid ja kahjumid" konto "Muud tootmised ja majandid" koosseisu kuuluva analüütilise konto "Elamu- ja kommunaalmajandus" saldo.

Tuuakse välja konto "Tulevaste perioodide kulud" saldo ja kontrollitakse sellele kontole jäänud summade õigsust.

Kirjendatakse põhikarja formeerimiseks tehtud kulud kontolt "Põhikarja formeerimine" konto "Põhikarja formeerimise finantseerimine" deebetisse sellel kontol olevate summade ulatuses. Põhikarja formeerimise kulude finantseerimata osa jääb kontole "Põhikarja formeerimine" ja näidatakse bilansis eraldi real.

Tuuakse välja saldo kontodel "Põhivahendid", "Põhivahendite kulum" ning "Ehitusmaterjalid ja monteeritavad seadmed".

Jaotatakse kontol "Lisakulud" arvestatud kulud ehitus- ja montaažitööde vahel. Kui lisakulud on seotud ka hoonete kapitaalremondi töödega, siis vastav osa kuludest tuleb kirjendada kontole "Kapitaalremont". Lõpetatud kapitaalremondi maksumus kirjendatakse kontolt "Kapitaalremont" konto "Amortisatsioonifond" deebetisse sellel kontol olevate summade ulatuses. Finantseerimisallikatega katmata lõpetatud kapitaalremont jääb kontole "Kapitaalremont" ja näidatakse bilansis eraldi real.

Tuuakse välja liigendatud saldo kontol "Sihtfinantseerimine ja sihtlaekumised". Pärast raamatupidamise andmete võrdlemist panga väljavõtetega tuuakse välja saldo kontodel "Lühiajalised pangalaenud", "Pikaajalised pangalaenud" ja "Individuaalehitusalased arveldused". Viimase konto saldo näidatakse bilansis liigendatult - aktivas tööliste ja teenistujate võlgnevus laenude alal ning passivas võlgnevus pangale nende laenude alal.

Tehakse eraldamised kasumitest erifondidesse vastavalt

aastaaruande koostamise juhenditele ning tuuakse välja kontode "Eemaldatud vahendid" ja "Erifondid" saldo. Moodustatakse finantseerimise allikad kapitaalmahutusteks kulutatud erifondide vahendite ulatuses. Kirjendatakse kontolt "Põhivahendite ehitamine ja soetamine" lõpetatud ja ekspluatatsiooni antud objektidele tehtud kulud konto "Kapitaalmahutuste finantseerimine" deebetisse. See toimub kontol "Kapitaalmahutuste finantseerimine" olevate summade piires. Lõpetatud ja ekspluatatsiooni antud, kuid finantseerimata objektide maksumus jääb kontole "Põhivahendite ehitamine ja soetamine" ning näidatakse bilansis eraldi real. Tuuakse välja saldo kontodel "Põhivahendite ehitamine ja soetamine" ja "Kapitaalmahutuste finantseerimine".

Pärast kõigi teiste kontode sulgemist tuuakse välja kontode "Põhikirjafond" ning "Kasumid ja kahjumid" saldo.

Kui on lõpetatud kokkuvõtete tegemine kõigis analüütilise arvestuse raamatutes, kantakse kontode saldod käibeandmikku, et seejärel koostada lõppbilanss, s. o. bilanss järgmise aasta 1. jaanuariks.

Aastaaruanne koosneb sovhoosides bilansist ja tervest reast vormidest, milledes tuuakse andmed taime- ja loomakasvatussaaduste tootmise, kasutamise ning realiseerimise, töötajate arvu ja palgafondi, tootmise ja majandi üldkulude, põhikirjafondi, amortisatsioonifondi ja erifondide, energeetika, taime- ja loomakasvatuse tootmiskulude ning toodangu omahinna, loomade seisu ja liikumise, kapitaalmahutuste, põhivahendite ekspluatatsiooni andmise ning põhivahendite seisu kohta.

Pärast aastaaruande koostamist arutatakse sovhoosi majandusliku tegevuse tulemused läbi töötajate tootmisnõupidamisel, kus antakse aastasele tööle hinnang ning kavandatakse abinõud puuduste kõrvaldamiseks ja töö parandamiseks uuel aastal.

Sovhoosi aastaaruandele kirjutavad alla direktor, peaagronoom, peazootehnik, peainsener, ehitusinsener ja pearaamatupidaja.

Aastaaruannete esitamise ja kinnitamise kord on kindlaks määratud riiklike, kooperatiivsete (välja arvatud kol-

hoosid) ja ühiskondlike ettevõtete ning organisatsioonide raamatupidamisaruannete ja -bilansside määrustikuga. Selle kohaselt peavad sovhoosid aastaaruande esitama kõrgemalseisvale organisatsioonile (käesoleval ajal on selleks põhiliselt territoriaalsed kolhoosi- ja sovhoositootmise valitsused), rahandusorganitele, Riigipanga osakonnale ja NSV Liidu Statistika Keskvalitsuse rajooniinspektorile.

Aastaaruanne tuleb esitada kehtestatud tähtajaks (hiljemalt 25. jaanuariks), mille möödalaskmisel vastutavad sovhoosi direktor ja pearaamatupidaja distsiplinaarkorras.

Kõrgemalseisev organisatsioon vaatab läbi ja kinnitab hiljemalt 15 päeva jooksul aastaaruande esitamisest arvates sovhoosi aastaaruande, kusjuures vajaduse korral tehakse selles vastavad parandused.

Kolhoosi aastaaruandes tuuakse peale bilansi veel tabelid kolhoosi koosseisu, väljatöötatud inimpäevade, ühismajandi töödest osavõtu, põllumajanduskultuuride külvipindade ja saagikuse, taime- ja loomakasvatuse kogutoodangu ja selle jaotamise, loomade ja lindude arvu ning liikumise, söötade ja väetiste kasutamise, rahaliste tulude ja nende jaotamise, kapitaalmahutuste ja kapitaalremondi vahendite liikumise, põhivahendite ja jagamatu fondi vahendite liikumise, traktorite, kombainide, veoautode ja teiste masinate kasutamise, tööde mehhaniseerimise, elektrimajanduse, abiettevõtete ja töökodade, kolhoosi maakasutuse jms. kohta. Kolhoosi aastaaruandes esitatakse ka kulutuste ja toodangu omahinna arvestus ning näitajad kolhoosi tegevusest 100 ha maa kohta.

Kolhoosi aastaaruandele peab olema lisatud revisjonikomisjoni otsus. Aastaaruande kontrollimisel teeb revisjonikomisjon kindlaks, kas kolhoosi kogutoodang on õigesti kasutatud ning aastaaruandes õigesti näidatud, kas aastaaruandes toodud andmed põhivahendite, materjalide ja rahaliste vahendite seisu kohta vastavad inventeerimise andmetele, kuidas on täidetud tulude ja kulude eelarve ning kolhoosi riiklikud kohustused jne.

Kolhoosi aastaaruanne vaadatakse läbi ja kinnitatakse kolhoosnikute üldkoosolekul, kus kolhoosi esimees esitab

aruande kolhoosi aastase majandusliku tegevuse ja juhatuse töö kohta. Revisjonikomisjon esitab sellel üldkoosolekul otsuse aastaaruande kohta ning annab aru revisjonikomisjoni tööst. Üldkoosolekul tuleb aastaaruanne igakülgselt läbi arutada, teha selles vajaduse korral vastavad parandused ning anda hinnang juhatuse tööle.

Pärast üldkoosolekul kinnitamist esitatakse kolhoosi aastaaruanne esimehe, raamatupidaja ja revisjonikomisjoni esimehe poolt allakirjutatult territoriaalsele kolhoosi- ja sovhoositootmise valitsusele, kus see vaadatakse läbi.

Territoriaalsed kolhoosi- ja sovhoositootmise valitsused koostavad sovhooside ja kolhooside aastaaruannete põhjal koondaruanded ning esitavad sovhooside koondaruande vabariigi põllumajandussaaduste tootmise ja varumise ministeeriumile, kolhooside koondaruande aga vabariigi statistika keskvalitsusele.

K a s u t a t u d k i r j a n d u s

H a g e l b e r g, R., Rahanduse organiseerimise alused sovhoosides. Tartu 1961.

K u r s s, G., P ä r t e l, A., Rahaline töötasu Eesti NSV kolhoosides. Tallinn 1960.

M i t j u s k i n, T. S., Raamatupidamisarvestus kolhoosides. Esimene osa. Tallinn 1958.

NSVL Ministrite Nõukogu juures asuv Statistika Keskvalitsus. Raamatupidamine rahalisele tasule (ilma normipäevi arvestamata) või normipäevade garanteeritud tasustamisele üleläinud kolhoosides. Tallinn 1962.

NSV Liidu Rahandusministeerium. Raamatupidamise kontoplaan. Tallinn 1960.

NSV Liidu Riigipank. Juhend sularahata arveldusteks ja arveldustega seotud operatsioonide krediteerimiseks. Tallinn 1961.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm. Tallinn 1961.

Poliitiline ökonoomia. Õpik. Tallinn 1959.

Põllumajandusalaseid direktiive, seadusandlikke ja ametkondlikke akte. I ja II köide. Tallinn 1960.

R u u v e t, A., Materjalide arvestus saldomeetodil. Tartu 1960.

T s e m k o, N. D. Raamatupidamise teooria. Tallinn 1958.

Бухгалтерский учет в сельскохозяйственных предприятиях. (Курс лекций). Москва, 1960.

В а с и л е н к о, П. Н. Основы бухгалтерского учета. Выпуск II. Москва, 1959.

В а с и л е н к о, П. Н., П а р а ш у т и н, Н. В. Основы бухгалтерского учета. Выпуск III. Москва, 1960.

В а с и л ь е в, Д. Т. Бухгалтерский учет в совхозах. Москва, 1960.

Вейсман, М. И. Теория бухгалтерского учета. Москва, 1957.

Глейх, Е. И. Курс бухгалтерского учета. Москва, 1954.

Громов, М. Н. Как перейти на новую оплату труда в совхозах. Москва, 1961.

Дембинский, Н. В. Теория советского бухгалтерского учета. Минск, 1957.

Дмитриев, М. В. Бухгалтерский учет и анализ хозяйственной деятельности промышленного предприятия. Москва, 1959.

Макаров, В., Белоусов, М. Теория бухгалтерского учета. Москва, 1955.

Макаров, В. Предмет и метод бухгалтерского учета. Москва, 1957.

Макаров, В. Экономические основы классификации счетов бухгалтерского учета. Москва, 1958.

Макаров, В. Основы бухгалтерского учета. Москва, 1960.

Митюшкин, Т. С. Теория бухгалтерского учета. Москва, 1957.

Неделин, С. И. Бухгалтерский учет в совхозах. Москва, 1960.

Новиков, И. Финансирование и кредитование совхозов. Москва, 1959.

Селезнев, С. Единая журнально-ордерная форма счетоводства. Москва. 1960.

Справочник бухгалтера колхоза. Москва, 1961.

Справочник для бухгалтеров совхозов и других государственных сельскохозяйственных предприятий. Москва, 1961.

Сумцов, А. Курс теории бухгалтерского учета. Москва, 1960.

Цемко, Н. Д. Основы бухгалтерского учета в социалистических предприятиях. Издательство Московского Университета, 1960.

Шейнброт, М. Оперативно-бухгалтерский учет материалов. Москва, 1960.

Щенков, С. А. Бухгалтерский учет в промышленности. Москва, 1961.

Ящук, Н. А. Учет затрат и анализ себестоимости продукции в колхозе. Москва, 1961.

Õ i e n d

Vastavalt NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt 6. mail 1963. a. kinnitatud "Riiklike, kooperatiivsete (välja arvatud kolhoosid) ja ühiskondlike ettevõtete ja organisatsioonide põhifondide (põhivahendite) arvestuse määrustikule" tuleb kirjendada ettevõtte majandusliku tegevuse tulemustesse kahjumid mittetäielikult amortiseerunud põhivahendite (välja arvatud elamud ja uue tehnika juurutamise plaani kohaselt asendatavad seadmed) likvideerimisest. Et välja arvutada kahjum mittetäielikult amortiseerunud põhivahendite likvideerimisest, on vaja likvideeritavate põhivahendite jääkmaksumusele liita likvideerimiskulud ja lahutada likvideerimisel saadud materiaalsete väärtuste maksumus.

Kahjum mittetäielikult amortiseerunud põhivahendite likvideerimisest kantakse sovhoosi majandusliku tegevuse tulemustesse järgmise kirjendiga:

Deebet - konto "Kasumid ja kahjumid"

Kreedit - konto "Põhikirjafond".

See kirjend on vaja teha ka käesolevas raamatus leheküljel 42 näitena toodud hoone likvideerimisega seotud operatsioonide kirjendamisel (lisaks märgitud leheküljel esitatud kirjenditele), kusjuures kirjendi summaks on antud juhul 222 rubla (1000 + 522 - 1300 = 222).

A u t o r

S i s u k o r d

I peatükk. Raamatupidamise organiseerimine sovhoosides ja kolhoosides

1. Raamatupidamise ülesanded põllumajandusettevõtetes ...3
2. Raamatupidamise organiseerimine sovhoosides ja kolhoosides 5

II peatükk. Põhivahendite, väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete ning noor- ja nuumloomade arvestus

1. Põhivahendite klassifikatsioon ning sünteetiline ja analüütiline arvestus.....19
2. Põhivahendite sissetuleku arvestus 24
3. Amortisatsiooni ja põhivahendite kulumise arvestus....27
4. Põhivahendite remondi arvestus 33
5. Põhivahendite väljalangemise arvestus 37
6. Väheväärtuslike ja kiiresti kuluvate esemete arvestus 46
7. Noor- ja nuumloomade arvestus 49

III peatükk. Põllumajandustoodangu ja materjalide arvestus

1. Materjalid ja toodang, nende klassifikatsioon ja hindamine põllumajandusettevõtetes 57
2. Materjalide ja toodangu arvestus ladudes 59
3. Toodangu arvelevõtmise dokumentatsioon 64
4. Materjalide ja toodangu sünteetiline ja analüütiline arvestus 69

5. Materiaalsete väärtuste arvestus saldomeetodil 71

IV peatükk. Töö ja töötasu arvestus

1. Arvestuse ülesanded ja töötajate klassifikatsioon põllumajandusettevõtetes 78
2. Töötasustamine ja töötasufond sovhoosides 79
3. Töötasustamine ja töötasufond kolhoosides 83
4. Töö ja töötasu algdokumentatsioon 85
5. Töötasu ning tööliste ja teenistujatega toimuvate arvelduste sünteetiline ja analüütiline arvestus sovhoosides 89
6. Töötasu ning kolhoosnikutega toimuvate arvelduste sünteetiline ja analüütiline arvestus kolhoosides...94

V peatükk. Tootmiskulude arvestus ja toodangu omahinna kalkulatsioon

1. Tootmiskulude arvestuse ning toodangu omahinna kalkulatsiooni ülesanded ja tähtsus 98
2. Tootmiskulude klassifikatsioon 99
3. Lisakulude arvestus 102
4. Abi- ja teenindavate tootmisharude kulude arvestus 109
5. Taimekasvatuse tootmiskulude arvestus ja toodangu omahinna kalkulatsioon 120
6. Loomakasvatuse tootmiskulude arvestus ja toodangu omahinna kalkulatsioon 131
7. Tööstuslike ettevõtete ja muude tootmisharude kulude arvestus ja omahinna kalkulatsioon 143

VI peatükk. Toodangu ja teenuste realiseerimise arvestus

1. Toodangu realiseerimine ja arvestuse ülesanded 150
2. Põllumajandustoodangu realiseerimise arvestus.....151
3. Tööde ja teenuste realiseerimise arvestus 156

VII peatükk. Rahaliste vahendite, arveldus- ja krediidioperatsioonide arvestus

1. Kassaoperatsioonide arvestus 158
2. Arveldus- (joóksval) kontol toimuvate operatsioonide arvestus 162
3. Erikontodel ja teistel pangakontodel toimuvate operatsioonide arvestus 164
4. Arvelduste vormid 168
5. Arveldused aruandekohustuslike isikutega 176
6. Ettevõtete, asutuste, organisatsioonide ja üksikisikutega toimuvate arvelduste arvestus 177
7. Riigipanga lühiajaliste laenude arvestus 183

VIII peatükk. Fondide, majandusliku tegevuse finantsiliste tulemuste ning eemaldatud vahendite arvestus

1. Sovhooside fondid ja nende arvestus 187
2. Kolhooside fondid ja nende arvestus 191
3. Reservide ja põllumajandusettevõtete majandusliku tegevuse tulemuste arvestus 195
4. Eemaldatud vahendite arvestus 199

IX peatükk. Kapitaalmahutuste arvestus

1. Kapitaalmahutuste arvestuse üldised alused.....202
2. Kapitaalmahutuste finantseerimise allikad 204
3. Ehitus- ja montaažitööde finantseerimise kord 209
4. Kapitaaltööde ja põhivahendite soetamise kulude arvestus 213
5. Põhikarja formeerimise kulude arvestus 219

X peatükk. Sovhooside ja kolhooside aruandlus

1. Aruandluse tähtsus ja liigid 222
2. Põllumajandusettevõtete perioodiline raamatupidamisaruandlus 224
3. Aastaaruandlus 227

Kasutatud kirjandus.....233

Õiend 236

Toimetaja: A. Hainla
Korrektor: V. Kajara

EPA rotaprint 1964. Trükipoognaid 15.
Tiraaž 600 eks. MB 02004. Tellimise nr. 33.
Hind 38 kop.

Hind 38 kop.

A-23857

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00366383 0